

RASEBORG  
RAASEPORI



# Raaseporin kaupungin tilinpäätös 2016



# Sisällysluettelo

<b>1. Yleiskatsaus ja organisaatio.....</b>	<b>1</b>
1.1. Yleiskatsastus.....	1
1.2. Taloudellinen katsaus.....	3
1.3. Organisaatio .....	6
<b>2. Tuloslaskelma, tase ja rahoituslaskelma, mukaan lukien     liikelaitokset.....</b>	<b>8</b>
2.1. Tuloslaskelma (1 000 €) .....	8
2.2. Käyttötalouden ja tuloksen yhteenveto.....	9
2.3. Tase 31.12.2016.....	10
2.4. Rahoituslaskelma .....	12
2.5. Rahoituslaskelman toteutuma .....	13
2.6. Tulot ja menot yhteensä .....	14
<b>3. Raaseporin konserni .....</b>	<b>15</b>
3.1. Konsernin rakenne.....	15
3.2. Konsernituloslaskelma.....	16
3.3. Konsernitase.....	17
3.4. Konsernin rahoituslaskelma .....	18
<b>4. Tunnusluvut mukaan lukien liikelaitokset.....</b>	<b>19</b>
<b>5. Selonteko kunnan sisäisen valvonnan järjestämisestä sekä ehdotus tilikauden     tuloksen käytöstä .....</b>	<b>20</b>
5.1. Riskien hallinta ja sisäinen valvonta .....	20
5.2. Kaupunginhallituksen ehdotus tilikauden tuloksen käytöstä .....	24
<b>6. Talousarvion toteutuminen.....</b>	<b>25</b>
6.1. Tuloslaskelman toteutuma.....	25
6.2. Käyttötalouden yhteenveto .....	26
6.3. Osastojen toiminta ja talousarvion toteutuma .....	28
Toimiala:Konsernihallinto .....	30
Konsernihallinto .....	32
Toimiala: Yleis- ja taloushallinto.....	39
Yleis- ja taloushallinto .....	40
Toimiala: Perusturva .....	43
Oma tuotanto .....	48
Viranomaistehtävät .....	56
Hallinto ja ulkoisia sopimuksia .....	59
Erikoissairaanhoido.....	62
Toimiala: Sivistys .....	66
Sivistys .....	69
Kulttuuritoiminta .....	74
Vapaa-aikatoiminta .....	78
Toimiala: Yhdyskuntatekniikka.....	80
Yhdyskuntatekniikka .....	89
Kaavoitus, ympäristö ja rakennusvalvonta .....	93

6.4. Taulukko investointihankkeiden toteutumisesta .....	97
6.5. Rahoitus, verotulot, valtionosuudet, talousarviolainat .....	103
6.6 Tuloslaskelma 31.12.2015.....	104
6.7 Tase 31.12.2015.....	105
<b>7. Liitetiedot .....</b>	<b>107</b>
7.1. Arvostus- ja jaksotusperiaattet ja –menetelmät.....	107
7.2. Toimintatuotot .....	108
7.3. Satunnaiset erät sekä pysyvien vastaavien myyntivoitot .....	109
7.4. Suunnitelman mukaiset poistot.....	110
7.5. Pysyvät vastaavat.....	111
7.6. Osakkeet ja osuudet .....	113
7.7. Vaihtuvat vastaavat, saamiset.....	115
7.8. Oman pääoman muutos .....	116
7.9. Varaukset.....	118
7.10. Vieras pääoma.....	119
7.11. Vastattavat, siirtovelat.....	120
7.12. Vastuusitomukset, leasingvastuut ja muut taloudelliset vastuut .....	121
7.13. Palkkamenojen kehitys.....	124
7.14. Henkilöstökulut .....	125
7.15. Tilintarkastajien palkkiot.....	126
7.16. Muut liitetiedot.....	127
7.17. Käytettyjen kirjanpitokirjojen ja tositteiden luettelo .....	129
<b>8. Konsernitilipäätöksen liitetiedot .....</b>	<b>130</b>
<b>9. Allekirjoitukset ja tilintarkastusmerkintä</b>	

# 1. Yleiskatsaus ja organisaatio

## 1.1 Yleiskatsaus

### Kaupunginjohtajan katsaus 2016

#### Raaseporin talousnäkymät parantuneet

Raaseporin kaupungin alustava tilinpäätös vuodelta 2016 osoittaa noin 2,3 miljoonan euron ylijäämää. Se merkitsee, että Raaseporin kaupungin toimenpiteet taloutensa tasapainottamiseksi ovat päässeet hyvään vauhtiin. Asiaan vaikuttaa monta tekijää. Suurin yksittäinen tekijä on kustannusten aleneminen 5 miljoonalla eurolla, noin 218 miljoonasta eurosta vuonna 2015 noin 213 miljoonaan euroon vuonna 2016.

Henkilöstökulut vähenivät 2 miljoonalla eurolla ja palvelujen ostot 3 miljoonalla eurolla. Vuoden 2016 aikana henkilökunta väheni noin 40 henkilöllä huolimatta siitä, että kaupunki vuoden aikana myös otti aikaisemmin ostettua toimintaa ja henkilökuntaa omaan tuotantoon. Henkilöstökulut pienenevät myös lomarahen tilapäisen kilpailukyky sopimuksen mukaisen supistuksen vuoksi. Erikoissairaanhoidossa suurin vähennys olivat ostopalvelut, joiden kustannukset alentuivat vajaalla 3 miljoonalla eurolla edellisvuoteen verrattuna. Näistä 3 miljoonasta eurosta vuonna 2015 noin 213 miljoonaan euroon vuonna 2016.

Kiinteistömyynti tuotti vuoden aikana ainoastaan 1 miljoonaa euroa, mikä on 1 miljoonaa euroa vähemmän kuin vuotta aikaisemmin. On kuitenkin hyvä, että vuoden 2016 ylijäämä ei perustu kiinteistömyynnin tuloihin, jotka ovat satunnaisia. Vuoden aikana kaikki kaupungin kiinteistöt on ryhmitetty eri salkkuihin, mikä tulee tekemään kaupungin kiinteistöjen parissa tekemästä työstä paremmin jäsennehtyä ja myös lisäämään myyntituloja lähimpien vuosien aikana.

Verotulot vähenivät vuoden aikana 1,4 miljoonalla eurolla vuoteen 2015 verrattuna. Verotuloja kertyi kaikkiaan 113 miljoonaa euroa. Kaupunki sai valtionosuuksia hieman budjetoitua enemmän, noin 54,5 miljoonaa euroa.

Kaupungin velkataakka pieneni vuoden aikana ja se on nyt noin 117,5 miljoonaa euroa.

Velkaantumisen monivuotisen lisääntymiskiirteen katkaiseminen on kaupungille erittäin tärkeää.

Kaupungilla on kuitenkin edessään useita rankkoja vuosia kattaessaan aikaisempina vuosina kertynyttä alijäämää. Vuoden 2016 hyvän tuloksen ansiosta kertynyt alijäämä pienenee 14,2 miljoonasta eurosta 11,9 miljoonaan euroon.

#### Painopisteet

Seuraavat painopisteet ovat olleet tärkeitä talousarviovuonna 2016 ja työ niiden parissa jatkuu taloussuunnitteluvuosina 2017–2018:

- uusi, yksinkertaisempi hallinto- ja luottamusmiesorganisaatio
- palvelurakenteen tehostaminen
- uudet ICT-ratkaisut
- uusi ote elinkeinoelämän kehityksestä
- kaupungin rakennusten ja kiinteistöjen kokonaisvaltainen läpikäynti
- panostus henkilöstön osaamiseen ja motivaatioon
- panostukset uusien asukkaiden saamisen, asuntoihin mm. rakennusjärjestyksen päivityksen ja yksinkertaisempien käsittelyprosessien kautta.

Pienellä viiveellä pääsi kaupungin uusi organisaatiomalli yhden vaiheen eteenpäin. Tärkein muutos oli siirtyä viidestä toimialasta neljään toimialaan. Organisaation yksinkertaistamistyö jatkuu kuluvan vuoden aikana ja muutokset kohdistuvat nyt keskushallintoon. Organisaation muuttamisen lisäksi hallinnossa tulee myös ottaa käyttöön uusia ja ajanmukaisempia työmenetelmiä. ICT:n piirissä on edistytty paljon ja työtä jatketaan.

Raasepori 2020 -ohjelman puitteissa on tehty päätöksiä palvelurakenteen muutoksista. Jatkoa seuraa heti, kun saadaan lisää selvyyttä maakunta- ja SoTe-uudistuksiin.

Vuoden aikana otettiin pieniä askeleita elinkeinoelämän aktivoimiseksi, mutta toiminta lähti käyntiin vasta kuluvana vuonna. Yhteistyön lisäämiselle Hangon kaupungin kanssa on tehty avaus.

Panostukset henkilökuntaan suunniteltiin vuoden aikana ja vuoden 2017 alussa käynnistettiin mm. suuri kehitysohjelma kaupungin johdolle. Kaupungin eri käsittelyprosessien läpikäynti on aloitettu ja työtä jatketaan.

### **Kansalliset uudistukset**

Maakunta- ja SoTe-uudistuksessa on monia epävarmuustekijöitä, ei vähiten henkilökunnan kannalta. Uudistusten sisältöä ei vielä ole päätetty, huolimatta siitä, että eri valmisteluprosesseja on aloitettu. Kaupungin toiminnan suunnittelun ja tulevaisuuden kannalta on tärkeää saada hallitukselta ja eduskunnalta selvää tietoa, mieluiten ennen kesää 2017. Nykytilanteessa moni kysymys odottaa lopullista vastausta valtiolta, pelkät linjaukset valtion taholta eivät riitä.

### **Mahdollisuuksia**

Kaupungin odotetaan tuottavan ylijäämää myös kuluvana vuonna, 2017. Kaupungin on vielä ryhdyttävä useisiin toimenpiteisiin parantaakseen Raaseporin taloutta vielä enemmän ja pitääkseen sen tasapainossa vastaisuudessakin. Organisaatiota tarkistetaan vielä, kiinteistökantaa vähennetään ja kaupungin toimintaprosesseja järjestelmällistetään. Muutokset tulevat toteutumaan käsi kädessä maakunta- ja terveysuudistuksen etenemisen kanssa.

Lähtökuopissa on useita elinkeinoelämää ja maankäyttösuunnittelua koskevia hankkeita. Lähivuosina on mahdollisuuksia toteuttaa joitakin näistä projekteista ja hankkia pidemmällä aikavälillä tuloja kaupungille.

Kaupunki tulee kuluvan vuoden aikana laatimaan uuden strategian. Työ on tärkeä ja tavoitteena on, että niin moni kuin mahdollista osallistuu prosessiin. Elämme jatkuvassa muutoksessa ja on osattava hyödyntää muutosprosessien tuomia mahdollisuuksia.

Kaupungin talouden tasapainotus- ja vahvistustyön jatkamiselle on hyvät edellytykset. Suuri kiitos koko henkilökunnalle ja kaikille, jotka ovat myötävaikuttaneet siihen, että vuodesta tuli todella onnistunut.

Raaseporissa 15.maaliskuuta 2017

Tom Simola  
kaupunginjohtaja

## 1.2 Taloudellinen yleiskatsaus

Vuoden 2016 talousarvio hyväksyttiin 0,6 miljoonan euron alijäämällä. Kaupunginvaltuusto myönsi vuoden aikana talousarviomuutoksia yhteensä 2,3 miljoonalla eurolla. Lopputulos oli kuitenkin huomattavasti parempi tilinpäätöksen osoittaessa 2,3 miljoonan euron ylijäämää. Hyvään tulokseen johtaneita syitä on useita ja ne kuvataan alla, samoin kuin tilinpäätöskirjan aluekohtaiset selvitykset.

Raaseporin kaupungin virallinen tilinpäätös koostuu kaupungin sekä Raaseporin Veden liikelaitosten tileistä. Oheisessa toimintakertomuksessa on kuitenkin myös tietoja, joissa käsitellään näitä yksikköjä erikseen, jotta kaupungin toiminnasta ja taloudesta saataisiin selkeä ja monipuolinen kuva.

Hallintosäännön 21 §:n mukaan talousarvion muutokset on esitettävä valtuustolle talousarviovuoden aikana. Menojen ylitykset ja tulojen alitukset on perusteltava tavoitteiden ja suoritteiden toteutumisanalyysin yhteydessä ao. vuoden tilinpäätöksessä.

Ainoa suurempi tehty talousarviomuutos tehtiin koskien verotuloja, joita alennettiin 2 miljoonalla eurolla 112,8 miljoonaksi euroksi.

Vuoden 2016 vuosikate oli 8,5 miljoonaa euroa, mikä on 5,2 miljoonaa euroa korkeampi kuin vuonna 2015. Muutosten jälkeiseen talousarvioon 2016 verrattuna lopullinen vuosikate oli 5,6 miljoonaa euroa parempi kuin talousarvio. Yksistään kaupungin vuosikate oli 6,1 miljoonaa euroa (1,2 milj. € vuonna 2015).

Toimintatulot olivat 52,7 miljoonaa euroa; budjetissa 54,5 miljoonaa euroa. Omaisuuden myynnistä kertyi vuonna 2016 myyntivoittoa 1,0 miljoonaa euroa verrattuna 2,3 miljoonaan euroon vuonna 2015. Myyntivoitot budjetoitiin 2,4 miljoonaksi euroksi, mikä on pääasiallinen syy siihen, että talousarviotavoitetta ei saavutettu. Raaseporin Veden liikevaihto oli 6,2 miljoonaa euroa, lisäystä runsaat 100 000 euroa. Laitoksen liikeylijäämä kasvoi miltei 200 000 eurolla 1,7 miljoonaan euroon.

Toimintakulut olivat 212,6 miljoonaa euroa; alkuperäisessä budjetissa 218,0 miljoonaa euroa. Hyväksytyjen talousarvion muutosten jälkeen budjetoidun menomäärärahan kokonaissumma oli 218,2 miljoonaa euroa. Toimintakate -160,0 miljoonaa euroa oli 3,6 miljoonaa euroa parempi kuin alunperin budjetoitu, ja 3,9 miljoonaa euroa parempi kuin budjetoitu kun huomioidaan talousarviomuutokset.

Kirjatut henkilöstökulut jaksotuksen jälkeen olivat 83,1 miljoonaa euroa (85,0 miljoonaa euroa vuonna 2015), mikä on 2,3 % vähennys. Vuodesta 2013 lähtien henkilöstökulut ovat laskeneet 3,5 miljoonalla eurolla. Vuoden 2016 talousarviossa henkilöstökulut oli arvioitu 86 miljoonaksi euroksi. Henkilöstökulujen merkittävä väheneminen johtuu osittain siitä, että kilpailukykyopimus kiky aiheutti muutoksia lomarahojen jaksotuksessa, mikä johti henkilöstökulujen pienenemiseen 1 miljoonalla eurolla. Loppu 1 miljoonan euron vähennyksestä johtuu toiminnan uudelleenjärjestelyistä ja toimipisteiden määrän vähennyksistä.

Palvelujen ostot vähenivät 3,4 miljoonalla eurolla vuosien 2015 ja 2016 väillä ja olivat 91,8 miljoonaa euroa. HUSin sairaanhoitopiiriin takaisinmaksun osuus vuoden 2015 ylijäämästä, 945 000 euroa, kirjattiin vasta vuonna 2016 ja lisäksi kirjattiin vuoden 2016 ylijäämän osuus, runsaat 200 000 euroa, vuodelle 2016. Suureen vähennykseen on muuten vaikuttanut etupäässä sosiaali- ja terveyshuollon toiminnan uudelleenjärjestely.

Kirjatut verotulot olivat yhteensä 113,0 miljoonaa euroa; alun perin oli budjetoitu 114,8 miljoonaa euroa. Valtuusto päätti vuoden aikana talousarvion muutoksesta, jossa tuloja vähennettiin 112,8 miljoonaan euroon. Verrattuna vuoteen 2015 verotulot (1,4 miljoonaa euroa) vähenivät 1,2 %.

Tuloveroprosentti oli muuttumaton eli 22,00 %. Kunnallisverotulot olivat 99,5 miljoonaa euroa (100,4 miljoonaa euroa 2015, -0,9 %) ja ne jäivät 1,8 miljoonaa euroa alle alunperin budjetoidun ja 0,2 miljoonaa euroa yli, kun talousarviomuutos on huomioitu.

Kiinteistöverona kertyi 10,3 miljoonaa euroa eli 0,1 miljoonaa euroa budjetoitua vähemmän, kun taas yhteisöverotuloja kertyi 3,2 miljoonaa euroa ylittäen budjetoidun 0,2 miljoonalla eurolla. Verrattuna vuoteen 2015 kiinteistöverotulot nousivat 0,1 miljoonalla eurolla (0,7 %) kun taas yhteisöverotulot laskivat 0,6 miljoonalla eurolla (-14,9 %) koska kuntien tilapäinen osuuden korotus päättyi. Yleinen kiinteistöveroprosentti 1,35 % ei muuttunut, ei myöskään vakituisen asunnon veroprosentti 0,37 %.

Verotuloista tarkemmin kohdassa 6.5 "Verotulojen erittely".



Valtionosuuksia saatiin 54,5 miljoonaa euroa, eli ne nousivat edellisvuodesta 2,2 miljoonaa euroa (+ 4,2 %) ja ylittivät budjetoidun summan 0,4 miljoonalla eurolla.

Korkokustannukset olivat 2,0 miljoonaa euroa, eli 0,2 miljoonan euron vähennys edellisvuoteen verrattuna ja 0,4 miljoonaa euroa budjetoitua alemmat, etupäässä edelleen alhaisen korkotason ja lyhytaikaisten kuntatodistusmuotoisten lainojen käytön ansiosta. Lyhytaikaisia luottoja otettiin suunnitelmien mukaisesti. Muut rahoituskustannukset olivat 5 000 euroa ja muut rahoitustulot 1,8 miljoonaa euroa budjetoidun 0,9 miljoonan euron sijasta. Näin sen ansiosta, että kaupunki hyväksyi pankin sovitteluehdotuksen pitkän pankin yksipuolista korkomarginaalitarkistusta koskevan oikeusprosessin päätteeksi.

Vuoden vaihteessa kaupungilla oli lyhytaikaisia lainoja 45,3 miljoonaa euroa, mikä on 1,3 miljoonaa euroa enemmän kuin edellisen vuoden vastaavana aikana (pois lukien kaupungin vuokratotalyhtiöiden konsernilimiitti, jossa kaupunki on merkitty tilinhaltijaksi ja jonka saldo on 1,2 miljoonaa euroa). Pitkäaikaiset vieraat luotot 31.12.2016 olivat 72,5 miljoonaa euroa vastaavan luvun oltua 74,7 miljoonaa euroa vuotta aikaisemmin.

Raaseporin Vedellä oli sisäisiä luottoja kaupungilta 3,7 miljoonaa euroa, (4,0 miljoonaa euroa 2015), joista mikään ei ollut lyhytaikainen kassaluotto.

Velkataakka 31.12.2016 oli yhteensä 117,5 miljoonaa euroa (118,7 miljoonaa euroa 2015) tai 4 195 euroa asukasta kohti (4 178 euroa 2015), josta liikelaitoksen osuus oli 7,8 miljoonaa euroa tai 6,6 % (7,5 % 2015).

Kassavarat olivat vuoden vaihteessa 3,5 miljoonaa euroa verrattuna edellisen vuoden 4,4 miljoonaan euroon. Varoista 1,6 miljoonaa euroa kuului Raaseporin kaupungille ja 1,9 miljoonaa euroa Raaseporin Vedelle.

Raaseporin Veden tuotto peruspääomalle, 598 533 €, esitetään omalla rivillä tuloslaskelmassa. Kaupunginvaltuuston vuoden 2014 päätöksellä Raaseporin Veden tuotto on 6 %. Liikelaitoksen tilinpäätös esitetään erikseen toimintakertomuksen lopussa.

Tulosta rasittavat 6,2 miljoonan euron suunnitelman mukaiset poistot (5,8 miljoonaa euroa 2015). Kaupungin poistot olivat 4,7 miljoonaa euroa (4,3 miljoonaa euroa 2015) ja Raaseporin veden 1,5 miljoonaa euroa (1,5 miljoonaa euroa 2015).

Tilikauden ylijäämä tuloslaskelman mukaan on 2,3 miljoonaa euroa (alijäämää 2,6 miljoonaa euroa 2015). Liikelaitoksen pois lukien kaupungin ylijäämä on 1,4 miljoonaa euroa verrattuna 3,3 miljoonan euron alijäämään vuonna 2015.

Kaupungin omat investointimenot 2016 olivat 7,6 miljoonaa euroa verrattuna 10,0 miljoonaan euroon vuonna 2015 (talousarvio 2016 12,2 miljoonaa euroa). Suurimmat yksittäiset investointierät olivat Tammisaaren uusi päiväkotikoti 1,9 miljoonaa euroa (kokonaiskustannukset 2,8 miljoonaa euroa) ja liikenneväylien rakentaminen ja perusparannukset 1,5 miljoonaa euroa.

Raaseporin Veden investoinnit olivat kaikkiaan 1,0 miljoonaa euroa (2,5 miljoonaa euroa 2015), josta suurimman osan muodostavat johtoverkon laajennus asuin- ja teollisuusalueilla, 0,4 miljoonaa euroa ja johtojen saneeraus 0,4 miljoonaa euroa. Karjaan ja Mustion väliseen yhdysjohtoon saatiin valtion tukea 0,2 miljoonaa euroa. Yhdysjohto valmistui vuoden alussa ja maksoi kaikkiaan 2,2 miljoonaa euroa. Hankkeeseen saatiin valtion tukea runsaat 0,6 miljoonaa euroa.

Toiminnan ja investointien kassavirta oli 0,6 miljoonaa euroa positiivinen (6,9 miljoonaa euroa negatiivinen 2015), kun taas rahoituksen osalta kassavirta oli 1,4 miljoonaa euroa negatiivinen (5,4 miljoonaa euroa positiivinen 2015). Kassavarojen muutos oli siten -0,8 miljoonaa euroa ja 31.12.2016 kassavarat olivat 3,6 miljoonaa euroa.

Kaupunki otti 10,9 miljoonaa euroa uutta lainaa. Raaseporin Vesi ei ottanut luottoja vuoden aikana. Lainojen lyhennykset 2016 olivat 12,1 miljoonaa euroa, 0,9 miljoonaa euroa enemmän kuin edellisenä vuonna.

Taseen kumulatiivinen alijäämä oli vuoden alussa 14,2 miljoonaa euroa. Koska vuoden 2016 tulos on 2,3 miljoonaa euroa positiivinen, on kumulatiivinen alijäämä per 31.12.2016 11,9 miljoonaa euroa, mikä merkitsee 423 euroa asukasta kohti (499 euroa 31.12.2015). Taseen loppusumma oli 207,1 miljoonaa euroa (207,4 miljoonaa euroa 2015.)



## Raaseporin kaupungin konserni

Konsernille on laadittu tuloslaskelma ja tase sekä rahoituslaskelma. Konserniin sisältyvät Raaseporin kaupunki, liikelaitos Raaseporin Vesi, 6 kuntayhtymää joissa kaupunki on osallisena, 4 osakeyhtiötä, 1 asunto-osakeyhtiö sekä 7 kiinteistöosakeyhtiötä, joissa kaupungin omistusosuus on 51 ja 100 %:n välillä. Lisäksi konsernitilinpäätöksessä on 2 osakkuusyhtiötä, (omistusosuus 20-50 %). Osakkuusyhtiöt ovat mukana vain sikäli kun kaupungin omistusosuus omasta pääomasta ja yhtiön osakkeiden tilinpitoarvo kaupungin taseessa eroavat toisistaan.

Asunto oy Panoramian selvitystilaan asettamisprosessi on käynnissä ja se saatetaan päätökseen vuonna 2017.

Vuoden aikana kaupunki on lunastanut Tammisaaren Energian tytäryhtiön Raaseporin Sähköverkko ja Urakointi Oy:n osakekannan 2 500 eurolla (osakepääoma) ja samalla yhtiön nimi muutettiin Raaseporin Kehitys Oy:ksi. Kaupunki on päättänyt osallistua merikaapelihankkeeseen Helsinki-Rostock, C-Lion 1. Osahankkeena tehdään haara-kaapeli Hankoon. Raaseporin Kehitys Oy:n ainoana tehtävänä on sijoittaa 500 000 euron pääoma yritykseen C-Fiber Hanko, mikä tapahtui joulukuussa 2016. Kaupunki nosti 500 000 euroa osinkona Tammisaaren Energia Oy:n vapaan oman pääoman rahastosta, mikä rahoitettiin yhtiön kassavaroista.

Tammisaaren Energia Oy:n operatiivinen tulos ennen veroja ja tilinpäätösjäsenyyksiä oli 754 266 miljoonaa euroa, mikä ylitti yhtiöittämisen yhteydessä tehdyt laskelmat, joiden mukaan yhtiö tuottaisi tappiota ensimmäisenä toimintavuosinaan. Vuoden tilinpäätös osoitti 199 835 euron voittoa. Osinkoa ei jaeta vuodelta 2016.

Konsernin tuloslaskelma 31.12.2016 osoittaa 3,5 miljoonan euron ylijäämää sen oltua 1,0 miljoonaa euroa ylijäämäinen vuotta aiemmin.

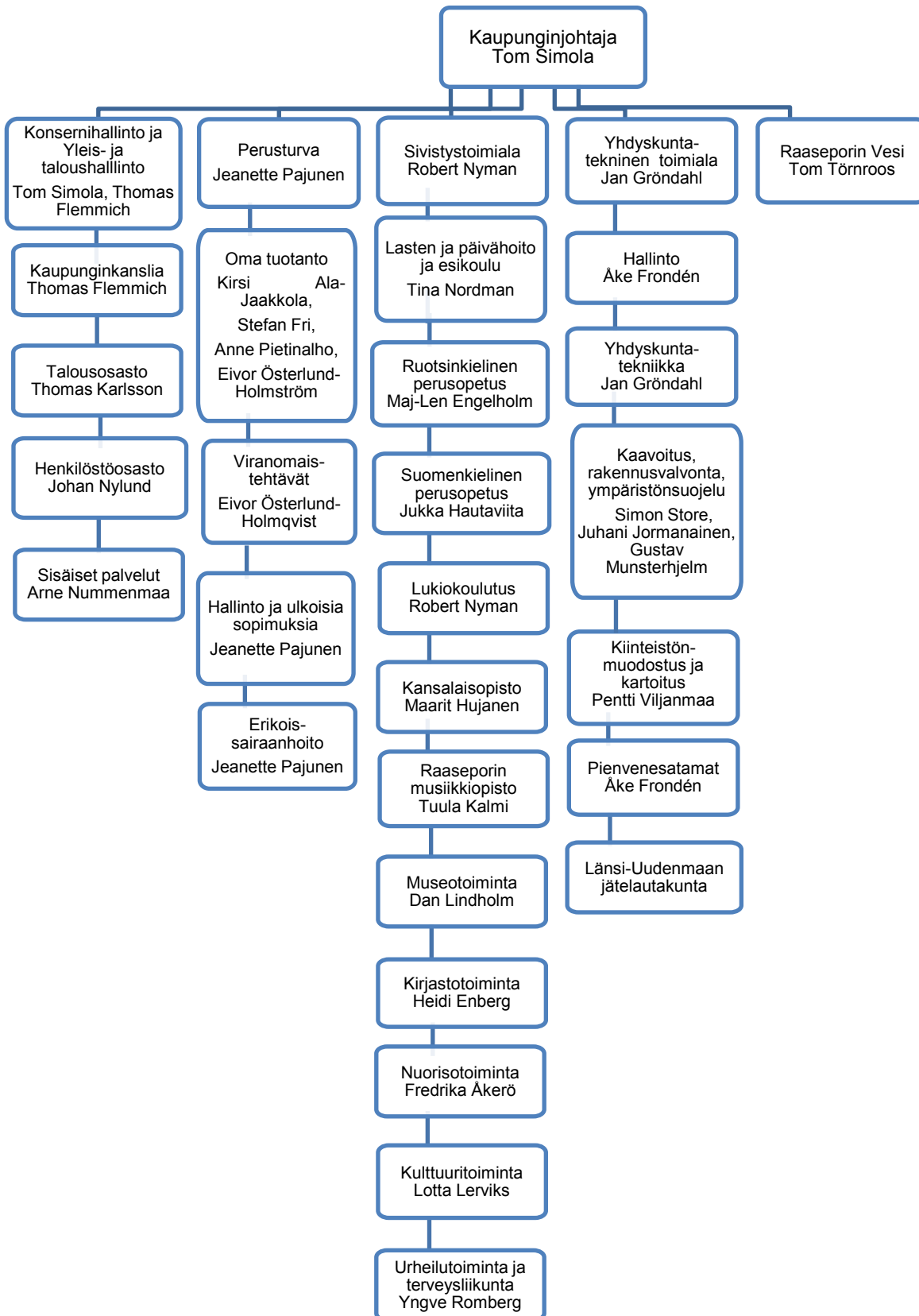
Kaupunki on myös Pohjan Palveluasuntosäätiön pääomistaja. Säätiö hallinnoi kaupungin pyörittämiä palveluasuntoja ikääntyneille, ja kaupungin omistusosuus on 66,6 %, mikä tosin ei sisälly konsernitilinpäätökseen.

Kaupunginvaltuusto hyväksyi 6.6.2011 § 63 kaupungille konserniohjeen, jossa konserni, sen tarkoitus ja sitovuus määritellään. Lisäksi kuvaillaan eri toimielinten roolit, toimivalta ja työnjako ohjauksessa, kuinka raportointi, edustajien valinta tapahtuu ja kuinka tilintarkastus, rahoitus, riskienhallinta ja henkilöstöpolitiikka hoidetaan. Kaupunginvaltuusto päivitti konserniohjeen 7.4.2014.

Konsernin rakenne ilmenee erillisestä kaaviosta luvussa 3.1 "Konsernin rakenne".

Koko Raaseporin kaupungin konsernin velkataakka on 4 929 euroa asukasta kohti (4 953 euroa 2015) ja lainakanta 138,4 miljoonaa euroa (140,7 miljoonaa euroa 2015). Konsernin taseen loppusumma oli 238,3 miljoonaa euroa (237,9 miljoonaa euroa 2015).

## 1.3 Organisaatio



**Työntekijät (määrä)**

	joulukuu 2016	joulukuu 2015
<b>Päätoimiset työntekijät</b>		
Konsernihallinto	212	221
Yleis- ja taloushallinto	60	67
Perusturva	680	697
Sivistys	830	837
Yhdyskuntatekniikka	74	70
Raaseporin Vesi	23	23
<b>Yhteensä</b>	<b>1 879</b>	<b>1 915</b>
<b>Työntekijät työsuhdemuodon mukaan</b>		
Vakinaiset kokopäivä	1 185	1 254
Määräaikaiset kokopäivä	231	228
Vakinaiset osapäivä	301	291
Määräaikaiset osapäivä	162	142
<b>Yhteensä</b>	<b>1 879</b>	<b>1 915</b>

Vuositöiden/henkilötyövuosien määrä toimialoittain 2011-2016

	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Yleis- ja konsernihallinto	259,8	260,5	247,5			
Konsernihallinto				170,5	170,4	163,3
Yleis- ja taloushallinto				56,9	52,6	52,6
Perusturva tilaaja	9,8	9,7				0,0
Perusturva	403,6	508,7	521,5	545,7	539,4	516,9
Sivistys	729,5	739,2	717,4	712,7	708,5	720,9
Yhdyskuntatekniikka	71,8	67,3	49,5	53,1	61,7	67,3
Tammisaaren Energia	28,0	27,7	28,7			0,0
Raaseporin Vesi	24,6	22,9	21,9	22,1	21,1	20,8
<b>Yhteensä</b>	<b>1527,1</b>	<b>1636,0</b>	<b>1586,5</b>	<b>1561,0</b>	<b>1553,7</b>	<b>1541,8</b>

## 2. Tuloslaskelma, tase ja rahoituslaskelma, mukaan lukien liikelaitokset

### 2.1 Tuloslaskelma

ulkoinen

	TP 2016	TP 2015
<b>Toimintatuotot</b>	<b>30 474</b>	<b>32 869</b>
Myyntituotot	9 816	10 035
Maksutuotot	10 532	11 111
Tuet ja avustukset	3 104	3 366
Muut toimintatuotot	7 022	8 357
<b>Valmistus omaan käyttöön</b>	<b>99</b>	<b>133</b>
<b>Toimintakulut</b>	<b>-190 563</b>	<b>-196 425</b>
Henkilöstökulut	-83 029	-85 045
Palkat ja palkkiot	-63 003	-64 332
Henkilösivukulut	-20 026	-20 713
Eläkekulut	-16 265	-17 101
Muut henkilösivukulut	-3 761	-3 612
Asiakspalvelujen ostot	-61 137	-83 878
Muiden palvelujen ostot	-18 904	
Palvelujen ostot	-80 041	
Aineet, tarvikkeet ja tavarat		
Ostot tilikauden aikana	-10 218	-10 545
Avustukset	-11 969	-11 362
Muut toimintakulut	-5 306	-5 595
<b>Toimintakate</b>	<b>-159 990</b>	<b>-163 423</b>
Verotulot	113 028	114 413
Valtionosuudet	54 454	52 252
Rahoitustuotot ja -kulut	1 014	83
Korkotuotot	1 855	1 922
Muut rahoitustuotot	1 168	352
Korkokulut	-2 004	-2 187
Muut rahoituskulut	-5	-4
<b>Vuosikate</b>	<b>8 506</b>	<b>3 325</b>
Poistot ja arvonalentumiset	-6 197	-5 919
Suunnitelman mukaiset poistot	-6 117	-5 803
Arvonalentumiset	-80	-116
Satunnaiset erät		
Satunnaiset tuotot		
Satunnaiset kulut		
<b>Tilikauden yli-/alijäämä</b>	<b>2 309</b>	<b>-2 594</b>

**2.2 Käyttötalouden ja tuloksen yhteenveto**

YHTEENVETO €	TP 2015	TA 2016	Talousarvion muutos	TP 2016	Poikkeama	Toteuma %
<b>Konsernihallinto</b>						
Tuotot	20 824 373	22 826 970		21 448 133	-1 378 837	94,0 %
Kulut	-20 823 516	-21 801 450		-21 207 244	594 206	97,3 %
<b>Netto</b>	<b>857</b>	<b>1 025 520</b>	<b>0</b>	<b>240 889</b>	<b>-784 631</b>	<b>23,5 %</b>
<b>Yleis- ja taloushallinto</b>						
Tuotot	3 440 874	3 326 840		3 406 338	79 498	102,4 %
Kulut	-9 705 337	-9 514 030	-199 810	-9 937 398	-223 558	102,3 %
<b>Netto</b>	<b>-6 264 464</b>	<b>-6 187 190</b>	<b>-199 810</b>	<b>-6 531 060</b>	<b>-144 061</b>	<b>102,3 %</b>
<b>Perusturva</b>						
Tuotot	12 875 747	12 242 700		12 181 657	-61 043	99,5 %
Kulut	-115 940 326	-113 951 810	-330 000	-110 967 758	2 984 052	97,4 %
<b>Netto</b>	<b>-103 064 579</b>	<b>-101 709 110</b>	<b>-330 000</b>	<b>-98 786 100</b>	<b>2 923 010</b>	<b>97,1 %</b>
<b>Sivistys</b>						
Tuotot	5 943 504	5 301 690		5 465 891	164 201	103,1 %
Kulut	-58 400 505	-59 337 450		-57 949 510	1 387 940	97,7 %
<b>Netto</b>	<b>-52 457 001</b>	<b>-54 035 760</b>	<b>0</b>	<b>-52 483 619</b>	<b>1 552 142</b>	<b>97,1 %</b>
<b>Yhdyskuntatekniikka lautakunta</b>						
Tuotot	5 058 005	4 198 680		3 878 657	-320 024	92,4 %
Kulut	-9 754 439	-9 918 230		-9 539 435	378 795	96,2 %
<b>Netto</b>	<b>-4 696 434</b>	<b>-5 719 550</b>	<b>0</b>	<b>-5 660 778</b>	<b>58 772</b>	<b>99,0 %</b>
<b>Raaseporin Vesi</b>						
Tuotot	6 173 027	6 268 270		6 274 794	6 525	100,1 %
Kulut	-4 621 173	-4 994 120		-3 043 429	448 392	91,0 %
<b>Netto</b>	<b>1 551 854</b>	<b>1 274 150</b>	<b>0</b>	<b>3 231 365</b>	<b>1 957 215</b>	<b>253,6 %</b>
<b>Raaseporin kaupunki</b>						
Tuotot	45 853 387	47 896 880	0	46 380 675	-1 516 205	96,8 %
Kulut	-209 640 386	-214 522 970	-199 810	-209 601 345	5 121 435	97,6 %
<b>Netto</b>	<b>-163 786 999</b>	<b>-166 626 090</b>	<b>-199 810</b>	<b>-163 220 670</b>	<b>3 605 230</b>	<b>97,8 %</b>
<b>KAUPUNKI + LIIKELAITOKSET YHTEENSÄ</b>						
Tuotot	52 026 414	54 165 150		52 655 469	-1 509 681	97,2 %
Kulut	-214 261 559	-219 517 090	-199 810	-212 644 774	7 072 126	96,8 %
<b>Netto</b>	<b>-162 235 145</b>	<b>-165 351 940</b>	<b>-199 810</b>	<b>-159 989 305</b>	<b>5 562 446</b>	<b>96,6 %</b>
<b>Tilikauden ylijäämä/alijäämä</b>						
Raseporin kaupunki	-3 291 050	-644 150	-2 285 810	1 383 655	4 313 615	
Raaseporin Vesi	696 710	319 150		925 579	606 429	
<b>Yhteensä</b>	<b>-2 594 340</b>	<b>-325 000</b>	<b>-2 285 810</b>	<b>2 309 235</b>	<b>4 920 045</b>	
<b>Kumulatiivinen alijäämä</b>						
	Avaava tase 2016			31.12.2016	Muutos	
	14 182 820			11 873 585	-2 309 235	

**2.3 Tase**
**SISÄLTÄEN LIKELAITOKSET**

<b>VASTAAVAA</b>	<b>31.12.2016</b>	<b>31.12.2015</b>
<b>PYSYVÄT VASTAAVAT</b>		
<b>Aineettomat hyödykkeet</b>	<b>265</b>	<b>359</b>
Aineettomat oikeudet	265	359
<b>Aineelliset hyödykkeet</b>	<b>127 052</b>	<b>125 495</b>
Maa- ja vesialueet	17 721	16 732
Rakennukset	65 256	63 588
Kiinteät rakenteet ja laitteet	42 194	41 102
Koneet ja kalusto	14	41
Muut aineelliset hyödykkeet		
Ennakkomaksut ja keskeneräiset hankinnat	1 867	4 032
<b>Sijoitukset</b>	<b>38 199</b>	<b>38 242</b>
Osakkeet ja osuudet	36 288	36 284
Muut lainasaamiset	1 240	1 284
Muut saamiset	671	674
<b>TOIMEKSIANTOJEN VARAT</b>	<b>900</b>	<b>879</b>
Valtion toimeksiannot	1	1
Lahjoitusrahastojen erityiskatteet	899	878
<b>VAIHTUVAT VASTAAVAT</b>		
<b>Vaihto-omaisuus</b>	<b>129</b>	<b>153</b>
Aineet ja tarvikkeet	129	153
<b>Saamiset</b>	<b>37 039</b>	<b>37 867</b>
Pitkäaikaiset saamiset	29 684	30 860
Lainasaamiset	29 206	30 223
Muut saamiset	478	637
Lyhytaikaiset saamiset	7 355	7 007
Myyntisaamiset	3 240	3 074
Lainasaamiset	1 017	1 017
Muut saamiset	3 011	2 851
Siirtosaamiset	87	65
<b>Rahoitusarvopaperit</b>	<b>11</b>	<b>11</b>
Osakkeet ja osuudet	11	11
<b>Rahat ja pankkisaamiset</b>	<b>3 542</b>	<b>4 376</b>
<b>VASTAAVAA YHTEENSÄ</b>	<b>207 137</b>	<b>207 382</b>

<b>VASTATTAVAA</b>	<b>31.12.2016</b>	<b>31.12.2015</b>
<b>OMA PÄÄOMA</b>	<b>61 238</b>	<b>58 929</b>
Peruspääoma	71 556	71 672
Arvonkorotusrahasto	833	833
Muut omat rahastot	606	606
Edellisten tilikausien yli-/alijäämä	-14 066	-11 588
Tilikauden yli-/alijäämä	2 309	-2 594
<b>PAKOLLISET VARAUKSET</b>	<b>355</b>	<b>614</b>
Eläkevaraukset	170	170
Muut pakolliset varaukset	185	444
<b>TOIMEKSIANTOJEN PÄÄOMAT</b>	<b>899</b>	<b>929</b>
Valtion toimeksiannot	1	1
Lahjoitusrahastojen pääomat	898	878
Muut toimeksiantojen pääomat	0	50
<b>VIERAS PÄÄOMA</b>	<b>144 645</b>	<b>146 910</b>
Pitkäaikainen	63 951	65 786
Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta	59 696	61 866
Lainat julkisyhteisöiltä	443	666
Lainat muilta luotonantajilta		
Saadut ennakot	63	59
Muut velat	3 749	3 195
Lyhytaikainen	80 694	81 124
Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta	57 434	55 768
Lainat julkisyhteisöiltä	223	374
Lainat muilta luotonantajilta	1 195	1 551
Saadut ennakot	262	124
Ostovelat	6 526	7 259
Muut velat	3 766	3 406
Siirtovelat	11 288	12 642
<b>VASTAATTAVAA YHTEENSÄ</b>	<b>207 137</b>	<b>207 382</b>



## 2.4 Rahoituslaskelma

(1 000 €)

**SIS.LIIKELAITOKSET**

	<b>2015</b>	<b>2014</b>
<b>Toiminnan rahavirta</b>		
Vuosikate	8 506	3 325
Satunnaiset erät	0	0
Tulorahoituksen korjaukset	-1 299	-2 203
	<u>7 207</u>	<u>1 122</u>
<b>Investointien rahavirta</b>		
Investointimenot	-8 524	-12 516
Rahoitusosuudet investointimenoihin	275	453
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutusvoitot	1 626	4 065
	<u>-6 623</u>	<u>-7 998</u>
<b>Toiminnan ja investointien rahavirta</b>	<b>584</b>	<b>-6 876</b>
<b>Rahoituksen rahavirta</b>		
Antolainauksen muutokset		
Antolainasaamisten lisäykset	-117	0
Antolainasaamisten vähennykset	161	365
Muut saatavat, vähennys/lisäys / Liityntämaksut	0	2
	<u>44</u>	<u>367</u>
Lainankannan muutokset		
Pitkäaikaisten lainojen lisäys	9 755	7 732
Pitkäaikaisten lainojen vähennys	-12 142	-11 294
Lyhytaikaisten lainojen muutokset	1 153	3 536
	<u>-1 234</u>	<u>-26</u>
Oman pääoman muutokset		
Muut maksuvalmiuden muutokset		
Toimeksiantojen ja pääomien muutokset	-50	-2
Vaihto-omaisuuden muutokset	24	18
Saamisten muutokset	828	3 915
Korottomien velkojen muutos	-1 031	1 139
	<u>-229</u>	<u>5 070</u>
<b>Rahoituksen rahavirta</b>	<b>-1 419</b>	<b>5 411</b>
<b>Rahavarojen muutos</b>	<b>-835</b>	<b>-1 465</b>
<b>Rahavarojen muutos</b>		
Rahavarat 31.12.	3 553	4 387
Rahavarat 1.1.	-4 388	-5 852
	<u><b>-835</b></u>	<u><b>-1 465</b></u>

## 2.5 Rahoituslaskelman toteutuma

	TA 2016	TA muutokset	Talousarvio muut.jälk.	Toteutuma 2016	Ero
<b>Varsinainen toiminta ja investoinnit</b>					
Tulorahoitus					
Vuosikate +/-	5 155 050	-2 285 810	2 869 240	8 506 488	5 637 248
Satunnaiset erät +/-			0		0
Tulorahoituksen korjauserät +/-	-2 400 000		-2 400 000	-1 298 866	1 101 134
Investoinnit					
Investoinnit pysyviin vastaaviin -	-12 455 000	-832 500	-13 287 500	-8 524 292	4 763 208
Rahoitusosuudet investointimenoihin +	140 000		140 000	275 371	135 371
Käyttöomaisuuden myyntitulot +	3 150 000	-150 000	3 000 000	1 625 763	-1 374 237
<b>Varsinainen toiminta ja investoinnit, netto</b>	<b>-6 409 950</b>	<b>-3 268 310</b>	<b>-9 678 260</b>	<b>584 464</b>	<b>10 262 724</b>
<b>Rahoitustoiminta</b>					
Antolainauksen muutokset					
Antolainasaamisen lisäykset muille -					
Antolainasaamisten vähennykset muille +				161 697	161 697
Lainakannan muutokset					
Pitkäaikaisten lainojen lisäykset +	10 000 000	0	10 000 000	9 755 555	-244 445
Pitkäaikaisten lainojen vähennykset -	-11 999 000		-11 999 000	-12 141 791	-142 791
Lyhytaikaisten lainojen muutos +/-				1 152 713	1 152 713
Oman pääoman muutokset					
<b>Vaikutus maksuvalmiuteen</b>	<b>-8 408 950</b>	<b>-3 268 310</b>	<b>-11 677 260</b>	<b>-487 362</b>	<b>11 189 898</b>

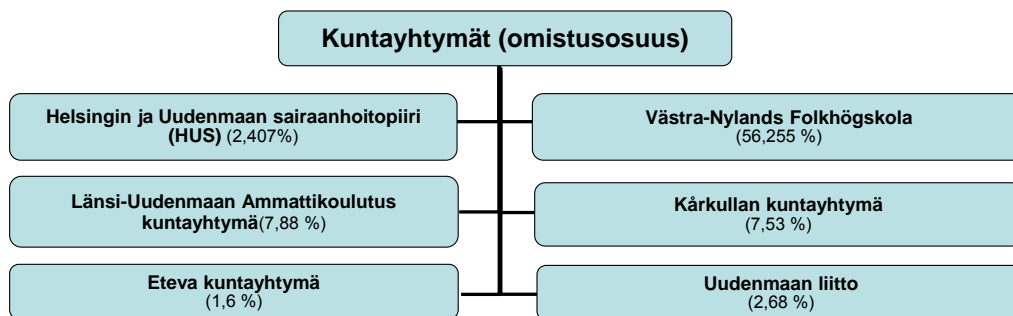
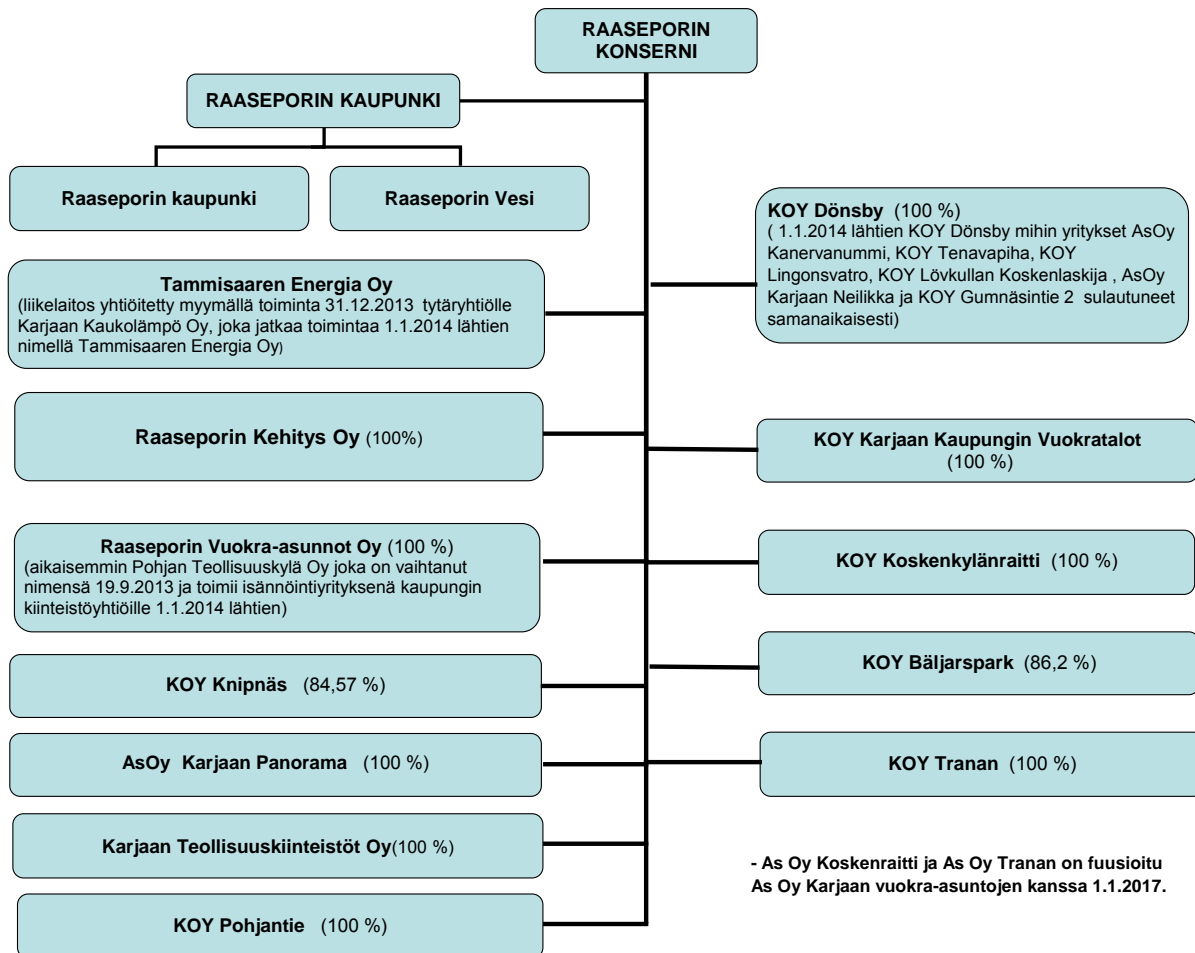
**2.6 Tulot ja menot yhteensä <sup>x)</sup>**

TULOT	m €	%	MENOT	SIS.LIIKELAITOKSET	
				m €	%
<b>Varsinainen toiminta</b>			<b>Varsinainen toiminta</b>		
Toimintatuotot	30,4	14,3	Toimintamenot	-190,6	89,6
Verotulot	113,0	53,1	- Valmistus omaan käyttöön	0,9	-0,4
Valtionosuudet	54,4	25,6	Korkomenot	-2,0	0,9
Korkotuotot	1,9	0,9	Muut rahoituskulut		
Muut rahoitustuotot	1,1	0,5	Satunnaiset kulut		
Satunnaiset tuotot			Tulorahoituksen korjauserät		
Tulorahoituksen korjauserät			+/- Pakollisten varausten muutos		
- pysyvien vastaavien			- Käyttöomaisuuden		
hyödykkeiden luovutusvoitot	0,0	0,0	myyntitappiot	0,0	0,0
<b>Investoinnit</b>			<b>Investoinnit</b>		
Rahoitusosuudet			Käyttöomaisuusinvestoinnit	-8,5	4,0
investointimenoihin	0,0	0,0			
Käyttöomaisuuden					
myyntivoitot	0,0	0,0			
<b>Rahoitustoiminta</b>			<b>Rahoitustoiminta</b>		
Antolainasaamisten vähennykset	0,1		Antolainasaamisten lisäykset		
Pitkäaikaisten lainojen lisäys	9,8	4,6	Pitkäaikaisten lainojen vähennys	-12,1	5,7
Lyhytaikaisten lainojen lisäys	1,2	0,6	Lyhytaikaisten lainojen vähennys		
Oman pääoman lisäys			Oman pääoman vähennys		
<b>Kokonaistulot, yhteensä</b>	<b>212,7</b>	<b>100,0</b>	<b>Kokonaismenot, yhteensä</b>	<b>-212,7</b>	<b>100,0</b>

<sup>x)</sup> Ilman tapahtumia, joilla ei ole rahoituksellista merkitystä kaupungin talouteen. Katso liitetieto 7.17

### 3. Raaseporin konserni

#### 3.1. Konsernin rakenne 31.12.2016



#### Osakkuusyhtiöt (omistusosuus 20-50 %)

KOY Trollet	50,00 %
KOY Jägarbacken	36,00 %

### 3.2. Konsernituloslaskelma

<b>TULOSLASKELMA (tuhat euroa)</b>	<b>1.1.-31.12.2016</b>	<b>1.1.-31.12.2015</b>
Toimintatuotot	103 019	106 276
Toimintakulut	-253 423	-257 676
Osuus osakkuusyhtiöiden voitosta (tappiosta)	-3	-10
<b>Toimintakate</b>	<b>-150 407</b>	<b>-151 410</b>
Verotulot	113 028	114 413
Valtionosuudet	54 454	52 252
Rahoitustuotot ja -kulut	<b>-1 066</b>	<b>-2 123</b>
Korkotuotot	96	78
Muut rahoitustuotot	1 410	623
Korkokulut	-2 279	-2 535
Muut rahoituskulut	-293	-289
<b>Vuosikate</b>	<b>16 009</b>	<b>13 132</b>
Poistot ja arvonalentumiset	<b>-12 210</b>	<b>-11 807</b>
Suunnitelman mukaiset poistot	-12 210	-11 807 *)
Tilikauden yli- ja alipariarvot		
Arvonalentumiset		
Satunnaiset erät	1	
<b>Tilikauden tulos</b>	<b>3 800</b>	<b>1 325</b>
Tilinpäätössiirrot	-1	-1
Tilikauden verot	-82	-118
Laskennalliset verot	-220	-183
Vähemmistöosuudet	-4	0
<b>Tilikauden ylijäämä (alijäämä)</b>	<b>3 493</b>	<b>1 023</b>
<b>Tunnusluvut</b>		
Toimintatulot / -menot, %	40,7	41,2
Vuosikate / Poistot, %	131,1	111,2
Vuosikate, euro/asukas	570,1	462,3
Asukasmäärä vuoden lopussa	28 082	28 403

\*) korjattu poisto 1 234 t euroa voitto-osuudesta rakenteiden myynnistä Tammisaaren Energia Oy:n yhtiöittämisen yhteydessä.

### 3.3. Konsernitase

VASTAAVAA	31.12.2016	31.12.2015
<b>PYSYVÄT VASTAAVAT</b>		
<b>Aineettomat hyödykkeet</b>	<b>1 767</b>	<b>2 048</b>
Aineettomat oikeudet	782	913
Muut pitkävaikutteiset menot	984	1 133
Ennakkomaksut	1	2
<b>Aineelliset hyödykkeet</b>	<b>205 681</b>	<b>203 845</b>
Maa- ja vesialueet	19 938	18 961
Rakennukset	101 277	100 759
Kiinteät rakenteet ja laitteet	46 264	45 352
Koneet ja kalusto	22 107	21 985
Muut aineelliset hyödykkeet	10 985	11 198
Ennakkomaksut ja keskeneräiset hankinnat	5 110	5 590
<b>Sijoitukset</b>	<b>6 624</b>	<b>5 955</b>
Osakkuusyhteisöosuudet	472	412
Muut osakkeet ja osuudet	5 646	5 483
Muut lainasaamiset	498	31
Muut saamiset	8	29
<b>TOIMEKSIANTOJEN VARAT</b>	<b>1 305</b>	<b>1 124</b>
<b>VAIHTUVAT VASTAAVAT</b>		
<b>Vaihto-omaisuus</b>	<b>1 548</b>	<b>1 756</b>
<b>Saamiset</b>	<b>12 251</b>	<b>13 052</b>
Pitkäaikaiset saamiset	964	653
Lyhytaikaiset saamiset	11 287	12 399
<b>Rahoitusarvopaperit</b>	<b>1 133</b>	<b>895</b>
<b>Rahat ja pankkisaamiset</b>	<b>8 030</b>	<b>9 203</b>
<b>VASTAAVAA YHTEENSÄ</b>	<b>238 339</b>	<b>237 878</b>
<b>VASTATTAVAA</b>		
<b>OMA PÄÄOMA</b>	<b>53 659</b>	<b>50 166</b>
Peruspääoma	71 556	71 672
Arvonkorotusrahassto	833	833
Muut omat rahastot	2 250	2 250
Edellisten tilikausien ylijäämä (alijäämä)	-24 473	-25 612 *)
Tilikauden ylijäämä (alijäämä)	3 493	1 023
<b>VÄHEMMISTÖOSUUDET</b>	<b>220</b>	<b>213</b>
<b>PAKOLLISET VARAUKSET</b>	<b>1 690</b>	<b>1 954</b>
Eläkevaraukset	198	209
Muut pakolliset varaukset	1 492	1 745
<b>TOIMEKSIANTOJEN PÄÄOMAT</b>	<b>1 314</b>	<b>1 183</b>
<b>VIERAS PÄÄOMA</b>	<b>181 456</b>	<b>184 362</b>
Pitkäaikainen	89 009	91 745
Lyhytaikainen	92 447	92 617
<b>VASTATTAVAA YHTEENSÄ</b>	<b>238 339</b>	<b>237 878</b>
<b>Tunnusluvut</b>		
Omavaraisuusaste, %	23,3	22,0
Suhteellinen velkaantuneisuus, %	67,1	67,5
Kertynyt ylijäämä/alijäämä, 1 000 €	-20 980	-24 589
Kertynyt ylijäämä/alijäämä, €/asukas	-747	-866
Konsernin lainat, €/asukas	4 929	4 953
Konsernin lainakanta 31.12, 1 000 €	138 430	140 675
Konsernin lainasaamiset 31.12, 1 000 €	498	31
Kunnan asukasmäärä	28 082	28 403

### 3.4. Konsernin rahoituslaskelma

<b>Rahoituslaskelma (1 000 euro)</b>		<b>2016</b>	<b>2015</b>
<b>Varsinaisen toiminnan rahavirta</b>			
Vuosikate	16 009		13 132
Satunnaiset erät	-1		9
Tulorahoituksen korjaukset	-1 389	14 619	-2 524
			10 617
<b>Investointien rahavirta</b>			
Investointimenot	-14 888		-19 515
Rahoitusosuudet investointimenoihin	291		483
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutusvoitot	1 670	-12 927	4 176
			-14 856
<b>Varsinaisen toiminnan ja investointien rahavirta</b>		<b>1 692</b>	<b>-4 239</b>
<b>Rahoituksen rahavirta</b>			
Antolainauksen muutokset			
Antolainasaamisten muutokset	-588		-1
Antolainasaamisten vähennykset	162	-426	372
Lainakannan muutokset			
Pitkäaikaisten lainojen lisäys	9 807		8 958
Pitkäaikaisten lainojen vähennys	-13 713		-12 471
Lyhytaikasten lainojen muutos	628	-3 278	3 352
Oman pääoman muutokset		0	33
Muut maksuvalmiuden muutokset			
Toimeksiantojen varojen ja pääomien muutokset	-50		-11
Vaihto-omaisuuden muutos	207		71
Saamisten muutos	2 006		3 018
Korottomien velkojen muutos	-1 087	1 076	654
			3 732
<b>Rahoituksen rahavirta</b>		<b>-2 628</b>	<b>3 975</b>
<b>Rahavarojen muutos</b>		<b>-936</b>	<b>-264</b>
<b>Rahavarojen muutos</b>		<b>-936</b>	<b>-264</b>
Rahavarat 31.12		9 162	10 098
Rahavarat 1.1		10 098	10 362

#### Tunnusluvut

Toiminnan ja investointien rahavirran kertymä 5 vuodelta, €	-32 851	-42 586
Investointien tulorahoitus, %	109,7	69,0
Lainanhoitokate	1,1	1,0
Kassan riittävyys	11,7	12,6



**4. Tunnusluvut mukaan lukien liikelaitokset**

	<u>2016</u>	<u>2015</u>
<b>ASUKASMÄÄRÄ</b>	28 082	28 403
<b>TULOSLASKELMAN TUNNUSLUVUT</b> (viittaus sivulle 8)		
<b>Toimintatuotot, prosenttia toimintakuluista</b> toimintatuotot / (toimintakulut - valmistus omaan käyttöön)	16,0	16,7
<b>Vuosikate, prosenttia poistoista</b> vuosikate/poistot	137,2	56,2
<b>Vuosikate, €/asukas</b>	303	117
<b>RAHOITUSLASKELMAN TUNNUSLUVUT</b> (viittaus sivulle 12)		
<b>Toiminnan ja investointien rahavirran kertymä 5 vuodelta, 1 000 €</b>	-5 402	-13 254
<b>Investointien tulorahoitus, %</b> vuosikate / investointien omahankintameno	103,1	27,6
<b>Lainahoitokate</b> (vuosikate+korkokulut)/(korkokulut+lainalyhennykset)	0,7	0,4
<b>Lainakanta 31.12., 1 000 €</b>	117 796	118 673
<b>Lainat, €/asukas</b>	4 195	4 178
<b>Lainasaamiset 31.12., 1 000 €</b> Sijoituksiin merkityt jvk-lainasaamiset ja muut lainasaamiset	1 240	1 284
<b>Kassasta maksut / vuosi, 1 000 €</b>	213 256	222 291
<b>Kassavarat 31.12., 1 000 €</b>	3 553	4 388
<b>Kassan riittävyys (kassapäivät)</b> 365 päivää x kassavarat 31.12. / Kassasta maksut tilikaudella	6,0	7,0
<b>TASEEN TUNNUSLUVUT</b> (viittaus sivuille 10 - 11)		
<b>Omavaraisuusaste, %</b> (oma pääoma + poistoero ja vapaaehtoiset varaukset) / (koko pääoma - saadut ennakot)	29,6	28,4
<b>Suhteellinen velkaantuneisuus, %</b> (vieras pääoma - saadut ennakot) / käyttötulot	72,9	73,5
<b>Kertynyt yli-/alijäämä, €/asukas</b>	-419	-499

## 5. Sisäinen valvonta ja ehdotus tilikauden tuloksen käytöstä

### 5.1. Riskien hallinta ja sisäinen valvonta

Voimassa olevien ohjeiden ja suositusten mukaan on tehtävä arvio toiminnan kehitykseen vaikuttavista tärkeimmistä riskeistä ja epävarmuustekijöistä sekä muista tekijöistä.

Kunnan toiminta on riippuvainen operatiivista riskeistä, rahoitusriskeistä ja vahinkoriskeistä.

Lautakunnat ovat käsitelleet erilliset asiat koskien riskien hallintaa ja sisäistä valvontaa kyseisillä toimialoilla. Teknisen toimialan osalta riskien hallinta ja sisäinen valvonta on kuvattu erikseen toimialan toimialalomakkeessa.

#### Säännösten, määräysten ja päätösten noudattaminen

**Konsernihallinto:** Kaupungin organisaatio on määritelty hallintosäännössä, ja talousarvio sekä taloussuunnitelma on jäsennelty sen mukaisesti. Erilliset ohjeet on annettu käyttösuunnitelmien laatimisesta ja tarkistuksista, talousarvion toteuttamisesta, talousarvion sitovista tasoista ja tilikartasta sekä raportoinnista. Kaupunginvaltuusto päivitti hallintosäännön 6.6.2016 ja 19.9.2016. Muutetut talousarvion sitovuustasot ovat voimassa vuodesta 2017 lähtien. Talousarvioasetelma 2016 noudattaa kuitenkin vielä 22.9.2014 tehtyjä päivityksiä.

Yksiköt ovat nimenneet maksuliikenteen vastuuhenkilöt (hyväksyjät) ja tarkastajat sekä investointihankkeiden vastuuelimet ja vastuuhenkilöt.

Talousarviossa kaupunginvaltuusto on vahvistanut sitovat tavoitteet, ja niitä on seurattu neljännesvuosittain raporteissa, jotka on myös jaettu toimialoille/yksiköille ja kaupunginvaltuustolle. Kaupunginhallitus on kuukausittain saanut seurannan oleellisten tunnuslukujen ja toimenpideohjelman toteutumisesta.

Päätösvalta on määritelty hallintosäännössä. Viranhaltijoiden päätökset heille delegoiduissa asioissa on kirjattu kaupungin asianhallintajärjestelmään ja esitetty asianomaisille lautakunnille ja kaupunginhallitukselle.

Ostolaskujen tiliöinnin oikeellisuus ja arvonlisäveron tilitys on tutkittu ja tarkistettu; verovirastolta on saatu maksunpalautuksia. Yksiköille on painotettu tiliöinnin huolellisuuden merkitystä. Erityistarkastus on tehty siitä, että tilikauden 2016 ostojen arvonlisäveron tiliointi on tehty oikein. Tavoitteena on toistaa tarkastus säännöllisin väliajoin.

Palkanmaksussa on otettu käyttöön rutiini, jossa henkilöstöpäällikkö allekirjoittaa koelaskelmat ennen jokaista palkanajoa. Lisäksi yksiköille on annettu ohjeet siitä, kaikkien päätösten henkilöstökysymyksissä on tultava henkilöstöosastolle allekirjoitettuna oikealta yksiköltä/esimieheltä.

Päätösvalta on määritelty hallintosäännössä. Viranhaltijoiden päätökset heille delegoiduissa asioissa on kirjattu kaupungin asianhallintajärjestelmään ja esitetty asianomaisille lautakunnille ja kaupunginhallitukselle.

**Perusturva:** Talousarvioseurannasta vastaavat kyseisen tason vastuuhenkilöt. Tarkkaa seurantaa ja talousarviokontrollia vaaditaan etupäässä vanhuspalveluissa, jossa henkilöstövahvuus vaihtelee. Työn helpottamiseksi on laadittu yhtenäiset seurantalomakkeet. Toimialan talousarvioseuranta tapahtuu toimintayksikkötasolla ja raportointi tehdään ylöspäin seuraavalle vastuutasolle.

**Sivistys:** Sivistystoimen alaisuudessa oleva toiminta on lakisäätteistä ja se järjestetään voimassa olevien lakien ja asetusten mukaisesti. Toiminta toteutetaan kaupunginvaltuuston vahvistaman talousarvion ja taloussuunnitelman mukaisesti ja päätökset tehdään kaupunginvaltuuston vahvistaman

hallintosäännön mukaan. Vuoden aikana ei ole ilmennyt, että sivistystoimialan viranhaltija olisi tehnyt päätöksen virheellisin perustein tai lain vastaisesti.

### **Tavoitteiden toteutuminen, varojen käytön valvonta sekä tuloksellisuuden arvioinnin pätevyys ja luotettavuus**

**Konsernihallinto:** Säännöllistä raportointia ja seuranta on selostettu edellä. Koko vuoden toimintaa selostetaan tilinpäätöksessä, joka käsitellään kaupunginhallituksessa ja kaupunginvaltuustossa. Talous- ja henkilöstöhallinnossa on mahdollisuuksien mukaan pyritty välttämään ns. vaarallisten työyhdistelmien muodostumista.

**Sosiaali- ja terveydenhuolto:** Toimialan controller tekee kuukausittain osastokohtaiset tuloseurannat ja analysoi poikkeamat. Kaikissa toimialan yksiköissä käytetään verkkopohjaista raportointityökalua. Ohjelman käyttöä varten on järjestetty sisäistä koulutusta ja koulutusta järjestetään aina tarpeen mukaan.

**Sivistys:** Tavoitteisen ja toimintatulosten saavuttamista seurataan jatkuvalla talousarvioseurannalla ja tilinpäätöksessä. Sivistyslautakunnan, vapaa-ajanlautakunnan ja kulttuurilautakunnan tilinpäätös osoittaa, että taloudellinen seuranta on ollut riittävää, koska lautakunnat ovat pysyneet annetuissa talousarviokehysissä.

### **Omaisuuksien hankinnan, luovutusten ja hallinnan valvonta**

**Konsernihallinto:** Vuoden aikana on kaikki kaupungin kiinteistöt ryhmitetty eri salkkuihin, mikä tekee kaupungin kiinteistöjen parissa tekemästä työstä paremmin jäseneltyä. Salkutus johtaa samalla parempaan kaupungin omaisuuden ja hankintojen ja luovutusten parempaan hallintaan ja hankintojen ja luovutusten optimointiin. Sen odotetaan myös lisäävän kiinteistömyyntituloja lähivuosina.

### **Sopimustoiminta**

#### **Konsernihallinto:**

**Sosiaali- ja terveydenhuolto:** Tilivuoden aikana ei ole solmittu mitään sopimuksia, joiden vaikutukset toiminnalle olisivat negatiiviset. Hankintoja ei myöskään ole tehty virheellisellä tavalla tai virheellisin perustein.

Sosiaali- ja terveydenhuollon vuoden 2016 palkkojen tilintarkastuksessa havaittiin epäselvyyksiä koskien nk. Raasepori-lisää lääkäripalkoissa. Lääkäripalkoissa ei ole ollut oikeaa jakoa tehtäväkohtaisen palkan, henkilökohtaisen lisän ja Raasepori-lisän välillä. Kokonaispalkka ei ole ollut väärin. Havaitut epäselvyydet on korjattu. Muita puutteita toimialalla ei sisäisessä valvonnassa ole havaittu vuonna 2016.

**Sivistys:** Voimassa olevia sopimuksia seurataan ja valvotaan. Tarvittaessa tehdään reklamaatio, etenkin kun kyse on ongelmista koulukuljetuksissa. Uusien sopimusten solmimisessa tavoitteena on tehdä niistä niin täydellisiä kuin mahdollista. Sopimusten tekoa helpottaisi kaupungin yhteinen sopimus pohja. Liikuntatoimessa jatkuvana ongelmana on maksamattomien vuokrien perintää. Tätä varten tulisi tehdä työkaluja, siten että organisaatiot, jotka jättävät vuokran maksamatta kohtaavat sanktiota, esimerkiksi siten, että pääsy vuokrattuihin tiloihin päättyy nykyistä aikaisemmin.

### **Sisäisen tarkastuksen arviointi**

Taloutta ja tehtyjä päätöksiä valvovat sisäisesti toimialapäälliköt ja osastopäälliköt. Kaupunginhallitus ja lautakunnat valvovat jatkuvasti tehtyjen viranhaltijapäätösten laillisuutta. Päätökset viedään vastaavalle elimelle päätöksenteon jälkeisessä seuraavassa kokouksessa.

Kaupunginhallitus, vastaava lautakunta ja toimiala/osastopäälliköt seuraavat talousarviototeutumaa ja toimintatavoitteiden saavuttamista.

Sisäistä tarkastusta ja riskien hallintaa tehostettiin kuluvana vuonna varaamalla tarkoitukseen enemmän henkilöstöresursseja.

## Tärkeimpien riskien ja epävarmuustekijöiden arviointi

Kunnan toiminta on riippuvainen operatiivista riskeistä, rahoitusriskeistä, vahinkoriskeistä ja ympäristötekijöistä.

### Operatiiviset riskit ja rahoitusriskit:

**Konsernihallinto:** Vahinkoriskejä on vähennetty vakuutuksilla. Kaupungilla on lakisääteisten vakuutusten lisäksi ollut kiinteistö- ja kalustovakuutukset, enimmiltä osin täysarvovakuutuksina, sekä vastuuvakuutukset toiminnan ja hallintovastuun osalta samoin kuin vapaaehtoinen tapaturmavakuutus ja metsävakuutus. Kaupungin vakuutusturva kilpailutettiin kesällä 2012, ja valitun yhteistyökumppanin, Fennian, kanssa on solmittu valtuustokauden loppuun ulottuva vakuutus sopimus. Kaupunki käyttää lisäksi vakuutusmeklaria, jolla on asianmukainen vakuutusturvaa koskeva asiantuntemus. Omavastuutasoa on joissakin tapauksissa korotettu, mikä on puolestaan alentanut vakuutusmaksuja. Uuden kilpailutuksen valmistelut ovat käynnissä ja ne toteutetaan kevään aikana.

Muut toiminta- ja rahoitusriskit kantaa kaupunki. Rahoitusriskien vähentämiseksi kaupunki on tehnyt sopimukset luottolaitosten kanssa lyhytaikaisen rahoituksen varmistamisesta. Kaupunginhallituksen konsernijaosto on hyväksynyt näille ylärajat. Korkoriskejä on ehkäisty jakamalla pitkäaikainen lainasalkku muuttuva- ja kiinteäkorkoisiin talousarviolainoihin sekä tekemällä erityisiä korkosuojaus sopimuksia. Nämä on eritelty liitetiedoissa kohdassa 7.12. Kaupunki on lisäksi solminut sopimuksen riippumattoman yhteistyökumppanin kanssa korkoriskiyhteistyöstä tarkoituksena seurata korkomarkkinoita reaaliajassa, reagoida kurssimuutoksiin ja tehdä turvaamistoimenpiteitä valitun strategian mukaisesti ja optimoida hinnoittelu solmittaessa derivaattisopimuksia.

**Sosiaali- ja terveydenhuolto:** Ensisijainen operatiivinen riski on lääkärin rekrytoinnin vaikeus. Sen lisäksi, että tämä riskeeraa työn jatkumon ja toiminnan kehittäminen kärsii, syntyy myös taloudellinen riski koska on pakko tukeutua ostolääkäreihin. Lääkäreiden rekrytointitilanne vaikuttaa paranevan vuonna 2017.

Toimialan toimialueeseen sisältyy erikoissairaanhoito ja erityishuolto. Käytön laajuutta on vaikea ennustaa. Koska kustannuksia on vaikea hallita, syntyy taloudellinen riski. Riskin minimoimiseksi ottavat toimialan viranhaltijat aktiivisesti osaa toiminnan sisältöön ja vaikuttavat kehitykseen mahdollisuuksien mukaan.

**Sivistys:** Varhaiskasvatuksessa ongelmana on pätevän henkilökunnan (lastentarhanopettajat) saatavuus. Puutteelliset sijaisjärjestelyt, sijaisten puute vakituisen henkilökunnan poissa ollessa ja sijaispoolin puute tekevät järjestelyistä aikaa vieviä ja tehottomia. Voimassa oleva lainsäädäntö ei mahdollista justavia järjestelyitä ja aikuisten ja lasten suhdelukua ei saa ylittää yksittäistä tuntia pidempään. Päiväkodinjohtajan varahenkilöjärjestelmä ei toimi. Tarvittaisiin yksi varahenkilö per päiväkotiyksikkö, jotta järjestelmä olisi luotettava ja että pedagoginen kehitys pysyisi. Hallinnossa toiminta on riippuvainen toimivasta tietojärjestelmästä ja puhelinverkosta. Opetus kouluissa perustuu yhä enemmän digitaalisten työkalujen käyttöön ja jos nämä eivät toimi, ei toimi opetuskaan.

Osan liikuntatoiminnan ja kulttuuritoiminnan henkilöstöresursseista on pieni, mistä johtuvat riskit, jotka tekevät toiminnasta haavoittuvan esim. sairaustapauksissa. Liikuntalaitosten kunnossapidon vastuun siirto tekniselle toimialalle joulukuusta 2016 lähtien voi tuoda mukanaan operatiivisia riskejä, koska työnjohto muuttuu ja tieto ei ole kulkenut uudelleenjärjestelyjen mukana.

### Vahinkoriskit:

Kaikilla toimialoilla on vahinkoriskejä. Ne voivat olla tulipalo, vesivahinko, sisäilmaongelmat jne. sekä vahinkoja, jotka johtuvat ulkoisista tekijöistä kuten murto tai ilkivalta, jotka voivat johtaa toiminnan keskeytykseen.

Kiinteistöjen sisäilmaongelmat johtavat siihen, että henkilökunta ja asiakkaat/lapset/oppilaat voivat huonosti ja kärsivät oireista. Antaa aihetta laajoihin tutkimuksiin ja toimenpiteisiin. Jotta riskien

toteutumista voidaan mahdollisuuksien mukaan välttää, ovat ehkäisevät toimenpiteet tärkeitä ja niihin on kiinnitettävä yhä enemmän huomioita.

**Sivistys:** On olemassa riski, että eri koulukuljetuksista huolehtivat yritykset asetetaan konkurssiin ja kaupungin on lyhyellä varoitusaajalla kilpailuttava reitit uudelleen. Tämä voi johtaa huomattaviin lisäkustannuksiin sivistystoimialalle. Koulukuljetuksiin vaikuttaa ajoneuvon rikkoutuminen tai joutuminen onnettomuuteen.

#### **Ympäristötekijät:**

Kaupungilla on velvollisuus toteuttaa maansaneeraus, joko seurauksena aikaisemmasta omasta toiminnasta tai jos on epäselvää, kuka on aiheuttanut likaantumisen. Pilaantuneen maa-aineksen puhdistaminen on usein kallista.

Susien määrän lisääntyminen Raaseporin alueella johtaa siihen, että koulutiet, joita ei muuten luokitella vaarallisiksi, tulevat mahdollisesti luokitelluiksi sellaisiksi. Tämä johtaa maksujen korottamiseen, koska nykyiset reitit on suunniteltu lähtökohtana aikaisempi luokitus teiden vaarallisuudesta.

#### **Muuta**

Kaupunginhallitus hyväksyi keväällä 2011 sisäisen valvonnan ohjeet. Ohjeet ovat työkalu ohjata kaupungin omaa organisaatiota, liikelaitokset mukaan lukien. Valtuuston, hallituksen ja muun hallinnon toimivaltuudet määrää ensi kädessä kuntalaki ja vastuujakoa säätelee lähemmin hallintosääntö ja johtosäännöt. Toimintaa ohjataan talousarvion ja taloussuunnitelman avulla. Sisäinen valvonta toimii osin talousarvion täytäntöönpano-ohjeena, osin se täydentää johtosääntöjä ja hallintosääntöä operatiivisella tasolla.

Sisäisen valvonnan ohjeet kuvaavat konsernin hallinnollista järjestelmää niin konkreettisesti kuin mahdollista ja selventävät sisäisen valvonnan vastuuta. Ne on tarkoitettu tueksi hallinnon päivittäisten rutiinien hoidossa. Ohje päivitetään vuoden 2016 aikana sen jälkeen kun kaupungin uudesta organisaatiosta on tehty päätös ja uusi hallintosääntö hyväksytty, mikä aikataulun mukaan tapahtuu valtuustossa kesäkuussa 2016.

Lakisääteisen tilintarkastuksen yhteydessä on laadittu tietoturvaraportti. Kaupunginhallitus on tarkastuslautakunnan suosituksesta asettanut työryhmän, jonka tehtävänä on kaupunginsihteerin johdolla käydä läpi kaupungin it-riskienhallinta ja mahdollisuuksien mukaan toteuttaa raportissa esitetyt suositukset.

#### **Konserni**

Kaupunginvaltuusto hyväksyi 6.6.2011 § 63 kaupungille konserniohjeen, jossa konserni, sen tarkoitus ja sitovuus määritellään. Kaupunginvaltuusto on päivittänyt ohjeen 7.4.2014. Ohjeessa kuvaillaan eri toimielinten roolit, toimivalta ja työnjako ohjauksessa, kuinka raportointi, edustajien valinta tapahtuu ja kuinka tilintarkastus, rahoitus, riskienhallinta ja henkilöstöpolitiikka hoidetaan.

Ennen ohjeen hyväksymistä ryhdyttiin toimenpiteisiin kaupungin yhtiöiden ohjauksen parantamiseksi. Päätösrakennetta on yhtiökokouspäätöksillä yhtenäistetty siten, että kolme (3) henkilöä edustaa kaupunkia miltei kaikissa asunto- ja kiinteistöyhtiöiden hallituksissa.

Lisäksi näihin yhtiöihin on isännöitsijäksi/toimitusjohtajaksi nimetty virkamies. Yhtiöiden tilintarkastusta on myös yhtenäistetty siten, että kaupungin käyttämä KTM-yhteisö hoitaa myös yhtiöiden ulkoisen tilintarkastuksen. Hallituksissa olevat henkilöt ovat erikseen raportoineet ja tehneet selkoa kaupunginhallitukselle yhtiöiden toiminnasta ja taloudellisesta tilanteesta. Näissä tilaisuuksissa on myös tehty ehdotuksia ja valmisteltu tavoitteita sille, miten konsernirakennetta tältä osin kehitettäisi ja vahvistettaisi. Vuodenvaihteessa 2016-2017 konsernissa oli 10 eri tyyppistä osakeyhtiötä (12 edellisessä vuodenvaihteessa), kun taas Raaseporia perustettaessa 2009 yhtiöitä oli 25. Kun nyt käynnissä oleva konsolidaatio ja likvidointi toteutetaan, on jäljellä 8 yhtiötä, mikä yksinkertaistaa ja parantaa konsernirakennetta ja tekee niiden hallinnon helpommaksi.

## 5.2 Kaupunginhallituksen ehdotus tilikauden tuloksen käytöstä

Kaupunginhallitus ehdottaa, että 2 309 234,58 euron ylijäämä jätetään tilikauden ylijäämä-/alijäämätilille. Kaupunginhallitus merkitsee lisäksi, että tulostaseen kumulatiivinen alijäämä, oma pääoma on 11 757 034,23 euroa.

Kaupunginvaltuusto hyväksyi 7.6.2010 kuntalain säätämän toimenpideohjelman, joka koskee 25,8 miljoonan euron kumulatiivisen alijäämän kattamista. Alijäämä periytyi aikaisemmilta Tammisaaren, Karjaan ja Pohjan kunnilta. Kaupunginvaltuusto päivitti toimenpideohjelman viimeksi 6.6.2016. Toimialat ovat tilinpäätöksessä tehneet selkoa ohjelman toteutumisesta. Uusi kuntalaki määrää, että kunnan taseeseen kertynyt alijäämä on katettava enintään neljän vuoden kuluessa tilinpäätöksen vahvistamista seuraavan vuoden alusta lukien. Kunnan on taloussuunnitelmassa päätettävä eritellyistä toimenpiteistä, joilla alijäämä katetaan mainitun ajanjakson aikana.

Menneillään on kokonaisvaltainen muutosprosessi ”Raasepori 2020” ja siihen sisältyy koko kaupungin toiminta. Rakennemuutostyö käsittää seuraavat kokonaisuudet: kaupungin organisaatio, kaupungin palvelurakenne ja kaupungin kiinteistöt. Kaupunginvaltuusto hyväksyi ohjelman 6.6.2016 toimenpideohjelman päivityksen yhteydessä.

## 6. Talousarvion toteutuminen

### 6.1 Tuloslaskelman toteutuma

**SIS.LIIKELAITOKSET**

sisäinen/ulkoinen

<b>TULOSLASKELMA</b>	<b>Talousarvio 2016</b>	<b>Talousarvio- muutokset</b>	<b>Talousarvio muut.jälkeen</b>	<b>Tilinpäätös 2016</b>	<b>Poikkeama</b>
<b>Toimintatuotot</b>	<b>54 471 150</b>	<b>-126 000</b>	<b>54 345 150</b>	<b>52 655 471</b>	<b>-1 689 679</b>
Myyntitulot	22 757 380	0	22 757 380	21 773 340	-984 040
Maksutulot	11 208 380	0	11 208 380	10 531 709	-676 671
Tuet ja avustukset	2 878 370	0	2 878 370	3 104 193	225 823
Muut toimintatulot	17 627 020	-126 000	17 501 020	17 147 079	-353 941
Valmistus omaan käyttöön				99 150	99 150
<b>Toimintakulut</b>	<b>-218 017 890</b>	<b>-199 810</b>	<b>-218 217 700</b>	<b>-212 644 775</b>	<b>5 572 925</b>
Henkilöstömenot	-86 230 460	0	-86 230 460	-83 058 338	3 172 122
Palvelujen ostot	-93 158 260	-139 810	-93 298 070	-91 846 297	1 451 773
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-11 183 400	0	-11 183 400	-10 362 890	820 510
Avustukset muille	-11 836 100	-60 000	-11 896 100	-11 968 685	-72 585
Muut toimintamenot	-15 609 670	0	-15 609 670	-15 408 564	201 106
<b>Toimintakate</b>	<b>-163 546 740</b>	<b>-325 810</b>	<b>-163 872 550</b>	<b>-159 989 303</b>	<b>3 883 247</b>
Verotulot	114 760 000	-1 960 000	112 800 000	113 027 617	227 617
Valtionosuudet	54 050 000		54 050 000	54 453 759	403 759
Rahoitustuotot ja -kulut	<b>-108 210</b>	0	<b>-108 210</b>	<b>1 014 415</b>	<b>1 122 625</b>
Korkotuotot, ulkoiset	1 924 000		1 924 000	1 862 982	-61 018
Korkotuotot, sisäiset	145 000		145 000	81 150	-63 850
Muut rahoitustuotot	939 000		939 000	1 758 855	819 855
Peruspääoman tuotto	0		0	0	0
Korkokulut, ulkoiset	-2 361 210	0	-2 361 210	-2 004 129	357 081
Korkokulut , sisäiset	-145 000		-145 000	-81 150	63 850
Korvaus liikelaitosten peruspääomasta	-600 000		-600 000	-598 533	1 467
Muut rahoituskulut	-10 000		-10 000	-4 760	5 240
<b>Vuosikate</b>	<b>5 155 050</b>	<b>-2 285 810</b>	<b>2 869 240</b>	<b>8 506 488</b>	<b>5 637 248</b>
Poistot ja arvonalentumiset	-5 799 200	0	-5 799 200	-6 197 254	-398 054
Suunnitelman mukaiset poistot	-5 799 200	0	-5 799 200	-6 117 091	-317 891
Arvonalentumiset				-80 163	-80 163
Satunnaiset erät		0	0	0	0
Satunnaiset tuotot		0	0	0	0
Satunnaiset kulut		0	0	0	0
<b>Tilikauden ylijäämä (alijäämä)</b>	<b>-644 150</b>	<b>-2 285 810</b>	<b>-2 929 960</b>	<b>2 309 234</b>	<b>5 239 194</b>



**6.2 Taulukko talousarvion toteutumasta**

(1 000 €)	MYÖNTÖ					ARVIODUT TULOT				
	Budjetti 2015	Budjetti- muutokset	Budjetti muut.jälkeen	Budjetti- toteuma	Ero	Budjetti 2015	Budjetti- muutokset	Budjetti muut.jälkeen	Budjetti- toteuma	Ero
<b>TOIMINTATALOUS</b>										
<b>Konsernihallinto</b>	-21 801		-21 801	<b>-21 207</b>	594	22 827		22 827	<b>21 448</b>	-1 379
<b>Yleis- ja taloushallinto</b>	-9 514	-200	-9 714	<b>-9 937</b>	-223	3 327		3 327	<b>3 406</b>	79
<b>Perusturva</b>										
Oma tuotanto	-44 255	0	-44 255	<b>-42 390</b>	1 865	9 061	0	9 061	<b>8 826</b>	-235
Viranomaistehtävät	-12 367	-330	-12 697	<b>-12 293</b>	404	1 861	0	1 861	<b>1 841</b>	-20
Hallinto ja ulkoiset sopimukset	-14 154	0	-14 154	<b>-14 269</b>	-115	1 321		1 321	<b>1 364</b>	43
Erikoissairaanhoido	-43 176	330	-42 846	<b>-42 016</b>	830			180	<b>151</b>	-29
<b>Perusturva, yhteensä</b>	-113 952	0	-113 952	<b>-110 968</b>	2 984	12 423	0	12 423	<b>12 182</b>	-241
<b>Sivistys</b>										
Sivistys	-50 977		-50 977	<b>-49 917</b>	1 060	3 287		3 287	<b>3 417</b>	130
Kulttuuritoiminta	-5 615		-5 615	<b>-5 562</b>	53	1 068		1 068	<b>1 183</b>	115
Vapaa-aika toiminta	-2 745		-2 745	<b>-2 471</b>	274	946		946	<b>865</b>	-81
<b>Sivistys, yhteensä</b>	-59 337	0	-59 337	<b>-57 950</b>	1 387	5 301	0	5 301	<b>5 465</b>	164
<b>Yhdyskuntatekniikka</b>										
Yhdyskuntatekniikka	-7 947		-7 947	<b>-7 642</b>	305	3 801		3 675	<b>3 406</b>	-269
Kaavoitus	-1 972		-1 972	<b>-1 898</b>	74	523		523	<b>473</b>	-50
<b>Yhdyskuntatekniikka, yhteensä</b>	-9 919	0	-9 919	<b>-9 540</b>	379	4 324	-126	4 198	<b>3 879</b>	-319
<b>Toimintatalous kaupunki yhteensä</b>	-214 523	-200	-214 723	<b>-209 602</b>	5 121	48 202	-126	48 076	<b>46 380</b>	-1 696
<b>Raaseporin Vesi</b>	-3 495		-3 495	<b>-3 043</b>	452	6 268		6 268	<b>6 275</b>	7
<b>TOIMINTATALOUS YHTEENSÄ</b>	-218 018	-200	-218 218	<b>-212 645</b>	5 573	54 470	-126	54 344	<b>52 655</b>	-1 689
<b>TULOSLASKELMAOSUUS</b>										
Kunnallisvero						101 240	-1 960	99 280	<b>99 483</b>	203
Kiinteistövero						10 450		10 450	<b>10 301</b>	-149
Osuus yhteisöverosta						3 070		3 070	<b>3 243</b>	173
<b>Verotulot yhteensä</b>						114 760	-1 960	112 800	<b>113 027</b>	227
<b>Valtionosuudet</b>						54 050	0	54 050	<b>54 454</b>	404
Korkotulot						2 069		2 069	<b>1 936</b>	-133
Muut rahoitustulot						939		939	<b>1 759</b>	820
Korkomenot	-2 151	0	-2 151	<b>-1 873</b>	278					
Muut rahoitusmenot	-10		-10	<b>-5</b>	5					
Satunnaiset tuotot ja kulut										
<b>Rahoituskulut yhteensä</b>	-2 161	0	-2 161	<b>-1 878</b>	283	3 008		3 008	<b>3 695</b>	687
<b>Raaseporin Vesi</b>	-955		-955	<b>-811</b>	144	0			<b>8</b>	8
<b>TULOSLASKELMAOSUUS YHTEENSÄ</b>	-3 116	0	-3 116	<b>-2 689</b>	427	171 818	-1 960	169 858	<b>171 184</b>	1 326

<b>INVESTOINTIOSUUS</b>										
<b>Maa- ja vesialueet</b>	-500		-1 100	-1 067	33	750		100	85	-15
<b>Rakennukset</b>										
Kiinteistöjen osto ja myynti					0				77	77
Peruskorjaukset, Sisäiset palvelut		920	-280	-152	129				0	0
Tammiharjun N-talo, päivähoitotilat	0		-430	-430	0					
Tammiharju, F-talo, hallinto	-3 200		-3 200	-60	3 140					
Karjaan Focus	0	-100	-100	-20	80					
Karjaan uusi päiväkot	-50	0	-50	-10	40					
Tammisaaren uusi päiväkot	-1 800	-120	-1 920	-1 919	1					
Karjaan urheiluhalli (Sisu-areena)	-200		-200	-174	26					
Raaseporin vuodeosasto (ent. Katko)	0	0	0	-8	-8					
Liittymismaksut		0	0	-8	-8					
<b>Rakennukset, yhteensä</b>	-6 450	270	-6 180	-2 781	3 400	0		0	84	84
<b>Kiinteät rakenteet ja rakennelmat</b>										
Puistolaitteet, leikkipuistot	-130		-130	-130	0					
Vieras- ja pienvenesatamat	-50		-50	-42	8					
Liikenneväylät	-1 500		-1 500	-1 498	2					
Liikennejärjestelyt RV 25	-500	0	-500	0	500					
Karjaan asema-alueen sillan peruskorjaus	-100		-100	-39	61					
Toteutus Räväs Kursand, jatko	-200		-200	-193	7					
Fiskarin asemakaava-alue, kadunrak., sillat	-100		-100	-98	2					
Asuinalueiden kunnallistekninen suunnittelu ja laajennus	-500		-500	-498	2					
Karjaa, ent VN Yrkesskola, viher-alue	-50		-50	0	50					
Laitosten sprinklerit (vanhainkodit)	-100		-100	-16	84					
Liikuntapaikat (Skeittipuisto)	-50		-50	-43	7				0	0
Tammisaaren keskusentän uudistaminen	-585		-585		0	140				
Pohjan kirkonkylän lähiliikuntakenttä	-30		-30		30					
<b>Kiinteät rakenteet ja rakennelmat, yhteensä</b>	-3 895	0	-3 895	-3 142	753	140			0	-140
<b>Projektit / suunnitelmat</b>										
Pohjoissatama, T-saari, suunnittelu	-300		-300	-20	280					
Tammisaari, Ramsholmenin silta	-105		-105		34					
Bromarvin saaristosatama	-30		-30	-19	11					
<b>Projektit / suunnitelmat, yhteensä</b>	-435		-435	-110	325					
<b>Muuta</b>										
Uusi osoitekartta ja numeerinen pohjakartta	-60	0	-60	-60	0					
<b>Muuta, yhteensä</b>	-60	0	-60	-60	0					
<b>Osakkeet ja sijoitukset</b>										
Muut osakkeet ja sijoitukset	0	-503	-503	-506	-3				501	1
<b>Osakkeet ja sijoitukset, yhteensä</b>	0	-503	-503	-506	-3				501	1
<b>Investointiosuus kaupunki yhteensä :</b>	-11 340	-833	-12 173	-7 666	4 508	890	-150	740	730	-10
<b>Raaseporin Vesi</b>	-1 115		-1 115	-1 009	106	0		0	215	215
<b>INVESTOINTIOSUUS YHTEENSÄ</b>	-12 455	-833	-13 288	-8 675	4 614	890	-150	740	945	205
<b>RAHOITUSOSUUS</b>										
<b>Antolainauksen muutokset</b>										
Antolainauksen lisäys									162	162
Antolainauksen väheneminen									310	0
Antolainauksen vähentyminen liikelaitoksille						310		310	310	0
<b>Lainapääoman muutokset</b>										
Pitkäaikaisten lainojen vähennykset	-11 055		-11 055	-11 076	-21					
Pitkäaikaisten lainojen lisäykset						10 000	0	10 000	9 755	-245
Lyhytaikaisten lainojen muutokset (kaupungin)				-56 626	-56 626	7 858		7 858	57 779	49 921
Oman pääoman muutokset										
<b>RAASEPORIN VESI</b>	-1 254		-1 254	-1 376	-122	1 600		1 600	0	-1 600
<b>YHTEENSÄ:</b>	-245 898	-1 033	-246 931	-293 087	-46 156	246 946	-2 236	244 710	292 790	48 080

**6.3 Osastojen toiminta ja talousarvion toteutuma**

YHTEEENVETO €	TP 2015	TA 2016	Talousarvion muutos	TP 2016	Poikkeama	Toteuma %
<b>Konsernihallinto</b>						
Tuotot	20 824 373	22 826 970		21 448 133	-1 378 837	94,0 %
Kulut	-20 823 516	-21 801 450		-21 207 244	594 206	97,3 %
<b>Netto</b>	<b>857</b>	<b>1 025 520</b>	<b>0</b>	<b>240 889</b>	<b>-784 631</b>	<b>23,5 %</b>
<b>KONSERNIHALLINTO YHTEENSÄ</b>						
Tuotot	20 824 373	22 826 970		21 448 133	-1 378 837	94,0 %
Kulut	-20 823 516	-21 801 450		-21 207 244	594 206	97,3 %
<b>Netto</b>	<b>857</b>	<b>1 025 520</b>	<b>0</b>	<b>240 889</b>	<b>-784 631</b>	<b>23,5 %</b>
<b>Yleis- ja taloushallinto</b>						
Tuotot	3 440 874	3 326 840		3 406 338	79 498	102,4 %
Kulut	-9 705 337	-9 514 030	-199 810	-9 937 398	-223 558	102,3 %
<b>Netto</b>	<b>-6 264 464</b>	<b>-6 187 190</b>	<b>-199 810</b>	<b>-6 531 060</b>	<b>-144 061</b>	<b>102,3 %</b>
<b>YLEIS- JA TALOUSHALLINTO YHTEENSÄ</b>						
Tuotot	3 440 874	3 326 840		3 406 338	79 498	102,4 %
Kulut	-9 705 337	-9 514 030	-199 810	-9 937 398	-223 558	102,3 %
<b>Netto</b>	<b>-6 264 464</b>	<b>-6 187 190</b>	<b>-199 810</b>	<b>-6 531 060</b>	<b>-144 060</b>	<b>102,3 %</b>
<b>Perusturva / Oma tuotanto</b>						
Tuotot	9 014 231	9 061 240	0	8 825 562	-235 678	97,4 %
Kulut	-43 217 823	-44 254 680	0	-42 389 442	1 865 238	95,8 %
<b>Netto</b>	<b>-34 203 593</b>	<b>-35 193 440</b>	<b>0</b>	<b>-33 563 880</b>	<b>1 629 560</b>	<b>95,4 %</b>
<b>Perusturva / Viranomaistehtävät</b>						
Tuotot	2 114 256	1 860 850	0	1 840 884	-19 966	98,9 %
Kulut	-12 165 141	-12 366 870	-330 000	-12 293 266	403 604	96,8 %
<b>Netto</b>	<b>-10 050 885</b>	<b>-10 506 020</b>	<b>-330 000</b>	<b>-10 452 381</b>	<b>383 639</b>	<b>96,5 %</b>
<b>Perusturva / Hallinto ja ulkoisia sopimuksia</b>						
Tuotot	1 747 260	1 320 610		1 363 861	43 251	103,3 %
Kulut	-15 837 566	-14 154 260	0	-14 268 639	-114 379	100,8 %
<b>Netto</b>	<b>-14 090 307</b>	<b>-12 833 650</b>	<b>0</b>	<b>-12 904 778</b>	<b>-71 128</b>	<b>100,6 %</b>
<b>Perusturva / Erikoissairaanhoido</b>						
Tuotot						
Kulut	-44 719 795	-43 176 000	330 000	-42 016 411	829 589	98,1 %
<b>Netto</b>	<b>-44 719 795</b>	<b>-43 176 000</b>	<b>330 000</b>	<b>-41 865 061</b>	<b>980 939</b>	<b>97,7 %</b>
<b>PERUSTURVA YHTEENSÄ</b>						
Tuotot	12 875 747	12 242 700	0	12 181 657	-61 043	99,5 %
Kulut	-115 940 326	-113 951 810	0	-110 967 758	2 984 052	97,4 %
<b>Netto</b>	<b>-103 064 579</b>	<b>-101 709 110</b>	<b>0</b>	<b>-98 786 100</b>	<b>2 923 010</b>	<b>97,1 %</b>

YHTEENVETO €	TP 2015	TA 2016	Talousarvion muutos	TP 2016	Poikkeama	Toteuma %
<b>Sivistys</b>						
Tuotot	3 749 930	3 286 900		3 417 496	130 596	104,0 %
Kulut	-49 984 158	-50 977 380		-49 916 734	1 060 646	97,9 %
<b>Netto</b>	<b>-46 234 228</b>	<b>-47 690 480</b>	<b>0</b>	<b>-46 499 238</b>	<b>1 191 242</b>	<b>97,5 %</b>
<b>Kulttuuritoiminta</b>						
Tuotot	1 266 447	1 068 490		1 183 113	114 623	110,7 %
Kulut	-5 673 797	-5 614 980		-5 561 926	53 054	99,1 %
<b>Netto</b>	<b>-4 407 350</b>	<b>-4 546 490</b>	<b>0</b>	<b>-4 378 813</b>	<b>167 677</b>	<b>96,3 %</b>
<b>Vapaa-aikatoiminta</b>						
Tuotot	927 127	946 300		865 282	-81 018	91,4 %
Kulut	-2 742 550	-2 745 090		-2 470 849	274 241	90,0 %
<b>Netto</b>	<b>-1 815 424</b>	<b>-1 798 790</b>	<b>0</b>	<b>-1 605 567</b>	<b>193 223</b>	<b>89,3 %</b>
<b>SIVISTYS YHTEENSÄ</b>						
Tuotot	5 943 504	5 301 690		5 465 891	164 201	103,1 %
Kulut	-58 400 505	-59 337 450		-57 949 510	1 387 940	97,7 %
<b>Netto</b>	<b>-52 457 001</b>	<b>-54 035 760</b>	<b>0</b>	<b>-52 483 619</b>	<b>1 552 142</b>	<b>97,1 %</b>
<b>Yhdyskuntatekniikka</b>						
Tuotot	4 537 152	3 675 480		3 406 042	-269 438	92,7 %
Kulut	-7 771 730	-7 946 680		-7 641 710	304 970	96,2 %
<b>Netto</b>	<b>-3 234 578</b>	<b>-4 271 200</b>	<b>0</b>	<b>-4 235 668</b>	<b>35 532</b>	<b>99,2 %</b>
<b>Kaavoitus, ympäristö ja rakennusvalvonta</b>						
Tuotot	520 852	523 200		472 614	-50 587	90,3 %
Kulut	-1 982 709	-1 971 550		-1 897 725	73 825	96,3 %
<b>Netto</b>	<b>-1 461 857</b>	<b>-1 448 350</b>	<b>0</b>	<b>-1 425 112</b>	<b>23 239</b>	<b>98,4 %</b>
<b>YHDYSKUNTATEKNIikka YHTEENSÄ</b>						
Tuotot	5 058 005	4 198 680		3 878 657	-320 024	92,4 %
Kulut	-9 754 439	-9 918 230		-9 539 435	378 795	96,2 %
<b>Netto</b>	<b>-4 696 434</b>	<b>-5 719 550</b>	<b>0</b>	<b>-5 660 778</b>	<b>58 772</b>	<b>99,0 %</b>
<b>Raaseporin Kaupunki</b>						
Tuotot	45 853 387	47 896 880	0	46 380 675	-1 516 205	96,8 %
Kulut	-209 640 386	-214 522 970	-199 810	-209 601 345	5 121 435	97,6 %
<b>Netto</b>	<b>-163 786 999</b>	<b>-166 626 090</b>	<b>-199 810</b>	<b>-163 220 670</b>	<b>3 605 230</b>	<b>97,8 %</b>
<b>Raseporin Vesi</b>						
Tuotot	6 173 027	6 268 270		6 274 794	6 525	100,1 %
Kulut	-4 621 173	-4 994 120		-3 043 429	448 392	91,0 %
<b>Netto</b>	<b>1 551 854</b>	<b>1 274 150</b>	<b>0</b>	<b>3 231 365</b>	<b>1 957 215</b>	<b>253,6 %</b>
<b>KAUPUNKI + LIIKELAITOKSET YHTEENSÄ</b>						
Tuotot	52 026 414	54 165 150	0	52 655 469	-1 509 681	97,2 %
Kulut	-214 261 559	-219 517 090	-199 810	-212 644 774	7 072 126	96,8 %
<b>Netto</b>	<b>-162 235 145</b>	<b>-165 351 940</b>	<b>-199 810</b>	<b>-159 989 305</b>	<b>5 562 446</b>	<b>96,6 %</b>
<b>Tilikauden ylijäämä/alijäämä</b>						
Raaseporin kaupunki	-3 291 050	-644 150	-2 285 810	1 383 655	4 313 615	
Raaseporin Vesi	696 710	319 150		925 579	606 429	
<b>Yhteensä</b>	<b>-2 594 340</b>	<b>-325 000</b>	<b>-2 285 810</b>	<b>2 309 235</b>	<b>4 920 045</b>	
<b>Kumulatiivinen alijäämä</b>						
<b>31.12.</b>		<b>IB 2016</b>		<b>31.12.16</b>	<b>Förändring</b>	
		<b>14 182 820</b>		<b>11 873 585</b>	<b>-2 309 235</b>	

**Toimiala: Konsernihallinto**

Luottamuselin: Kaupunginhallitus

Vastuhenkilö: Kaup.joht. Tom Simola, kaup.siht. Thomas Flemmich

**KÄYTTÖTALOUS**

Yhteenveto

**Toimialan perustiedot**

Konsernihallinto vastaa kokonaisvaltaisesta palvelurakenteen suunnittelusta, omistaja- ja maapolitiikasta ja kehityskysymyksistä ja kasvusta sekä kokonaisvaltaisten poliittisten tavoitteiden täytäntöönpanosta. Se tarjoaa konsernille tukipalveluja, toimitiloja, ruokahuolto- ja siivouspalveluja sekä koordinoi kehitys- ja elinkeinopalvelut ja markkinoinnin.

**Toimialan strategia 2016-2018**

Konsernihallinnolla on kokonaisvaltainen vastuu siitä, että Raaseporin kaupungin strategian tavoitteet uudistumisesta ja kasvusta vuosina 2014–2017 ankkuroidaan kaikkiin toimintoihin.

Tavoitteena on:

- talouden tasapainottaminen ja elinvoiman varmistaminen
- edistää hyvää yhteistyötä ja positiivista asennetta
- etsiä kustannustehokkaita ratkaisuja terveydelle ja hyvinvoinnille
- etsiä mahdollisuuksia tehdä yhteistyötä
- luoda hyvin toimiva yhdyskuntarakenne
- tarjota luova ja turvallinen ympäristö kasvulle ja kehitykselle
- panostaa kestävään kehitykseen

Kaupunginhallitus on aloittanut kaupungin organisaation ja palvelurakenteen läpikäynnin. Tavoitteena on, että valtuusto ennen kesää 2016 tekee päätöksen uudesta hallintosäännöstä ja uudesta, konkreettisemmasta toimenpideohjelmasta. Toimenpideohjelma koskee uutta palvelurakennetta kaupungille.

Työpaikkojen ja kaupunkiin muuttamisen kasvulle luodaan edellytykset. Sisäänmuutolle luo edellytykset hyvä palvelutaso ja laaja tarjonta tonteista, myös rantatonteista. Kaupungin elintärkeät yritysalueet Horsbäckissä ja Malmkullassa tarjoavat yritystoiminnalle ja teollisuudelle hyvät edellytykset. Ruukkiympäristöt, saaristo ja lähellä tuotettu ruoka ovat alueen menestystekijöitä. Hanko–Hyvinkää -radan sähköistäminen antaa Hangon satamalle ja alueelle ylimääräistä kasvuvoimaa. Karjaan matkustuskeskus parantaa joukkoliikennettä.

Kaupunki edistää tiukkaa kustannustietoisuutta, -tehokkuutta ja toimivaa seurantaa. Kaupunki omistaa monia kiinteistöjä. Realisoidaan tarpeettomat ja kuluja aiheuttavat rakennukset ja omistukset. Kaupunginhallitus arvioi projektitoiminnan hyödyt ja ohjaa tarvittaessa resursseja uudelleen. Vuokrayhtiöiden rakenteen uudistaminen jatkuu. Kaupunki antaa tarvittaessa pääomalisää turvaamaan oman pääoman vaikeuksissa olevissa vuokralayhtiöissä. Selvitetään, voidaanko kaupungin vuokrayhtiöt fuusoida yhdeksi suureksi yhtiöksi.

Kaupunkiin rakennetaan elinkeinoelämätoiminto, aloitus vuonna 2016.

**Toimenpideohjelma 2016-2017 toimialan kannalta**

Toimenpideohjelma päivitetään vuosittain kunnes kaupungin kertynyt alijäämä on tasapainotettu pois. Tämä merkitsee palvelutuotannon jatkuvaa sopeuttamista, etenkin ruokahuollon, joka ei ole kehittynyt toimenpideohjelman mukaisesti.

Kustannusten tasapainossa pitämisen edellytyksiä heikentää se, että valtio on pienentänyt valtionosuusperustetta useana vuonna peräkkäin. Kaupungille säilytetään lisää vastuuta työllistää työttömiä ja korkeampi rahoitusosuus pitkäaikaistyöttömistä, mikä yhdessä lisää kaupungin kustannuksia.

**Priorisoinnit 2016**

Näinä vuosina asettaa konsernihallinto painopisteen päättäväisiin toimenpiteisiin vähentää kustannuksia ja edistää kasvua selvittääkseen taloudellisesti vaikeasta tilanteesta.

Maapolitiikan priorisointeja selvennetään ja laaditaan kokonaissuunnitelma kaupungin kiinteistöjen käytöstä.

Ruokahuoltotoiminto järjestetään uudelleen ja keskuskeittiöiden saneeraus jatkuu päämääränä voida tarjota terveellistä ja hyvää ruokaa pienemmin yksikkökustannuksin.

**Toimiala: Konsernihallinto**

Luottamuselin: Kaupunginhallitus

Vastuhenkilö: Kaup.joht. Tom Simola, kaup.siht. Thomas Flemmich

**KÄYTTÖTALOUS**

Yhteenveto

**Prosessien ja toiminnan arviointi:**

Toimialan toiminta on vuoden aikana saatettu loppuun ja integroitu muiden toimialojen toimintaan. Toimintaa on vuoden aikana asteittain siirretty etenkin uudelle tekniselle toimialalle ja kaupunkikehitysosastolle.

Syynä organisaatiomuutokseen oli, että toimialan rakenne ja tehtävä on koettu epäselvänä ja hajanaisena.

## Konsernihallinto

Luottamuselin: Kaupunginhallitus

Vastuuhenkilö: Kaupunginjohtaja Tom Simola; tekn joht Jan Gröndahl; tilahall pääll Anna Friberg  
Yhteenveto

KÄYTTÖTALOUS

## Toimialue

Konsernihallinto vastaa kokonaisvaltaisesta palvelurakenteen suunnittelusta, omistaja- ja maapolitiikasta ja kehityskysymyksistä ja kasvusta sekä kokonaisvaltaisten poliittisten tavoitteiden täytäntöönpanosta. Se tarjoaa konsernille tukipalveluja, toimitiloja, ruokahuolto- ja siivouspalveluja sekä koordinoi kehitys- ja elinkeinopalvelut ja markkinoinnin.

## Toimialan strategia 2016–2018

Konsernihallinnolla on kokonaisvaltainen vastuu siitä, että Raaseporin kaupungin strategian tavoitteet uudistumisesta ja kasvusta vuosina 2014–2017 ankkuroidaan kaikkiin toimintoihin.

Tavoitteena on:

- talouden tasapainottaminen ja elinvoiman varmistaminen
- edistää hyvää yhteistyötä ja positiivista asennetta
- etsiä kustannustehokkaita ratkaisuja terveydelle ja hyvinvoinnille
- etsiä mahdollisuuksia tehdä yhteistyötä
- luoda hyvin toimiva yhdyskuntarakenne
- tarjota luova ja turvallinen ympäristö kasvuille ja kehitykselle
- panostaa kestävään kehitykseen

Kaupunginhallitus on aloittanut kaupungin organisaation ja palvelurakenteen läpikäynnin. Tavoitteena on, että valtuusto ennen kesää 2016 tekee päätöksen uudesta hallintosäännöstä ja uudesta, konkreettisemmasta toimenpideohjelmasta. Toimenpideohjelma koskee uutta palvelurakennetta kaupungille.

Työpaikkojen ja kaupunkiin muuttamisen kasvuille luodaan edellytykset. Sisäänmuutolle luo edellytykset hyvä palvelutaso ja laaja tarjonta tonteista, myös rantatonteista. Kaupungin elintärkeät yritysalueet Horsbäckissä ja Malmkullassa tarjoavat yritystoiminnalle ja teollisuudelle hyvät edellytykset. Ruukkiympäristöt, saaristo ja lähellä tuotettu ruoka ovat alueen menestystekijöitä. Hanko–Hyvinkää -radan sähköistäminen antaa Hangon satamalle ja alueelle ylimääräistä kasvuvoimaa. Karjaan matkustuskeskus parantaa joukkoliikennettä. Olemassa olevan junaliikenteen säilyttämistä priorisoidaan kaikessa edunvalvonnassa.

Kaupunki edistää tiukkaa kustannustietoisuutta, -tehokkuutta ja toimivaa seurantaa. Kaupunki omistaa monia kiinteistöjä. Realisoidaan tarpeettomat ja kuluja aiheuttavat rakennukset ja omistukset. Kaupunginhallitus arvioi projektitoiminnan hyödyt ja ohjaa tarvittaessa resursseja uudelleen. Vuokrayhtiöiden rakenteen uudistaminen jatkuu. Kaupunki antaa tarvittaessa pääomalisää turvaamaan oman pääoman vaikeuksissa olevissa vuokrataloyhtiöissä. Selvitetään, voidaanko kaupungin vuokrayhtiöt fuusoida yhdeksi suureksi yhtiöksi.

Kaupunkiin rakennetaan elinkeinoelämätoiminto, aloitus vuonna 2016.

Matkailutoimisto vastaa informaatiopalveluista matkailijoille ja vierailijoille sekä kaupungin ja matkailutuotteiden markkinoinnista. Matkailutoimisto tekee yhteistyötä paikallisen LUMO matkailuyrityksen kanssa sekä edustaa kaupunkia Uudenmaan ja Etelä-Suomen matkailuyhteistyössä.

Matkailua edistetään Länsi-Uudenmaan yhteisen matkailustrategian ja kaupungin strategian mukaisesti. Raasepori on jäsenkuntana yritysomisteisessa paikallisessa matkailuyrityksessä LUMO OY, jonka toiminta alkoi 1.8.2014. Nykyinen sopimus LUMOn kanssa päättyy 30.4.2017. Länsi-Uusimaalla tulisi olla yhteinen matkailubrändi. Matkailua tuetaan myös kehittämällä ruukkeja ja saaristoeinkeinoja sekä tiedottamalla tarjonnasta ja matkailutuotteiden markkinoinnilla. Kaupungin osallistuminen yhteisiin kehityshankkeisiin edellyttää, että Raaseporin matkailuyritykset aktiivisesti sitoutuvat tavoitteisiin ja osarahoitukseen. Kaupunki osallistuu mahdollisuuksien mukaan matkailun kansallisiin kärkihankkeisiin (VisitFinland), joista "Merihenkien saaristo" -hanke sopii parhaiten kaupungin edellytyksiin.

**Konsernihallinto**
**Luottamuselin: Kaupunginhallitus**
**Vastuhenkilö: Kaupunginjohtaja Tom Simola; tekn joht Jan Gröndahl; tilahall pääll Anna Friberg  
Yhteenveto**
**KÄYTTÖTALOUS**

	TP2015	TA 2016	TP2016
<b>Suoritteet</b>			
<b>Turismi</b>			
käyntien määrä matkailutoim.	20 400	23 000	21 500
käyntejä matkailutoim.kotisivulla	154 033	160 000	194 821
yksittäisten kävijöiden määrä		110 000	134 596
<b>Joukkoliikenne</b>			
kaupungin subvent.kuukausilippujen määrä		5 900	4 503
<b>Sisäinen Palvelu</b>			
Kiinteistömassa/oma	172 261	176 100	173 349
Ulkopuoliset vuokratut tilat	19 140	15 185	14 722
Yksittäiset asunnot			1 158
<b>Myydyt ruoka-annokset</b>			
ruoka-annoshinnat			
päiväkodit /aamiainen	1,33	1,27	1,26
päiväkodit /lounas	3,25	3,50	3,46
päiväkodit /dieettilounas	3,87	3,58	3,54
päiväkodit /välipala	1,34	1,28	1,27
koulut /lounas ala-aste	3,35	3,42	3,38
koulut /lounas ylä-aste		3,46	3,42
koulut /dieettilounas	3,86	3,95	3,90
Hagakoti päivän hinta		15,18	15,00
Hagakoti päivän hinta, dieetti		16,53	16,34
Hagakoti päivän demenssi/Koti		14,31	14,14
Hagak.Demenssi/Koti,dieetti	15,18	15,66	15,48
vanhainkodit /päivän hinta	15,18	16,39	16,20
vanhaninkodit /päivän hinta dieetti	15,53	16,77	16,56
Vuode normaali/vrk hinta		15,25	15,25
Dieetti 1		16,88	16,88
Dieetti 2		18,85	18,85
Dieetti 3		21,21	21,21
Dieetti 4		23,35	23,23
Päivätoiminta lounas		5,70	5,80
Päivätoiminta "lekis"		6,73	7,00
Kotihoiva, ateriapk kotikuljetus		8,20	7,50
Ravioli normaali		5,35	5,35
Ravioli dieetti 1		6,47	6,47
Ravioli dieetti 2		7,00	7,00
Ravioli dieetti 3		7,51	7,51
Ravioli dieetti 4		8,05	8,05
kotihoito, Tammisaari	5,88		
kotihoito, Pohja	8,20		
kotihoito, muut	6,20		
<b>Siivous</b>			
siivouspaketti 1	22,11	21,95	21,65
siivouspaketti ulkoinen		23,04	



**Konsernihallinto**
**Luottamuselin: Kaupunginhallitus**
**Vastuuhenkilö: Kaupunginjohtaja Tom Simola; tekn joht Jan Gröndahl; tilahall pääll Anna Friberg**
**KÄYTTÖTALOUS**
**Yhteenveto**

YHTEENVETO €	TP 2015	TA 2016	Talousarvion muutos	TP 2016	Poikkeama	Toteutuma- %
<b>Tuotot</b>						
Myyntituotot	7 844 344	8 635 820		8 417 728	-218 092	97,5 %
Maksutuotot	5 880	6 000		5 495	-505	91,6 %
Tuet ja avustukset	87 752	42 100		94 974	52 874	225,6 %
Muut tuotot	12 886 397	14 143 050		12 929 936	-1 213 114	91,4 %
<b>Tuotot yhteensä</b>	<b>20 824 373</b>	<b>22 826 970</b>	<b>0</b>	<b>21 448 133</b>	<b>-1 378 837</b>	<b>94,0 %</b>
Muutos (TP 2016 vs TP 2015)	0,0 %	0,0 %	0,0 %	3,0 %	0	0,0 %
<b>Kulut</b>						
Henkilöstökulut	-7 382 465	-7 328 580		-7 287 222	41 358	99,4 %
Ostopalvelut	-4 299 345	-4 660 920		-4 545 236	115 684	97,5 %
Aineet ja tavarat	-5 336 241	-5 546 440		-5 315 677	230 763	95,8 %
Avustukset	-475 363	-532 000		-464 950	67 050	87,4 %
Muut kulut	-3 330 102	-3 733 510		-3 594 159	139 351	96,3 %
<b>Kulut yhteensä</b>	<b>-20 823 516</b>	<b>-21 801 450</b>	<b>0</b>	<b>-21 207 244</b>	<b>594 206</b>	<b>97,3 %</b>
Muutos (TP 2016 vs TP 2015)		4,7 %	-100,0 %	1,8 %		
<b>Toimintakate</b>	<b>857</b>	<b>1 025 520</b>	<b>0</b>	<b>240 889</b>	<b>-784 631</b>	<b>23,5 %</b>
Muutos (TP 2016 vs TP 2015)				28008,4 %		

**ANALYYSI TAVOITTEIDEN JA SUORITTEIDEN TOTEUTUMISESTA**
**Yleistä:**

Sisäiset palvelut lakkasivat osastona kesäkuussa 2016. Tekniseen keskukseseen perustettiin uusi osasto, tilahallinto. Osasto koostuu kolmesta yksiköstä: kiinteistöt, ruokahuolto ja siivous.

Sisäisten palvelujen toimintakate vuonna 2016 oli 433 190 euroa budjetoitua parempi. Hyvään tulokseen johti kustannustason pitäminen kurissa. Vuoden kustannukset olivat 477 191 euroa budjetoitua alemmat. Tuloja saatiin lähes talousarvion mukaisesti. Myyntitulot jäivät sisäisen ateriapalvelun tulojen vähenemisen vuoksi odotettua alemmiksi, mutta tämä kompensoitui korkeammilla vuokratuloilla. Sisäiset palvelut on onnistunut pitämään kustannukset alhaalla kaikilla alueilla. Henkilöstökulut, jotka ovat suurin yksittäinen menoerä (35,5 % kokonaiskuluista) vastaa talousarvion tasoa, kun taas ostopalvelut, materiaalit ja tarvikkeet sekä muut kustannukset (etupäässä vuokrat) ovat pysyneet alle budjetin.

Alla on kuvattu toimintavuosi kunkin yksikön näkökulmasta. Lopussa käydään myös läpi konsernihallinnon investoinnit.

**Matkailutoimisto**

Matkailutoimiston tavoitteet ja suoritteet on saavutettu hyvällä marginaalilla. Luvut kertovat matkailijoiden käytöksen muuttuneen siten, että kotisivujen palveluja käytetään yhä enenevässä määrin. Kävijämäärä matkailutoimiston kotisivulla visitraseborg.com on kasvanut 26 % ja ainutkertaisten kävijöiden määrä noin 24 %. Kävijämäärä matkailutoimistossa osoittaa myös kasvua edellisvuoteen verrattuna. Vierailuja oli touko–elokuussa 13 700 ja vastaavatussa infopisteessä Fiskarsissa kävijämäärä saman aikana oli 10 000.

## Konsernihallinto

**Luottamuselin: Kaupunginhallitus**

**Vastuuhenkilö: Kaupunginjohtaja Tom Simola; tekn joht Jan Gröndahl; tilahall pääll Anna Friberg  
Yhteenveto**

**KÄYTTÖTALOUS**

Matkailutoimiston kotisivun täydennys, uusi puhelinapplikaatio Visit Raseborg on tarjonnut monipuolista tietoa sekä matkailijoille että paikallisille asukkaille. Kotisivu, pirteä matkailutoimisto ja markkinointimateriaali heijastavat yhtenäistä visuaalista linjaa, jota asiakkaat arvostavat.

## Kiinteistöhuolto

Kiinteistöyksikköä johtaa kiinteistöpäällikkö. Kiinteistöyksikössä on tällä hetkellä kaksi työnjohtajaa, yksi itäalueelle Karjaa-Pohja ja yksi läntiselle alueelle Tammisaaren keskusta, Snappertuna, Tenhola ja Bromarv sekä yksi koko aluetta hoitava LVI-vastaava. Rakennukset on jaettu 6 eri pooliin. Joka poolilla on oma pooliohjaaja. Kaupungin omien rakennusten kiinteistöhuollosta ja kunnossapidosta vastaa yhteensä 23 kiinteistönhoitajaa ja 6 kirvesmiestä. Vuoden aikana lisäksi tulivat hoidettaviksi ja kunnossapidettäväksi Villa Anemone, Karjaan seniorivuokratulo sekä Karjaan uusi paloasema. Vuosien 2015–2016 aikana jäi viisi kiinteistönhoitajaa eläkkeelle ja kolme uutta kiinteistönhoitajaa palkattiin keväällä 2016. Näin tehtiin siksi, että Karjaan sekä Tammiharjun alueen uusien rakennusten hoito ja ylläpito tehdään omana työnä.

Kiinteistöyksikkö käyttää sähköistä huoltokirjaa Granlund Manager.

Kiinteistöyksikkö käyttää lisäksi LVI ja rakennustekniikan puitesopimusurakoitsijoita. Sähkökorjaukset ja asennukset hoitaa ensi kädessä Tammisaaren Energia.

Kiinteistöyksikköön kuuluu myös asuntosihteri, joka vastaa kaupungin suoraan omistamien, noin 250 vuokra-asunnon vuokrauksista. Asuntosihteri tekee yhteistyötä Raaseporin vuokra-asunnot Oy yhtiön kanssa vuokralaisia valittaessa. Vuokratiloja on noin 480.

Kiinteistöyksikön vuosikate oli hieman vuodelle 2016 budjetoitua korkeampi. Tämä johtuu lähinnä siitä, että tulot ylittivät talousarvion 160 000 eurolla. Kustannukset ovat vuoden aikana pysyneet budjetoiduissa rajoissa. Lämpö- ja sähkökustannukset toteutuivat budjetoitua alempina leudon talven ansiosta. Vuoden lopulla tapahtuneiden useampien vesivahinkojen (Björkebo daghem, Österby skola, YLE-talo ja Hagakoti) takia ylittyivät kuitenkin rakennusten ja koneiden kunnossapitotilit. Ilmastoinnin kunnossapito ja hoito ovat ensi sijaisessa asemassa huonon sisäilman aiheuttamien ongelmien minimoinnissa.

Tammiharjun alueen kiinteistöhuolto on 30.8.2016 asti ostettu HUS-Kiinteistöt Oy:ltä. Kaupungin oma henkilökunta hoitaa 1.9.2016 alkaen kiinteistöhuollon. Talousarvion 2016 tavoitteissa on mainittu, että varsinaisena tavoitteena on ensi sijalla aina käyttää omia kiinteistöjä ja ulkopuolisia kiinteistöjä vasta toissijaisesti. Tämä toteutettiin vuoden aikana kun Fix-talon vuokrasopimus päättyi 31.12.2016. Hallinto muutti omiin tiloihin joulukuun aikana. Yhtään kiinteistöä ei myyty vuoden 2016 aikana.

Vuoden aikana on laadittu kiinteistöstrategia, jossa jokainen rakennus on luokiteltu rakennusten kunnossapidon huomioon ottamiseksi. Jokaiselle rakennukselle on määrätty jälleenhankinta-arvo sisäisen vuokran perimistä varten. Kaikille kiinteistösalkuille on teknisen arvon korko 1 %. Maapohjasta ei peritä sisäistä vuokraa. Seuraavat salkut on perustettu: käyttösalkku, korjaussalkku, kehityssalkku, ylläpitosalkku, poistosalkku ja vuokra-asuntosalkku.

## Siivous

Toiminnassa tapahtui tiettyjä muutoksia vuoden aikana: Meltolan vuodeosastoilla tehtiin loppusiivouksia tammi- ja toukokuussa, koska hoitoyksikkö siirrettiin juuri kunnostetulle Raaseporin vuodeosastolle ja Karjaan uuteen palveluasumiseen, Villa Anemoneen. TK:n dementiaosasto jaettiin toukokuussa, mikä johti yksikön kustannusmateriaalikustannusten alenemiseen. Karjaan palveluasuminen ja Karjaan senioritoiminnan yleiset alueet kuuluivat siivousohjelmaan toukokuusta lähtien, samoin kuin uusi palolaitos ja sen toiminta, joka muutti tiloihinsa syyskuussa.

Elokuussa avattiin uusi Skogsglantan päiväkotitoiminta, mikä merkitsi, että päiväkotitoiminta Lilla My yhdistettiin uusiin tiloihin. Päiväkotitoiminta Prästkragen lakkautettiin 1.8. alkaen. Iltapäivätoiminta Delfinen muutti nuorisotalon alueelle, musiikkiopiston hallinto muutti nuorisotaloon ja Vanha kirjasto jäi tyhjilleen. Perhekeskus muutti Tammisaaren sairaanhoitokouluun, jossa toimintamme lisääntyi entisestään.

## Konsernihallinto

**Luottamuselin: Kaupunginhallitus**

**Vastuuhenkilö: Kaupunginjohtaja Tom Simola; tekn joht Jan Gröndahl; tilahall pääll Anna Friberg**

**KÄYTTÖTALOUS**

**Yhteenveto**

Konekeskus sai tilat Tammiharjun K-talossa ja A-talo muutti R-taloon, joka oli tyhjillään mutta se on nyt täynnä toimintaa.

Tintit toiminta muutti Billnäsän päiväkotiin. Tenholan palvelukodin siivoustoimintaa muutettiin ja siirrettiin perusturvalle. Muutto Fix-talosta merkitsi meidän kohdallamme suuria muutoksia; toiminta-alueet pirstoutuivat ja niiden siivoaminen vie enemmän aikaa. Kaupungin toiminnan muutokset johtivat muun muassa siihen, että eri korjaus- ja loppusiivoukset tulivat ajankohtaisiksi.

Vuoden aikana on panostettu henkilökuntaan. Esimerkkinä kahdeksan kuukauden oppisopimuskurssi laitoshoitajille, mihin sisältyi teemaluentoja ja ergonomian päivytystä, hygieniää ja siivousmetodeja. Henkilökunnan työvaatteet uusittiin, mistä syntyi budjetoitua suurempi summa. Henkilökunnalle ostettiin esimerkiksi uudet työkengät. Henkilökunnasta jäi kuusi eläkkeelle vuoden aikana.

Lisääntyneiden pitkien sairauslomien takia ylittyi sairauslomasijaisten määräraha yli 12 000 eurolla. Vuoden alussa astui voimaan vuokrasopimus Tammisaaren terveyskeskuksen kanssa, joka muutti Raaseporin sairaalaan.

Vuokrasopimus tehtiin HUSin kanssa, mikä johti puhtaanapalveluiden määrärahan ylitykseen 38 200 eurolla.

Tili siivous- ja puhdistusaineet alitti budjetoidun määrärahan runsaalla 108 000 eurolla. Tämä johtui osin siitä, että pehmpaperitoimittajaa vaihdettiin kilpailutuksen yhteydessä. Tällä alennettiin kustannuksia 26 600 eurolla. Vuoden

lopulla ei myöskään hankittu uusia siivousvälineitä, koska Tammiharjun siivousvarasto piti tyhjentää. Pesu- ja yhdistelmäkoneet uusittiin, mutta leasing-tili pysyi alle budjetoidun.

Siivouksen tunnusluku, joka kuvaa toiminnan kustannustehokkuutta, oli 21,65 euroa per tunti. Tämä on vakaa parannus, koska talousarviossa tunnusluku oli 21,95 euroa per tunti ja se on hyvä indikaattori siitä, että siivoustoiminta on toiminut tuottavasti vuoden aikana.

## Ruokahuolto

Vuoden 2016 talousarviossa oli ruokahuoltoyksiköllä -36 850 euron toiminta-alijäämä. Tämä johtuu siitä, että perusturva muutti tilaustaan sen jälkeen kun sisäisten palvelujen johtokunta oli vahvistanut vuoden talousarvion. Perusturva teki lisää muutoksia, joista suurin oli, että kaikki kotiin toimitettava ruoka Karjaalla ja Pohjassa ei enää kuulu ruokahuoltoyksikön toimintaan. Katkaisuyksikön, Gläntanin ja Lyanin toiminnat lopetettiin myös budjetoitua aikaisemmin.

Ruokahuolto tuotti vuoden aikana yhteensä 1 331 177 ruoka-annosta. Suurin osa oli omaa tuotantoa, mutta osa ostopalvelua, ensi kädessä Raviolilta.

Mäntykoto päiväkodin korjaus valmistui maaliskuussa, mikä merkitsi, että Menninkäiset-yksikkö lopetettiin ja se muutti juuri korjattuun ja laajennettuun Mäntykotoon. Uusi Skogsgläntanin päiväkoti otettiin käyttöön 1.8.2016, mikä puolestaan merkitsi perhepäiväkoti Lilla Myn lakkautusta. Myös Prästkulla päiväkodin toiminta lopetettiin heinäkuun alussa. Tintit toiminta Billnäsissä muutti Billnäs päiväkodin tiloihin 1.8.2016 alkaen.

Raaseporin vuodeosasto muutti tammikuussa Meltolasta Tammisaareen ja sen toiminta on noudattanut talousarviota. Villa Anemone oli muuttovalmis toukokuun lopulla ja sen ateriat valmistetaan Karjaan keskuskeittiössä. Valmistustapoja on kaksi: arkilounas tarjoillaan aina lämpimänä, kun taas illallis- ka kaikki viikonloppu- tai pyhäateriat toimitetaan Cook and Chill -valmistusmenetelmän mukaan.

Kaikki laitosemännät tai vastaavat kokit sekä muita henkilöitä henkilökunnasta on vuoden aikana osallistunut jatkokoulutukseen tai koulutustilaisuuksiin.

Seminarieskolan- ja Ekenäs Högstadieskola-koulussa sekä osittain Karjaan keskuskeittiössä käytetään yhteisiä reseptejä Aromi-ohjelmassa. Tämä on johtanut menojen ylitykseen toimisto- ja asiantuntijakonsultaatioissa. Ostopalveluja oli vuoden aikana huomattavasti vähemmän kuin budjetoitu, mikä suurelta osin johtuu edellä mainitusta perusturvan tilauksen muutoksesta. Ruokahuolto on vuoden aikana käyttänyt ainoastaan 801 809,09 euro budjetoidusta 1 144 470 euron määrärahasta.

**Konsernihallinto**

Luottamuselin: Kaupunginhallitus

Vastuuhenkilö: Kaupunginjohtaja Tom Simola; tekn joht Jan Gröndahl; tilahall pääll Anna Friberg  
Yhteenveto**KÄYTTÖTALOUS**

Henkilöstökulut pysyivät talousarvion puitteissa, mutta materiaalipuolella tehtiin 50 336,31 euron ylitys. Tämä johtui aiemmin kuvatuista muutoksista toiminnassa. Esimerkiksi elintarviketilin ylitys johtuu kokonaan Karjaan keskuskeittiön uudesta toiminnasta. Ruokahuoltoyksikön tulos oli 29 448,96 euroa, mikä johtuu ensi kädessä siitä, että kustannukset on pidetty kurissa vuoden aikana. Sekä tulo- että menopuolella vaikuttaa perusturvan tilausmuutos, mutta vuoden nettotulos on 66 298,96 euroa budjetoitua parempi.

**Investoinnit**

**Rakennukset:** vuoden 2016 aikana on rakennusten investointimäärärahasta käytetty 44,5 %. Toisin sanoen, 6,25 miljoonasta käytettiin 2,78 miljoonaa euroa.

**Kiinteistöleasing kohteet;**

Karjaalle valmistui syksyllä 2016 uusi paloasema, hanke toteutettiin ns kiinteistöleasing mallilla, kokonaiskustannus on 4 012 457 €. Se korvaa pelastuslaitoksen tilapäisesti vuokraamat tilat. Länsi-Uudenmaan pelastuslaitoksen kanssa on pitkäaikainen, 25 vuoden vuokrasopimus.

Karjaan keskustaan valmistui 2 kerrostaloa, Villa Anemone ja Karjaan vuokra senioritalo. Hankkeiden kokonaiskustannukset olivat yhteensä 9 461 132 €. sisältäen piha- ja aluetyöt. Hanke toteutettiin kiinteistöleasingilla.

Psykiatrisen keskuksen rakennustyöt käynnistyi kesällä 2016 Tammissaaren sairaalan luona, hanke valmistuu syksyllä 2017. Terveyskeskusrakennuksen purkutyöt tehtiin toukokuuhun mennessä. Hankkeen tavoitehinta on 7.4 M€ Hanke toteutettiin kiinteistöleasingilla.

Toimintavuoden 2016 aikana päätettiin, että Raaseporin kaupungintalo rakennetaan Tammiharjun entiselle sairaala-alueelle ns. F-rakennukseen. Karjaan keskustassa sijaitsevien kaupungin hallintorakennusten kokonaissuunnitelma käynnistettiin toimintavuoden aikana. Tavoitehinta hankkelle on 8 M€, (Kv 11.4.2016 § 27).

**Määräraha 3.2 M€ Tilat hallinnolle, palveluille ja kouluille.**

Tästä määrärahasta, jonka käyttö perustuu erillisiin päätöksiin, on toteutettu seuraavat kohteet vuonna 2016;

Tammiharjun F-rakennuksen, kaupungintalon suunnittelu kaupunginvaltuuston päätöksen 11.4.2016 § 27 mukaisesti yht. 249 543 €

Tammiharjun N-rakennuksen muutosrakennustyöt päiväkotia varten kaupunginvaltuuston päätöksen 6.6.2016 § 59 mukaisesti yht. 430 312 €

Karjaan keskustan hallintorakennusten kokonaisselvitys, kaupunginvaltuuston päätöksen 11.4.2016 § 27 mukaisesti yht. 19 525 €

Raaseporin terveystakeskuksen maksuerä vuodelta 2015 (viimeinen maksuerä laskutettu vuoden 2016 aikana) on sisällytetty yllämainittuun kustannuspaikkaan, yht. 8 347 €

Kokonaismäärärahasta on käytetty yhteensä 707 227 €

**Määräraha 280 000 €(kv 14.11.2016 § 106), Peruskorjaukset Sisäiset palvelut**

Tästä määrärahasta, jonka käyttö perustuu erillisiin päätöksiin, on toteutettu seuraavat kohteet;

Katarina koulun korjauksen suunnittelu, sisäisten palveluiden johtokunta 10.2.2016 § 8 ja kaupunginvaltuusto 14.11.2016 § 106 mukaisesti yht. 53 394 €

Karjaan varikon hiekkavaraston suunnittelu, sisäisten palveluiden johtokunta 2.9.2015 § 90 ja kaupunginvaltuusto 14.11.2016 § 106 mukaisesti yht. 23 559 €

Tammissaaren hammashoitolan kunnallisteknisten liittymien rakentaminen, sisäisten palveluiden johtokunta 27.4.2016 § 29 yht, 31 157 €

Raaseporin terveystakeskuksen vuodeosaston kunnallisteknisten liittymien rakentaminen, sisäisten palveluiden johtokunta 27.4.2016 § 29 yht, 43 571 €

Tammissaaren päiväkodin rakentaminen, lisämääräraha kaupunginvaltuuston 14.11.2016 § 104 yht 120 000 €

**Konsernihallinto**

Luottamuselin: Kaupunginhallitus

Vastuhenkilö: Kaupunginjohtaja Tom Simola; tekn joht Jan Gröndahl; tilahall pääll Anna Friberg

**KÄYTTÖTALOUS**

**Yhteenveto**

---

Kokonaismäärärahasta on käytetty yhteensä n 272 000 €.

**Tammisaaren päiväkot**i (Skogsgläntan) valmistui määräajassa elokuussa 2016, hankkeen kokonaisbudjetti oli 2,78 M€.

Karjaan uuden päiväkodin valmistelu jatkui toimintavuoden aikana, mm. asemakaava saatiin hyväksytyä. Hagahemmetin sprinkleröinnin suunnittelu käynnissä ja toteutus suunnitelman mukaisesti vuonna 2017.

**Toimiala: Yleis- ja taloushallinto**

Luottamuselin: Kaupunginhallitus

Vastuhenkilö: Kaupunginsihteeri Thomas Flemmich

KÄYTTÖTALOUS

Yhteenvedo

**Toimialan perustiedot**

Toimiala vastaa hallintojen toimialarajat ylittävistä tukitoiminnoista sekä yleisestä hallinnosta, talous- ja henkilöstöhallinnosta. Toimialalla on seuraavat osastot: kaupunginkanslia, talousosasto ja henkilöstöosasto. Kaupunginkansliaan kuuluu myös matkailutiedotus ja IT-yksikkö kuuluu talousosastoon.

**Toimialan strategia 2016-2018**

- Organisaatio ja palvelutarjonta sopeutetaan kaupungin rahoituskykyyn.
- Kaupunki edistää tiukkaa kustannustietoisuutta, -tehokkuutta ja toimivaa seurantaa.
- Edistetään seudun sisästä yhteistyötä
- Kaupunki saavuttaa tuloksia kannustavalla ja määrätietoisella johtamisella ja toimivalla johtamisjärjestelmällä.
- Kaupunki parantaa sen näkyvyyttä aktiivisella tiedotuksella ja viestinnällä.
- Johdonmukainen, työnantajan mainetta vahvistava henkilöstöpolitiikka mahdollistaa rekrytointien onnistumisen.
- Vahvistamme työn tekemisen iloa ja kannustamme rohkeisiin aloitteisiin
- Panostamme työterveyteen, joka tuottaa hyvinvointia ja vähentää sairauspoissaoloja.
- Luomme aidot osallistumismahdollisuudet – kunta on yhtä kuin sen asukkaat.
- Turvaamme kaksikielisyyden, joka tekee kulttuurista monimuotoisen.
- Sisäisen valvonnan ohjeet tarkastetaan vuoden 2016 aikana.

**Prosessien ja toiminnan arviointi:**

Yleis- ja taloushallinnon työtä on leimannut toiminnan uudelleenorganisointi ja organisaatio, joka aloitti kaupunginvaltuuston hyväksytyä ohjelman ”Raasepori 2020”. Uusi organisaatiomalli valmisteltiin kesän ja syksyn 2016 aikana. ”Yleis- ja taloushallinto” ei toimi tästedes omana toimialanaan, vaan se on osa toimialaa ”Konsernipalvelut”, joka käsittää toimialueet Tilintarkastus, Kaupunginkanslia, Talous, Henkilöstö, Kaupunkikehitys ja Joukkoliikenne. Suunnitelmana on, että toimialueet tulevaisuudessa vielä konsolidoidaan suuremmaksi kokonaisuudeksi. Tiedotustoiminta on siirretty kaupunkikehitykseen, jonne nykyisin kuuluu myös kulttuuri, joka aiemmin kuului sivistystoimialaan.

Uuden jaon seurauksena on ICT-yksikkö järjestetty uudelleen vuoden aikana ja kuuluu kaupunginkanslian alaisuuteen. Keväällä palkattiin uusi ICT-päällikkö ja entinen ICT-päällikkö siirtyi kaupunkikehitykseen ja joukkoliikenteeseen. Matkailuinformaatio toimii vuodesta 2017 lähtien osana kaupunkikehitysosastoa.

Yllä esitetyillä muutoksilla pyritään tehostamaan toimintaa ja luomaan organisaatio, joka vastaa paremmin kahden toimialarajat ylittävän toiminnon tavoitteita.

Sisäisen valvonnan ohjeen päivitystä on siirretty eteenpäin siten, että uudet ohjeet esitetään kaupunginhallitukselle sen jälkeen kun kaupunginvaltuusto on hyväksynyt päivitetyn hallintosäännön, joka käsitellään huhti-toukokuussa 2017.

## Yleis- ja taloushallinto

Luottamuselin: Kaupunginhallitus

Vastuuhenkilö: Kaupunginsihteeri Thomas Flemmich

KÄYTTÖTALOUS

Yhteenveto

### Toimialue

Toimiala vastaa hallintojen toimialarajat ylittävistä tukitoiminnoista. Toimialalla on seuraavat osastot: kaupunginkanslia, talousosasto ja henkilöstöosasto.

Kaupunginkanslia on kaupunginvaltuuston ja kaupunginhallituksen valmisteleva ja toimeenpaneva elin. Osasto toimii kaupunginjohtajan kansliana ja avustaa kaupunginjohtajaa tämän tehtävissä. Toimialueena ovat yleishallinto ja kaupunginkanslia ja toimialue huolehtii tehtävistä, jotka käsittävät yleiset vaalit, käänöspalvelut, tiedotuksen ja sisäisen postinkulun, arkistoinnin, Tammisaaren front-office -toiminnan sekä kaupungin puhelinvaihteen.

Kaupunki ostaa velkaneuvontapalveluja Kirkkonummen kunnalta ja toimii Länsi-Uudenmaan sosiaaliamiehen isäntäkuntana ja myy potilasiamiespalveluja Hangon kaupungille ja Kirkkonummen kunnalle..

Talousosasto vastaa taloushallinnosta ja -suunnittelusta, talousarviosta, tilinpäätöksestä ja toimintakertomuksesta, IT-toiminnasta, tilastoinnista, hankinnoista ja riskienhallinnasta. Toimii toimialojen tukena talous-, raportointi- ja IT-asioissa.

Henkilöstöosaston vastuulla on kaupungin henkilöstökehitys, sopimusneuvottelut, palkanlaskenta, eläkeasiat, työsuojelu, oppisopimukset, kesätyöt, henkilöstökyselyt, henkilöstötilastot, johtajakoulutus, henkilökunnan etuudet ja virkistäytyminen, henkilökunnan työterveyshuolto sekä muiden toimialojen tukeminen rekrytoinnissa. Osaston ostopalvelut koostuvat pääasiassa jäsenmaksuista kunnalliselle työmarkkinalaitokselle, palkkalaskelmista, eri työterveyshankkeista, työterveyshuollosta, johtamisen, kielten ja ensiavun koulutuspalveluista, kulttuuriseteleistä ja lounasseteleistä.

### Toimialan strategia 2016–2018

- Edistetään seutuyhteistyötä.
- Luodaan aidot osallistumismahdollisuudet – kunta on yhtä kuin sen asukkaat. Kaupunki osallistuu hankkeeseen Avoin hallinto.
- Kaupunki parantaa näkyvyyttään aktiivisella tiedotuksella ja viestinnällä.
- Vaalimme kaksikielisyyttä, joka tekee kulttuurista monimuotoista. Kaupunki on mukana Kansalliskieliverkostossa.
- Työkyvyn ja työterveyden parantamiseen ja ylläpitoon tarvittavat toimenpiteet.
- Asiantuntemusta ja tukea työsuojeluasioissa.
- Optimaalisen henkilömitoituksen toteutukseen tähtäävät toimenpiteet.
- Edistetään tiukkaa kustannustietoisuutta, -tehokkuutta ja toimivaa seurantaa.
- Kaupunki etsii tasapainoa menojen ja tulojen välillä.
- ICT-toiminnon kehittäminen on kaudella tärkeä osa kaupungin strategiaa.



**Yleis- ja taloushallinto**
**Luottamuselin: Kaupunginhallitus**
**Vastuhenkilö: Kaupunginsihteeri Thomas Flemmich**
**KÄYTTÖTALOUS**
**Yhteenveto**

	TP 2015	TA 2016	TP 2016
<b>Suoritteet</b>			
Kaupunginvaltuusto			
kokouksien määrä	7	8	9
käsiteltyjen pykälien määrä	128	140	130
Kaupunginhallitus			
kokouksien määrä	21	22	23
käsiteltyjen pykälien määrä	527	500	479
Maksett. palkkojen lkm per vuosi	42 098	35 000	41 549
Jaettu ja kulttuuriseteleitä	19 000	19 000	18 620
Henkilöstön terveystarkastukset	816	700	500
Pankkitositteita	463	470	448
Ostotositteita Rondo	49 790	52 700	48 398
Sähkötilitapahtumat ostot			
%-osuus	50	80	55
Sähkötilitapahtumia myynti			
myynti %-osuus	27	35	26
Palvelimia	108	110	104
Työasemia	1 274	1 170	1 163
Liikkuvat yksiköt, hallinto	81	81	83
Liikkuvat yksiköt, edu	1 254	1 597	2 140
Käyttäjiä	5 950	5 300	6 205
Valmiita HelpDesk-tehtäviä	2 751	2 700	2 299

YHTEENVETO €	TP 2015	TA 2016	Talousarvion muutos	TP 2016	Poikkeama	Toteutuma-%
<b>Tuotot</b>						
Myyntituotot	2 795 178	3 245 340		2 895 242	-350 098	89,2 %
Maksutuotot	22 834	22 500		19 780	-2 720	87,9 %
Tuet ja avustukset	423 265	25 000		321 977	296 977	1287,9 %
Muut tuotot	199 596	34 000		169 339	135 339	498,1 %
<b>Tuotot yhteensä</b>	<b>3 440 874</b>	<b>3 326 840</b>	<b>0</b>	<b>3 406 338</b>	<b>79 498</b>	<b>102,4 %</b>
Muutos (TP 2016 vs TP 2015)				-1,0 %		
<b>Kulut</b>						
Henkilöstökulut	-3 539 626	-3 804 660		-3 611 930	192 730	94,9 %
Ostopalvelut	-4 316 524	-4 023 600	-199 810	-4 550 917	-327 507	107,8 %
Aineet ja tavarat	-138 858	-144 300		-136 445	7 855	94,6 %
Avustukset	-344 429	-302 000		-315 855	-13 855	104,6 %
Muut kulut	-1 365 901	-1 239 470	0	-1 322 252	-82 782	106,7 %
<b>Kulut yhteensä</b>	<b>-9 705 337</b>	<b>-9 514 030</b>	<b>-199 810</b>	<b>-9 937 398</b>	<b>-223 558</b>	<b>102,3 %</b>
Muutos (TP 2016 vs TP 2015)				2,4 %		
<b>Toimintakate</b>	<b>-6 264 464</b>	<b>-6 187 190</b>	<b>-199 810</b>	<b>-6 531 060</b>	<b>-144 060</b>	<b>102,3 %</b>
Muutos (TP 2016 vs TP 2015)				4,3 %		



**Yleis- ja taloushallinto**

Luottamuselin: Kaupunginhallitus

Vastuhenkilö: Kaupunginsihteeri Thomas Flemmich

KÄYTTÖTALOUS

Yhteenveto

**ANALYYSI TAVOITTEIDEN JA SUORITTEIDEN TOTEUTUMISESTA**

Yleistä:

Hallinto muutti vuoden 2016 lopulla Fix-talosta muihin tiloihin Tammisaassa, **henkilöstöosasto** muutti Knipnäsin kiinteistöön, talousosasto Radiostudioon, Pitkäkatu 13, ja kaupunginkanslia kaupungintaloon Raatihuoneentorilla.

Vuonna 2016 ei järjestetty vaaleja. Hallintosääntö päivitettiin ja lisää päivityksiä tehdään keväällä 2017, minkä jälkeen uudistetaan sisäiset valvontaohjeet. Osana hallintosäännön päivitystä käytiin organisaatio läpi niin lautakuntarakenteen kuin viranhaltijarakenteen osalta.

Kaupunki vaihtoi vuonna 2016 sähköpostijärjestelmän Groupwisestä Exchangeen, ja siirtymä Windows AD:iin Novellista on edistynyt vuoden aikana. Kaupunki on valmistellut puhelinvaihteyhteistyötä Hangon kaupungin kanssa ja uusinut puhelinliittymänsä. IT-infrastruktuuria on vahvistettu ja yhteyksien nopeuksia nostettu, mikä on huomattavasti vakauttanut ja tehostanut verkkoa.

**Talousarviossa 2016–2017** oli määräraha rakennusterveysasiantuntijan projektipalkkaukseen. Ajatuksena oli, että henkilö palkattaisi työsuojeluun työskentelemään järjestelmällisesti sisäilmakysymysten parissa. Valitettavasti paikkaa ei hakenut kukaan pätevä henkilö, jolla olisi ollut kaupungin toivomaa erityisosaamista, joten projektiin ei palkattu ketään.

Syksyllä 2016 aloitettiin henkilökunnan työterveyshuollon kilpailutus. Kilpailutuksen tuloksena Mehiläinen OY hoitaa koko henkilökunnan työterveyshuollon ajanjaksolla 1.4.2016 - 31.3.2024 kahden vuoden optiolla.

**Talous:**

Kustannuspaikat kaupunginhallitus ja kaupunginvaltuusto ovat yhteensä alittaneet budjetoidun toimintakatteen 55 000 eurolla, johtuen lähinnä saaduista oikeuskulukorvauksista. Vakuutusmaksut muussa yleishallinnossa ovat viime vuosina kohonneet, vuonna 2016 vakuutusmaksut olivat 176 000 euroa. Keväällä 2017 kilpailutetaan kaupungin vakuutukset, hankinta tapahtuu siten, että uudet sopimukset tehdään alkamaan 1.1.2018.

Taloulosasto alitti vuoden 2016 talousarvion 36 100 eurolla ja kaupungin osuus verotuskuluista aleni runsaalla 7 000 eurolla 687 000 euroon.

IT-osaston talousarvio ylittyi 404 000 eurolla johtuen infrastruktuurin uusimisesta käsittelemään lisääntyneitä langattomien yksiköiden määrää, henkilöstömäärän kasvusta, kaksinkertaisista lisenssimaksuista siirtymävaiheessa Novellin ja Windows Ad:n välillä sekä kustannuksista siirryttäessä Exchangeen.

Henkilöstöosasto alitti budjetoidun toimintakatteensa yhteensä 101 600 eurolla. Oppisopimusoppilaiden kustannukset ovat mm. olleet budjetoitua pienemmät.

**Toimiala: Perusturva**

Luottamuselin: Perusturvalautakunta

Vastuuhenkilö: Sosiaali- ja terveystoiminnan johtaja Jeanette Pajunen

KÄYTTÖTALOUS

Yhteenveto

**Toimialan perustiedot**

Perusturvatoimialan perustehtävä on edistää kuntalaisten terveyttä ja hyvinvointia sekä vastata siitä, että Raaseporin asukkaille annetaan yhteistyössä perusturvatuotannon, sairaanhoitopiirin ja muiden toimijoiden kanssa laadukasta ja riittävää hoitoa ja hoivaa.

Monipuolisella palvelutarjonnalla sekä kolmannen sektorin ja yhdistysten kanssa tehtävän yhteistyön avulla tuetaan yksilön vastuunottoa omasta terveydestään. Lähtökohtana on tieto, että yksilön omat elämäntavat ja valinnat ovat ne tekijät, jotka eniten vaikuttavat terveydentilaan ja välillisesti siis kaupungin palvelutarjonnan tarpeeseen. Ehkäisevällä työllä on keskeinen merkitys.

**Toimialan strategia 2016–2018**

Kestävä taloudellinen kehitys omassa tuotannossa, erityishuollossa ja erikoissairaanhoidossa. Palvelurakenteiden kriittinen tarkastelu. Alueellisen yhteistyön laajentaminen.

Taloussuunnitelmakaudella saavutetaan vanhustenhuollon palvelurakennetta koskevat kansalliset suositukset.

Johtamisen vahvistus, oikeiden työkalujen kehittäminen toiminnan ohjaukseen sekä kehitystyössä että taloudessa.

Panostus työterveyteen ja hyvinvointiin, joka vähentää sairauspoissaoloja.

Kustannuskehityksen hillitseminen koskien kunnan maksuosuutta työmarkkinatuesta.

**Toimenpideohjelma 2016 sekä 2017–2018 toimialan kannalta****1. Hoidon kiinteistöjen optimointi**

Toimenpide käsittää vuodesaston muuton Meltolasta tammikuussa 2016, päihdehoidon muuttaminen osastohoidosta avohoidoksi ja muuton muihin tiloihin sekä dementia- ja mielenterveysosaston paikkaluvun pienentäminen 22:sta 15:een. Lyhytaikaishoitopaikkojen kysyntä on muuttunut toimenpideohjelman päivityksen jälkeen, mikä johtaa paikkamäärän supistuksen oikaisuun.

HUS/LUS psykiatrian ja kaupungin mielenterveys- ja päihdehuollon uudisrakennus on valmis vuoden 2017 puolivälissä. Hoitoketjuja päivitetään ja työnjako tarkistetaan/muutetaan. HUS:in hallituksen päätöksen psykiatrisen hoidon rakenteesta ja sijoituksesta yhdistettynä optimoituun tilankäyttöön odotetaan vaikuttavan kunnan kokonaiskustannuksiin erikoissairaanhoidossa/psykiatrisessa hoidossa.

**2. Vanhustenhuollon rakennemuutos**

Ympärivuorokautispaikkojen määrä vähenee 31:llä vuoden 2016 aikana, koska paikkatarve vähenee huomattavasti. Panostukset avohoitoon ja muihin tukimuotoihin kotona asuville on tuottanut hedelmää ja jonot ympärivuorokautiseen asumiseen ovat lyhentyneet tuntuvasti, paikkoja on ajoittain tyhjillään. Tämä rakenteellinen toimenpide tehdään jo päätetyn toimenpideohjelman lisäksi, koska tilanne niin vaatii.

Vanhustenhuollon kaikki toimipisteet tarkastetaan tarkoituksena arvioida tilojen tarkoituksenmukaisuus ja toiminnan kustannustehokkuus, mahdollinen keskittäminen ja rakennushankkeet suunnitellaan arvioinnin tuloksen pohjalta. Laitoshoitopaikat muutetaan palveluasumispaikoiksi vuoden 2016 aikana kun Meltolan kiinteistön toiminta muuttaa Karjaan uuteen palveluasumiseen. Vuosien 2017–2018 aikana laitoshoitopaikat vähenevät entisestään ja muutos laitoshoidosta palveluasumiseen jatkuu.

**3. Työllisyyspalvelut**

Uusi laki monialaisesta yhteispalvelusta astui voimaan 1.1.2015. Yhteispalvelun on määrä toimia koko maassa 1.1.2016 alkaen. Paremmalla palvelulla vaikutetaan kaupungin osuuksiin työmarkkinatuesta.

**4. TK-palvelut/hoivapalvelut**

Potilasvirrat terveysasemilla ja erikoissairaanhoidossa tarkastetaan. Nimetään vastuuhoidajat terveysasemilla. Yhdessä erikoissairaanhoidon kanssa aloitetaan hanke, jonka tarkoituksena on saavuttaa enemmän panostusta tarvitsevia potilaita. Kotiuttamistiimi perustetaan viimeistään 2017.

**Toimiala: Perusturva****Luottamuselin: Perusturvalautakunta****Vastuuhenkilö: Sosiaali- ja terveystoiminnan johtaja Jeanette Pajunen****KÄYTTÖTALOUS**  
**Yhteenveto**

5. Ensihoitoa koskeva oikeudenmukainen maksujärjestelmä  
Tavoitteena on saavuttaa suhteessa muihin alueisiin oikeudenmukainen per capita -taso.
6. Asiakasmaksujen sopeuttaminen  
Laskutusjärjestelmä tarkistetaan, samoin ne maksut, joihin kaupunki itse voi lain mukaan vaikuttaa.
7. Palkkakustannusten alentaminen vähentämällä sairauspoissaoloja
8. Palkkakulujen alentaminen rakenteen tarkastuksella  
Toimenpideohjelmassa tarkoitettu rakenteen tarkastus tapahtuu hallinnossa. Työtehtävien uudelleen jakaminen mahdollistaa yhden (1) henkilötyövuoden vähennyksen vuonna 2016.

**Priorisoinnit 2016**

Järjestelmällisemmän raportointijärjestelmän kehittäminen jatkuu tarkoituksena helpottaa sekä operatiivisen johdon että päättäjien tekemää talouden seurantaa.

Panostaminen yksikönpäälliköiden ja lähiesimiesten johtamiskoulutukseen jatkuu.

Vanhustenhuollon ympärivuorokautispaikkojen määrä vähenee 31:llä koska paikkatarve huomattavasti pienempi. Panostukset avohoitoon ja muihin tukimuotoihin kotona asuville jatkuu.

Uudet tilat TK:n vuodeosastolle ja Meltolan toiminnoille mahdollistavat panostukset uuteen hoitokulttuuriin ja lisääntyvän yhteistyön kuntoutusyksikön kanssa. Yhteistyötä LUS/päivystys- ja seurantaosaston kanssa tehostetaan koskien TK:n vuodeosastoa.

Erityistä huomiota kiinnitetään sairauspoissaolojen ehkäisyyn. Yhteistyötä työsuojeluorganisaation ja työterveydenhuollon välillä painotetaan. Sairauspoissaolosijaisten määrärahan hillitsemiseksi perustetaan sijaispooleja.

Yhteispäivystyksen täytäntöönpanoa priorisoidaan terveydenhuoltopalveluissa. Yhteistyötä arvioidaan jatkuvasti ja hoitoketjut sopeutetaan uuteen järjestelmään.

Päihdehuolto siirtyy tarjoamaan ainoastaan avohoitopalveluita tiiviissä yhteistyössä kaupungin muiden toimintojen ja erikoissairaanhoidon kanssa.

Työllisyyspalveluissa priorisoidaan toimialat ylittävää yhteispalvelua uutena palvelumuotona työttömille.

Vuodesta 2015 lähtien kunnat veloitettiin maksamaan 50 % työmarkkinatuesta asukkaille, jotka ovat olleet työttöminä yli 300 päivää ja 70 % asukkaille, jotka ovat olleet yli 1 000 päivää työttöminä. Kustannuspaineen (1 300 000 €) hillitsemiseksi kehitetään työllistämässä uusia työtapoja.

**Prosessien ja toiminnan arviointi:**

Ympärivuorokautisten hoitopaikkojen määrä väheni 31:lla. Tästä huolimatta on jonotustilanne ympärivuorokautiseen asumiseen hyvä.

Laatusuosituksen hyvän ikääntymisen turvaamiseksi ja palvelujen parantamiseksi (STM julkaisu 2013:15) mukaan tulee noin 6–7 % kaikista 75 vuotta täyttäneistä asua tehostetussa palveluasumisessa. Vanhainkodeissa tai laitoksissa asuvien 75 vuotta täyttäneiden luvun tulee olla 2–3 %. Useat kunnat ovat kokonaan luopuneet laitoshoidosta. Vuoden aikana tehtyjen muutosten jälkeen tehostetun palveluasumisen luku on noin 6,2 % ja vanhainkotien 2,9 %.

Kaikki toiminta muutti pois Meltolan kiinteistöstä vuoden 2016 ensimmäisen puoliskon aikana. Vuodeosasto muutti tammikuussa vastakorjattuihin tiloihin Länsi-Uudenmaan sairaalan vieressä. Muuttamalla vuodeosasto HUS Raaseporin sairaalan viereen on voitu tehostaa potilaiden siirtoa päivystys- ja seurantaosastolta vuodeosastolle. Vuonna 2016 rekisteröitiin vain 9 ylikäyttövuorokautta. Vuotta aiemmin luku oli 15.

Sairauspoissaolojen vähentämiseksi on tehty tietoisia panostuksia. Tästä huolimatta haasteita jää vielä. Henkilökunta, myös luottamusmiehet ja työsuojelu, on otettu aktiivisesti mukaan sairauspoissaoloja hillitseviä

**Toimiala: Perusturva****Luottamuselin: Perusturvalautakunta****Vastuuhenkilö: Sosiaali- ja terveystoiminnan johtaja Jeanette Pajunen****KÄYTTÖTALOUS****Yhteenveto**

toimenpiteitä käsitteleviin keskusteluihin ja työryhmiin. Poissaoloja yksiköissä helpottamaan on perustettu varahenkilöjärjestelmä.

Päihdehuollon toiminta on koko vuoden ajan muodostunut ainoastaan avohoidosta, jota on täydentänyt osastohoidon ja tukiasumisen ostopalvelut. Mielen- ja päihdehuollossa on mielenkiinto kohdistettu etenkin nk. "Psyke-rakennuksen" suunnitteluun. Avohoidon ja etenkin ehkäisevän päihdehuollon kehittäminen jatkuu.

Yhteistyö erikoissairaanhoidon kanssa on sujunut hyvin. Yhteispäivystyshanke on ollut tulokellinen. NordDRG-tuotteiden määrä väheni 2,9 %:lla samalla kun keskihinta aleni 3,6 %. Päivystyskäynnit ja jälkikäynnit vähenivät tuntuvasti. Päivystyskäyntien väheneminen johtuu siitä, että yhteispäivystyksen aloitettua marraskuussa 2015 useampia potilaita hoidetaan terveyskeskuspotilaina eikä erikoissairaanhoidon potilaina. Jälkikäyntien määrä väheni leikkausten määrän vähenemisen takia vuonna 2016. Lisäksi tarkastukset on siirretty terveyskeskukseen entistä aikaisemmassa vaiheessa.

Toimialan järjestelmällinen, kuukausittainen talousarvioseuranta on parantunut. Yksikön päälliköille ja lähiesimiehille on pidetty ulkoisia koulutuksia.

**Toimenpideohjelma vuosille 2016 - toteutuminen****1. Hoidon kiinteistöjen optimointi**

Toimenpide käsittää vuodeosaston muuton Meltolasta tammikuussa 2016, päihdehoidon muuttaminen osastohoidosta avohoidoksi ja muuton muihin tiloihin sekä dementia- ja mielen- ja päihdehuollon osaston paikkaluvun pienentäminen 22:sta 15:een. Lyhytaikaishoitopaikkojen kysyntä on muuttunut lisää toimenpideohjelman päivityksen jälkeen, mikä johtaa paikkamäärän supistuksen oikaisuun.

**Toimenpide:**

TK:n vuodeosasto muutti toimintansa Meltolasta osoitteeseen Sairaalakatu 1 tammikuun 2016 puolivälissä. Paikkamäärä on 40, kaksi ylipaikkaa mahdollisia.

Päihdehuolto lopetti osastotoiminnan jo vuoden 2015 lopulla. Avohoitotoiminta on nyt sairaala-alueella. Päihdehuollon avohoittoa tukee TK:n vuodeosasto, joka voi tarjota paikkoja silloin kun tarvitaan somaattista valvontaa osana hoitoa.

TK:n dementia- ja mielen- ja päihdehuollon osastolla oli 22 paikkaa vuoden 2016 alusta ja se lopetti toimintansa kokonaan 1.7.2016 alussa.

**Sopeutustavoite:****Vuonna 2016: 600 000 – tavoite saavutettiin**

Hoitovuorokauden hinta (netto) vuodeosastolla aleni 220 eurosta vuonna 2015 175 euroon vuonna 2016, mikä merkitsi kustannusten alenemista noin 500 000 eurolla.

Päihdehuollon kustannukset olivat 170 000 euroa alemmat kuin vuonna 2015. Henkilöstövahvuus ei kuitenkaan ollut täysmääräinen vuoden 2016 lopulla.

TK:n dementia- ja mielen- ja päihdehuollon osaston kustannukset (netto) vuonna 2015 olivat runsaat 1,2 miljoonaa euroa. Vuonna 2016 kustannukset olivat 281 000 euroa kun -150 000 euron palkkajaksotus oli kirjattu.

**2. Vanhustenhuollon rakennemuutos**

Ympäri- ja vuorokautispaikkojen määrä vähenee 31:llä vuoden 2016 aikana, koska paikkatarve vähenee huomattavasti. Panostukset avohoittoon ja muihin tukimuotoihin kotona asuville on tuottanut hedelmää ja jonot ympärivuorokautiseen asumiseen ovat lyhentyneet tuntuvasti, paikkoja on ajoittain tyhjillään. Tämä rakenteellinen toimenpide tehdään jo päätetyn toimenpideohjelman lisäksi, koska tilanne niin vaatii.

Vanhustenhuollon kaikki toimipisteet tarkastetaan tarkoituksena arvioida tilojen tarkoituksenmukaisuus ja toiminnan kustannustehokkuus, mahdollinen keskittäminen ja rakennushankkeet suunnitellaan arvioinnin tuloksen pohjalta. Laitoshoitopaikat muutetaan paikoiksi palveluasumisessa vuoden 2016 aikana kun Meltolan kiinteistön toiminta muuttuu Karjaan uuteen palveluasumiseen. Vuosien 2017–2018 aikana laitoshoitopaikat vähenevät entisestään ja muutos laitoshoidosta palveluasumiseen jatkuu.

**Toimiala: Perusturva**

Luottamuselin: Perusturvalautakunta

Vastuuhenkilö: Sosiaali- ja terveysjohtaja Jeanette Pajunen

KÄYTTÖTALOUS

Yhteenveto

**Toimenpide:**

Vanhustenhoivan kaikki paikkavähennykset on tehty, vähennykset on voitu tehdä aikaisemmin kuin alkuperäinen aikataulu näytti.

**Sopeutustavoite:****Vuonna 2016: 150 000 – tavoite saavutettiin**

Ympäri vuorokautisten paikkojen vähennys sekä laitoshoitopaikkojen muuttaminen palveluasumispaikoiksi alensi kustannuksia 350 000 eurolla vuonna 2016 verrattuna vuoteen 2015. Panostus päivätoimintaan ja kotihoivaan laskee säästöä noin 130 000 eurolla vuositasolla.

**3. Työllisyyspalvelut**

Uusi laki monialaisesta yhteispalvelusta astuu voimaan 1.1.2015. Yhteispalvelun on määrä toimia koko maassa 1.1.2016 alkaen. Paremmalla palvelulla vaikutetaan kaupungin osuuksiin työmarkkinatuesta.

**Toimenpide:**

Yhteispalvelu on aloittanut toimintansa aikataulun mukaan ja kuntarajat ylittävä sopimus on allekirjoitettu.

**Sopeutustavoite:****Vuonna 2016: 100 000 – tavoitetta ei saavutettu**

Sopeutustavoitteena on hillitä odotettavissa oleva kustannusnousu. Sopeutustavoitetta ei kokonaisuutena saavutettu, mutta yhteispalvelua tarvitaan konkreettisenä toimenpiteenä työssä pitkäaikaistyöttömien parissa. Kaupungin osuus työmarkkinatuesta nousi 270 000 eurolla verrattuna vuoteen 2015. Työllistettyjen aikuisten määrä kasvoi keskimäärin 7 henkilöllä kuukaudessa kun taas työllistettyjen nuorten määrä aleni keskimäärin 10 henkilöllä kuukaudessa.

**4. TK palvelut/hoivapalvelut**

Potilasvirrat terveysasemilla ja erikoissairaanhoidossa tarkastetaan. Nimetään vastuuhoidajat terveysasemilla. Yhdessä erikoissairaanhoidon kanssa aloitetaan hanke, jonka tarkoituksena on saavuttaa enemmän panostusta tarvitsevia potilaita. Kotiuttamistiimi perustetaan viimeistään 2017.

**Toimenpide:**

Toiminnalliset muutokset, joita tarvitaan terveyskeskusten monikäyttäjä- ja monisairaspotilaiden henkilökunnan vapauttamiseen vastuuhoidajan muodossa, on toteutettu. Vastuuhoidajajärjestelmä otettiin käyttöön elokuusta 2016 alkaen.

Henkilökunnalle tarjotaan tarpeellista koulutusta. Avoimen terveyden- ja sairaanhoidon yksikön päällikkö johdolla on aloitettu yhteistyöhanke sairaalan kanssa, jossa myös Inkoo ja Hanko ovat mukana.

**Sopeutustavoite:****Vuonna 2016: 200 000 – tavoite saavutettiin**

Tehostamisella lienee ollut vaikutus erikoissairaanhoidon kustannuksiin, koska päivystyskäyntien määrä ja uusintakäyntien määrä ovat vähentyneet. Verrattuna vuoteen 2015 Raasepori käytti vuonna 2016 HUS sairaanhoitoalueen omaa tuotantoa 2,1 miljoonaa euroa alemmilla kustannuksilla, joista 1,8 miljoonalla eurolla Raaseporin sairaalaa.

**5. Ensihoitoa koskeva oikeudenmukainen maksujärjestelmä**

Tavoitteena on saavuttaa suhteessa muihin alueisiin verrattuna oikeudenmukainen per capita -taso.

**Sopeutustavoite:****Vuonna 2016: 1 000 000 – tavoite saavutettiin**

Ensihoidon kustannukset budjetoitiin vuonna 2015 91 euroksi per capita. Kun nk. ambulanssialennus myönnettiin, Raasepori maksoi 57 euroa per capita vuonna 2015. Vuonna 2016 kustannukset olivat 50 euroa per capita, joten vuoden 2016 kustannukset olivat 1 154 000 euroa 2015 budjetoitua alemmat ja 190 000 alemmat kuin toteutuma 2015.

**6. Asiakasmaksujen sopeuttaminen**

Laskutusjärjestelmä tarkistetaan, samoin ne maksut, joihin kaupunki itse voi lain mukaan vaikuttaa.

**Toimenpide:**

Perusturvalautakunta on päättänyt uusita asiakasmaksuista.

**Toimiala: Perusturva**

Luottamuselin: Perusturvalautakunta

Vastuhenkilö: Sosiaali- ja terveystoiminnan johtaja Jeanette Pajunen

KÄYTTÖTALOUS

Yhteenveto

**Sopeutustavoite:****Vuonna 2016: 50 000 – tavoite saavutettiin**

Asiakashinnat tarkistettiin vuoden 2016 alussa. Tarkistus näkyy etenkin hammashoidossa, jossa maksutulot ovat kasvaneet 250 000 eurolla verrattuna vuoteen 2015 kävijämäärän kasvusta huolimatta.

**Rakenteelliset toimenpiteet:****1. Palkkakustannusten alentaminen vähentämällä sairauspoissaoloja – toimenpide suoritettu****Toimenpide:**

Sijaispooli aloitti 1.6.2016 alkaen.

Ne yksiköt, joissa on tai on ollut korkea sairauspoissaoloprosentti, ovat muodostaneet työryhmiä, joissa on mukana sekä työnantajan että työntekijöiden edustajia. Erilaisia ratkaisuja on otettu käyttöön henkilöstöosaston päätöksen sairauspoissaolojen vähentämisestä tuella.

**2. Palkkakustannusten alentaminen rakennetarkistuksella – toimenpide suoritettu**

Toimenpideohjelmassa tarkoitettu rakenteen tarkastus tapahtuu hallinnossa. Työtehtävien uudelleen jakaminen mahdollistaa yhden (1) henkilötyövuoden vähennyksen vuonna 2016.

**Toimenpide:**

Henkilötyövuosien vähennys on toteutettu.

**Perusturva / Oma tuotanto**

Luottamuselin: Perusturvalautakunta

Vastuhenkilö: Sosiaali- ja terveysjohtaja Jeanette Pajunen

KÄYTTÖTALOUS

Yhteenveto

**Toimialue**

Toimialueeseen kuuluvat sosiaalipalvelut (päihdehuolto, maahanmuuttajatoimisto), hoivapalvelut, terveyspalvelut ja työllisyyspalvelut.

Hoivapalvelut:

Hoivapalvelut tarjoaa hoitoa ja palveluja vanhemmalle väestönsalle. Hoitomuotoina ovat seniorineuvonta, päivätoiminta, jaksohoito, omaishoidontuki, kuljetuspalvelu, kotihoito, palveluasuminen, vuodeosastohoito ja pitkäaikaishoito.

Terveyspalvelut:

Terveyspalvelut palvelevat väestöä terveyskeskuksen avovastaanotolla, ehkäisevässä terveydenhoidossa, kuntoutuspalveluissa, hammashoidossa, mielenterveyshoidossa ja työterveyshuollossa.

Sosiaalipalvelut:

Sosiaalipalvelujen toimialueeseen kuuluvat ne toiminnot, jotka eivät ole viranomaistoimintoja, päihdehuolto ja maahanmuuttajatoimisto.

Työllisyyspalvelut:

Työllisyysosasto tarjoaa palveluja pitkäaikaistyöttömille ja nuorille nuorisotakuun puitteissa.

**Toimialan strategia 2016-2018**

Vanhuspalvelun rakenne sopeutetaan vastaamaan kansallisia suosituksia. Palvelutarpeen tarkistuksen yhteydessä tarkastetaan myös vanhustenhuollon kiinteistöt, minkä perusteella arvioidaan tulevien vuosien tarve.

Erityistä huomiota kiinnitetään sairauspoissaolojen ehkäisyyn. Yhteistyötä työsuojeluorganisaation ja työterveyshuollon välillä painotetaan. Panostuksia tehdään tarkoituksena saavuttaa motivoitunut, ammattitaitoinen henkilökunta, joka viihtyy työpaikallaan.

Uusi palveluasumisyksikkö ja senioriasunnot valmistuu Karjaalla keväällä 2016. Palveluasuminen ja senioriasunnot toteutetaan 25-vuotisella kiinteistöleasingisopimuksella. Hoitokulttuurin kehittämistä painotetaan erityisesti.

Tehostettu ja aktiivinen lääkärin rekrytointi jatkuu. Lääkärin ja hoitajien välinen työnjako tarkistetaan. Uusia työmenetelmiä otetaan käyttöön, kuten esim. hoidon koordinointi eniten terveydenhuoltopalveluja käyttävien henkilöiden kohdalla. Tehdään yhdessä erikoissairaanhoidon kanssa.

Uudistetun sosiaalihuoltolain vaatimuksia ja seurauksia, etenkin lastensuojelussa, tarkastellaan ja arvioidaan vuoden 2018 aikana.

Työllisyyspalveluilla on aktiivinen rooli yhteispalvelun kehittämisessä ja uusia ratkaisuja työttömien työllistämiseksi etsitään.

Kaupunki selvittää senioriasumisen tarpeen Tammisaaren alueella taloussuunnitelmakauden aikana.

**Perusturva / Oma tuotanto**
**Luottamuselin: Perusturvalautakunta**
**Vastuhenkilö: Sosiaali- ja terveystoiminnan johtaja Jeanette Pajunen**
**KÄYTTÖTALOUS**
**Yhteenveto**

	TP 2015	TA 2016	TP 2016
<b>Suoritteet</b>			
<i>Hoivapalvelut:</i>			
Palveluasuminen/paikkoja	79	114	114
Laitoshoidon/hoitopaikkoja	140	98	98
Jaksottaishoidon/hoitopaikkoja		13	15
Vuodeosastohoidon/hoitopaikkoja		40	40
Kotihoito/käyntejä	150 678	239 900	199 784
Kotihoito/asiakkaita	431	613	691
Kotihoito/suoranainen asiakastyöaika (%)		55	44
Seniorineuvonta/käyntejä	2 015	2 000	1 586



**Perusturva / Oma tuotanto**
**Luottamuselin: Perusturvalautakunta**
**Vastuhenkilö: Sosiaali- ja terveysjohtaja Jeanette Pajunen**
**KÄYTTÖTALOUS**
**Yhteenveto**

	TP 2015	TA 2016	TP 2016
<b>Suoritteet</b>			
<i>Terveyspalvelut:</i>			
Avovastaanotto/sairaanhoito-käyntejä	26 997	29 000	25 441
Avovastaanotto/lääkärikäyntejä	17 273	21 000	8 866
Ei-kiireellinen hoito/jonotusaika	18	20	20
Asetus 338/2011/laajoja terveystarkastuksia		3 000	4 024
Terveyskeskuksen valintaoikeus/Raaseporiin/asiakkaita		70	81
Terveyskeskuksen valintaoikeus/Raaseporista/asiakkaita		70	34
Laki koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta/akuutit psykologikäynnit		20	26
Fysioterapia/ryhmäterapiakertoja		770	585
Fysioterapia/kotikäyntejä		2 200	1 117
Hammashoito/hammaslääkäri-käyntejä		24 500	24 780
Hammashoito/suuhygienisti-käyntejä		3 000	3 500
<i>Sosiaalipalvelut:</i>			
Katkaisuhoitoyksikkö/käyttöaste (%)	64	0	0
Maahanmuuttajapalvelut/asiakkaita (Raasepori)		90	41
Maahanmuuttajapalvelut/asiakkaita (Hanko)		27	8
Pakolaispalvelut/asiakkaita (Raasepori)		50	66
Pakolaispalvelut/asiakkaita (Hanko)		37	35
<i>Työllisyyspalvelut:</i>			
Työllistetyt aikuiset/keskimäärin/kk		170	165
Työllistymisessä edenneet aikuiset/vuosi		60	67
Etsivä nuorisotyö/ilmoituksia/vuosi		100	94
Työllistetyt nuoret/keskimäärin/kk		40	28
Työllistymisessä edenneet nuoret (alle 30v)/vuosi		80	87
Kunnan osuus työmarkkinatuesta/henkilöitä/keskimäärin/kk		375	468

**Perusturva / Oma tuotanto**
**Luottamuselin: Perusturvalautakunta**
**Vastuuhenkilö: Sosiaali- ja terveystoiminnan johtaja Jeanette Pajunen**
**KÄYTTÖTALOUS**
**Yhteenveto**

	TP 2015	TA 2016	TP 2016
<b>Sitovat mittarit</b>			
Ympäri vuorokautiset hoitopaikat/keskipäivähinta		122	118
Vuodeosastohoitoaika/keskipäivähinta		185	175
Kotihoito/€/käynti		25	29
Kunnan osuus työmarkkinatuesta/€/vuosi		1 890 000	2 221 801
Työharjoittelu psyykkisen terveyden edistämiseksi/€/käynti		43	44

YHTEENVETO €	TP 2015	TA 2016	Talasarvion muutos	TP 2016	Poikkeama	Toteutuma- %
<b>Tuotot</b>						
Myyntituotot	1 831 707	1 224 740		1 295 817	71 077	105,8 %
Maksutuotot	6 024 069	6 451 960		6 288 673	-163 287	97,5 %
Tuet ja avustukset	475 925	693 770	0	482 758	-211 012	69,6 %
Muut tuotot	682 529	690 770		758 313	67 543	109,8 %
<b>Tuotot yhteensä</b>	<b>9 014 231</b>	<b>9 061 240</b>	<b>0</b>	<b>8 825 562</b>	<b>-235 678</b>	<b>97,4 %</b>
Muutos (TP 2016 vs TP 2015)						-2,1 %
<b>Kulut</b>						
Henkilöstökulut	-28 356 101	-29 046 010	0	-27 103 901	1 942 109	93,3 %
Ostopalvelut	-7 409 971	-7 712 970		-7 587 177	125 793	98,4 %
Aineet ja tavarat	-1 509 927	-1 842 380		-1 532 950	309 430	83,2 %
Avustukset	-2 929 367	-2 836 000		-3 467 518	-631 518	122,3 %
Muut kulut	-3 012 458	-2 817 320		-2 697 896	119 424	95,8 %
<b>Kulut yhteensä</b>	<b>-43 217 823</b>	<b>-44 254 680</b>	<b>0</b>	<b>-42 389 442</b>	<b>1 865 238</b>	<b>95,8 %</b>
Muutos (TP 2016 vs TP 2015)						-1,9 %
<b>Toimintakate</b>	<b>-34 203 593</b>	<b>-35 193 440</b>	<b>0</b>	<b>-33 563 880</b>	<b>1 629 560</b>	<b>95,4 %</b>
Muutos (TP 2016 vs TP 2015)						-1,9 %

**ANALYYSI TAVOITTEIDEN JA SUORITTEIDEN TOTEUTUMISESTA**
**Yleistä:**
**Hoivapalvelut**

Karjaan kotihoito siirtyi kaupungin omaksi toiminnaksi 1.1.2016 alkaen. Siirto sujui hyvin ja henkilökunta osoitti suurta joustavuutta prosessin aikana. Liikkuva dokumentointijärjestelmä voitiin ottaa yksikössä käyttöön jo helmikuussa.

Kaikki toiminta muutti pois Meltolan kiinteistöstä vuoden 2016 ensimmäisen puoliskon aikana. Vuodeosasto muutti tammikuussa vastakorjattuihin tiloihin Länsi-Uudenmaan sairaalan vieressä. Pitkäaikaishoito-osastot, jaksohoitoyksikkö sekä ryhmäkoti Björnide muutti uuteen yksikköön Villa Anemoneen Karjaan keskustassa toukokuun lopulla. Muutto merkitsi, että toiminta muuttui pitkäaikaishoidosta tehostetuksi palveluasumiseksi. Villa Anemonessa on 56 paikkaa vakituiseen asumiseen sekä 12 jaksohoitopaikkaa.

Palveluasumisyksikkö Lyan Tenholassa suljettiin helmikuussa ja TK:n dementia- ja mielenterveysosasto toukokuussa.

## Perusturva / Oma tuotanto

**Luottamuselin: Perusturvalautakunta**

**Vastuhenkilö: Sosiaali- ja terveystoiminnan johtaja Jeanette Pajunen**

**KÄYTTÖTALOUS**

**Yhteenveto**

Näiden toimenpiteiden seurauksena ympärivuorokautisten paikkojen määrä väheni 31:llä. Huolimatta siitä jonotustilanne ympärivuorokautiseen asumiseen on hyvä, vain 15 henkilöä odottavat asumispaikkaa helmikuussa 2017. Näiden joukossa on joitakin, jotka toistaiseksi selviävät hyvin kotona mm. kotihoivan avulla.

Laatusuosituksen hyvän ikääntymisen turvaamiseksi ja palvelujen parantamiseksi (STM julkaisu 2013:15) mukaan tulee noin 6–7 % kaikista 75 vuotta täyttäneistä asua tehostetussa palveluasumisessa. Vanhainkodeissa tai laitoksissa asuvien 75 vuotta täyttäneiden luvun tulee olla 2–3 %. Useat kunnat ovat kokonaan luopuneet laitoshoidosta. Yllä mainittujen muutosten jälkeen tehostetun palveluasumisen luku on noin 6,2 % ja vanhainkotien 2,9 %. Tämä antaa tilaa palvelurakenteen lisämuutoksille vuoden 2017 aikana. Palvelurakenteen muutos vaatii kuitenkin myös lisäpanostuksia ehkäisevään toimintaan ja palveluun, joka tukee kotona asumista.

Henkilökunnan työhyvinvoinnin tukemiseksi liitettiin keväällä sekä asumisyksiköissä että kotihoidossa Sosiaalitoiminnan johtamaan kaksivuotiseen kehityshankkeeseen. Hankkeen tarkoituksena on parantaa työn laatua sekä luoda lisäarvoa asiakkaille, kun henkilökunnan suoraan asiakastyöhön käyttämä aika pitenee. Hankkeessa työntekijät itse kehittävät työtään tutkimalla ja kehittämällä toimintaprosesseja Lean-menetelmän avulla ja kouluttamalla kiinnostuneita käyttämään EloD-laatumittaria. Tammisaaren kotihoivassa on ohjaajan tuella kehitetty työrutiineja ja -prosesseja yhteistyössä henkilökunnan kanssa.

Henkilöstöpooli aloitti toimintansa kesällä 2016 Karjaa-Pohja -alueella. Poolissa on neljä lähihoitajavakanssia. Henkilöstöpoolin resurssien tehokas käyttö on osoittautunut vaikeaksi kun toiminta-alue koostuu viidestä eri yksiköstä ja henkilökunnalla on epäsäännölliset työajat. Toiminta arvioidaan kevään 2017 aikana.

Seniorineuvontaa vahvistettiin yhdellä terveydenhoitajalla. Tämä on mahdollistanut toiminnan kehittämisen. On toteutettu mm. matalan kynnyksen toimintaa senioripisteiden muodossa, useampia terveystarkastuksia ja tehtävien uudelleenjakoa henkilökunnan keskuudessa. Seniorineuvonnan suoritusten seurannassa on nyt päätetty seurata ainoastaan suoria asiakaskontakteja, mikä selittää eroavuuden kontaktien määrää osoittavissa luvuissa.

Päivätoiminnan toimintaterapeutin vakanssia ei täytetty vuonna 2016 koska toimintaa tullaan kehittämään vahvasti vuoden 2017 aikana ja haluttiin odottaa, kunnes toimintaterapeutin rooli ja työnkuva päivätoiminnassa selkiävät.

Kotihoito kamppailee edelleen saadakseen suoraan asiakastyöhön käytetyn ajan prosentuaalisen osuuden kasvamaan. Tämä johtuu mm. siitä, että Tenhola-Bromarv -alueella ei vielä kaikilta osin käytetä liikkuvaa dokumentointijärjestelmää. Suoritettujen työn dokumentointia ei silloin tehdä samalla tavalla kaikissa kaupunginosissa. Järjestelmä otetaan alueella käyttöön keväällä 2017 kun Tenhola-Bromarv -kotihoiva aloittaa toimintansa. Koko kotihoidossa tulee jatkaa työn suunnittelun kehittämistä siten, että käynnit jakautuvat tasaisemmin koko työpäivän osalle. Tämä johtaa hoitohenkilökunnan työajan taloudellisempaan käyttöön.

## Terveyspalvelut

Lääkäripula on leimannut koko toimintaa terveyskeskuksen avovastaanotolla, kuntouttavassa toiminnassa sekä ehkäisevässä terveydenhuollossa. Ostolääkäreitä on käytetty koko ajan takaamaan lakisääteinen toiminta. Vuoden 2016 lopussa tilanne parani kun rekrytointi alkoi tuottaa tulosta. Lääkäritilanteen konkreettinen paraneminen näkyy vasta maaliskuun 2017 jälkeen. Odotettu parannus lääkärimiehityksessä on vaatinut useita toimenpiteitä, jotka ovat leimanneet vuoden 2016 loppua.

Tammisaaren avovastaanotto on koko vuoden 2016 ajan toiminut samassa rakennuksessa kuin HUS Raaseporin sairaala. Yhteispäivystyksen toimintaa on hiottu vuoden aikana yhdessä erikoissairaanhoidon kanssa ja voidaan todeta, että tulos on oikein hyvä, vaikka yhteispäivystyksen käyntimäärä on drastisesti lisääntynyt vuoteen 2015 verrattuna. Lisäys oli odotettavissa ja käyntimäärä erikoissairaanhoidon päivystyksessä on sen sijaan vähentynyt. Lääkärikäyntien määrä on alentunut voimakkaasti myös omilla terveysasemilla. Se selittyy siten, että kotihoidon käyntejä ei enää kirjata tänne vaan vanhustenhuoltoon, seniorineuvonnan toimintaa on kehitetty ja osa lääkärikäynneistä kirjataan nykyisin yhteispäivystykseen.

**Perusturva / Oma tuotanto**

Luottamuselin: Perusturvalautakunta

Vastuhenkilö: Sosiaali- ja terveystoiminnan johtaja Jeanette Pajunen

KÄYTTÖTALOUS

Yhteenveto

Uudistetulla sosiaalihuoltolailla, joka astui asteittain voimaan 1.1.2015 alkaen, on ollut tuntuva vaikutus siihen, miten perhekeskuksen ja sosiaalipalvelujen lapsi- ja perheyksikön työ järjestetään. Vuoden aikana on laadittu lain vaatimukset täyttävä työnjako ja perhekeskuksen resursseja on lisätty sen mukaan.

Niin kutsuttu Psyke-rakennus pysyy aikataulussa ja mielenterveyden henkilökunta on aktiivisesti osallistunut tilojen suunnitteluun ja toiminnan yhdistämiseen sekä perusterveydenhuoltoon sekä myös erikoissairaanhoidon.

Hammashoidon toiminta sujuu tavoitteiden mukaan, mikä näkyy suoritteista.

Työterveyshuolto kaupungin omana toimintana lakkasi 1.4.2016 alkaen ja sitä on siitä lähtien hoidettu ostopalveluna.

**Sosiaalipalvelut**Maahanmuuttajapalvelut

Raaseporiin on useiden muiden kuntien tavoin vuoden aikana vaikuttanut maahan saapunut turvapaikanhakijoiden määrä. Raaseporissa on ollut kaksi eri vastaanottokeskusta. Toinen keskuksista lopetti toimintansa sitä mukaan kun oleskelulupapäätöksiä tehtiin. Raasepori hyväksyi Ely-keskuksen suosituksesta myöntää kuntapaikan 68 turvapaikanhakijalle, ensi kädessä ryhmälle, jolle oli myönnetty oleskelulupa. Vuonna 2016 kaupunki myönsi 30 kuntapaikkaa, joista yhdeksän yhdelle kiintiöpakolaisperheelle, joka kiireisesti tarvitsi kuntapaikan. Suurin osa pakolaisista on sijoitettu Karjaalle, jossa on tarjolla enemmän asuntoja. Karjaalla on myös kotouttamiskoulutusta suomeksi ja ruotsiksi Axxellissa ja Lärkkullassa. Lapset käyvät valmistavassa opetuksessa Kiilan koulussa. Niiden lisäksi, joille on myönnetty kuntapaikka, on kuntaan muuttanut omin avuin 30 oleskeluluvan saanutta pakolaista.

**Työllisyyspalvelut**

Vuoden aikana aktivoinnin tuloksena on, että kaikkiaan 285 henkilöä on aktivoitu, joista 164 kaupungin työpajoissa, 86 aktivoitu ostopalveluissa ja yhteistyösopimuksissa ja 35 henkilöä kaupungin eri yksiköissä. Aktivointi pääsee keskimäärin lähelle tavoitetasoa aikuisten osalta, kun taas nuorten kohdalla tavoitetta ei ihan saavuteta. Katsottaessa niiden henkilöiden määrää, joita on autettu eteenpäin, on tavoite saavutettu reippaasti sekä nuorten että aikuisten kohdalla, mikä merkitsee, että henkilöt ovat nopeammin päässeet eteenpäin. Tämä vaikuttaa aktivointiin.

Etsivässä nuorisotyössä on saatu 22 ilmoitusta enemmän kuin edellisenä vuotena, mikä osoittaa tarpeen kasvaneen huomattavasti.

Toimialarajat ylittävällä yhteispalvelulla (TYP) työttömille oli ensimmäisenä toimintavuonna 156 asiakasta.

Työttömien terveydenhoitajalla oli 161 varattua aikaa terveystarkoitukseen.

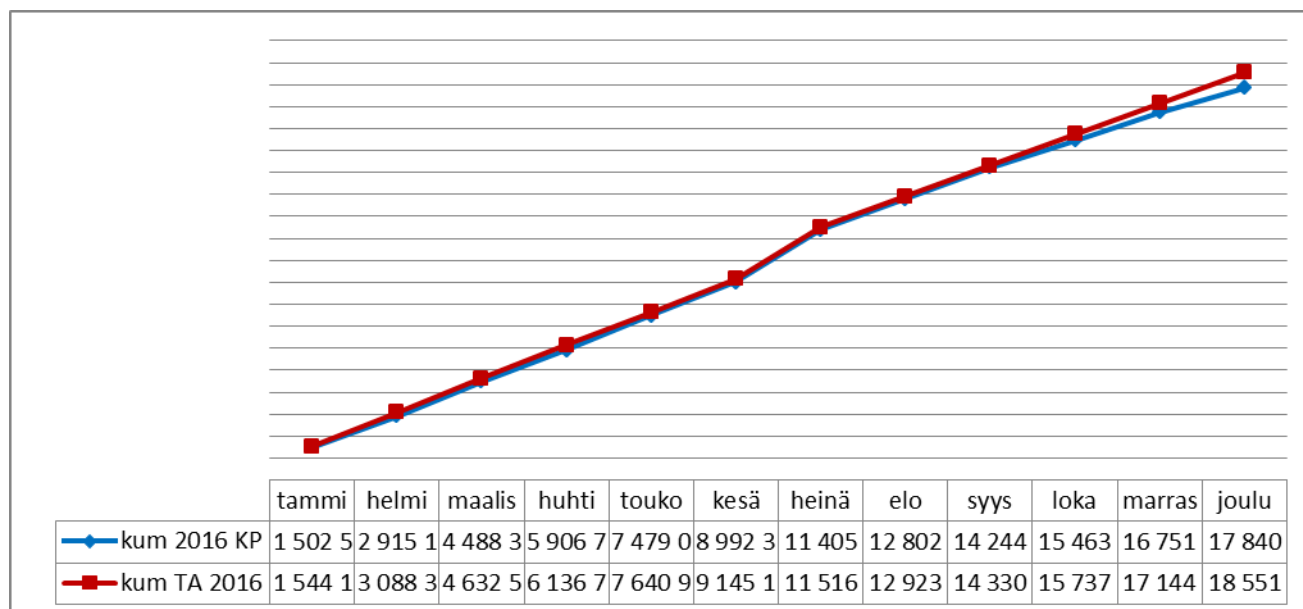
**Talous:****Hoivapalvelut**

Hoivapalvelujen talousarvio oli 20 788 320 euroa, mikä alittui 920 052 eurolla. Alitus selittyy osin -272 223 jaksotetuilla henkilöstökuluilla, mikä etupäässä johtuu vuoden 2017 alennetusta lomarahasta osana yhteiskuntasopimusta.

Kuukausipalkkojen määräraha alitettiin 386 584 eurolla. Ympäri vuorokautispaikkojen vähennys suunniteltua nopeammalla aikataululla näkyi kustannuksissa. Karjaan kotihoiva, joka siirtyi omaksi toiminnaksi 1.1.2016, budjetoitiin uutena toimintana, joten talousarvion luvut perustuivat arvioihin. Kuukausipalkat ylibudjetoitiin ja määräraha alittui 159 000 eurolla, kun taas muut kustannukset joiltakin osin alibudjetoitiin. Karjaan kotihoivan talousarvio oli kokonaisuudessaan 1,5 miljoonaa euroa. Vuoden 2015 tilinpäätöksessä summa oli 2,0 miljoonaa euroa, kun toiminta hoidettiin ostopalveluna. Toteutuma vuodelle 2016 on 1,4 miljoonaa euroa.

**Perusturva / Oma tuotanto**
**Luottamuselin: Perusturvalautakunta**
**Vastuhenkilö: Sosiaali- ja terveystoiminnan johtaja Jeanette Pajunen**
**KÄYTTÖTALOUS**
**Yhteenveto**

Henkilöstökuluja on vuoden aikana seurattu tarkasti toimintayksiköittäin. Seurannan ovat tehneet vastaavat sairaanhoitajat, jotka raportoivat yksikön päällikölle ja edelleen osastopäällikölle. Kuukausittainen ja kumulatiivinen seuranta esitetään seuraavassa kaaviossa:


**Terveyspalvelut**

Terveyspalvelujen talousarvio oli 10 238 840 euroa ja se alittui 607 006 eurolla, josta jaksotettuja henkilöstökuluja oli 118 864 euroa. Panostukset henkilöstövahvistusten muodossa, jotka budjetoitiin ehkäisevään terveydenhuoltoon ja perhekeskustoimintaan toteutuivat vasta vuoden lopulla, mistä syystä henkilöstökulujen määräraha alittui.

Vuoden alussa tehty maksujen tarkistus näkyy ensi kädessä hammashoidossa, jossa budjetoidut tulot ylittyivät yli 200 000 eurolla.

**Sosiaalipalvelut**

Sosiaalipalvelujen talousarvio oli 809 900 euroa ja se alittui 214 151 eurolla.

Päihdehuolto muutettiin osastohoidosta avohoidoksi. Miehitys tuli täysimääräiseksi vasta syyskuussa 2016 ja talousarvio alittui 144 652 eurolla.

**Maahanmuuttajapalvelut**

Kaupunki saa laskettuja korvauksia kolmen vuoden ajan kaikista kuntaan muuttaneista pakolaisista (kiintiöpakolaisten osalta neljän vuoden ajan). Lisäksi maahanmuuttajatoimistolla on mahdollisuus hakea lisäosaa laskettuihin korvauksiin sekä 20 000 euron bonusrahaa siitä, että kaupunki on ottanut vastaan yli 50 pakolaista vuoden 2016 aikana. Lasketut korvaukset on ensi kädessä käytetty kahden pakolaisohjaajan ja yhden pakolaisohjaajan/tulkin palkkaamiseen tukemaan pakolaisten kotouttamista.

**Työllisyyspalvelut**

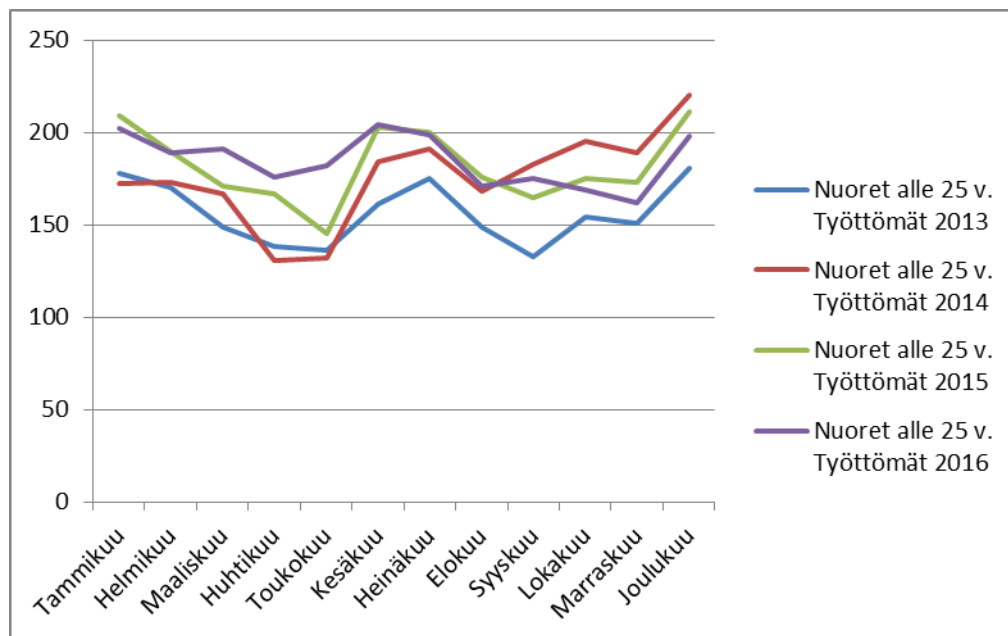
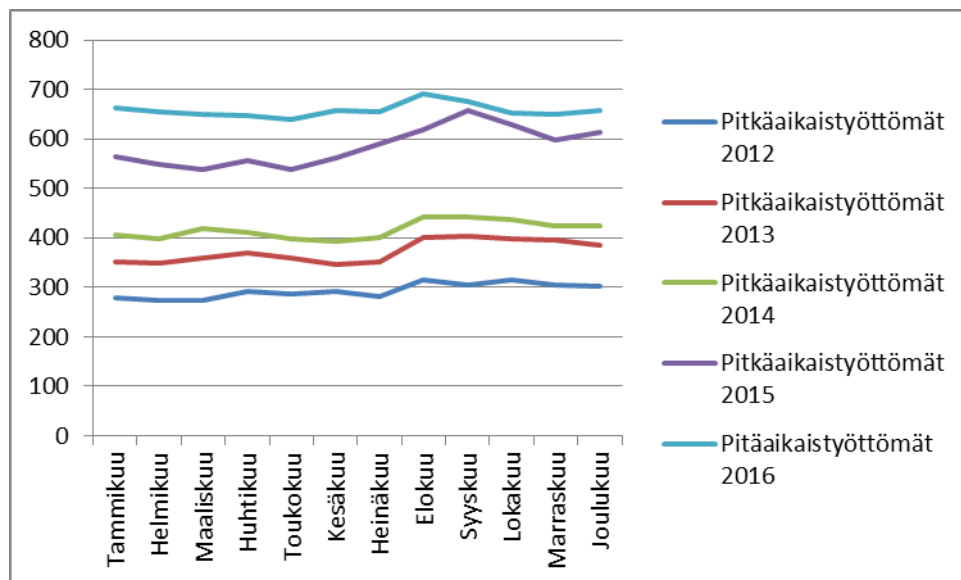
Työllisyyspalvelujen talousarvio oli 3 356 380 euroa. Talousarvio ylittyi 111 373 eurolla.

Kunnan osuus työmarkkinatuesta oli 2 221 801 euroa ja talousarvio ylittyi 331 801 eurolla. Passiivisten pitkäaikaistyöttömien osuus per kuukausi oli keskimäärin 93 henkilöä enemmän kuin talousarviossa arvioitiin, mikä johti määrärahan ylitykseen. Muussa toiminnassa alitettiin talousarviomääräraha palkoille ja ostopalveluille ja materiaaleille yhteensä 220 428 eurolla, mikä pienensi talousarvion kokonaisylytystä.

**Perusturva / Oma tuotanto**
**Luottamuselin: Perusturvalautakunta**
**Vastuhenkilö: Sosiaali- ja terveystoimintajohtaja Jeanette Pajunen**
**KÄYTTÖTALOUS**
**Yhteenveto**

Tamfixin toiminnassa (psykkistä terveyttä edistävä työtoiminta) on hinta per käynti ollut 44 euroa verrattuna 100 euroon per käynti kun kaupunki osti toiminnan erikoissairaanhoidolta.

Kaupunki sai Etelä-Suomen aluehallintovirastolta yhteensä 116 500 euron avustuksen etsivään nuorisotyöhön ja nuorisotyöpajatoimintaan.



**Perusturva / Viranomaistehtävät**
**Luottamuselin: Perusturvalautakunta**
**Vastuuhenkilö: Sosiaali- ja terveystoiminnan johtaja Jeanette Pajunen**
**KÄYTTÖTALOUS**
**Yhteenveto**
**Toimialue**

Toimialueeseen kuuluvat sosiaalipalvelujen, aikuissosiaalityön ja vammaispalvelujen sekä lapsi- ja perhetyön viranomaistehtävät.

**Toimialan strategia 2016–2018**

- Kaupunki on päättänyt luoda toimivia poikkiammatillisia prosesseja uuden sosiaalihuoltolain ja muun uudistetun lainsäädännön nojalla.
- Hyvinvointia ja terveyttä edistetään hyödyntämällä rakenteellista sosiaalityötä tiedon tuottamiseksi ja tavoitteellisilla toimenpiteillä.
- Uusiin kustannustehokkaisiin palvelumuotoihin panostetaan.

	TP 2015	TA 2016	TP 2016
<b>Suoritteet</b>			
Toimeentulotuki - kotitalouksia/vuosi	1 294	1 400	1 285
Lastensuojelu/laitossijoituksia/ hoitopäiviä/vuosi		8 300	7 461
Lastensuojelu/perhehoito/ hoitopäiviä/vuosi		5 000	5 948
Henkilökohtainen avustajatoiminta/henkilöitä	71	72	76
Henkilökohtainen avustajatoiminta/tunteja/vuosi	74 526	65 000	81 144
<b>Sitovat mittarit</b>			
Laitossijoituksia/€/hoitopäivä		259	247
Perhehoito/€/hoitopäivä		71	59
Avustajatunnit/€/tunti		21	21
Toimeentulotuki/€/kotitalous		1 372	1 370

**Perusturva / Viranomaistehtävät**
**Luottamuselin: Perusturvalautakunta**
**Vastuuhenkilö: Sosiaali- ja terveystoimintajohtaja Jeanette Pajunen**
**KÄYTTÖTALOUS**
**Yhteenvedo**

YHTIENVETO €	TP 2015	TA 2016	Talousarvion muutos	TP 2016	Poikkeama	Toteutuma- %
<b>Tuotot</b>						
Myyntituotot	21 951			0	0	0,0 %
Maksutuotot	494 807	49 850	0	230 836	180 986	463,1 %
Tuet ja avustukset	1 468 370	1 700 000		1 473 467	-226 533	86,7 %
Muut tuotot	129 128	111 000		136 582	25 582	123,0 %
<b>Tuotot yhteensä</b>	<b>2 114 256</b>	<b>1 860 850</b>	<b>0</b>	<b>1 840 884</b>	<b>-19 966</b>	<b>98,9 %</b>
Muutos (TP 2016 vs TP 2015)				-12,9 %		
<b>Kulut</b>						
Henkilöstökulut	-2 025 876	-2 065 590		-1 974 721	90 869	95,6 %
Ostopalvelut	-4 687 559	-4 557 260	-270 000	-4 706 907	120 353	97,5 %
Aineet ja tavarat	-11 256	-12 700		-12 063	637	95,0 %
Avustukset	-5 241 146	-5 546 000	-60 000	-5 418 759	187 241	96,7 %
Muut kulut	-199 303	-185 320		-180 817	4 503	97,6 %
<b>Kulut yhteensä</b>	<b>-12 165 141</b>	<b>-12 366 870</b>	<b>-330 000</b>	<b>-12 293 266</b>	<b>403 604</b>	<b>96,8 %</b>
Muutos (TP 2016 vs TP 2015)				1,1 %		
<b>Toimintakate</b>	<b>-10 050 885</b>	<b>-10 506 020</b>	<b>-330 000</b>	<b>-10 452 381</b>	<b>383 639</b>	<b>96,5 %</b>
Muutos (TP 2016 vs TP 2015)				4,0 %		

**ANALYYSI TAVOITTEIDEN JA SUORITTEIDEN TOTEUTUMISESTA**
**Yleistä:**
Lapsi- ja perhetyö

Vuoden 2016 tavoitteina oli vahvistaa uusia, kustannustehokkaita palvelumuotoja. Yksikkö on jatkanut panostustaan avohoitoon tehostetun perhetyön ja tukiperhetoiminnan avulla. Perhehoitoa on mahdollisuuksien mukaan käytetty kun kyse on sijoituksista kodin ulkopuolelle. Suoritteista näkyy selvästi, että kehitys on mennyt toivottuun suuntaan.

Huhtikuussa 2015 pääosin voimaan astunut uudistettu sosiaalihuoltolaki on johtanut huomattaviin muutoksiin muun muassa lastensuojelulainsäädännössä. Sosiaalihuoltolaissa korostetaan määräyksiä asiakasprosessista, esim. kun kyse on palvelutarpeen arvioinnista ja päätöksenteosta. Ehkäisevää lastensuojelua, joka edistää ja turvaa lapsen kasvua, kehitystä ja hyvinvointia ja antaa tukea vanhemmuuteen, toteutetaan kunnan muiden palvelujen puitteissa silloin kun lapsi ei ole lastensuojelun asiakas. Raaseporin perhekeskustoiminta hoitaa palvelutarpeen arvioinnin sosiaalihuoltolain pohjalta. Koska toiminta lähti käyntiin vasta vuoden 2016 lopulla, ei ole ollut mahdollista arvioida uusien panostusten vaikutuksia lastensuojeluun.

Aikuissosiaalitoimi

Eri tyyppistä toimeentulotukea saavien talouksien määrä ei ole lisääntynyt vuoden aikana. Käsittelyajat on vuoden aikana pystytty pitämään kohtuullisella tasolla, osittain käsittelytiimin ylimääräisten resurssien avulla. Alle 30-vuotiaiden talouksien ryhmä on yhä suurin, mistä syystä yhteistyö muiden toimijoiden kanssa on tärkeää. Prosessit perustoimeentulon siirtämisessä Kansaneläkelaitokselle ovat sujuneet suunnitellusti. Uudistettu sosiaalihuoltolaki tulee saamaan näkyvämmän roolin aikuissosiaalitoimissa johtuen muutoksista, jotka koskevat perustoimeentulotukea.

Vammaispalvelut

Vammaispalvelussa on päätetty vahvistaa oman tiimin osaamista. Uudistetussa sosiaalihuoltolainsäädännössä yhtenä tavoitteena on painottaa yleisen sosiaalihuollon asemaa suhteessa erikoispalveluihin. Asiakas- ja palvelusuunnitelmat ovat siksi tärkeä työkalu oikean palvelutason löytämiseksi ja mahdollisimman hyvin perusteltujen päätösten tekemiseen. Henkilökohtaisen avustamisen ostopalvelut uudelle ajanjaksolle kilpailutettiin vuoden aikana. Tavoitteen mukaisesti on itsenäisenä työnantajana toimivien määrä lisääntynyt suhteessa muihin ratkaisuihin.



**Perusturva / Viranomaistehtävät**

Luottamuselin: Perusturvalautakunta

Vastuhenkilö: Sosiaali- ja terveystoiminnan johtaja Jeanette Pajunen

KÄYTTÖTALOUS

Yhteenveto

**Talous:**Lapsi- ja perhetyö

Lapsi- ja perhetyön talousarvio oli 4 437 880 euroa, mikä tarkistettiin alaspäin 140 000 eurolla. Tarkistettu talousarvio alitettiin 275 552 eurolla. Vuoden aikana tehty kehitystyö on ollut kustannustehokasta. Tavoite panostaa tehostettuun perhetyöhön ja käyttää mahdollisuuksien mukaan vaihtoehtoina perhesijoituksia on tuottanut tulosta. Kodin ulkopuolisten sijoituspaikkojen kilpailutus on ollut ajankohtaista vuoden aikana.

Aikuissosiaalityö

Aikuissosiaalityön talousarvio oli 2 680 550 euroa, mikä alitettiin 99 654 eurolla. Ehkäisevä toimeentulotuki oli 3,3 % kokonaistoteutuksesta, mikä on kohtuullinen osuus.

Vammaispalvelut

Vammaispalvelujen talousarvio oli 3 387 590 euroa, mikä tarkistettiin ylöspäin 470 000 eurolla. Tarkistettu talousarvio alitettiin 11 861 eurolla. Lisämäärärahaa tarvitsevia kustannuspaikkoja olivat kuljetuspalvelu, henkilökohtainen avustaminen ja palveluasuminen (ostopalveluja).

**Perusturva / Hallinto ja ulkoiset sopimukset**
**Luottamuselin: Perusturvalautakunta**
**Vastuhenkilö: Sosiaali- ja terveystoiminnan johtaja Jeanette Pajunen**
**KÄYTTÖTALOUS**
**Yhteenveto**
**Toiminta-alue**

Toimialue käsittää määrärahat perusturvan hallinnolle sekä erityishuollon ja vanhustenhuollon palvelujen ostoon ulkopuolisilta tuottajilta. Tähän määrärahaan sisältyy myös perusturvan yhdistyksille myöntämät avustukset.

**Toimialueen strategia 2016–2018**

Kehitys tapahtuu suunnitellun lainsäädännön mukaan, jonka tarkoituksena on yhdistää nykyinen vammaispalvelulaki erityishuoltolain kanssa, uusia ratkaisumalleja harkitaan.

Vammaispalvelutiimi panostaa tietoisesti siihen, että korostetaan enemmän asiakas- ja palvelusuunnitelmien laatimista erityishuollossa.

	TP 2015	TA 2016	TP 2016
<b>Suoritteet</b>			
Palveluasuminen/paikkoja	86	85	85
Jaksottaishoito/hoitopaikkoja	1		
Kotihoito/käyntejä	52 935		
Kotihoito/asiakkaita	177		
Kärkulla, asumispalvelut, hoitopäiviä/vuosi	24 829	29 400	28 835
Eteva, asumispalvelut, hoitopäiviä/vuosi	8 353	8 700	7 885
Kärkulla, päivätoiminta, käyntejä/vuosi	15 717	14 200	14 273
Eteva, päivätoiminta, käyntejä/vuosi	4 556	4 600	4 794
<b>Sitovat mittarit:</b>			
Ympäri vuorokautiset hoitopaik./keskipäivähinta	94	103	103
Kotihoito/€/käynti	38		
Kärkulla, asumispalvelut/€/hoitopäivä	121	103	110
Eteva, asumispalvelut/€/hoitopäivä	91	92	115
Kärkulla, päivätoiminta/€/käynti	73	84	76
Eteva, päivätoiminta/€/käynti	70	72	61

**Perusturva / Hallinto ja ulkoiset sopimukset**
**Luottamuselin: Perusturvalautakunta**
**Vastuuhenkilö: Sosiaali- ja terveysjohtaja Jeanette Pajunen**
**KÄYTTÖTALOUS**
**Yhteenveto**

YHTEENVETO €	TP 2015	TA 2016	Talousarvion muutos	TP 2016	Poikkeama	Toteutuma- %
<b>Tuotot</b>						
Myyntituotot	104 606	52 000		72 983	20 983	140,4 %
Maksutuotot	1 156 628	1 260 610		753 040	-507 570	59,7 %
Tuet ja avustukset						
Muut tuotot	486 025	8 000		537 839	529 839	6723,0 %
<b>Tuotot yhteensä</b>	<b>1 747 260</b>	<b>1 320 610</b>	<b>0</b>	<b>1 363 861</b>	<b>43 251</b>	<b>103,3 %</b>
Muutos (TP 2016 vs TP 2015)				-21,9 %		
<b>Kulut</b>						
Henkilöstökulut	-1 056 821	-1 010 740		-1 018 362	-7 622	100,8 %
Ostopalvelut	-13 785 984	-12 358 560		-12 354 897	3 663	100,0 %
Aineet ja tavarat	-140 060	-48 500		-37 199	11 301	76,7 %
Avustukset	-218 417	-230 000		-230 067	-67	100,0 %
Muut kulut	-636 284	-506 460		-628 113	-121 653	124,0 %
<b>Kulut yhteensä</b>	<b>-15 837 566</b>	<b>-14 154 260</b>	<b>0</b>	<b>-14 268 639</b>	<b>-114 379</b>	<b>100,8 %</b>
Muutos (TP 2016 vs TP 2015)				-9,9 %		
<b>Toimintakate</b>	<b>-14 090 307</b>	<b>-12 833 650</b>	<b>0</b>	<b>-12 904 778</b>	<b>-71 128</b>	<b>100,6 %</b>
Muutos (TP 2016 vs TP 2015)				-8,4 %		

**ANALYYSI TAVOITTEIDEN JA SUORITTEIDEN TOTEUTUMISESTA**
**Yleistä:**
Sosiaalipalvelut

Erityshuollossa on oman vammaistiimin vahvistamistyö jatkunut. Tavoitteena on ollut, että oma vammaistiimi tekee asiakas- ja palvelusuunnitelmat ja päätökset eri palvelumuodoista.

Hoivapalvelut

Vuoden aikana on palveluasumispaikkoja ostettu kolmessa yksikössä: Attendo-yksiköissä Villa Pentby ja Villa Stella sekä Folkhälsan-yksikössä Villa Rosa. Villa Stellaa koskeva sopimus on voimassa vuoden 2019 loppuun, kun taas Villa Pentbyn sopimus umpeutui elokuun 2016 lopussa. Villa Rosassa asuneilla henkilöillä on ollut henkilökohtaiset maksusitoumukset koska heitä ei haluttu muuttaa toiseen paikkaan sopimuskauden päättyessä vuonna 2015. Koska muistisairaiden asumispalvelupaikoille oli kysyntää, keväällä 2016 kilpailutettiin noin 60 asumispaikkaa. Tarjouksia tuli kaksi (Folkhälsan/Villa Rosa ja Attendo Oy/Villa Pentby) ja molemmat tarjoukset vastasivat kilpailutuksen vaatimuksia. Folkhälsanin tarjous oli taloudellisesti edullisempi. Molempien palvelutuottajien kanssa tehtiin puitesopimus.

**Talous:**
Hallinto ja tukipalvelut

Talousarvio ylittyi 47 395 eurolla, josta 26 011 euroa on jaettuja kustannuksia kaupungin hallinnon muutosta. Vuonna 2016 maksettiin 230 000 euroa tukena yhdistyksille ja organisaatioille, joiden toiminta tukee ennakoivaa ja täydentävää palvelua mielenterveys- ja päihdetyössä tai työttömien aktivoinnissa.

Sosiaalipalvelut

Erityshuollon kustannukset ovat runsaat 7,4 milj. euroa, mikä on 3,3 %:n lisäys vuoteen 2015 verrattuna. Kärkulla ja Eteva kuntayhtymät ovat erityishuollon suuret palvelutuottajat.

**Perusturva / Hallinto ja ulkoiset sopimukset**

Luottamuselin: Perusturvalautakunta

Vastuhenkilö: Sosiaali- ja terveystoiminnan johtaja Jeanette Pajunen

KÄYTTÖTALOUS

Yhteenveto

Hoivapalvelut

Talousarviomäärärahaa käytettiin 96,3 % ja talousarvio alittui 125 464 eurolla. Suurin yksittäinen syy alitukseen on, että tarve ostaa vuodeosastopaikkoja oli budjetoitua alempi. Hoivapalvelujen vuoden 2016 nettototeutuma kokonaisuudessaan oli 3 272 426 euroa, vrt. vuoteen 2015 jolloin toteutuma oli 5 087 873 euroa. Vuonna 2015 Karjaan kotihoiva hoidettiin ostopalveluna, jonka nettototeutuma oli 2 034 042 euroa. Vuodesta 2016 lähtien toiminta on hoidettu omana tuotantona.

Terveyspalvelut

Terveyspalveluihin kuuluu palveluasuminen omassa kodissa ja lääketieteellinen kuntoutus. Talousarvio ylittyi 28 prosentilla eli 94 584 eurolla. Vuonna 2015 palveluasuminen omassa kodissa kuului viranomaistehtävien ja vammaispalvelujen alaisuuteen.

**Perusturva / Erikoissairaanhoido**
**Luottamuselin: Perusturvalautakunta**
**Vastuhenkilö: Sosiaali- ja terveystoiminnan johtaja Jeanette Pajunen**
**KÄYTTÖTALOUS**
**Yhteenveto**
**Toiminta-alue**

Käsittää erikoissairaanhoidon ja siihen liittyvät tukipalvelut (laboratorio, röntgen), yhteispäivystyksen sekä Länsi-Uudenmaan sairaalassa sijaitsevan päivystys- ja seurantaosaston, apuvälinekeskuksen sekä ensihoidon.

Toimialue kattaa myös aikaisemmin erikoissairaanhoidon kuntayhtymien ja kuntainliiton palveluksessa olleiden eläkekustannukset.

Tehostamalla asiakkaiden siirtoa kaupungin omaan toimintaan säädellään päivystys- ja seurantaosaston kustannuksia.

**Toimialueen strategia 2016–2018**

Yhteispäivystys toteutetaan ja hoitoketju sopeutetaan tähän koskien TK:n vuodeosastoa ja LUS/päivystys- ja seurantaosastoa.

Tehostamalla potilaiden siirtoa erikoissairaanhoidosta perusterveydenhuoltoon säädellään päivystys- ja seurantaosaston kustannuksia.

Toiminnalliset valmistelut tehdään ajatellen sitä, että aikuispsykiatria, mielenterveyshoito ja päihdehoito sijaitsevat yhteisissä tiloissa kesäkuusta 2017 lähtien.

Ensihoidon kustannukset pidetään vakaalla tasolla määrättyllä per capita -hinnalla.

Erikoissairaanhoidon kustannukset sopeutetaan optimaaliseen palvelu- ja resurssitasoon.

	TP 2015	TA 2016	TP 2016
<b>Suoritteet</b>			
Hoitopäiviä (psykiatria)	2 957	3 365	2 954
Nord DRG tuotteet (LUS)	10 239		9 597
Nord DRG tuotteet (HUS)	16 692	16 219	16 212
Yhteispäivystys(TK)/käyntejä/vuosi	4 580	3 775	8 243
Päivystys- ja seurantaosasto/hoitopäiviä/vuosi	1 736	1 817	1 263

**Perusturva / Erikoissairaanhoito**
**Luottamuselin: Perusturvalautakunta**
**Vastuhenkilö: Sosiaali- ja terveysjohtaja Jeanette Pajunen**
**KÄYTTÖTALOUS**
**Yhteenveto**

YHTEENVETO €	TP 2015	TA 2016	Talousarvion muutos	TP 2016	Poikkeama	Toteutuma- %
<b>Tuotot</b>						
Myyntituotot	23 605	180 000		151 350	-28 650	84,1 %
Maksutuotot						
Tuet ja avustukset						
Muut tuotot	280					0,0 %
<b>Tuotot yhteensä</b>	<b>23 885</b>	<b>180 000</b>	<b>0</b>	<b>151 350</b>	<b>-28 650</b>	<b>84,1 %</b>
Muutos (TP 2016 vs TP 2015)						
<b>Kulut</b>						
Henkilöstökulut	-1 877 812	-1 900 000		-1 755 683	144 317	92,4 %
Ostopalvelut	-42 841 574	-41 276 000	330 000	-40 258 045	687 955	98,3 %
Aineet ja tavarat	-433					0,0 %
Avustukset						
Muut kulut	25			-2 683	-2 683	0,0 %
<b>Kulut yhteensä</b>	<b>-44 719 795</b>	<b>-43 176 000</b>	<b>330 000</b>	<b>-42 016 411</b>	<b>829 589</b>	<b>98,1 %</b>
Muutos (TP 2016 vs TP 2015)		0,0 %	0,0 %	-6,0 %		
<b>Toimintakate</b>	<b>-44 695 910</b>	<b>-42 996 000</b>	<b>330 000</b>	<b>-41 865 061</b>	<b>800 939</b>	<b>98,1 %</b>
Muutos (TP 2016 vs TP 2015)				-6,3 %		

**ANALYYSI TAVOITTEIDEN JA SUORITTEIDEN TOTEUTUMISESTA**
**Yleistä:**

Verrattuna vuoteen 2015 Raasepori käytti vuonna 2016 HUS sairaanhoitoalueen omaa tuotantoa (hoitopäivät, käynnit, DRG-tuotteet, TK-päivystys ja TK-hoitopäivät) 2,1 miljoonaa euroa alemmilla kustannuksilla, joista 1,8 miljoonalla eurolla HUS Raaseporin sairaalaa.

NordDRG-tuotteiden määrä väheni 2,9 %:lla samalla kun keskihinta aleni 3,6 %. Päivystyskäynnit ja jälkikäynnit vähenivät tuntuvasti. Päivystyskäyntien väheneminen johtuu siitä, että yhteispäivystyksen aloitettua marraskuussa 2015 useampia potilaita hoidetaan terveyskeskuspotilaina eikä erikoissairaanhoidon potilaina. Jälkikäyntien määrä väheni leikkausten määrän vähenemisen takia vuonna 2016. Lisäksi tarkastukset on siirretty terveyskeskukseen entistä aikaisemmassa vaiheessa.

Sekä käyntien määrä että niiden kustannukset alenivat 5 %. Psykiatrian hoitopäivien määrä oli samalla tasolla kuin 2015 yksikköhinnan laskiessa 9,8 %.

Hoitovuorokausien määrä päivystys- ja seurantaosastolla oli 27,2 % alempi kuin vuonna 2015. Koska vuodeosasto muutti tammikuussa 2016 Meltolasta Tammissaareen HUS Raaseporin sairaalan viereen, on voitu tehostaa potilaiden siirtoa päivystys- ja seurantaosastolta vuodeosastolle. Päivystys- ja seurantaosasto oli suljettu 27.6.–21.8.2016. Tästä huolimatta kirjattiin vuonna 2016 ainoastaan 9 ylikäyttövurokautta. Vuotta aiemmin luku oli 15. Yhteispäivystys yhteistyössä HUS Raaseporin sairaalan kanssa aloitti 2.11.2015 ja yhteispäivystyksen käyntimäärä vuonna 2016 nousi tämän seurauksena 80 %.

Huomattava lisäys näkyy muussa tuotannossa, jossa muissa sairaanhoitopiireissä hoidettavien Raaseporin kuntalaisten hoitopäivien määrä on noussut 140 %, 107 → 257.

**Perusturva / Erikoissairaanhoido**
**Luottamuselin: Perusturvalautakunta**
**Vastuhenkilö: Sosiaali- ja terveysjohtaja Jeanette Pajunen**
**KÄYTTÖTALOUS**
**Yhteenveto**
**Talous:**

Erikoissairaanhoidon talousarvio oli 42 996 000 euroa. Talousarviota muutettiin marraskuussa, jolloin 330 000 euroa siirrettiin kohtaan Viranomaistehtävät. Talousarvion kokonaismäärä tarkistuksen jälkeen oli 42 666 000 euroa ja erikoissairaanhoidon toteutuma oli 41 865 061 euroa, joten tarkistettu talousarvio alittui 800 939 eurolla.

Erikoissairaanhoidon (PALSU) kirjatut kustannukset vuonna 2016 olivat 35 554 637 euroa verrattuna 38 113 774 euroon vuonna 2015. Vuoteen 2015 liittyvien maksuosuuksien takaisinmaksu jäsenkunnille tapahtui kesäkuussa 2016. Raaseporin osalta summa oli 945 000 euroa. Vuoden 2016 maksuosuuksien takaisinmaksu oli 209 142 euroa, joka saatiin joulukuussa 2016.

	<b>Tilinpäätös 2015</b>	<b>Talousarvio 2016</b>	<b>Tilinpäätös 2016</b>
Erikoissairaanhoido "Palsu"	38 113 774	36 500 000	35 554 637
Talousarviomuutos		-330 000	
		36 170 000	
josta kalliin hoidon rahasto	325 000		177 000

Muun erikoissairaanhoidon kustannukset olivat 271 710 euroa alemmat kuin vuonna 2015 ja talousarvio alittui 185 575 eurolla.

	<b>Tilinpäätös 2015</b>	<b>Talousarvio 2016</b>	<b>Tilinpäätös 2016</b>
Ensihoito	1 639 367	1 450 000	1 473 939
Päivystys- ja seurantaos.	964 640	879 000	627 140
Yhteispäivystys (LUS)	508 882	525 000	809 541
Apuvälinekeskus	466 875	482 000	447 516
Muu erikoissairaanhoido	53 997	80 000	32 430
Röntgen	350 770	430 000	427 686
Lab	719 793	750 000	736 490
Eläkkeet	1 877 812	1 900 000	1 755 683
	<b>6 582 135</b>	<b>6 496 000</b>	<b>6 310 425</b>
<b>YHTEENSÄ</b>	<b>44 695 909</b>	<b>42 666 000</b>	<b>41 865 062</b>

Ensihoidon kustannukset olivat 50 € per capita, verrattuna 57 € per capita vuonna 2015.

Päivystys- ja seurantaosasto alitti talousarvionsa 251 860 eurolla, mikä selittyy vähemmällä määrällä hoitovuorokausia sekä sillä, että hinta/hoitovuorokausi alennettiin 540 eurosta 480 euroon maaliskuusta 2016 alkaen.

Yhteispäivystyksen nettokustannukset ylittivät talousarvion 284 541 eurolla. Yhteispäivystystoimintaa tulee pitää kokonaisuutena johon, yhteispäivystyksen lisäksi kuuluu kaupungin TK-toiminta sekä ne erikoissairaanhoidokäynnit, jotka aikaisemmin rekisteröitiin erikoissairaanhoidopäivystykseen. Vuoden 2016 seuranta sekä vertailu vuoteen 2015 seuraavasti:

Käyntimäärä	Tam-jou 2015	Tam-jou 2016	Erotus	%
TK aikavaratut lääkärikäynnit	17337	8898	-8439	-49 %

**Perusturva / Erikoissairaanhoito**
**Luottamuselin: Perusturvalautakunta**
**Vastuhenkilö: Sosiaali- ja terveysjohtaja Jeanette Pajunen**
**KÄYTTÖTALOUS**
**Yhteenveto**

Päivystys/muut kiireell. lääkäri	13362	3752	-9610	-72 %
Päivystys/muut kiireell. hoitaja	9802	12278	2476	25 %
Yhteispäivystys	4523	8094	3571	79 %
Erik.sair.hoitokäynnit	5225	3976	-1249	-24 %

Euroa	Tam-jou 2015	Tam-jou 2016	Erotus 2015-2016	Talousarvio 2016	Erotus TA/toteuma 2016
Yhteispäivystys	532 487	960 891	428 404	705 000	255 891
TK myynti (1 lääkäri + 1 hoitaja)	-23 605	-151 350	-127 745	-180 000	28 650
	508 882	809 541	300 659	525 000	284 541
Erik.sair.hoitokäynnit	1 940 425	1 525 337	-415 088	2 000 000	-474 663
				<i>laskettu</i>	
Yhteensä	2 449 307	2 334 878	-114 429	2 525 000	-190 122



**Toimiala: Sivistys**

Luottamuselin: Sivistyslautakunta/Kulttuurilautakunta/Vapaa-aikalautakunta

Vastuhenkilö: Sivistystoimenjohtaja Robert Nyman

KÄYTTÖTALOUS

Yhteenveto

**Toimialan perustiedot**

Toimialan tavoitteena on tarjota laadukasta toimintaa ja opetusta turvallisessa ja pedagogisesti tarkoituksenmukaisessa oppimisympäristössä, joka edistää lasten ja nuorten elinikäisen oppimisen jatkuvuutta.

Toiminta kasvattaa terveeseen itsetuntoon ja ihmisyyteen sekä antaa lapsille ja nuorille hyvät tiedot ja valmiudet laadukkaaseen elämään.

Sivistystoimialan perustehtäviin kuuluu myös luoda edellytykset aktiiviseen ja tarkoituksenmukaiseen vapaa-aikaan Raaseporin asukkailla. Sivistystoimiala edistää kaupungin vetovoimaisuutta sekä asuinkuntana, opiskelupaikkakuntana että turistikohdeena ja katsoo tehtäväkseen edistää kestävästä kehitystä ja toimia jokapäiväisen suvaitsevaisuuden puolesta.

**Toimialan strategia 2016-2018**

Talouden vakaannuttaminen ja elinvoiman turvaaminen. Päivittäisen työn johtajatuksena on kustannustehokkuus.

Kehittää konkreettisia työtapoja oppimistulosten ja kielitaidon parantamiseksi.

Kaupunki varmistaa, että toimintaverkon ja sen resurssien suhde käyttäjämäärään on oikea. Kaudella tehdään kokonaisuuden kattava kouluverkkoselvitys.

Palvelutuotannon laadun toimivan seurannan laatiminen.

Kaupunki käyttää olevaa rakennuskantaa optimaalisesti toiminnan tarpeisiin.

Edistetään hyvää yhteistyötä toisen asteen koulutuksen toimijoiden välillä

Jatketaan TVT:n käytön tukemista ja kehittämistä esikouluissa, perusopetuksessa ja lukioissa.

Kulttuuri- ja vapaa-ajantoiminta hakee aktiivisesti yhteistyömahdollisuuksia ja toimivia yhteistyöratkaisuja yhdistysten ja muiden toimijoiden kanssa.

Yhteydenpitoa ja yhteistyötä yhdistysten kanssa tehostetaan ja jäsennetään. Huolimatta taloudellisesta haasteellisista ajoista tulee kaupungin taata mahdollisimman hyvät edellytykset yhdistyksien toiminnalle.

Toimialan kaikki osastot osallistuvat Suomen 100-vuotisjuhlien suunnitteluun.

Edistetään aktiivista yhteistyötä koulujen, nuorisotyöpajojen, muiden kunnallisten yksiköiden, kolmannen sektorin sekä yhdistysten ja seurakuntien kanssa.

Hyvin toimiva nuorisovaltuusto ja nuorison aktivointi yhteiskunnallisiin kysymyksiin.

**Toimenpideohjelma 2016 toimialan näkökulmasta**

Koulujen resursointi sopeutetaan tuntiresurssien vahvistamisen yhteydessä.

Fiskarin koulurakennuksen myynti toteutetaan ja omistus siirtyy ulkopuoliselle yhdistykselle ja tämän johdosta kaupungin käyttökustannukset pienenevät.

Sivistyslautakunta ei ole päättänyt koulujen lukumäärän muutoksista kunnassa. Tämän johdosta toimintaa ei vielä voida tehostaa vahvistetun toimenpideohjelman mukaisesti. Ennen mahdollista tehostamista on tehtävä kattava selvitys jonka jälkeen voidaan täytäntöönpanosta tehdä päätös.

Vuoden 2016 alussa aloitetaan kouluverkon kattava tarkastus, jotta löydetään päätösehdotuksia vaihtoehtoisista ja tehokkaammista kouluverkon rakenteista.

**Toimiala: Sivistys****Luottamuselin: Sivistyslautakunta/Kulttuurilautakunta/Vapaa-aikalautakunta****Vastuhenkilö: Sivistystoimenjohtaja Robert Nyman****KÄYTTÖTALOUS****Yhteenveto**

Linja- ja julkisen liikenteen vähentyminen alueella vuoden 2015 aikana johtaa siihen, että arvioitu oppilaskuljetusten tehostaminen voi jäädä saavuttamatta.

Varhaiskasvatuksessa (päivähoito) jatketaan toiminnan yhteensovittamista pienempään määrään yksiköitä. Yhteensovittamisella aikaansaadaan henkilöstöressurssien tehokkaampi käyttö.

**Toimenpideohjelma 2017-2018 toimialan näkökulmasta**

Kouluverkon mahdollisten muutosten täytäntöönpano.

Sivistystoimiala suunnittelee kiinteistöjen käytön ja nykyisten tilojen hyödyntämisen tiiviissä yhteistyössä kaupungin sisäisen palvelun kanssa.

**Priorisoinnit 2016****Prosessien ja toiminnan arviointi:**

**Sivistys, osasto**Luottamuselin: **Sivistyslautakunta**Vastuhenkilö: **Sivistystoimenjohtaja Robert Nyman****KÄYTTÖTALOUS****Yhteenveto****Toiminta-alue**

Tavoitteena on tarjota laadukasta toimintaa ja opetusta turvallisessa ja pedagogisesti tarkoituksenmukaisessa oppimisympäristössä, joka edistää lasten ja nuorten elinikäisen oppimisen jatkuvuutta. Toiminta kasvattaa terveeseen itsetuntoon ja inhimillisyyteen sekä antaa lapsille ja nuorille hyvät tiedot ja valmiudet laadukkaaseen elämään.

Lasten päivähoito ja esiopetus

Toimintamuodot ovat esiopetus (19), päiväkotihoito (19), kielikylpy (viisi osastoa), perhepäivähoitajan omassa kodissa (39), ryhmäperhepäivähoito (6) leikkipuistotoiminta (1), pienten lasten hoidon tuki (kotihoidontuki), yksityisen hoidon tuki sekä Raaseporilaisille yksityisille hoidontuottajille.

Ruotsinkielinen koulutus

Ruotsinkielistä perusopetusta Raaseporissa annetaan luokat 1-4 (1), luokat 1-6 (8), luokat 7-9 (2) sekä luokat 1-9 käsittävissä kouluissa. Ekenäs gymnasium ja Karis-Billnäs gymnasium antavat korkeakouluopintoihin valmistavaa koulutusta. Lukiot tekevät yhteistyötä ammattikorkeakoulun, muiden toisen asteen oppilaitosten sekä vapaan sivistystyön kanssa.

Suomenkielinen koulutus

Suomenkielistä perusopetusta Raaseporissa annetaan luokat 1-6 (5), luokat 7-9 (1) sekä luokat 1-9 käsittävissä kouluissa. Karjaan lukio antaa korkeakouluopintoihin valmistavaa koulutusta. Lukio tekee yhteistyötä muiden toisen asteen oppilaitosten sekä vapaan sivistystyön kanssa.

Aamu- ja iltapäivätoiminta

Toimintaa tarjotaan luokkien 1 - 2 oppilaille jokaisena koulupäivänä koulun päätyttyä ja neljässä paikassa myös ennen koulupäivän alkamista. Tämän lisäksi erityisen tuen piirissä oleville lapsille järjestetään erillistä toimintaa. Toimintapaikat (ns. "iltikset") ovat sekä kunnallisia (10) että yksityisiä (5).

Hallinto ja koulukuljetukset

Osasto tuottaa hallintopalveluja koko sivistyssektorille. Hallinto vastaa moniammatillisen työn koordinoinnista ja johtamisesta. Hallinto vastaa lisäksi koulukuraattoritoiminnasta ja koulukuljetuksista sekä opetushenkilöstön täydennyskoulutuksesta. Hallintoon kuuluvat myös päivähoiton, perusopetuksen, lukiokoulutuksen sekä oppilashuollon johtamis- ja kehittämistyö.

Noin 900 oppilasta käyttää päivittäin kaupungin järjestämää koulukuljetusta. Palvelut tuotetaan linjaliikenteenä ja erillisillä ostetuilla palveluilla.

**Toimialan strategia 2016-2018**

Laaditaan konkreettisia työtapoja oppimistulosten ja kielitaitojen parantamiseksi.

Kaupunki varmistaa, että kouluverkko ja sen resurssit ovat oikeassa suhteessa oppilasmääriin. Kattava kouluverkkoselvitys tehdään jakson aikana.

Kaupunki hyödyntää olemassa olevaa rakennuskantaa optimaalisesti päiväkotien ja koulujen tarpeisiin.

Edistetään hyvää yhteistyötä toisen asteen koulutuksen toimijoiden kesken.

Jatkaa TVT:n käytön tukemista ja kehittämistä esikouluissa, perusopetuksessa ja lukioissa.

Tehostaa varhaiskasvatuspedagogiikkaa keskittämällä toimintaa suurempiin yksiköihin.

**Sivistys, osasto**
**Luottamuselin: Sivistyslautakunta**
**Vastuhenkilö: Sivistystoimenjohtaja Robert Nyman**
**KÄYTTÖTALOUS**
**Yhteenveto**

	TP 2015	TA 2016	TP 2016
<b>Suoritteet</b>			
Lapsia päivähoidossa	1 355	1 350	1 310
joista esikoulussa	275	290	306
Lasten hoidon tuki (KELA)	360	440	408
Oppilasmäärä yht. (peruskoulut)	2 645	2 649	2 652
Peruskoulun päättötodistus	304	283	286
Opiskelijoiden määrä (lukio)	458	446	444
Ylioppilastutkintoja	114	146	152
Aamu- ja iltap.toim.lasten määrä	332	311	297
<b>Sitovat mittarit</b>			
Nettomeno/päivähoitolapsi	9 695	10 109	10 022
Nettomeno/oppilas sis. koulukulj.	9 354	9 434	9 348
josta opetukseen	6 465	6 469	6 380
Tuntikehys/peruskoulun oppilas	2,09	2,09	2,09
Nettomeno/lukio-opiskelija	7 740	7 982	7 859
Lukion valinneiden os.vl 9 oppilaista	48,4	48,4	53,1
Nettomeno/lapsi aamu- ja iltap.toim.	2 479	2 386	2 557
% 1. ja 2. vuosiluokan oppilaista	55,0	53,0	0,5

YHTEENVETO €	TP 2014	TA 2015	Talousarvion muutos	TP 2015	Poikkeama	Toteutuma- %
<b>Tuotot</b>						
Myyntituotot	554 765	464 000		495 194	31 194	106,7 %
Maksutuotot	2 209 282	2 247 500		2 149 490	-98 010	95,6 %
Tuet ja avustukset	567 528	368 500		527 324	158 824	143,1 %
Muut tuotot	418 355	206 900		245 488	38 588	118,7 %
<b>Tuotot yhteensä</b>	<b>3 749 930</b>	<b>3 286 900</b>	<b>0</b>	<b>3 417 496</b>	<b>130 596</b>	<b>104,0 %</b>
Muutos (TP 2016 vs TP 2015)				-8,9 %		
<b>Kulut</b>						
Henkilöstökulut	-31 525 676	-31 651 060		-31 189 383	461 677	98,5 %
Ostopalvelut	-10 723 996	-11 264 160		-10 970 559	293 601	97,4 %
Aineet ja tavarat	-1 081 916	-1 012 090		-1 045 584	-33 494	103,3 %
Avustukset	-1 670 886	-1 895 000		-1 601 089	293 911	84,5 %
Muut kulut	-4 981 684	-5 155 070		-5 110 119	44 951	99,1 %
<b>Kulut yhteensä</b>	<b>-49 984 158</b>	<b>-50 977 380</b>	<b>0</b>	<b>-49 916 734</b>	<b>1 060 646</b>	<b>97,9 %</b>
Muutos (TP 2016 vs TP 2015)				-0,1 %		
<b>Toimintakate</b>	<b>-46 234 228</b>	<b>-47 690 480</b>	<b>0</b>	<b>-46 499 238</b>	<b>1 191 242</b>	<b>97,5 %</b>
Muutos (TP 2016 vs TP 2015)				0,6 %		

**Sivistys, osasto**

Luottamuselin: Sivistyslautakunta

Vastuhenkilö: Sivistystoimenjohtaja Robert Nyman

KÄYTTÖTALOUS

Yhteenveto

**ANALYYSI TAVOITTEIDEN JA SUORITTEIDEN TOTEUTUMISESTA****Yleistä:**

**Hallinto ja koulukuljetukset:** Koulukuljetukset kilpailutettiin vuonna 2015 ja uudet liikennöitsijät aloittivat uusilla reiteillä 1.2.2016.

**Lasten päivähoito ja esiopetus:** Varhaiskasvatuksen, esiopetuksen, perusopetuksen ja iltapäivätoiminnan välistä yhteistyötä on jatkettu. Tilinpäätösvouden aikana on pidetty kaksi yhteistä suunnittelukokousta.

Mäntykodon päiväkodin kunnostustyöt valmistuivat ja toiminta osoitteesta Raaseporintie 22 siirrettiin uusiin tiloihin. Skogsgläntans daghem otettiin käyttöön elokuussa. Ryhmäperhepäiväkoti Lilla My suljettiin ja henkilökunta sekä lapset sijoitettiin muualle. Leikkipuistotoiminta lopetettiin ja Prästkulla daghem suljettiin 1.8.2016. Billnäs daghemissä tehtyjen osittaisten kunnostustöiden johdosta yksi lapsiryhmä voitiin muuttaa vuokratuista tiloista päiväkodin kiinteistöön.

Laki subjektiivisesta päivähoito-oikeudesta muuttui ja subjektiivinen oikeus rajoitettiin 20 tuntiin/viikko. Raaseporin kaupungissa päätettiin, että subjektiivinen oikeus on 25 tuntia/viikko.

Opetushallitus vahvisti lokakuussa 2016 varhaiskasvatuksen perusteet. Paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat tulee laatia siten, että ne otetaan käyttöön 1.8.2017. Paikallinen varhaiskasvatussuunnitelmatyö on aloitettu.

Varhaiskasvatuksen kehittäminen on aloitettu yhdessä muiden läntisen Uudenmaan kuntien kanssa. Hankkeelle on myönnetty valtionavustusta ja työ hanke jatkuu vuoden 2017 loppuun.

**Ruotsinkielinen ja suomenkielinen opetus:** Lokakuussa 2013 nimetty esiopetuksen, perusopetuksen ja lukiokoulutuksen ohjausryhmän opetussuunnitelmatyö valmistui. Raaseporin kaupungin paikalliset opetussuunnitelmat hyväksyttiin kesäkuussa 2016 sivistyslautakunnassa ja otettiin käyttöön 1.8.2016. Perusopetuksen paikalliseen opetussuunnitelmaan sisältyy kieliohjelma (toinen kotimainen kieli A-kielenä), joka edistää kaksikielisyyttä kaupungissa.

Henkilökunnan koulutusta on kehitetty edelleen jotta taataan uuden opetussuunnitelman käyttöönotto ja toimintaympäristön kehittäminen. Digipedagogiikka säilyy selvänä koulutuksen painopistealueena. Muuta koulutusta järjestetään kouluilta saadun palautteen mukaisesti.

Raasepori 2020-prosessin mukaisen kouluverkko selvitystyön tueksi sivistystoimiala tilasi konsultti Marcus Henricssonilta kouluverkko selvityksen. Raportti esiteltiin päättäjille ja kaupungin asukkaille ja se johti useisiin keskusteluihin. Kaupunginhallitus päätti kesäkuussa 2016, sivistystoimialan valmistelun perusteella, sulkea kolme koulua 1.8.2018 alkaen (Klinkbackan koulu, Snappertuna skola, Västerby skola). Tämä prosessi jatkuu edelleen ja uudet kouluverkko selvitykset tehdään keväällä 2017.

Raasepori 2020-prosessin yhteydessä sivistyslautakunta vahvisti ryhmäkokojen tavoitteeksi 22 oppilasta vuosiluokilla 1-2 ja 24 oppilasta vuosiluokilla 3-9. Enimmäismäärä perusopetusryhmässä vuosiluokilla 1-9 vahvistettiin olevan 25 oppilasta.

Pedagogiikan kehittämistä 1:1- periaatteen mukaisesti jatkettiin perusopetuksessa (yksi iPad/oppilas).

Perusopetuksen tuntikehystä alennettiin pienemmän valtionosuuden johdosta.

Valmistavaa opetusta on tarjottu Kiilan koulussa, poikkeuksellisesti kahdessa opetusryhmässä. Alueen vastaanottokeskuksiin saapui monta vieraskielistä kouluikäistä lasta vuoden 2015 lopussa ja vuoden 2016 alussa.

Sähköisten ylioppilaskirjoitusten valmistelu ja toteutus on edennyt suunnitelmien mukaisesti. Saksa, maantieto ja filosofia kirjoitettiin sähköisesti syksyllä 2016. Raaseporin järjestelmä toimi asetettujen vaatimusten mukaisesti.

**Sivistys, osasto**Luottamuselin: **Sivistyslautakunta**Vastuhenkilö: **Sivistystoimenjohtaja Robert Nyman****KÄYTTÖTALOUS****Yhteenveto**

Joulukuussa 2016 päätettiin Ekenäs gymnasiumin ja Karis-Billnäs gymnasiumin yhdistämisestä uudeksi Raseborgs gymnasiumiksi. Lukiolla on yksi rehtori ja kaksi toimintapistettä. Koko lukion oppimäärä voidaan suorittaa molemmissa toimintapisteissä.

Karjaan lukiosta on tullut houkuttelevampi ja opiskelijoiden määrä on hyvällä tasolla.

**Aamu- ja iltapäivätoiminta:**

Aamu- ja iltapäivätoiminnalla on huomattava merkitys oppilaiden koulupäivään. Toiminta on jatkunut kaupungin omana ja yksityisten järjestämänä.

**Talous:**

Osaston tulos on positiivinen talousarvioon verrattuna. Talousarvion toteutuma on 97,5 % (-1 191 242 €)

**Hallinto ja koulukuljetukset:**

Talousarvion toteutuma 96,1 % (-171 969 €). Säästö johtuu osittain muille kunnille maksettavista kotikuntakorvauksista, nämä alittuivat n. 98 000 € ja osittain siitä, että muutamia budjetoituja hankkeita ei saatu vuoden aikana päätökseen. Budjetoidut koulukuljetusten kulut toteutuivat 100 %. Kuljetuksia on tehostettu, koska kulut ovat 164 000 € alhaisemmat kuin edellisenä vuotena. Uusi hankinta tehtiin vuoden 2015 lopussa ja uudet sopimukset astuivat voimaan 1.2.2016.

**Lasten päivähoito ja esiopetus:**

Talousarvion toteutuma 95,0 % (-779 370 €). Säästö on kyllä suuri, mutta sen on yhteneväinen päivähoitopaikkojen vähemmän käytön kanssa. Nettomeno päivähoidossa olevaa lasta kohden on melkein sama kuin talousarviossa. Päivähoidossa olevien lasten määrä on ollut 40 vähemmän kuin talousarviossa (3 %). Suurin säästö löytyy henkilöstökuluista, n. 374 000 €. Lähes puolet säästöistä, ts. 179 000 €, johtuu lomarahen alentamisesta vuonna 2017. Tämä vaikuttaa kirjanpidollisesti jo vuoden 2016 tilinpäätökseen, koska lomarahat jaksotetaan toimintavuosille. Loput säästöt johtuvat siitä, että useat perhepäivähoitajat ovat lopettaneet ja lapset on voitu sijoittaa päiväkoteihin ilman että lisähenkilökuntaa on tarvittu palkata. Lisäksi on suljettu muutama pienempi päivähoitoyksikkö yhdistämällä ne suurempiin päiväkoteihin. Tehostaminen on myös johtanut siihen, että ruokahuollon kulut ovat n. 62 000 budjetoitua alhaisemmat, kuten myös siivouspalvelujen kulut n. 20 000 € alhaisemmat. Kotihoidon tukeen varatut kulut ovat alittuneet 287 000 € tai 16,6 %. Luonnollinen selitys on, että ikäluokat ovat vuodesta 2014 lähtien aikaisempia vuosia pienemmät.

**Ruotsinkielinen opetus:**

Talousarvion toteutuma 98,5 % (-259 910 €). Tulot ovat ylittyneet n. 105 000 € johtuen erilaisista hankeavustuksista, lähinnä opetusministeriön avustuksista mutta myös avustuksista koulupihojen varustamiseen. Kulut ovat alittuneet n. 155 000 € henkilöstökuluista johtuen. 87 000 € näistä säästöistä johtuu lomarahen alentamisesta. Muilta osin säästöt tulevat lukioista, 64 000 € tai 3,4 %. Tämä johtuu opiskelijamäärän laskusta ja näin ollen lukiot ovat tulleet toimeen vähemmällä resurssilla, sekä siitä, että useampi vakituinen opettaja on ollut virkavapaalla ja sijaisilla on ollut alhaisempi palkka.

**Suomenkielinen opetus:**

Talousarvion toteutuma 100 % (2 629 €). Tulot ovat ylittyneet n. 70 000 € johtuen opetusministeriön avustuksista mutta myös siitä, että enimmäkseen sairaalaopetusta koskevat kotikuntakorvaukset ovat olleet budjetoitua korkeammat. Kulut ovat ylittyneet n. 73 000 €. Tämä johtuu turvapaikanhakijoiden opetuksesta, jota ei ole budjetoitu. Tästä opetuksesta johtuvat kulut olivat 137 000 €. Kaupunki saa opetukseen ylimääräistä valtionavustusta, mutta se ei näy sivistyksen talousarvion toteutumassa. Voidaan kuitenkin todeta, että ylimääräinen valtionosuus on melkein tarkalleen kuluja vastaava.

**Aamu- ja iltapäivätoiminta:**

Talousarvion toteutuma 102,3 % (17 377 €). Syynä on se, että maksutuotot jäivät vajaat 20 000 € budjetoitua alhaisemmiksi. Kulut voitiin vain osittain sopeuttaa alhaisempiin tuloihin. Uppföljning av åtgärdsprogram 2016

**Sivistys, osasto**

Luottamuselin: Sivistyslautakunta

Vastuhenkilö: Sivistystoimenjohtaja Robert Nyman

KÄYTTÖTALOUS

Yhteenveto

**Vuoden 2016 toimenpideohjelman seuranta**

**Koulujen resursointi mukautetaan tuntijaon vahvistamisen yhteydessä:** Koulujen tuntijako vahvistetaan opettajien opetusvelvollisuuden ja todellisen oppilasmäärän mukaisesti.

**Fiskarin koulun myynti toteutuu ja omistus siirtyy ulkopuoliselle yhdistykselle, jolloin kaupungin käyttökustannukset pienenevät:** Fiskarin koulu myytiin vuoden 2015 lopussa. Vuosittaiset käyttökustannukset alenivat n. 60 000 €.

**Toiminnan tehostaminen:** Kaupunginvaltuusto on päättänyt, että Klinkbackan koulu, Snappertuna skola ja Västerby skola lakkautetaan 1.8.2018 lähtien. Kouluverkkoselvitykset jatkuvat vuonna 2017.

**Koulukuljetusten tehostaminen:** Koulukuljetukset kilpailutettiin ja uudet reitit ja sopimukset otettiin käyttöön 1.2.2016. Kilpailutus ja uudet reitit ovat alentaneet koulukuljetusten kustannuksia. Kustannukset alenivat 164 000 € verrattuna vuoteen 2015. Jos sopimukset olisivat astuneet voimaan 1.1.2016, olisi erotus ollut n. 200 000 €.

**Varhaiskasvatuksessa jatkuu toiminnan yhdistäminen vähempään määrään yksiköitä. Yhdistämisen johdosta henkilöstöresursseja voidaan käyttää tehokkaammin:** Skogsgläntans daghem otettiin käyttöön elokuussa 2016 ja vuokrakiinteistössä ollut toiminta muutti päiväkotiin. Ryhmäperhepäiväkotia Lilla My Tammissaaren keskustassa suljettiin ja lapset sekä henkilökunta sijoitettiin uudelleen. Leikkipuistotoiminta lopetettiin. Prästkulla daghem suljettiin 1.8.2016 lähtien ja lapset sekä henkilökunta sijoitettiin uudelleen. Billnäs daghemissä tehtiin pienempiä muutostöitä, jotta tiloista saatiin tarkoituksenmukaiset yhdelle uudelle ryhmälle. Vuokratuissa huoneistossa päiväkodin lähellä toiminut ryhmä siirrettiin näihin uusiin tiloihin.

**Sivistystoimiala suunnittelee kiinteistöjen ja olemassa olevien tilojen käyttöä tiiviissä yhteistyössä kaupungin sisäisen palvelun kanssa:** Kaupungin teknisen toimialan kanssa on aloitettu tiivis yhteistyö koskien sekä uusia investointeja että peruskorjauksia.

## Kulttuuritoiminta

Luottamuselin: Kulttuurilautakunta

Vastuhenkilö: Sivistystoimenjohtaja Robert Nyman

KÄYTTÖTALOUS

Yhteenveto

### Toiminta-alue

Kulttuurilautakunnan tehtävänä on luoda edellytykset paikalliselle kulttuurityölle, ylläpitää tiettyjä perinteitä sekä luoda edellytykset yleisen sivistyksen edistämiseksi. Toiminta-alueeseen kuuluu sekä opetustoimintaa omana toimintana että viranomaistehtävien ylläpitoa.

Palvelujen tuottajan ominaisuudessa keskeisimpänä on kulttuurin areenan tukeminen. Perinteitä kantava tehtävä on myös nähtävä toiminta-alueen keskeisenä osana, samalla kun tämän työn tulee olla innovatiivista jotta se, yhteistyössä muiden hallintokuntien kanssa, voi toimia osana kaupungin kuvasta ulospäin.

Toiminta-alueen on otettava toiminnassaan huomioon kaikki asukkaat, toimittava aktiivisesti palvelujen tuottamiseksi molemmilla kotimaisilla kielillä sekä huomioitava myös maahanmuuttajien tarpeet.

### Toimialan strategia 2016-2018

Kulttuuritoiminta etsii aktiivisesti mahdollisuuksia yhteistyöhön ja toimiviin yhteistyöratkaisuihin yhdistysten ja kulttuuritoimijoiden kanssa. Kulttuuritoimi käy jatkuvaa vuoropuhelua asukkaiden kanssa hyvän yhteistyön ja positiivisen asenteen puolesta. Kulttuuritoiminta on eettistä, oikeudenmukaista ja avointa. Kulttuuritapahtumia järjestävät pääasiassa aatteelliset yhdistykset. Avustustoiminnalla tuetaan myös asukkaiden omaa osallistumista.

Kulttuuritoiminta on ensisijaisesti kaupungin asukkaita varten, mutta strategian mukaisesti panostetaan myös imagoon ja houkuttelevuuteen muuttajia ja matkailijoita ajatellen.

Kirjastotoimintaa ylläpidetään käyttäjien läheisyydessä ja uusia toimintamuotoja otetaan käyttöön.

Ylläpitää hyvät edellytykset kulttuuritoiminnalle Raaseporissa tukemalla yhdistyksiä, kulttuuritoimijoita ja vapaita ryhmiä yhteistyön ja avustustoiminnan avulla.

Kaupungin strategian mukaisesti pysyvä Helene Schjerfbeck-näyttely EKTA:ssa uudistetaan ja kehitetään. Museon omien kokoelmien laajentaminen selvitetään.

Tarjota kulttuurielämyksiä yhteistyössä muiden kaupungin omien, palveluja tuottavien, osastojen kanssa.

Lautakunnan yksiköt osallistuvat Suomen itsenäisyyden 100-vuotisjuhlan suunnitteluun.



**Kulttuuritoiminta**
**Luottamuselin: Kulttuurilautakunta**
**Vastuuhenkilö: Sivistystoimenjohtaja Robert Nyman**
**KÄYTTÖTALOUS**
**Yhteenveto**

	TP 2015	TA 2016	TP 2016	
<b>Suoritteet</b>				
Kirjastojen aukiolotunnit	8 126	7 800	8 051	
Lainat yhteensä	315 904	300 000	305 226	
Käynnit kirjastoissa ja -autossa	205 548	210 000	200 680	
Kansalaisopisto, kurssien määrät	711	738	654	
Opetustuntien määrät, kansalaisopist.	18 646	19 500	17 259	
Osallistujien määrä, kansalaisopist.	8 109	8 200	8 053	
Musiikkiopisto, viikkotuntien määrä /yhteensä tunteja				
Raaseporissa	511/313	511/315	495/300	
EKTA, käynnit yhteensä	12 727	15 000	11 754	
Maakuntamuseo, lausunnot	134	150	178	
<b>Sitovat mittarit</b>				
Käynnit kirjastoissa ja -autossa/asukas	7,24	7,24	7,13	
Lainoja/asukas	11,12	10,34	10,85	
Nettomenot/opetustunti, kansalaisopist.	48	49	51	
EKTA, nettomenot/kävijä	11,30	11,75	14,77	

YHTEENVETO €	TP 2015	TA 2016	Talousarvion muutos	TP 2016	Poikkeama	Toteutuma-%
<b>Tuotot</b>						
Myyntituotot	437 577	395 130		417 705	22 575	105,7%
Maksutuotot	611 520	582 360		559 044	-23 316	96,0%
Tuet ja avustukset	137 262	21 000		113 085	92 085	538,5%
Muut tuotot	80 088	70 000		93 279	23 279	133,3%
<b>Tuotot yhteensä</b>	<b>1 266 447</b>	<b>1 068 490</b>	<b>0</b>	<b>1 183 113</b>	<b>114 623</b>	<b>110,7%</b>
Muutos (TP 2016 vs TP 2015)				-6,6 %		
<b>Kulut</b>						
Henkilöstökulut	-3 458 751	-3 425 540		-3 332 424	93 116	97,3%
Ostopalvelut	-970 931	-974 550		-982 526	-7 976	100,8%
Aineet ja tavarat	-333 696	-301 770		-338 062	-36 292	112,0%
Avustukset	-113 800	-117 000		-119 200	-2 200	101,9%
Muut kulut	-796 619	-796 120		-789 714	6 406	99,2%
<b>Kulut yhteensä</b>	<b>-5 673 797</b>	<b>-5 614 980</b>	<b>0</b>	<b>-5 561 926</b>	<b>53 054</b>	<b>99,1%</b>
Muutos (TP 2016 vs TP 2015)				-2,0 %		
<b>Toimintakate</b>	<b>-4 407 350</b>	<b>-4 546 490</b>	<b>0</b>	<b>-4 378 813</b>	<b>167 677</b>	<b>96,3%</b>
Muutos (TP 2016 vs TP 2015)				-0,6 %		

**Kulttuuritoiminta**

Luottamuselin: Kulttuurilautakunta

Vastuhenkilö: Sivistystoimenjohtaja Robert Nyman

KÄYTTÖTALOUS

Yhteenveto

**ANALYYSI TAVOITTEIDEN JA SUORITTEIDEN TOTEUTUMISESTA****Yleistä:**

Kulttuurilautakunnan pääasiallinen tehtävä on tarjota kuntalaisille rikasta kulttuurielämää laadukkailla kirjastoilla ja vaihtelevalla kulttuuritarjonnalla. Yhteistyössä kaupungin muiden osastojen, kaupungissa toimivien yhdistysten, kulttuuritoimijoiden ja vapaiden ryhmien kanssa kuntalaisille tarjotaan monipuolista kulttuurillista toimintaa. Kaupunki tukee myös eri yhdistysten ja toimijoiden toimintaa myöntämällä avustuksia.

Vuoden 2016 aikana kaupungin asukkaille tarjottiin monipuolista kulttuurillista toimintaa molemmilla kielillä. Vuoden aikana Raasepori 2020- toimenpideohjelmasta johtuen kaikkien osastojen ja yksiköiden prosesseja ja työpanoksia on tarkistettu. Tavoitteena on ollut toiminnan tehostaminen sekä tulojen kartuttaminen kaupungin tuottamilla palveluilla. Musiikki- ja kansalaisopiston yhdistämistä selvitettiin ja kaupunginvaltuusto teki päätöksen yhdistämisestä. Päätettiin, että kulttuuri-osasto vuodesta 2017 alkaen kuuluu Kaupunginsuunnitteluosaston alaisuuteen

**Kansalaisopisto**

Osana Raasepori 2020-toimenpideohjelmaa aloitettiin selvitystyö Raaseporin kansalaisopiston ja Raaseporin musiikkiopiston yhdistämisestä. Yhteinen hallintomalli voidaan aloittaa aikaisintaan elokuussa 2017.

Yhteistyö Kisakeskuksen ja Maahanmuuttotoimiston kanssa jatkui liikunnan ja kielten tarjonnassa maahanmuuttajille ja heidän perheilleen. Tehtiin kysely kurssitoiveista opiskelijoiden keskuudessa ja tuloksia käytetään lukuvuoden 2017–2018 suunnittelutyön pohjana.

**Musiikkiopisto**

Selvitystyö Raaseporin kansalaisopiston ja Raaseporin musiikkiopiston yhdistämisestä aloitettiin. Yhteinen hallintomalli voidaan aloittaa aikaisintaan elokuussa 2017.

Musiikkiopiston toiminta noudatti opettajien kanssa laadittua vuosisuunnitelmaa. Musiikkiopistossa opiskeli yhteensä 561 oppilasta. Keväällä 2016 yhteensä 79 hakijaa osallistui musiikkiopiston pääsytesteihin. Musiikkiopistossa tehtiin 57 solistista tasosuoritusta valtakunnallisten kriteerien mukaisesti.

Vuoden aikana järjestettiin useita oppilasesiintymiä kaupungin eri toimipisteissä ja myös opiston ulkopuolella.

**Museotoiminta**

Vuoden 2016 keskeiset tavoitteet saavutettiin. Alueellinen kulttuuriperintökeskus toteutettiin ns. Leiras kiinteistössä. Vuoden aikana yhteensä 13 museolla ja järjestöllä on ollut toimintaa kiinteistössä

Toimintavuotena 2016 järjestettiin yhteensä neljä eri väliaikaisnäyttelyä. Päänäyttelyn ”Jugend ja Billnäs” lisäksi järjestettiin näyttely ”Raasepori – vallan linnake”, perinteinen joulunäyttely Blomgården:issa Blomberska talossa ja kesällä ”Vihreän kullan kaatajat”

Osana EKTA:n näyttelyä järjestettiin arkeologiset kaivaukset Raaseporin linnan yhteydessä. Kaivaukset järjestettiin Hangö sommaruni:n kurssiohjelmassa näkövammaisille

**Kulttuuritoiminta**

Luottamuselin: Kulttuurilautakunta

Vastuhenkilö: Sivistystoimenjohtaja Robert Nyman

KÄYTTÖTALOUS

Yhteenveto

**Kirjasto**

Kirjastoissa järjestettiin mm. kirjailijavierailuita, satutunteja, luentoja, kilpailuja. Tilaisuuksien osanotto oli hyvällä tasolla. Hankinta ja lainaus ovat pysyneet hyvällä tasolla.

Fokus-kiinteistön peruskorjaus lykkäytyi ja tästä johtuen Karjaan kirjaston tilanne on entisellään. Itsepalvelutekniikan asentaminen Tenholan sivukirjastoon lykkäytyi vuodella, Vuoden aikana päätettiin osallistua laajennettuun yhteistyöhön muiden uusimaalaisten kirjastojen kanssa. Raasepori liittyi yhteistyöhön vuonna 2017.

**Kulttuuri**

Toukokuussa järjestettiin ensimmäistä kertaa kulttuuritapahtuma Raseborg Offspring jonka kohderyhmänä ovat kaikki kaupungin 6. ja 8. luokkalaiset. Varhaiskasvatukselle suunnattu ”Musiikkia kaikille”- projekti on tarjonnut kaikille päiväkodeille laadukasta musiikkiopetusta ja –elämyksiä. Näyttelytoiminta Galleria perspektiivissä ja galleria Fokuksessa on jatkunut ja yhteensä 26 näyttelyä on järjestetty.

Kulttuuritoimisto on järjestänyt ja avustanut yhteensä 89 tapahtumassa. Suurin osa ovat olleet Kirjakekkereiden, Tammisaaren kesäkonserttien ja Bokkalas:etin alla.

**Talous:**

Kansalaisopisto: Talousarvion toteutuma: 91,6 % (-80 920 €). Henkilöstökulut pienenevät johtuen ensisijaisesti alhaisemmista kurssimääristä. Tulot pienenevät samasta syystä, mutta hieman vähemmän. Nettokulut/opiskelija alenivat, joka osoittaa henkilöstön tehokasta hyödyntämistä.

Musiikkiopisto: Talousarvion toteutuma: 100,9 % (6 520 €). Opetustuntien määrää on vähennetty. Säästö näkyy kulttuuritoiminnan tilinpäätöksessä musiikkiopistolle tulevina alhaisempina kotikuntakorvauksina.

Museo: Talousarvion toteutuma: 99,7 % (-1 840 €). Korkeammat tulot johtuvat eri hankeavustuksista. Kustannukset ovat nousseet vastaavasti.

Kirjasto: Talousarvion toteutuma: 96,4 % (-52 530 €). Henkilöstökulut olivat n. 14 000 alhaisemmat, koska lomarahat pienenevät vuodesta 2017 ja tämä vaikuttaa jo vuoden 2016 tilinpäätökseen lomarahojen jaksotuksesta johtuen. Karjaan kirjaston muutto ei toteutunut ja tämän johdosta menot olivat n. 189 000 € budjetoitua alhaisemmat.

Kulttuuritoiminta: Talousarvion toteutuma 94,3 % (-38 900 €). Suurin yksittäinen säästö on musiikkiopiston n. 24 000 € säästö, joka näkyy kulttuurikanslian tilinpäätöksessä alhaisempina kotikuntakorvauksina.

**Vapaa-aika toiminta**
**Luottamuselin: Vapaa-aikalautakunta**  
**Vastuuhenkilö: Sivistysjohtaja Robert Nyman**
**KÄYTTÖTALOUS**  
**Yhteenveto**
**Toiminta**

Liikunta on kunnallinen peruspalvelu ja jokaisen perusoikeus. Kunnallisen liikuntatoimen pääasiallisena tehtävänä on luoda edellytykset liikunnan harjoittamiseen, jolloin painopisteen muodostavat ajanmukaisten laitosten saavutettavuus ja niille asetettavat vaatimukset. Varsinaisen liikuntatoiminnan organisoivat pääasiassa aatteelliset liikuntajärjestöt.

Raaseporin nuorisotoiminnan tulee tukea nuorten kehitystä ja itsenäistymisprosessia. Nuorisotoimisto edistää aktiivista kansalaisuutta ja vahvistaa nuorten sosiaalista identiteettiä. Nuorisotoimisto tuottaa kunnallisia nuorisopalveluja kuten nuorisotalotoimintaa, pienryhmätoimintaa, leirejä ja tutustumisvierailuja. Kouluvierailuja tehdään kaikkiin peruskouluihin koulun alkaessa sekä tarpeen mukaan lukuvuoden aikana. Nuorisotoiminta on päihdevapaa vaihtoehto vapaa-ajan vieton sijaan.

Nuorisotoimisto työskentelee aktiivisesti nuorisovaltuuskunnan kanssa ja järjestää nuorisoparlamentin sekä tarjoaa nuorisolle tieto- ja neuvontapalveluja kaupungin Navigator-Ohjaamon kautta yhteistyössä etsivän nuorisotyön kanssa. Nuorisotoimisto pyrkii tarjoamaan mahdollisuuden skeitata Raaseporissa sekä sisällä että ulkona.

Nuorisotalot ovat täydennyksenä kaupungin iltapäivätoimintaan avanneet ovensa nuoremmille lapsille, oppilaille luokilla 3-6. Tämä tarkoittaa suuremman panostuksen tähän kohderyhmään.

**Toiminta-alan strategia 2016–2018**

Talouden vakaannuttaminen ja elinvoiman turvaaminen. Päivittäisen työn johtamisen johtotähtenä on kustannustehokkuus.

Yhteydenpitoa ja yhteistyötä yhdistysten välillä tehostetaan ja jäsennetään. Huolimatta taloudellisesti haasteellisista ajoista tulee kaupungin taata yhdistysten toiminnalle mahdollisimman hyvät edellytykset.

Palvelutuotannon toimiva seuranta.

Nuorisotoimintaa tarjotaan Tammisaarella, Karjaalla, Pohjassa, Tenholassa, Mustiolla ja Fiskarsissa.

Aktiivinen yhteistyö koulujen, nuorisotyöpajojen, muiden kunnallisten yksiköiden kanssa sekä kolmannen sektorin, kuten yhdistysten ja seurakuntien, kanssa.

Toimiva nuorisovaltuusto ja nuorison aktivoiminen yhteiskunta asioissa.

	TP 2015	TA 2016	TP 2016
<b>Suoritteet</b>			
Uimahallikäynnit/vuosi	103 025	100 000	100 333
Nuorisotalojen käynnit/vuosi	13 264	16 000	14 202
Ohjattu toiminta/osallistujat (vesitoiminnot, kuntosali, ei kouluja)	17 929	20 000	18 177
Ohjattu nuorisotoiminta/osallistujat	979	1 000	816
<b>Sitovat mittarit</b>			
Nettokulut/uimahallikäynti	1,68 €	1,84 €	1,56 €
Käyttökulut netto/asukas (liikunta)	45,63 €	45,29 €	40,36 €

**Vapaa-aika toiminta**

Luottamuselin: Vapaa-aikalautakunta  
Vastuuhenkilö: Sivistysjohtaja Robert Nyman

**KÄYTTÖTALOUS**  
Yhteenveto

YHTEENVETO €	TP 2015	TA 2016	Talousarvion muutos	TP 2016	Poikkeama	Toteutuma- %
<b>Tuotot</b>						
Myyntituotot	437 440	440 200		404 130	-36 070	91,8 %
Maksutuotot	7 764	22 600		33 813	11 213	149,6 %
Tuet ja avustukset				500	500	0,0 %
Muut tuotot	459 699	483 500		426 839	-56 661	88,3 %
<b>Tuotot yhteensä</b>	<b>954 903</b>	<b>946 300</b>	<b>0</b>	<b>865 282</b>	<b>-81 018</b>	<b>91,4 %</b>
Muutos (TP 2016 vs TP 2015)				-9,4 %		
<b>Kulut</b>						
Henkilöstökulut	-972 657	-1 025 500		-978 216	47 284	95,4 %
Ostopalvelut	-597 421	-460 360		-419 400	40 960	91,1 %
Aineet ja tavarat	-475 336	-511 310		-441 760	69 550	86,4 %
Avustukset	-175 384	-174 600		-150 220	24 380	86,0 %
Muut kulut	-521 752	-573 320		-481 253	92 067	83,9 %
<b>Kulut yhteensä</b>	<b>-2 742 550</b>	<b>-2 745 090</b>	<b>0</b>	<b>-2 470 849</b>	<b>274 241</b>	<b>90,0 %</b>
Muutos (TP 2016 vs TP 2015)				-9,9 %		
<b>Toimintakate</b>	<b>-1 787 647</b>	<b>-1 798 790</b>	<b>0</b>	<b>-1 605 567</b>	<b>193 223</b>	<b>89,3 %</b>
Muutos (TP 2016 vs TP 2015)				-10,2 %		

## ANALYYSI TAVOITTEIDEN JA SUORITTEIDEN TOTEUTUMISESTA

### Muutoksia toiminnassa 2016

Kustannustietoisuus voidaan lukea molempien yksiköiden tilinpäätöksestä. Liikuntayksikkö alittaa talousarvion kaikki menoerät ja nuorisotoiminta on vuoden aikana ollut enemmän esillä, mutta samalla yksikkö on alittanut käyttötalousavionsa.

Organisaatiomuutos ja uuden yrityskulttuuriin luominen liikunnan ja teknisen sektorin välillä leimasi työn vuonna 2016. Suunniteltu yhteistyön kehittäminen järjestöjen kanssa kärsi tämän prosessin aikana eikä täten toteutettu. taloudellisesti haastavista ajoista huolimatta, kaupungin pitäisi varmistaa yhdistysten toiminnalle mahdollisimman hyvät edellytykset.

Luoda toimivaa seurantaa teknisen sektorin yhteistyön myötä saadusta palvelun laadusta ja määrästä.

Avoin nuorisotalotoiminta osoittaa enemmän vierailuja kuin vuonna 2015. Tämä on myönteinen merkki siitä, että kohderyhmä arvostaa toimintaa.

Vuoden aikana verkostoituminen kehittyi verkostotapaamisilla nimellä Nuorisokahvi. Aktiivinen yhteistyö etsivän nuorisotyön, nuorisotyöpajojen, koulujen, sosiaalisen puolen ja perhekeskuksien sekä muiden kunnallisten yksiköiden, kolmannen sektorin ja yhdistysten ja seurakuntien kanssa on toiminut hyvin.

Nuorisovaltuustolla oli aktiivinen vuosi ja käynnisti muun muassa Raaseporin ensimmäinen Pride-tapahtuma. Samalla enemmän aktiivisuutta tarkoittaa, että ostopalvelujen määrärahojen käyttö lisääntyy hieman. Vuodelle 2018 talousarviossa pitäisi olla erillinen kustannuspaikka nuorisovaltuustolle, jotta toiminnan liittyvät kulut saataisiin selkeimmin esille.

**Toimiala: Yhdyskuntatekniikka**

Luottamuselin: Yhdyskuntatekninen Itk

Vastuuhenkilö: Tekninen johtaja Jan Gröndahl

KÄYTTÖTALOUS

Yhteenveto

**Toimialan perustiedot**

Yhdyskuntatekninen toimiala jakautuu talousarvion suhteen kahteen toimialaan: 1) yhdyskuntatekniikkaan ja 2) kaavoitukseen, rakentamisen luvitukseen ja ympäristövalvontaan. Yhdyskuntatekninen lautakunta vastaa koko toimialan yhdyskuntatekniikasta, maaomaisuuden hallinnasta ja talousarviosta sekä henkilökunnasta. Kaavoituslautakunta on asiantuntijalautakunta kaavoituskysymyksissä, ympäristö- ja rakennuslautakunta hoitaa rakennus- ja ympäristöluvut ja jätelautakunta on koko läntisen Uudenmaan viranomaislautakunta.

**Pääasialliset tehtävät:**

- Edistää Raaseporin kaupungin kasvua ja viihtyisyyttä.
- Vastata maapolitiikasta, aluesuunnittelusta ja rakennusvalvonnasta.
- Vastata yleisten alueiden hoidosta ja kunnossapidosta.
- Luoda viehättävä rakennettu ympäristö sekä turvata kaupungin ympäristö- ja luonnonarvot.
- Edistää turvallista infrastruktuuria ja hyviä liikenneyhteyksiä kaupunkiin ja kaupungista.

**Toimialan strategia 2016-2018**

Raaseporin alue tarjoaa hyvät toimintaedellytykset yritystoiminnalle hyvien liikenneyhteyksien varrelle luontevasti sijoittuvilla liike- ja teollisuustonteilla. Aktiivisella maankäyttöpolitiikalla ja kaavoituksella luodaan edellytyksiä muutolle ja kaupungin kasvulle. Kaavoitus tapahtuu ensi kädessä omalla maalla. Kaupunki tukee pendelöintiä kehittämällä Karjaan matkakeskuksen aluetta yhdessä muiden maanomistajien ja toimijoiden kanssa. Kaupunki vaikuttaa aktiivisesti siihen, että rautatie- ja maantieyhteydet Länsi Uudellamaalla kehittyvät.

Paikkakunnalle muuttoa edistetään kiinnostavalla tontti- ja asuntotarjonnalla sekä tehokkaalla, avoimella tonttien markkinoinnilla. Luonto, vesistöt ja ruukkimiljööt ovat Raaseporin vahvuus!

Kaupunki parantaa kiinteistöjen, katujen ja yleisten alueiden hoidon taloudellisuutta ja tehokkuutta edelleen kehittämällä kaupungin teknisten toimintojen välistä yhteistyötä. Kaupungin palvelutuotannossa hyödynnetään markkinoita ja otetaan käyttöön uusia toimintamalleja esim. ruuhkahuippujen tasaamisessa.

Rakennusvalvonta ja ympäristötoimisto toimivat samoissa tiloissa muun teknisen toimen kanssa ja koko toimiala pyrkii näin hyödyntämään osastojen välisiä synergiaetuja. Viranomaistoimintojen mahdolliseen alueellistamiseen varaudutaan, Raasepori on näiltä osin valmis keskustelemaan yhteistyöstä Insoon ja Hangon kanssa.

Vuoden 2016 on odotettavissa Länsi-Uudenmaan ja Itä-Uudenmaan jätehuoltoyhtiöiden fuusioituminen, Raasepori toimii uuden jätehuoltolautakunnan isäntäkuntana toistaiseksi.

**Kriittiset menestystekijät:**

- Hyvä ja selkeä johtaminen, selkeät toimenkuvaukset ja vastuualueet.
- Taloudellisen tilanteen mukaan mitoitettu motivoitunut ja osaava henkilökunta.
- Vaihtoehtoisia tuotantotapoja infralle, markkinoiden aktiivinen hyväksikäyttö uusinvestoinneissa ja ruuhkahuippujen tasaamisessa.
- Oikein mitoitettu asiakaspalvelu sekä osastoilla että kaupungin kotisivuilla.
- Selkeä kaavoitus, nopeat rakennusluvut sekä tonttien oikea-aikainen markkinointi ja myynti.
- Kyky reagoida nopeasti tuleviin tarpeisiin ja kysyntään.
- Kärkihankkeiden, kehitysprojektien tehokas läpivienti.
- Hankkeiden toteutuksen aikataulusuunnittelu, työvaiheiden suunnittelu ja etukäteismarkkinointi aluetta luovutettaessa.
- Hyvä yhteistyö teknisen keskuksen, sisäisten palvelujen, Raaseporin Veden, Tammisaaren Energian ja muiden verkkorakentajien kanssa:
  - Investointien samanaikainen toteuttaminen muiden toimijoiden kanssa kun se on mahdollista.
  - (Yhteisten) hankintamenettelyjen kehittäminen.
- Hyvä yhteistyö alueellisten ja valtion viranomaisten kanssa.

**Toimiala: Yhdyskuntatekniikka**

Luottamuselin: Yhdyskuntatekninen Itk

Vastuuhenkilö: Tekninen johtaja Jan Gröndahl

KÄYTTÖTALOUS

Yhteenveto

**Yhdyskuntatekniikka panostaa asiakaspalvelun parantamiseen ja kasvua ja kehitystä tukeviin toimenpiteisiin**

Teknisen toimialan kasvutoimenpiteiden polttopisteenä ovat olleet kaavahankkeet, myynnin kautta saatavassa hyödyssä, liiketoiminnan mahdollistamisessa ja kiinteistön uuden käyttötarkoituksen muuttamisessa. Kaupungin rakennettuja kiinteistöjä, jotka eivät ole aktiivisessa ja tuottavassa käytössä on myytävien kiinteistöjen listalla. Pääosa näistä kohteista vaativat asemakaava muutoksen tai poikkeusluvan, jotta ne voidaan jalostaa ja ottaa uuteen käyttötarkoitukseen. Kaavoitusohjelman päivityksessä huomioidaan ja resursoidaan nämä kehityshankkeet muiden kaavahankkeiden kanssa.

Sopeutustoimenpiteissä polttopisteenä ovat olleet sopeuttamistoimenpiteet henkilöstökulujen alentamiseksi, mikä on onnistunut palvelutason kustannuksella. Asiakaspalaute ja toiminnan vasteajat ovat hetkittäin johtanut kriittiseen palautteeseen. Toimialan hallinto ja toiminnot keskitetään yhteen palvelupisteeseen kaupungin omilla kiinteistöissä ja panostetaan henkilökunnan hyvinvointiin.

Toimialalla luodaan edellytykset kasvuille ylläpitämällä joustava ja nopea luvananto rakennustarkastuksessa ja ympäristötoimistossa. Sähköinen lupakäsittely otetaan käyttöön heti kun se on toiminnan kannalta järkevästi hyödynnettävissä.

Viranomaistoiminnan (rakennusvalvonta ja ympäristönsuojelu) tulee tapahtua läheisessä ja hyvässä yhteistyössä teknisen toimialan muun operatiivisen toiminnan kanssa, kuten esim. osastojen sisäiset lausunnotmenettelyt, maanhankinta ja myynti, kaavoitus ja aluerakentaminen.

Teknisen toimen edustajat ovat aktiivisia hankekehityksessä, tavoitteena käynnistää infrastruktuurihankkeita Länsi-Uudellamaalla yhdessä ELY-keskuksen ja liikenneviraston kanssa Länsi-Uudenmaan liikennejärjestelysuunnitelmaa koskevan aiesopimuksen 2014–2019 mukaisesti. Rantaradan/kt 51 ja Hanko-Hyvinkää radan/vt 25 kehityskäytävät ovat seudullisesti tärkeitä, unohtamatta myös paikallisia hankkeita. Rantaradan ja sen nykyisen liikennöinnin osalta käydään Länsi-Uudenmaan kuntien välillä keskustelua, jonka tavoitteena on vaikuttaa rantaradan (ja myös Hanko-Hyvinkään radan) kehittämiseen ja liikennöintiin.

Olemassa olevien ja uusien yritysten toimintaedellytysten turvaamiseksi tarjotaan teollisuus- ja työpaikkatontteja ja täten laajennusmahdollisuuksia menestyville yrityksille. Pienvenesatamia kehittämällä luodaan edellytykset uusille oheisliiketoiminnoille. Vähittäis- ja päivittäiskaupan kehittämiseksi Raaseporin alueella on hankkeita vireillä, tontinvaraussopimuksia ja kaavamuutoksia.

**Kaupunginvaltuuston sopeuttamistoimenpiteet: 2016, tulojen kasvattaminen + 50 000 €**

Yhdyskuntatekniikka sopeuttaa toimintaansa vallitsevan talouden mukaan. Tämä edellyttää, että palveluiden tuotantotapoja pitää muuttaa ja sopeuttaa vallitsevaan tilanteeseen.

Rakennustarkastus seuraa aktiivisesti myönnettyjä rakennuslupia ja suorittaa vanhojen ja pidennettyjen rakennuslupien loppukatselmuksen, mikä lisännee kiinteistöverotuloja pitkällä tähtäimellä.

Metsänmyynti muodostaa tärkeän osan toimialan tuloista, talousmetsien tuottoa korjataan hieman ylöspäin (+ 25 000 €) aikaisempien toimintavuosien metsäntuoton perusteella.

Oma tekninen henkilökunta keskittyy keskusta-alueiden sekä muiden keskeisten paikkojen kunnossapitoon. Valvontaa ja työnjohtoa tehostetaan tuotantotapojen muuttuessa.

Raaseporin kaupungin ja yksityisten maanomistajien tonttien oikein suunnattu markkinointi, valmiiden kunnallistekniikalla varustettujen tonttien markkinointi tapahtuu ensisijaisesti kaupungin verkkosivujen kautta (tonttipörssi) sekä yhteistyössä maanomistajien ja välittäjien kanssa.

Vuokratonttien määrää lisätään, mahdollisuus vuokrata tontti asuntorakentamiseen ja yritystoimintaan tulee olla varteenotettava vaihtoehto. Rakentamiseen ryhtymisen kynnystä tulee madaltaa. Maapoliittisen ohjelma odotetaan tuovan lisäarvoa kiinteistöjen ja maa-alueiden hankintaan ja luovutukseen

Kaavoituksen painopiste asetetaan kaupungin omaan tonttituotantoon, ts. hankkeisiin, joissa kaavoitus tapahtuu kaupungin omilla maa-alueilla. Kaavatuotanto on monipuolista ja tarjoaa erityyppisiä tontteja asumiseen ja



**Toimiala: Yhdyskuntatekniikka****Luottamuselin: Yhdyskuntatekninen Itk****Vastuuhenkilö: Tekninen johtaja Jan Gröndahl****KÄYTTÖTALOUS****Yhteenveto**

yrittöimintaan. Kaavoituksessa tulee varautua kaavoitusohjelmaa täydentäviin kaavahankkeisiin, jotka kytkeytyvät kehitys- ja alueiden jalostushankkeisiin.

Yhteistyötä teknisen keskuksen ja sisäisten palvelujen välillä kehitetään, tavoitteena koordinoita kiinteistömyyntiä sekä 'jalostaa' myyntikohteita (kaavamuuos ym.) ja asettamalla aikataulu kiinteistöjen valmistumiselle myyntiä varten.

Yhteistyötä teknisen toimialan ja sisäisten palveluiden välillä kehitetään edelleen, mm. sisäisten palveluiden johto osallistuu teknisen toimialan johtoryhmätyöskentelyyn säännöllisesti.

**Toimiala seuraa aikaisempia toimenpideohjelman linjanvetoja**

Edellisessä toimenpideohjelmassa oli useita toimenpiteitä, joita tähän mennessä ei ole toteutettu. Kyse on prosesseista, jotka pitkällä aikajänteellä tuottavat taloudellista tai toiminnallista hyötyä. Pääpaino teknisen toimialan toimenpiteissä toimintavuonna 2016 on jatkaa ja saattaa loppuun aikaisemmat sopeutustoimenpiteet, jotka sisältyvät kaupungin eri ohjelmiin, esim. kaavoitusohjelmaan ja maapoliittisen ohjelmaan.

Kasvua edistävinä toimenpiteinä on aiemmin hyväksytyissä toimenpideohjelmissa mainittu esim.:

- kasvu turvataan jatkuvalla aktiivisella maapoliitikalla ja maa-alueiden ja vapaa-ajan tonttien myynnillä.
- maapoliittinen ohjelma on hyväksytty 2015, tehokas ja pitkäjänteinen maapoliittikka antaa taloudellista hyötyä,
- strategisesti ei-tärkeiden alueiden ja matalatuottoisten kiinteistöjen myynti on käynnissä (yhdyskuntatekniikan ja sisäisten palvelujen välinen kiinteistökehitys tapahtuu kiinteässä yhteistyössä),
- saada vauhtia sisäänmuuttoon valmistamalla asemakaavoja, jotka voidaan jalostaa uusiksi tonteiksi.
- valmistaa enemmän tontteja elinkeinotoiminnalle
- inventoida asuntorakentamispotentiaali Knipnäs-Tammiharju -alueella ja käynnistää rakennuskelpoisten alueiden asemakaavoitus
- kaavan, (vaihe II) laatiminen kaupungin alueelle Baggön vierassataman viereen, joka voidaan vuokrata mökkikylätoimintaan.
- jalostaa houkuttelevia lähellä rantaa sijaitsevia asuinalueita (Tammiharju, Knipnäs ja Pumpullahti),
- kaupunki omistaa saaristossa ja järvien äärellä maa-alueita, joita voidaan kaavoittaa ja myydä tontteina vapaa-ajan asumiseen/asumiseen, esimerkkeinä mainittakoon Skäldö ja Tovö Tammisaaren saaristossa sekä Bråtan Mustiolla Lohjanjärven rannalla,
- Karjaan läntinen taajama, osayleiskaava, tämän kaavan avulla kaupunki voi turvata alueen suunnittelun pitemmällä tähtäyksellä,
- käynnistetyt kaavahankkeet Pohjan Gumnäsissä, Karjaan Kaskimaan alueella ja Tammisaaren Båssabölessä toteutetaan. Billnäsin ruukin ja Dragsvikinrannan asemakaavat saadaan valmiiksi.
- Karjaalla suunnitellaan matkakeskusta rautatieaseman alueelle laatimalla niin sanottu konseptisuunnitelma,
- selvitetään edellytykset toteuttaa ulkoalueiden hoitopalvelu osin alueurakkana muodostamalla sopivia fyysisiä alueita.
- Raaseporin kaupungin ja yksityisten maanomistajien tonttien tehokkaampi ja parempi markkinointi.

Teknisen tiimin yhteistyötä kehitetään edelleen.

Yhteistyötä teknisen toimialan ja sisäisten palvelujen välillä syvennetään. Ulkoalueiden hoitoa ja kunnossapitoa syvennetään yhteisellä työnjohdolla, päivystyksellä sekä osittain yhteisellä konekannalla.

Saavutettavat edut:

- Lisää resursseja ulkoalueiden hoitoon
- Konekannan tehokkaampi käyttö
- Ei päällekkäisiä toimintoja
- Enemmän henkilöitä päivystykseen
- Hallinnolliset urakkarajat poistuvat (katu/puisto/kiinteistö)

Yllä mainitut kaavasuunnitelmat on sisällytetty kaavoitusohjelmaan (kv 23.3.2015 § 25).



**Toimiala: Yhdyskuntatekniikka**

Luottamuselin: Yhdyskuntatekninen Itk

Vastuhenkilö: Tekninen johtaja Jan Gröndahl

KÄYTTÖTALOUS

Yhteenveto

**Ei-strategisten maa-alueiden myynti ja uusien kestävän asutuksen alueiden luominen kiinnostaviin ympäristöihin**

Työn alla on mm. Karjaan läntinen taajama ja Horsbäck-Kärby yleiskaavat, Lisäksi on vireillä mm. Karjaan keskustan-, Pohjan keskustan-, Gumnäsin-, Båssastrandenin- ja muita pienempiä kaavoja, joilla esim käyttötarkoitusta tai rakennusoikeutta muutetaan. Kaikki nämä kaavahankkeet ovat pääasiassa kaupungin omistamilla mailla ja tarjoavat monipuolisen tonttivarannon rannan läheisyydessä sekä omakoti- että rivitalotonteille. Kyseiset kaavahankkeet valmistuvat vuodesta 2016 lähtien.

Vähittäis- ja päivittäistavarakauppa elää murroksessa Raaseporissa, kauppapaikat ovat haussa usealla kaupan toimijalla. Kehityshankkeita ja kaavamuuoksia on meneillään, jotka mahdollistavat kaupallisen- ja elinkeinotoiminnan ja siihen liittyvän pysäköinnin ja liikennejärjestelyiden toteuttamisen.

Taloudellisia seurauksia: Ei aktiivisessa käytössä olevien alueiden muuttaminen pitkällä aikavälillä tuottaviksi.

**Uudisajattelua rakennusoikeudesta ja suunnittelusta**

Kaupungin omistama alue "Bråtan" Oxbergetin takana Lohjanjärven rannalla voisi nykyisen yleiskaavan mukaan yksityiskohtaisella suunnittelulla tuottaa huomattavan määrän rakennuspaikkoja vapaa-ajan asumiseen. Kaavahanke sisältyy kaavoitusohjelmaan.

Kaupungin kaavoitusohjelmassa priorisoidaan hankkeita, joissa painopiste on kaupungin omistamalla maalla.

Yleiskaava ja sen jälkeen Karjaan läntisen taajaman asemakaava varmistavat Karjaan alueen tulevaisuuden tonttivarannon.

Laajentamalla Båssastrandin asemakaava-alueita kaupungin maalle voi kaupunki saada huomattavan tonttivarannon, joka sijaitsee houkuttelevalla, merenläheisellä alueella.

Gumnäsin ja Klockaruddenin asemakaavat lisäävät Pohjan alueen tonttivarantoa.

Tammiharjun asemakaavan tarkoituksena on kehittää aluetta uusiin käyttötarkoituksiin, mm. monipuoliseen asumiseen, sekä taata nykyisen rakennusmassan käyttö- ja kehitysmahdollisuudet.

Taloudellisia seurauksia: Kaavoitus on olennainen osa aluekehitystä ja -jalostusta, kaupunki hyötyy maa-alueiden arvonnoususta.

**Tonttien valmiiksi saattaminen uusien työpaikka-alueiden tarpeisiin**

Horsbäck-Kärby -alueen kaavoitus jatkuu vuoden 2016 aikana. Osayleiskaava, jonka tuloksena on yritys- ja pienteollisuustonteja. Lisäksi vaaditaan asemakaava, joka perustuu suoraan yleiskaavaan.

Karjaan rautatieaseman lähialueiden kehittäminen ja maankäytön suunnittelu on käynnissä, kehityshankkeeseen osallistuu kaupungin lisäksi VR, senaattikiinteistöt ja Liikennevirasto. Rautatiealueen kehittämisestä laaditaan maanomistajien kesken suunnitelma, jossa alueen toiminnalliset ja maankäytölliset tavoitteet määritellään.

Karjaan rautatieaseman aluetta kehitetään nk. liikennekeskusalueena, jossa on eri toimintoja kuten asuminen, kaupallinen toiminta, paikoitusratkaisut, joukkoliikenne ja työpaikat. Focus-rakennuksen käyttötarkoitus huomioidaan suunnitelmassa. Rautatiealueen kehityksen tulee tukea joukkoliikennettä (rataliikenne) ja tehdä näin Raaseporista kiinnostava alue pendelöintiliikennettä ajatellen ja toimia mahdollisen tulevan kaavoituksen tavoiteselvityksenä.

Taloudellisia seurauksia: Työpaikka-, teollisuus-, kaupallisten alueiden taloudellinen vaikutus kaupungille on suuri, sekä suorat että epäsuorat taloudelliset vaikutukset.

**Toimiala: Yhdyskuntatekniikka**

Luottamuselin: Yhdyskuntatekninen Itk

Vastuuhenkilö: Tekninen johtaja Jan Gröndahl

KÄYTTÖTALOUS

Yhteenveto

**Toimenpideohjelma 2017–2018 toimialan kannalta**

Kaupungin maankäytön strategiset suuntaviivat ilmenevät kaupunginvaltuuston 10.6.2013 hyväksymästä strategiasta. Strategia viitoittaa tavoitteet ja painopisteet vuosille 2014–2017.

- Maapoliittinen ohjelma on maankäytön ja kehittämisen strategian toimeenpaneva asiakirja.
- Tekninen keskus ja sisäiset palvelut laajentavat yhteistyötään ulkoalueiden hoidossa.
- Nopeat ja selkeät päätökset koskien maaomaisuuden myyntiä.
- Kaavoitusprosessia pyritään tehostamaan tavoitteena lisätä tonttivarantoa koskien sekä asuntotontteja että työpaikkatontteja.
- Investoinnit kilpailutetaan oikeaan aikaan sopivina kokonaisuuksina.
- Vierassataman ja pienvenesatamien toimintaa kehitetään lisäämällä venepaikkojen määrää ja Tammisaaren alueelle toteutetaan ns. kaupallinen veneenlaskualue isoille veneille.
- Yhdessä kaupunginkanslian kanssa kehitetään mittalukuja teknisen toimialan tuloksen seurantaan koskien sekä suoritteita että taloutta.
- Henkilökunnan kanssa pidetään vuosittain kehityskeskustelut, määritetään henkilöstöressurssien tavoitteet ja mittarit.

**Investoinnit**

Investoinnit vuodelle 2016 noudattavat pääosin edellisen suunnitelmakauden toteutusta. Hankkeita ovat mm Karjaan paloaseman rakennushanke (nk kiinteistöleasing, rahoitetaan kaupungin taseen ulkopuolella) ja sellaiset hankkeet, jotka ovat osana sopimuskokonaisuutta, esim. maankäyttösopimukset. Karjaalle valmistuu ennen lokakuuta 2016 uusi paloasema. Se korvaa pelastuslaitoksen tilapäisesti vuokraamat tilat. Paloasema toteutetaan kiinteistöleasing-sopimuksella. Länsi-Uudenmaan pelastuslaitoksen kanssa solmitaan esisopimus.

Teknisen toimialan suuriin panostuksiin sisältyy panostus kalateiden ja tulvasuojien rakentaminen Mustionjokeen (6 vuotta 105 000 €/v, hanke yhteensä noin 5,5 miljoonaa euroa) ja Karjaan matkakeskuksen rakentaminen yhdessä valtion laitosten kanssa.

Investoinnit sisältävät myös Karjaan rautatiesillan peruskorjauksen sisällyttämisen suunnitelmakauteen ja yhteensovittaminen ns. Focus talon toimintaan ja sillankorjaus- tai tunnelivaihtoehdon selvittämisen.

Raaseporin kaupunki on mukana Eu-hankkeessa (ip-life hanke) jonka tavoitteena on kalateiden rahoittaminen Mustion joessa. Hankkeen jatko on selvillä toimintavuoteen 2016 mennessä.

Raaseporin kaupunki on aktiivisesti mukana Bromarvin saaristosataman kehityshankkeessa yhdessä kylätoimikunnan kanssa. Luontopolku Gåsörenin kautta Ramsholmenille sekä Ramsholmenin sillan uudistaminen toteutetaan mahdollisesti kehityshankkeena johon kaupunki osallistuu. Hankesuunnittelu toimintavuoden 2016 aikana.

Valmistelut Södra Vikenin kunnostamiseksi etenee, tarvittavat luvat hankitaan ja toteutus- ja rahoitusmalli selvitetään.

Oikein priorisoiduilla riittäväillä investoinneilla mahdollistetaan korjausvelan lyhentäminen. Tekninen toimiala ylläpitää Investointi- ja tonttutuotanto-ohjelmaa, joka sisältää tulevien toimintavuosien investointitarpeet hankkeittain jaoteltuna seuraavasti; 1) Vahvistetun asemakaavan toteuttaminen 2) Rakenteet ja rakennelmat 3) Maankäyttösopimusten mukaiset velvoitteet 4) Kehitysprojektit ja hankesuunnittelu

Kaupungilla on keskeinen rooli useissa kehityshankkeissa. Näiden toteutuksen yhteydessä rakennetaan uutta, parannetaan vanhaa ja luodaan uusia työpaikkoja.

**Prosessien ja toiminnan arviointi:**

Raaseporin kaupunginvaltuusto päätti kokouksessaan 26.9.2016 § 85 hallintosääntöuudistuksesta, jossa mm päätettiin, että yhdyskuntatekninen lautakunta ja sisäisten palveluiden johtokunta, niiden toiminnot yhdistetään. Toimintavuotta 2016 kuvastaa voimakkaasti hallintosääntömuutoksen valmistelu. Teknisen toimen toimintoja ja hallintoyksiköitä muutettiin, osastojen lukumäärä pieneni ja näinollen työskentelytavat osaltaan muuttuivat loppuvuodesta 2016.

**Toimiala: Yhdyskuntatekniikka****Luottamuselin: Yhdyskuntatekninen Itk****Vastuhenkilö: Tekninen johtaja Jan Gröndahl****KÄYTTÖTALOUS****Yhteenveto**

Tekniseen toimiala käsittää seuraavat toimintaosastot: 1) Hallinto 2) Yhdyskuntatekniikka 3) Kaavoitus- ja ympäristö 4) Tilahallinto ja 5) Jätelautakunta

Tekninen lautakunta käsitteli kokouksissaan 23.8.2016 lähtien koko toimialan toimintoja, talousarvioseurantaa sekä henkilöstöasioita lukuunottamatta rakennus- ja ympäristöviranomaistoimintaa sekä ympäristöterveydenhuollon toimintaa. Kaavoituslautakunta toimi asiantuntijalautakuntana kaavoituskysymyksissä, ympäristö- ja rakennuslautakunta vastasi rakennus- ja ympäristöluvista ja jätelautakunta toimi on koko (läntisen) Uudenmaan viranomaislautakuntana.

Toimintavuoden 2016 aikana kaupunginvaltuusto käsitteli 3 talousarviomuutosta teknisen toimialan osalta; investointimäärärahamuutos ja siirto investointikohteiden välillä (kv 14.11.2016 § 104 ja §106) ja käyttökulujen ja investointimäärärahan muutos liittyen kiinteistönmyyntiin (kv 12.12.2016 § 126).

Merkittävä asia, joka toteutettiin vuoden 2016 lopussa, oli kaupungintalon vuokrasopimuksen päätyminen, josta syystä kaupungintalon toiminnot siirrettiin vuokratilasta (yksityinen vuokranantaja) muihin kaupungin omiin kiinteistöihin. Hallintoyksiköiden muutto tapahtui loppuvuodesta 2016, muuton taloudellinen vuotuinen vaikutus on yli 300 000 € (Kh 10.10.2016 § 333).

Toimintavuoden 2016 aikana laadittiin ns kiinteistöstrategia, jossa kaupungin rakennukset luokiteltiin eri 'salkkuihin, joille on määriteltä salkkukohtainen sisäinen vuokra sekä hoitotasoluokitus. Kiinteistöstrategian käyttöönotto ja toimeenpano vuoden 2017 lähtien. Kiinteistöstrategian yhteydessä määriteltiin myös ne kiinteistöt, joista luovutaan.

Toimintavuosi 2016 alkoi edellisvuosien tapaan haastavassa taloudellisessa tilanteessa ja toiminnan talousarviokehitykset olivat taloudellisesti kireät. Yhdyskuntatekninen lautakunta käsitteli vuoden alussa toiminnan sisältöä käyttösuunnitelmassa.

Yhteistyötä sisäisten palvelujen kanssa kehitettiin edelleen teknisen tiimin puitteissa, kunnes toiminta konkreettisesti loppuvuodesta siirtyi toimimaan saman toimialan ja lautakunnan alaisuuteen. Strategisesti tärkeitä maa-alueita ostettiin Horsbäckista sekä merkittävä maanvaihto toteutettiin, tässä kaupunki vaihtoi metsämaata yleiskaavoitettuun kaavoituksen raakamaahan. Maanhankintaneuvotteluja käytiin työpaikka ja teollisuusalueiden toteuttamiseksi.

Kiinteistönmyynti ei toteutunut toimintavuoden 2016 aikana suunnitellusti, kaupunginvaltuusto hyväksyi talousarviomuutoksen kokouksessaan 12.12.2016 § 126. Yleisesti voidaan todeta, että pientalojen tonttikauppa kävi nihkeästi mutta aiempien vuosien pitkäjänteinen kiinteistönkehitystä jatketaan.

Kaupungin oma omakotitalotonttivaranto on hyvä, Raaseporin kaupungilla on yhteensä n 120 pientalotonttia myytävissä eri puolilla kaupunkia (kaupungin maalla olevat tontit).

Vuoden aikana rekrytoitiin ympäristötarkastaja ja kaavoitusarkkitehti, kaupungin sisäisenä rekrytointina täytettiin kaksi osastonpäällikön virkaa, kaavoitus ja ympäristöosastolle sekä tilahallinto-osastolle.

Kaavoitus on jatkanut vuonna 2016 aktiivista yhteistyötä keskeisten viranomaisten, kuten Uudenmaan ELY-keskuksen ja Uudenmaan liiton kanssa. Kaavoitus on ollut edustettuna mm. matkailua ja tuulivoimaa koskevissa asiantuntijatyöryhmissä ja vaikuttanut aktiivisesti Uudenmaan 4. vaihemaakuntakaavaehdotuksen valmisteluun. Karjaan läntinen yleiskaava ja Horsbäckin yleiskaava eteni, tavoitteena on viedä yleiskaavat hyväksyttäväksi vuoden 2017 aikana.

**Käyttökulut**

Teknisen toimialan normaali toiminta osoittaa + 68 943 €:n ylijäämää suhteessa nettotalousarvioon.

Toimialalla ei tehty talousarviomuutoksia käyttökulujen osalta toimintavuonna.

Toimialalta on vuoden aikana kaksi henkilöä siirtynyt eläkkeelle, ympäristötoimistosta sekä katujen kunnossapidosta.

Sekä keväältävi että syksy olivat vähälumisia, joten talvikunnossapidon kustannuksissa tuli säästöjä. Viranomaistoiminnan (rakennusvalvonta ja ympäristönsuojelu) taloutta koskevat tavoitteet saavutettiin.

**Toimiala: Yhdyskuntatekniikka****Luottamuselin: Yhdyskuntatekninen Itk****Vastuuhenkilö: Tekninen johtaja Jan Gröndahl****KÄYTTÖTALOUS****Yhteenveto**

Muita osastoja voidaan yleisellä tasolla kuvata seuraavasti,

Yhdyskuntatekninen osasto käytti 1 985 986 € tienpitoon ja 658 712 € puisto-osaston toimintaan. Katujen ylläpito ostopalveluna maksoi 129 486 € budjetoitua vähemmän. Tievalaistuksen sähkökustannukset olivat 382 521 €, mikä oli selvästi vähemmän kuin aikaisemmin. Ajoneuvokeskuksen polttoainekustannukset olivat 55 312 €. Puisto-osastolle asetetut vaatimukset mm. leikkipuistojen seurannasta ja hoidosta kasvavat koko ajan. Yhdyskuntateknisen osaston toimintakate oli -4 202 257 €.

Toimialan kaavoitus, luvat ja ympäristö toimintakate oli 23 238 € budjetoitua suurempi. Kaavoituksen ostopalvelujen määrärahat toteutettiin myönnettyjen varojen puitteissa. Eteläkärjen ympäristöterveydenhuollon (ympäristöterveydenhuolto ja eläinlääkärihuolto) kustannukset ylittivät yhteensä 21 308 eurolla.

Rakennusvalvonnan nettotulos ei toteutunut talousarvion mukaisesti. Tulojen toteutuma oli 80,6 % ja nettomenot ylittivät 105 803 eurolla..

Ympäristönsuojelun tulot toteutuivat 115,5 % eli 17 708 € yli talousarvion. Ympäristönsuojelun toimintakate oli 65 714 € talousarvioon verrattuna.

Kaavoituksessa käytettiin yhteensä 771 243 € ostopalveluihin. Rakennusvalvonta myönsi 323 rakennuslupaa, määrä oli melkein sama kun vuonna 2015. Ympäristönsuojelun osalta todetaan, että toteutuneiden suoritusten (luvat ja tarkastukset) määrä oli 335 vuonna 2016. Poikkeuslupia ja suunnittelutarveratkaisuja oli 64 kpl.

Kiinteistö- ja mittausosastolle kirjatut kiinteistömyyntitulot (myyntivoitto) oli 913 645 €. Osasto myi tai vuokrasi vuoden aikana yhteensä 23 tonttia. Vuonna 2015 määrä oli 20 tonttia, vuonna 2014 määrä oli 49 tonttia ja vuonna 2013 49 tonttia. Mittausosaston toimintakate kokonaisuutena oli + 1 212 598 €. Talousarviomuutoksessa (12.12.2016 § 126) kiinteistömyynnin tuloja vähennettiin yhteensä 776 666 €, kokonaismyyntitulojen ollessa 998 844 euroa. Toimintavuoden 2016 aikana, hallintosäännön perusteella, kiinteistömyynti on keskitetty kokonaisuudessaan mittausyksikölle,

Metsätalouden puutavaranmyyntitulot olivat 810 238 € (talousmetsät ja puistometsät), myynti ylitti talousarvion 35 238 eurolla.

Pojoissataman maaperän puhdistuskustannukset olivat yhteensä 258 690 €, jotka katettiin maaperän ja vanhojen kaatopaikkojen puhdistamiseen varatuilla määrärahoille (Yktl 21.6.2016 § 102).

Yhdyskuntateknisen toimialan hallinto toteutui suunnitelmien mukaisesti. Syysmarkkinat osoittivat 20 025 €:n ylijäämää, mikä oli 25 € budjetoitua enemmän.

**Investoinnit 2016**

**Yhdyskuntatekniikka;** Tekninen keskus käytti 75,9 % vuoden 2016 investointivaroista, eli 4,625 miljoonasta käytettiin noin 3,512 miljoonaa

Investointimäärärahoja käytettiin seuraavasti (investoinnit esitetty erikseen kustannuksittain investointiluettelossa);

Puistoille, puistojen rakennelmille ja uimarannoille oli osoitettu yhtensä 130 000 € määräraha. Knipnäs in uimarannalle toteutettiin laiturin ja stallörsparkenin leikkipaikan ja uimarannan rakennelmia parannettu. Vieravenesatamissa suoritettiin pienehköjä parannustoimenpiteitä. Södra Vikenin ympäristölupahakemusta (vesilupa) ei jätetty vuoden 2016 aikana, asiaa käsiteltiin teknisessä lautakunnassa. Lupahakemus on valmiina ja valmis sisään jätettäväksi pienehköin täydennyksin. Södra vikenin ruoppaus sisällytetään tulevien vuosien investointisuunniteltaan

Vt 25 liikennejärjestelyille varattu määrärahaa ei käytetty/aktivoitu toimintavuoden aikana. Edellisvuotena määräraha käytettiin tiesuunnitelman toteuttamiseen Mangårdin alueella Mustiossa, hanke on osa laajempaa tierakennuskokonaisuutta, johon liittyy keskikaideosuus, tasoristeysten poistoja, eritason/sillan rakentamista jne. Hanke toteutetaan yhteishankkeena Liikenneviraston kanssa. Rakennustyöt jatkuivat Liikenneviraston toimesta vuoden 2016 aikana.

**Toimiala: Yhdyskuntatekniikka**
**Luottamuselin: Yhdyskuntatekninen Itk**
**Vastuhenkilö: Tekninen johtaja Jan Gröndahl**
**KÄYTTÖTALOUS**
**Yhteenveto**

Investoinnit sisälsivät myös Karjaan rautatiesillan peruskorjauksen ja sen yhteyteen toteutettavan asemanseudun (ns. matkakeskuksen) suunnittelun. Karjaan keskustan keskeisten hallintorakennusten yhteensovittaminen sillankorjaus- tai tunnelivaihtoehdon kanssa on käynnissä.

Raaseporin kaupunki on aktiivisesti mukana Bromarvin saaristosataman kehityshankkeessa yhdessä kylätoimikunnan kanssa.

Teknisen toimialan panostuksiin sisältyy kalateiden rakentaminen Mustionjokeen (6 vuotta 105 000 €/v, hanke yhteensä noin 5,5 miljoonaa euroa). Raaseporin kaupungin rahoitusosuutta tuleville vuosille on tarkennettu kokonaismäärärahan puitteissa. Hankkeelle on myönnetty merkittävä ulkopuolinen (EU)maksuosuus, Raaseporin kaupunki on mukana EU-hankkeessa (ip-life hanke) jonka tavoitteena on kalateiden rahoittaminen Mustion joessa.

Katuverkon investointiohjelma oli yhteensä 1,5 miljoonaa € ja summa käytettiin seuraavasti: Perusparannuskohteita ja katuvalaistusta parannettiin investointiohjelman mukaisesti.

- 93 000 € uusien katujen rakentamiseen
- 1 078 000 € kaupungin katujen asfaltointiin ja pienempiin perusparannuksiin
- 327 000 € valaistuksen rakentamiseen ja uusimiseen

Asuinalueiden laajennus: talousarvion 500 000 € jakautui seuraaville hankkeille:

- Tammisaari, Horsbäck (4-6 teollisuusalue)	114 566 €
- Malmkullan teollisuusalue, kadunrakennus	107 134 €
- Bäljarsin teollisuusalue, kadunrakennus.	99 485 €
- Kevyenliikenteenväylä Karjaa-Skuru	30 607 €
- Raatihuoneentorin liikennejärjestelyt	40 582 €
- Linnunlaulu	<u>105 141 €</u>
Yhteensä	497 515 €

**Riskien hallinta ja sisäinen valvonta, tekninen toimiala**

Teknisen toimialan toiminnan kehitykseen vaikuttavien tärkeimpien riskien ja epävarmuustekijöiden sekä muiden seikkojen arviointi.

Operatiiviset riskit:

- henkilökunnan pätevyys, ammattitaitoisen henkilökunnan saatavuus, tietojärjestelmien toimivuus, konjunktuurivaihtelut, lainsäädännön muutokset
- epämukavat työajat ja päivystys (yötyö, viikonloput, pyhät, loma-ajat)
  - o paikalliset sopimukset, sijaiset ja varahenkilöt, oman henkilöstön resursointi
- henkilövaihdokset, nk. hiljainen tieto ja kokemus katoaa (voi myös olla kehitysmahdollisuus!)
- urakoitsijat ja konsultit, onko meillä toimivat (paikallis)markkinat kattamaan kaupungin palvelutarve (esim. talvikunnossapito, tekninen suunnittelu, hankintaprosessit ym.)
- raaka-aineiden saatavuus (ruokahuolto, rakennustoiminta)
  - o raaka-aineiden hankinta (oikeaan aikaan, oikea määrä ym.)

Tilanne kiinteistömarkkinoilla:

- kiinteistö- ja tonttimyynti
- paikallinen hinnanmuodostus, kiinteistömarkkinat
- tarvittavat tulot kattamaan kunnallistekniset kustannukset
- kaavoituksen oikea ohjaus, tietoisuus markkinoiden tarpeista

Vahinkoriskit:

- vakuutukset vahinkojen, onnettomuuksien, vikojen ja toimintakatkojen varalta
- huomattavat oikeudenkäynnit sekä muista mahdollisista oikeudellisista toimista tai viranomaistoimenpiteistä johtuvat riskit

**Toimiala: Yhdyskuntatekniikka**

Luottamuselin: Yhdyskuntatekninen Itk

Vastuhenkilö: Tekninen johtaja Jan Gröndahl

KÄYTTÖTALOUS

Yhteenveto

Ympäristötekijät

- tarve puhdistaa maaperä, mikä kaupungin tulisi maksaa ja jolle ei ole taloudellisia edellytyksiä (taloudellinen riski)
- luvitus ja sisäiset prosessit operatiivisen ja viranomaisten toiminnan välillä
- ilmastomuutos? (Runsaslumiset tai vähälumiset talvet, korkea (meri)veden pinnankorkeus, myrskyt, kuivuus ym.)

## Teknisen toimialan sisäinen valvonta

- jos toiminnassa on havaittu puutteita valvonnassa, on asia ensi kädessä otettava käsiteltäväksi sisäisesti; yksikönpäällikkö, osastopäällikkö, toimialapäällikkö (nk. virkatie)
- puutteet korjataan
  - o poliittiset päätöksentekijät (tekninen lautakunta, kaupunginhallitus)
  - o taloudelliset seuraukset
  - o viranomaismenettely

Jos teknisellä toimialalla on havaittu puutteita virheitä sisäisessä valvonnassa, on niistä tehtävä selvitys ja ehdotus niiden korjaamiseksi.

- säännösten, määräysten ja päätösten noudattaminen
- tavoitteiden saavuttaminen, varojen käytön tarkkailu, pätevä ja luotettava tuloksen arviointi
- riskienhallinnan järjestäminen (onko päivitetty ja tarpeeksi laajaa, onko vastuu jaettu ysiselitteisellä tavalla, onko tähän riittävää pätevyyttä, onko riskit onnistuttu ennakoimaan oikeaan aikaan ja rahallisesti oikean suuruisina?)
- hankintojen, kilpailutusten ja omaisuuden hoidon valvonta
- sopimustoiminta, sopimuskäsittelyn sisäiset prosessit (valmistelu, lainopillinen valvonta, kilpailutusvalvonta ym., oikea päättävä elin ym.)
- Sopimusten seuranta (taloudellinen seuranta, aikaseuranta, vastuuseuranta, sopimusaikaiset muutokset toiminnassa ym.)

**Toimenpideohjelman 2016 seuranta****Yhdyskuntatekniikka panostaa asiakaspalvelun kehittämiseen ja kasvua ja kehitystä tukeviin**

**toimenpiteisiin:** Vuonna 2016 toteutettu organisaatiomuutos on tuottanut joustavamman ja tehokkaamman organisaation. Organisaatioon ja toimintaan on luotu selvempiä kokonaisuuksia, esim. yhdyskuntatekniikassa. Muutokset ovat myös parantaneet rakennusvalvonnan ja ympäristötoimiston asiakaspalvelua.

**Kaupunginvaltuuston sopeutustoimenpiteet: 2016, tulojen lisäys +50 000 €**

Tulot eivät ole lisääntyneet toivottuun tahtiin. Maksutulot, erityisesti rakennusvalvonnan tulot vähenivät vuoteen 2015 verrattuna. Maanvuokratulot sitä vastoin lisääntyivät vuoteen 2015 verrattuna. Myös puutavaran myynti kasvoi. Organisaatiomuutoksen myötä yhteistyö sisäisten palvelujen ja teknisen toimialan välillä on lisääntynyt kiinteistömyynnin suhteen.

**Ei-strategisten maa-alueiden myynti ja uusien kestävän asutuksen alueiden luominen houkutteleville alueille:**

Maanmyynti on ollut aika alhaista markkinatilanteesta johtuen. Vuoden aikana tehtiinkin siksi muutos talousarvioon. Hyväksytyjen asemakaavojen lukumäärä (13) on ollut budjetoitua (6) suurempi.

**Uudisajattelua rakennusoikeudesta ja suunnittelusta:**

Rakennusjärjestyksen tarkistaminen on menneillään.

**Tonttien valmiiksi saattaminen työpaikka-alueiden tarpeen täyttämiseksi:**

Vuoden aikana on tehty maan vaihtoja. Kaupunki sai maan vaihdon seurauksena noin 40 ha maa-alueen Skogbyssä. Maa-alueita on vuoden aikana ostettu Horsbäckin yritysalueelta ja Bromarvin vierassatamaa varten. Horsbäck-Kärby -kaavan työstäminen on edistynyt kaavaehdotuksen esillepanoon saakka.



## Yhdyskuntatekniikka

**Luottamuselin:** Yhdyskuntatekninen Itk  
**Vastuhenkilö:** Tekninen johtaja Jan Gröndahl

**KÄYTTÖTALOUS**  
**Yhteenveto**

### Toimialue

Yhdyskuntatekniikan toimialueeseen kuuluu:

- toimialan hallinto,
- hoitaa kadut, tiet ja yleiset alueet, puistot, uimarannat, satamat ja kaatopaikat. Se hoitaa myös suunnittelun, rakennuttajatoiminnan, ajoneuvokeskuksen, maanoton, metsätalouden, maankaatopaikat sekä toimintaan liittyvät investoinnit,
- kaupungin maapolitiikka, kaupungin maaomaisuuden hallinta, mittaustoiminta, kiinteistönmuodostus, karttapalvelu, yksityiset tiet,
- pienvenesatamat kaupungin omat laituripaikat mukaan lukien, rantapaikat, talvisäilytyspaikat sekä Tammisaaren vierassatama on järjestetty nettoyksiköksi talousarviossa,
- Länsi-Uudenmaan jätelautakunta
- pelastustoimi, joka hoidetaan sopimuksella Länsi Uudenmaan pelastustoimen kanssa (Espoon kaupunki).

Länsi-Uudenmaan jätelautakunta laatii jätteenkäsittelymääräykset, antaa yleisiä jätelakiin ja jätteenkäsittelymääräyksiin perustuvia ohjeita, vahvistaa jätetaksan ja -maksut sekä antaa lausuntoja jäteasioissa muille viranomaisille.

Itäisen ja läntisen Uudenmaan kunnat ovat päättäneet jätelyhtiöiden yhdistämisestä yhteiseksi yhtiöksi vuodesta 2015 lähtien, mutta fuusio vie todennäköisesti yhden vuoden oikeusprosessin takia. Kun Rosk'n Roll Oy Ab:n ja Itä-Uudenmaan Jätehuolto Oy:n välinen fuusio toteutuu, fuusioituvat myös jätelautakunnat. Kunnat ovat sopineet, että Raaseporin kaupunki jatkaa yhteisen jätelautakunnan isäntäkuntana. Lautakunnalla on kaksi työntekijää, yksi jäteasiamies joka toimii lautakunnan esittelijänä ja yksi jätahuoltokoordinaattori. Uuden toiminta-alueen valmistelut ovat käynnissä, jätelyhtiöiden fuusion odotetaan tapahtuvan vuoden 2016 aikana.

### Toimialan strategia 2016-2018

Parempi asiakaspalvelu koko toimialan osalta.

Vastata siitä, että kunnallistekninen peruspalvelu toimii ja että tehtävät toiminnan sopeuttamistoimenpiteet eivät vaaranna turvallisuutta eikä palvelutaso kärsi liikaa. Kehittää työturvallisuutta ja henkilökunnan hyvinvointia.

Asettaa taloudelliset ja pitkän aikavälin ratkaisumallit etusijalle.

Kilpailuttaa sopivat urakkakokonaisuudet paikalliset markkinat huomioiden.

Uudet investoinnit tehdään etupäässä ostopalveluina, hoitoon ja kunnossapitoon liittyvät hankkeet omana työnä.

Uusien kaava-alueiden laajennus toteutetaan investointikokonaisuuksina yhteistyössä Raaseporin Veden kanssa.

Työnjohtoon ja projektivalvontaan kiinnitetään enemmän huomiota.

Omakoti- ja työpaikkatontteja muodostetaan jatkuvasti siten, että rakennushankkeet eivät myöhästy tontin puuttumisen takia. Yleisiä alueita mitataan säännöllisesti, jotta määräraojen lukumäärää saataisiin pienennettyä ja jotta kiinteistöjärjestelmän selvyyttä voitaisiin parantaa.

Mittaus- ja kiinteistöosasto vastaa kiinteistönmuodostuksesta asemakaava-alueella, kaupungin maapolitiikan toteuttamisesta sekä hoitaa tonttien ja alueiden maanvuokraukset, ostot ja myynnit.

Kaupunki myy ensi sijassa valmiiksi kaavoitettuja tontteja. Kiinteistökehitysprosessia (kiinteistöjenmyynti ja osto, kiinteistöjen arviointi ja kaavoitus) kehitetään edelleen sisäisten palveluiden kanssa. Myös nk. ei-strategiset maa-alueet myydään toimenpideohjelman mukaisesti tai niitä käytetään vaihtokohteina maan hankinnassa.

Maankäyttösopimus laaditaan silloin, kun kaavoitetaan yksityisomistuksessa oleva maa-alue. Maapoliittinen ohjelma täydentää operatiivista työskentelyä.

Olemassa olevien venesatamien tasoa parannetaan. Uusia venepaikkoja/vesialueita venesatamalle ja veneenlaskurampille selvitetään, tavoitteena pitkällä tähtäimellä kasvattaa venesatamatoimintaa ja siihen liittyviä oheistoimintoja taloudellisesti kestäväällä tavalla. Raaseporin kaupunki toimii tällä hetkellä Länsi-Uudenmaan jätelautakunnan isäntäkuntana, fuusion jälkeen vastaten yht 12 uusmaalaisen jäsenkunnan jätteenkäsittelyä koskevista viranomaistehtävistä.

Pelastuspalvelut ostetaan Espoon kaupungilta. Tällä hetkellä Raaseporissa on kaksi paloasemaa vakinaiselle pelastustoiminnalle (Tammisaari ja Karjaa). Karjaalle rakennetaan uusi paloasema, joka otetaan käyttöön vuoden 2016 aikana.

**Yhdyskuntatekniikka**
**Luottamuselin: Yhdyskuntatekninen Itk  
Vastuhenkilö: Tekninen johtaja Jan Gröndahl**
**KÄYTTÖTALOUS  
Yhteenveto**

	TP 2015	TA 2016	TP 2016
<b>Suoritteet</b>			
Kokousten määrä YTL	11	11	12
Käsiteltyjen asioiden määrä	199	200	190
Kirjattujen tositteiden määrä	3 407	4 000	3 288
Laskujen määrä	4 104	5 000	3 966
Katuverkoston pituus (km)	255,3	256,0	255,6
Kevyen liikenteen väyläverkoston pituus (km)	42,6	39,0	43,0
Valopisteiden määrä (kpl)	9 502	9 405	9 587
Hoidetut viheralueet (ha)	78,5	79,0	79,0
Hoidetut kävelytiet (km)	13,0	13,0	13,0
Leikkikenttiä (kpl)	34	34	36
Uimarantoja (kpl)	19	19	19
Luovutetut tontit (vuokra+ myydyt)	26	30	23
Tonttivaranto, pientalotontit	125	120	122
Tonttivaranto, kerrostalotontit	12	12	12
Tonttivaranto, työpaikatontit	18	20	42
Muodostettuja tontteja, toimitus/muod.lkm	40	100	53
Tontteja tonttijaoissa	40	50	65
Rakennusten merkitseminen	63	100	47
Myydyt rekisteriotteet	997	1 300	910
Myydyt kartat	1 402	1 200	1 105
Metsäpinta-alaa (ha) *) uusi laskutapa	2 560	2 560	2 520
Puistometsää (ha)	500	500	500
Kaupungin maaomaisuus, ha	5 950	5 900	5 860
Venepaikkojen määrä	675	675	675
Jätelautakunnan kokouksien määrä	1	6	5
Käsiteltyjen asioiden määrä	5	40	28
Virkamiespäätösten määrä	217	480	133
Pelastuslait. / liikenneonnettomuuksia	91	100	97
Pelastuslait. / rakennuspalojen määrä	9	18	16
Hälytysajot/autom.palohälytys	123	150	152
Pelastuslait. / vaaratilanteita	29	30	29
<b>Sitovat mittarit</b>			
Hallinon osuus yhdyskuntateknisen toimialan menoista %	4,2	4,3	4,3
Yksityiset, avutukset €/km	357	370	394
Kustannus €/km katuverkosto	5 585	5 200	5 820
Kustannus €/ katuverkko, valopiste	56	64	52
Kustannus €/m2 hoidettua viheraluetta	0,50	0,50	0,50
Kustannus €/kpl, leikkikenttä (keskim.)	3 320	3 200	3 200
Kustannus €/kpl, uimarantoja (keskim.)	5 000	5 000	5 000
Myytyä puutavara metsä+puisto m3	18 800	15 500	19 400
Maaomaisuuden bruttotulot €/ha		430	
Pienvenesat., vuokrattujen osuus %	90	100	90



**Yhdyskuntatekniikka**

Luottamuselin: Yhdyskuntatekninen Itk  
Vastuhenkilö: Tekninen johtaja Jan Gröndahl

**KÄYTTÖTALOUS**  
Yhteenveto

YHTEENVETO €	TP 2015	TA 2016	Talousarvion muutos	TP 2016	Poikkeama	Toteutuma- %
<b>Tuotot</b>						
Myyntituotot	1 372 377	1 911 480		1 411 310	-500 170	73,8 %
Maksutuotot	198 895	125 000		121 104	-3 896	96,9 %
Tuet ja avustukset	69 219	8 000		7 229	-771	90,4 %
Muut tuotot	2 896 660	1 631 000		1 866 399	235 399	114,4 %
<b>Tuotot yhteensä</b>	<b>4 537 152</b>	<b>3 675 480</b>	<b>0</b>	<b>3 406 042</b>	<b>-269 438</b>	<b>92,7 %</b>
Muutos (TP 2015 vs TP 2014)				-24,9 %		
<b>Kulut</b>						
Henkilöstökulut	-2 578 322	-2 506 720		-2 553 601	-46 881	101,9 %
Ostopalvelut	-3 644 964	-3 918 550		-3 719 390	199 160	94,9 %
Aineet ja tavarat	-906 249	-917 610		-802 013	115 597	87,4 %
Avustukset	-193 511	-203 500		-201 027	2 473	98,8 %
Muut kulut	-448 684	-400 300		-365 679	34 621	91,4 %
<b>Kulut yhteensä</b>	<b>-7 771 730</b>	<b>-7 946 680</b>	<b>0</b>	<b>-7 641 710</b>	<b>304 970</b>	<b>96,2 %</b>
Muutos (TP 2015 vs TP 2014)				-1,7 %		
<b>Toimintakate</b>	<b>-3 234 578</b>	<b>-4 271 200</b>	<b>0</b>	<b>-4 235 667</b>	<b>35 532</b>	<b>99,2 %</b>
Muutos (TP 2015 vs TP 2014)				30,9 %		

**ANALYYSI TAVOITTEIDEN JA SUORITTEIDEN TOTEUTUMISESTA**
**Yleistä:**
**Yhdyskuntatekniikka**

Talvikunnossapidossa koettiin sekä runsasluminen kevät että aikainen talvi, kustannukset kohosivat edellisvuodesta noin 40%. Tähän oli varauduttu muussa kunnossapidossa. Liikennemerkinnät, pienet kunnossapidon hankkeet edellisvuosien tasolla. Avattiin uusi maankaatopaikka.

Organisaatiomuutoksen myötä tehtiin muutokset työnjohdon työtehtäviin, kun hoidettavaksi tulivat kiinteistöjen ulkoalueet ja liikunta-alueiden hoito. Yhteinen työnjohto ja oman tuotannon lisäys näkyy säästönä muiden osastojen ostopalveluissa. Päivystystoimintojen yhdistäminen toteutettiin lokakuusta alkaen, samoin talvikunnossapidon organisaatio uudistettiin.

Oman konekannan käyttöä tehostettiin mm. talvikunnossapidossa ja hiekanpoistossa, joissa saavutettiin säästöä ja parempaa laatua.

Oma konekanta ja henkilöstö osallistui kunnossapidon ohella pienempien investointien toteutukseen.

Ajoneuvokeskuksen toiminta jäi toimintavuonna suunniteltua pienemmäksi

**Kiinteistömuodostus ja mittaus**

Vuoden aikana luovutettiin yhteensä 23 kohdetta (tontteja ja alueita), (15 myytyä, 8 vuokrattua) mikä oli jonkun verran vähemmän kuin vuonna 2015 jolloin luovutettujen kohteiden määrä oli 38 kpl. Yhtään suurta myyntikohdetta ei luovutettu vuoden aikana. Vuonna 2016 hankittiin m.m. maa-alueita Horsbäckin teollisuusalueelle ja Bromarvin vierassatamalle, tämän lisäksi vietiin päätökseen vaihtokauppa jossa kaupunki sai noin 40 ha maa-alueita Skogbyssä. Hanke rakennusten myntisalkusta käynnistettiin vuoden aikana. Vuokrien tulot olivat 716 792 € mikä oli 116 800 yli talousarvion tavoitteen. tulot kiinteistömyynnistä olivat 913 645 € mikä vastaa talousarviota tehdyn talousarviomuutoksen jälkeen.

## Yhdyskuntatekniikka

Luottamuselin: Yhdyskuntatekninen Itk  
Vastuhenkilö: Tekninen johtaja Jan Gröndahl

KÄYTTÖTALOUS  
Yhteenveto

Taloustmetsien hakkuut on pääasiallisesti toteutettu kantomyyntinä tarjousten perusteella UPM:lle ja Eteläisen Metsäpiirin toimeksiannosta. Eräissä hakkuissa on ajo suoritettu reviirin sopimusurakoitsijoiden toimesta mutta niin että kaupunki on hoitanut työnjohdon ja urakoitsijakorvausten maksamisen. Puistometsissä on työt pääasiallisesti hoidettu kaupungin oman henkilöstön kautta. Työruuhkatilanteissa on ajoittain turvauduttu ulkopuoliseen metsäurakoitsijaan. Budjetoidun, metsähoitosuunnitelmaan perustuvaan hakkuumäärän, ja toteutetun määrän erot johtuvat siitä että tavoitettu taloudellinen tulos on nostettu vastaavan virkamiehen laatimasta alkuperäisestä tavoitteesta. Jos hakkuumääriä ja taloudellisia tavoitteita ei jatkossa lasketa on metsätalouden kestävyys vaakalaudalla.

Teknisen lautakunnan tiejaosto kokoontui vuonna 2016 6 kertaa joista 5 oli toimituskokouksia. Yksitysteiden ylläpitotukina maksettiin keskimäärin 379 €/km yhteensä 213 tieosuuskunnalle. Perusparannustukea myönnettiin 7 456 € 8 tiekunnalle.

### Hallinto

Hallinto-organisaation tarkastuksen yhteydessä siirrettiin osa toimistohenkilökunnasta suoraan operatiivisten osastojen alaisuuteen. toiminta keksitettiin taloushallintaan, laskutukseen ja asiahallintaan. Taloushallinnon toimintoja vahvennettiin controllerilla vuoden lopulla.

Muilta osin hallinto toteutettiin suunnitelmien mukaisesti.

### Pienvenesatamat

Metsästäjänmäen uusi veneramppi otettiin käyttöön kevään aikana. Valtaosa Ormnäsin venesataman ja Metsästäjänmäen venepaikoista olivat vuorattuja. Etelälahden venesataman venepaikat ovat vaikeasti vuokrattavissa koska ruoppaus- ja laitureiden kunnostustarve on korkea.

Vierassataman toiminta sujui normaalisti. Vierassataman omistaa Raaseporin kaupunki mutta toimintaa hoitaa sopimuksen mukaisesti Tammisaaren vierassatama oy pienvenesatamien vuosikorjaukset suoritettiin suunnitelmien mukaisesti kevään aikana.

### Länsi-Uudenmaan jätelautakunta

Toiminta jatkui nykyisessä muodossa. Suunniteltu fuusio Itä-Uudenmaan jätelautakunnan kanssa ei toteutunut vuonna 2016.

### Pelastustoimi

Pelastustoimet hoiti sopimuksen mukaisesti Espoon pelastuslaitos.

## Kaavoitus, ympäristö ja rakennusvalvonta

Luottamuselin: Yhdyskuntatekninen Itk

Vastuhenkilö: Kaupunkisuunnitteluarkkitehti Simon Store; joht.rakennusvalvoja Juhani Jormanainen  
ympäristöjoht. Gustav Munsterhjelm

KÄYTTÖTALOUS

Yhteenveto

### Toimialue

Toimialue käsittää kaavoituksen, rakennusvalvonnan, luvat ja ympäristön.

Kaupunkisuunnitteluosasto huolehtii maankäytön suunnittelusta; kaavoituksesta kuten yleis- ja asemakaavoitus. Yksikkö valmistelelee asiat, jotka koskevat suunnittelutarpeesta päättämistä, poikkeuslupia ja päätöksiä asemakaavan ajanmukaisuudesta. Yksikön tehtäviin kuuluu myös lausuntojen valmistelu ja suunnitteluprosessien ja strategisesti tärkeiden hankkeiden aktiivinen seuranta ja niihin osallistuminen kuntien rajat ylittävässä asiayhteyksissä. Kaupunkisuunnitteluarkkitehti toimii kaupungin kaavoittajana MRL:n 20 §:n mukaisesti. Osasto hoitaa kaupungin julkisivujen katselmukset rakennusjärjestyksen mukaisesti.

Rakennustarkastuksen toimintaan kuuluu neuvonta ja valvonta rakentamisen ohjaamiseksi voimassa olevien kaavojen ja rakennusjärjestyksen mukaan. Se vastaa rakennuslupien asianmukaisesta käsittelystä, toimenpideluvista sekä rakennusasioita koskevista lausunnoista. Se tekee katselmuksia ja maastoon merkinnät haja-asutusalueella.

Ympäristönsuojeluyksikön painopistealueet ovat ympäristölupakäsittelyt, pohjaveden suojele, vedensuojele (sis. viemäröinti), jätehuolto, ilmansuojele, meluntorjunta, suunnittelulausunnot, muut luvat ja luonnonsuojele.

### Toiminta-alan strategia 2016–2018

Kaavoituksen päätavoite on toteuttaa hyväksytty kaavoitusohjelma tavoitteena kaupungin tarpeeksi suuri ja kiinnostava tonttitarjonta, joka sisältää sekä asuin- että yritystontteja. Taloudellisesti kestävä asunto- ja elinkeinopolitiikka edellyttää pitkäjännitteistä ja riittävää tonttutuotantoa kaupungin omalla maalla.

Tavoitteiden saavuttamiseksi on kaupungin jatkuvasti lisättävä pinta-alaa oikeusvaikutteisilla yleiskaavoilla kaupungille strategisesti tärkeillä alueilla. Tämä antaa kaupungille paremmat mahdollisuudet vaikuttaa itse yksityiskohtaiseen suunnitteluun tähtäimessä aktiivinen tonttien luovutus. Alueita, joilla on oikeusvaikutteinen yleiskaava, voi kaupunki suunnitella ilman maakuntakaavan suoraa ohjausta ja täten käyttää tehokkaammin hyväkseen kaavoitusmonopoliaan. Lisäksi lyhenevät mahdolliset valitusprosessit, koska valitusoikeus korkeampaan oikeusasteeseen on rajoitettu alueilla, joilla on oikeusvaikutteinen yleiskaava.

Suunnitteluprosesseja tehostetaan kokonaisuudessaan, mm. siten, että tietyissä tapauksissa kaavaluonnosvaihe korvataan selkeällä mutta joustavammalla kaavaideavaiheella. Keskeisenä tavoitteena on, että suunnitteluprosessissa syvennetään suunnittelun yhteistyötä yli toimiala- ja osastorajojen. Tarkoituksena on mahdollisimman aikaisessa vaiheessa selvittää suunnitelmien kokonaistaloudelliset vaikutukset huomioiden infrastruktuurin rakentaminen ja muu kunnallinen palvelu.

Rakennusvalvonnan tavoitteena on käsitellä mahdollisimman pian rakennusluvista, toimenpideluvista, purkuluvista jätetyt hakemukset ja ilmoitukset sekä antaa lausuntoja rakennusluvista. Tehtäviin kuuluvat myös tarkastukset rakennushankkeiden yhteydessä sekä rakennetun ympäristön valvonnan tehokas ja nopea hoitaminen. Infopiste palvelee rakennusvalvonnan, ja koko teknisen toimen asiakaskuntaa.

Rakennusjärjestys päivitetään vuonna 2016.

Vuoden 2016 aikana otetaan käyttöön "Krav"-hanke, jota on työstetty kahden vuoden ajan tehostamaan jätevesien käsittelyä haja-asutusalueilla. Merikäsikirja laaditaan siten, että hanke valmistuu 2016. Näiden kehityshankkeiden hyödyntäminen kaupungin operatiivisessa työssä ja päätöksenteossa vaatii, että 'säädökset' hyväksytään kaupungin päättävissä elimissä.

Ympäristötoimisto tulee vuoden aikana vahvistamaan yhteyksiä kunnan teollisuuteen, painopisteenä jätteidenkäsittely ja pohjaveden suojele. Yhteistyö kaupungin muiden yksiköiden, kuten kaavoitusosaston, yhdyskuntateknisen osaston ja rakennusvalvonnan kanssa on tiivistä.

**Kaavoitus, ympäristö ja rakennusvalvonta**
**Luottamuselin: Yhdyskuntatekninen Itk**
**Vastuuhenkilö: Kaupunkisuunnitteluarkkitehti Simon Store;joht.rakennusvalvoja Juhani Jormanainen  
ympäristöjoht. Gustav Munsterhjelm**
**KÄYTTÖTALOUS**
**Yhteenveto**

Osa ympäristöviranhaltijoiden työajasta ja työtehtävistä on yhteisiä rakennusvalvonnan kanssa.

Raasepori on valmis neuvottelemaan yhteisen alueellisen rakennustarkastuksen luomisesta Insoon ja Hangon kanssa. Ympäristötoimisto osallistuu myös aktiivisesti ilmasto- ja energiahankkeeseen.

	TP 2015	TA 2016	TP 2016
<b>Suoritteet</b>			
Vireillä olevat kaavat		7	9
Yleiskaavat, ehdotukset esillä/jaksoa		2	2
Asemakaavat, ehdotukset esillä/jaksoa		7	10
Hyväksytyt yleiskaavat		1	
Hyväksytyt asemakaavat	14	6	13
Uusia suunnitteilla olevia tontteja	32	50	54
Myönnettyjä rakennuslupia	331	600	323
Toimenpidelupia	223	250	219
Poikkeuslupia	65	100	64
Suoritettut katselmukset	835	1 300	603
Ympäristöhuoltotarkastuksia	120	180	113
Luvat ja lausunnot	287	300	335
<b>Sitovat mittarit</b>			
Bruttokustannukset/myön.rak.lupa	739,55	700,00	898,52
Bruttokustannukset/asukas	14,22	15,00	17,30
Nettokustannukset			
ymp.huolto/ymp.terveydenhuolto	509 513	516 090	473 053
Nettokustannukset eläinlääkärih.	235 280	220 000	219 234

**Kaavoitus, ympäristö ja rakennusvalvonta**

Luottamuselin: Yhdyskuntatekninen Itk

 Vastuhenkilö: Kaupunkisuunnitteluarkkitehti Simon Store;joht.rakennusvalvoja Juhani Jormanainen  
 ympäristöjoht. Gustav Munsterhjelm

**KÄYTTÖTALOUS**

Yhteenveto

YHTEENVETO €	BS 2015	TA 2016	Talousarvion muutos	TP 2016	Poikkeama	Toteutuma- %
<b>Tuotot</b>						
Myyntituotot	31 042	5 000		15 037	10 037	300,7 %
Maksutuotot	379 732	440 000		370 433	-69 567	84,2 %
Tuet ja avustukset	86 424	20 000		82 881	62 881	414,4 %
Muut tuotot	23 655	58 200		4 263	-53 938	7,3 %
<b>Tuotot yhteensä</b>	<b>520 852</b>	<b>523 200</b>	<b>0</b>	<b>472 614</b>	<b>-50 587</b>	<b>90,3 %</b>
Muutos (TP 2016 vs TP 2015)				-9,3 %		
<b>Kulut</b>						
Henkilöstökulut	-1 093 047	-1 141 460		-1 069 255	72 205	93,7 %
Ostopalvelut	-825 279	-772 310		-771 243	1 067	99,9 %
Aineet ja tavarat	-15 044	-16 200		-13 277	2 923	82,0 %
Avustukset						0,0 %
Muut kulut	-49 338	-41 580		-43 950	-2 370	105,7 %
<b>Kulut yhteensä</b>	<b>-1 982 709</b>	<b>-1 971 550</b>	<b>0</b>	<b>-1 897 725</b>	<b>73 825</b>	<b>96,3 %</b>
Muutos (TP 2016 vs TP 2015)				-4,3 %		
<b>Toimintakate</b>	<b>-1 461 857</b>	<b>-1 448 350</b>	<b>0</b>	<b>-1 425 110</b>	<b>23 239</b>	<b>98,4 %</b>
Muutos (TP 2016 vs TP 2015)				-2,5 %		

**ANALYYSI TAVOITTEIDEN JA SUORITTEIDEN TOTEUTUMISESTA**
**Kaavoitus**

13 asemakaavaa hyväksyttiin vuoden aikana, mikä oli suunniteltua enemmän (talousarviossa 6 kpl). Yhtään yleiskaavaa ei hyväksytty ( 1 kpl talousarviossa). Horsbäck-Kärrbyn ja karjaan läntisen taajaman osayleiskaavat sen sijaan etenivät niin että Horsbäck-Kärrbyn kohdalla esiteltiin kaavaluonnos. Jussarön osayleiskaava esiteltiin myöskin luonnosmuodossa. Vuoden toisella puoliskolla kaupungilla ei ollut yleiskaavaajaa. Osittain tämän johdosta osa ostopalvelujen määrärahoista, jotka oli tarkoitettu yleiskaavojen tutkimuksiin, jäi käyttämättä. Yksikkö on vuoden aikana työskennellyt aktiivisesti kaupungin intressien valvomiseksi maakuntasuunnittelussa sekä koskien vaiheyleiskaavaa 4 sekä uuden Uudenmaan kokonaismaakuntakaavan käynnistämisessä.

Riittäviä resursseja ei ole ollut käytettävissä käynnistää keskustataajamayleiskaavoitusta kaavoitusohjelman mukaisesti. Kokonaissuunnitelma kehityskuvan muodossa tulisi kaupungin puolesta olla pohjana vaihettavalle keskustataajamien yleiskaavoitukselle. Kaupunki on lain mukaan velvollinen ylläpitämään ajanmukaisia yleiskaavoja alueellaan – varsinkin keskusta-alueilla, joissa sellaisten puute hidastaa kehitystä hitaimpien hanke- ja asemakaavoitusten muodossa.

**Kaavoitus, ympäristö ja rakennusvalvonta**

Luottamuselin: Yhdyskuntatekninen Itk

Vastuhenkilö: Kaupunkisuunnitteluarkkitehti Simon Store; joht.rakennusvalvoja Juhani Jormanainen  
ympäristöjoht. Gustav Munsterhjelm

KÄYTTÖTALOUS

Yhteenveto

**Rakennusvalvonta**

Sähköinen lupakäsittely tavaramerkillä Lupapiste otettiin käyttöön. Vuoden aikana käsiteltiin arviota vähemmän lupia, mikä näkyy toiminnan tuotoissa. Lupapiste toiminnan käyttöönotto on samanaikaisesti aiheuttanut kuluja. toimintaa on vuoden loppupuolella uudelleenjärjestetty niin että lupien päätösvaltaa on suuremmassa määrin siirretty viranhaltijatasolle. tämä tulee merkittäväällä tavalla nopeuttamaan lupakäsittelyä ja lyhentämään valitusaikaa puolella aikaisemmasta. Yksiköiden johtamismallia kaavoituksen, rakennusvalvonnan ja ympäristösuojelun kohdalla on tarkastettu uudessa hallintosäännössä. Ehdotus uudesta rakennusjärjestyksestä on laadittu vuoden 2016 aikana. Rakennusvalvonnan henkilöstövahvuus on vuoden 2017 alkaessa seitsemän henkilöä.

**Ympäristönsuojelu**

Toiminta on koko vuoden aikana henkilöstöpuolella ollut alamitoitettu. Yksi uusi ympäristötarkastaja on palkattu. Nk puunkaatoiluvat on siirretty yhdyskuntatekniikalle toimistotoimintoja lukuun ottamatta. Yksiköiden johtamismallia kaavoituksen, rakennusvalvonnan ja ympäristösuojelun kohdalla on tarkastettu uudessa hallintosäännössä. Hanke Merimanuaalia ei ole vuoden aikana tavoitteista huolimatta voitu julkistaa mainitun resurssipulan takia. Hanke Raaseporinjoki ei myöskään ole edennyt vaikka suurta tarvetta tähän olisi.

**Yhteenveto**

Tuotannollisesti kaavoitus on ylittänyt talousarvion tavoitteen ja kustannusmuodossa alittanut. Rakennusvalvonta on jonkun verran alle talousarvion tuotannollisesti lähinnä koska rakentaminen on ollut alle odotusten. Kustannukset ovat ylittyneet lähinnä lupapistetoiminnan menoista johtuen. Ympäristötoimi on alittanut toimintatavoitteen tehtyjen tarkastusten kohdalla lähinnä johtuen henkilöstövajeesta joka samalla on johtanut säästöihin palkkamenoissa. samalla ympäristötoimi on ylittänyt tavoitteen koskien lupia ja lausuntoja henkilöstövajeesta huolimatta. Ympäristöterveys ylittää talousarvion ostopalveluita noin 20 000 €lla.

Yhteensä laskettuna koko osaston toiminta, kaavoitus, rakennusvalvonta, ympäristönsuojelu ja ympäristöterveys on kustannuspuolella tasapainossa.

INVESTOINNIT	Viimeinen kustannus-arvio	Käyttö vuodet 2013-2015	Alkuperäinen talousarvio 2016	Talousarvio sis. muutokset 2016	Toteutuma 2016	Poikkeama 2016	Käyttö yhteensä	Tilanneraportti 31.12.2016
<b>Maa- ja vesialueet, kiinteistömyynti</b>								
Menot/ Maa-alueiden osto		-781 931	-500 000	-1 100 000	-1 067 101	32 899	-1 849 032	Maanvaihto Skogbyssä toteutettu. Maanostot Horsbäck Torpet kohdetta varten toteutettu. Maanvaihto ja maanosto Bromarvin vierassatamaa varten toteutettu.
Tulot / Tasearvo		955 822	750 000	100 000	85 199	-14 801	1 041 021	Myytyjä tontteja ja maa-alueita 15 kpl sekä vuokrattuja 8 kpl.
Netto		173 891	250 000	-1 000 000	-981 902	18 098	-808 011	
<b>Rakennukset</b>								
<b>Kiinteistöjen osto ja myynti</b>								
Menot	0	-73 953	0	0	0	0	-73 953	
Gamla Bastu Tammisaarella ostettu 2013, Billnäsin Rautamakasiini (aik. Pohjan Ruukkiteollisuus Koy) 2014.								
Tulot / Tasearvo		954 145			77 337	77 337	1 031 482	Lövkulla gård - autotalli Karjaalla, tasearvoa kirjattu alas 26 321,06 eurolla. Terveyskeskuksen purku 51 015,78 euroa
Myynti 2012-14: Furutorp Bromarv (liittymismaksu), Knipan ja Regnbågen päiväkodit, Harparskog vanha koulu, Pohjan kunnantalo, Vanha meijeri ja Mejeribrinken Tenholassa, Lövkullagården, Fiskarin koulu.								
Netto		880 192			77 337	77 337	957 529	
<b>Hallinnon, hallintojen, palvelun ja koulujen tilat</b>								
<b>Kaupunginvaltuusto tekee erilliset päätökset ennen kuin mitään allaolevista investointihankkeista aloitetaan.</b>								
Investoinnit hallinnon uusiin tiloihin vahvistetaan kun kaupungin kiinteistöille Raaseporissa on kokonaisratkaisu.								
Määrärahat jotka on yhdistetty:								
- Tammiharjun, F-talo, hallinto								
- Lönnbergin kiinteistö								
- Fokus Karjaa, matkustuskeskus								
Voi koskea myös muita Raaseporin kunnallisia kiinteistöjä.								
Kouluverkko selvitetään kevään aikana.								
Määrärahat, jotka on yhdistetty:								
- Karjaan yhteiskoulu C-koulu								
- Katarinaskolan								
Mustion /rakennus kunnallisille palvelulle								
Voi koskea myös muita Raaseporin kouluja.								
Menot	-14 280 000	-185 155	-3 200 000	-3 200 000	-59 617	3 140 383	-244 772	Raaseporin kaupunginvaltuusto päätti kokouksessaan 11.4.2016 § 27, että Tammiharjun päärakennus saneerataan hallintorakennukseksi. Saneerauksen suunnittelu jatkuu. Hankkeen kilpalutuksen suunnitellaan tapahtuvan ensi vuoden alussa.
<b>Karjaan keskustan suunnittelu, (Fokus)</b>								
Utgifter				-100 000	-19 525	80 475	-19 525	Suunnittelu Talousarviomuutos kaupunginvaltuusto, 11.4.2016 §27
<b>Tammiharju N-talo, päivähoitotilat</b>								
Utgifter	-1 050 000	-553 818		-430 000	-430 312	-312	-984 130	Tammiharju N-talo -430 312 euroa. Läntisen siiven tilat otettiin käyttöön maaliskuussa 2016. Hankkeen kokonaiskustannukset pidettiin annettujen määrärahjojen puitteissa, mutta aikataulun siirtymisestä johtuen kaupunginvaltuusto teki talousarviomuutoksen 6.6.2016 §59.
<b>Raaseporin vuodeosasto (ent. Katko)</b>								
Utgifter		-770 237			-8 347	-8 347	-778 584	Tiloja vastaanotettiin tammikuussa 2017. Viimeiset laskut maksettiin 2016 vuoden pulella.

INVESTOINNIT	Viimeinen kustannus-arvio	Käyttö vuodet 2013-2015	Alkuperäinen talousarvio 2016	Talousarvio sis. muutokset 2016	Toteutuma 2016	Poikkeama 2016	Käyttö yhteensä	Tilanneraportti 31.12.2016
<b>Peruskorjaukset Sisäiset palvelut</b>  Sisäisten palvelujen johtokunta hallinnoi koko määrärahaa ja päättää erikseen perusparannuskohteiden painotuksista. Kaupunginhallitusta tulee informoida ennen projektien aloittamista.								Tästä määrärahasta, jonka käyttö perustuu erillisiin päätöksiin, on toteutettu seuraavat kohteet;  * Katarina koulun korjauksen suunnittelu, sisäisten palveluiden johtokunta 10.2.2016 § 8 ja kaupunginvaltuusto 14.11.2016 § 106 mukaisesti yht. <b>53 394 €</b> . Suunnittelu toteutettu. Tekninen lautakunta päätti 23.8.2016 että hanketta ei toteuteta tässä vaiheessa. * Karjaan varikon hiekkavaraston suunnittelu, sisäisten palveluiden johtokunta 2.9.2015 § 90 ja kaupunginvaltuusto 14.11.2016 § 106 mukaisesti yht. <b>23 559 €</b> . Suunnittelu toteutettu. tekninen lautakunta päätti 23.8.2016 että hanketta ei toteuteta tässä vaiheessa. * Tammisaaren hammashoitolan kunnallisteknisten liittymien rakentaminen, sisäisten palveluiden johtokunta 27.4.2016 § 29 yht. <b>31 157 €</b> . Uudet kaukolämpö- ja vesiliittymät Tammisaaren terveyskeskuksen purkamisesta johtuen. * Raaseporin terveyskeskuksen vuodeosaston kunnallisteknisten liittymien rakentaminen, sisäisten palveluiden johtokunta 27.4.2016 § 29 yhteensä <b>43 571 €</b> . Uudet kaukolämpö- ja vesiliittymät Tammisaaren terveyskeskuksen purkamisesta johtuen.  Tammisaaren uuden päiväkodin rakentaminen, talousarviomuutos kaupungin valtuustossa 14.1.2016 §104, yhteensä 120 000 euroa siirrettiin määrärahasta peruskorjaukset määrärahaan Tammisaaren uusi päiväkotii. Budgetändring i stadsfullmäktige 14.11.2016 §106 minskning av anslag 800 000 €.
<b>Menot</b>		-2 200 047	-1 200 000	-280 000	-151 680	128 320	0	
<b>Liittymismaksut</b>								
<b>Menot</b>		-2 640			-8 000	-8 000	-10 640	Vesiliittymä, markkinakentän huoltorakennus.
<b>Tulot</b>		4 460			7 286	7 286	11 746	Gardbergin talo sähköliittymä, alaskirjaus.
<b>Netto</b>		1 820			-714	-714	1 106	Sandbo päiväkotii kaukolämpöliittymä, takaisinmaksu.
<b>Uusinvestoinnit</b>								
<b>Tammisaaren uusi päiväkotii</b> Päiväkotii toimii vuokratiloissa ns. Forstiksen alueella. Kiinteistönomistaja on ilmoittanut, että hän tulee syksyllä 2015 ottamaan käyttöön rakennuksen, jossa päiväkotii nykyisin toimii. Skogsgläntanin tilojen suunnitelun yhteydessä on otettava huomioon ryhmäperhepäiväkotii Lilla My, joka toimii Tammisaaren nuorisotalon tiloissa, sekä se tosiasia, että perhepäivähoitajien määrä laskee vastaisuudessa, mikä myös omalta osaltaan lisää päiväkotii paikkojen painetta. Kun toiminnalle suunnitellaan korvaavia tiloja, ne on mitoitettava vähintään neljälle osastolle. Optiona on myös oltava, että tarvittaessa voidaan rakentaa vähintään yksi uusi osasto.								Päiväkotii oli muuttovalmis elokuussa. 2,6 miljoonan talousarviamääräraha ei riittänyt. Siitä syystä tehtiin talousarviomuutos, jossa 120 000 euroa sijoitettiin uudelleen peruskorjauksen määrärahasta. Talousarviomuutos on käsitelty kaupunginvaltuustossa 14.11.2016 § 104
<b>Utgifter</b>	-2 600 000	-868 490	-1 800 000	-1 920 000	-1 918 919	1 081	-2 787 409	



<b>INVESTOINNIT</b>	<b>Viimeinen kustannus-arvio</b>	<b>Käyttö vuodet 2013-2015</b>	<b>Alkuperäinen talousarvio 2016</b>	<b>Talousarvio sis. muutokset 2016</b>	<b>Toteutuma 2016</b>	<b>Poikkeama 2016</b>	<b>Käyttö yhteensä</b>	<b>Tilanneraportti 31.12.2016</b>
<b>Karjaan uusi päiväkoti</b>								
Suunnittelu, hankinta ja rakentaminen vuosina 2016-2017. Päiväkodissa on kuusi osastoa ja valmistuu joulukuussa 2017. Korvaa nykyiset hajautetut yksiköt Sannäsin ent. koulussa (3 osastoa), ent. VNY (1 osasto), rivitaloalueiston ent. TK:n viressä (1 osasto) ja Olga-kodin Lövkullassa (1 ryhmä).								Esivalmistelutyöt päiväkodin rakentamiseksi.
<b>Menot</b>	-3 000 000		-50 000	-50 000	-10 483	39 517	-10 483	
<b>Rakenteet ja laitteet</b>								
<b>Puistolaitteet, leikkipuistot ja uimala</b>								
Uusien asuinalueiden laitteet sekä vanhojen laitteiden korjaus. Leijonapuiston saneeraus 2016. Uusi laituri Knipnäsirantaan 2016. Matonpesupaikka: 1) 2016 Mustion 2) Tenhola								
Tammisaaren keskustassa sijaitsevan Stallörenin uimalan korjaus ja kehittäminen eivät ole aikaisemmin sisällyneet suunnittelujaksoon. Uimala on erittäin huonossa kunnossa, vaikka se sijaitseekin Tammisaaren kaikkein keskeisimmällä paikalla. Alueella ennen ollut vesiliikumäki on poistettu ja alue kaipaa kipeästi saneerausta. Koska itse alue on erittäin potentiaalinen, on selvittävää eri vaihtoehtoja. Suunnitteluun tarvitaan uusajattelua. Alueen suunnittelua varten ehdotetaan suhteellisen suurta suunnitelmäärärahaa.								Knipnäsirannan uimarantaan rakennettiin uusi laituri. Leijonapuisto kunnostettiin ja hankittiin uusia varusteita. Knipnäsirannalle asennettiin ulkosuihku. Mustion matonpesupaikkaa selvitettiin uudestaan, mutta koska sopivaa paikkaa ei löytynyt, siirrettiin määrärahat Mustion uimarantaan leikkipuistoon. Työt leikkupuistossa aloitettiin vuoden 2016 lopulla ja ne jatkuvat 2017. Tenholan Vikstandin uuden matonpesupaikan esityöt valmistuivat.
<b>Menot</b>		-119 664	-130 000	-130 000	-129 825	175	-249 489	
<b>Vieras- ja pienvenesatamat</b>								
Olemassa olevien laitteiden perusparannus. Uusi alue isompien veneiden vesillelaskua varten, Gammelbodan alueiden kehittäminen. Pohjoissataman kehittäminen purjehdusvenemarinaksi 2016-2017. Yhdyskuntatekninen lautakunta hallinnoi koko määrärahaa ja päättää erikseen painotuksista. Etelälahden kunnostuksen valmistelu.								Metsästäjänmäen rampin rakentaminen suoritettu loppuun. Mustion uusi venelaituri on otettu käyttöön. Pohjoissataman pienvenesataman suunnittelu käynnissä. Toteutuu 2017.
<b>Menot</b>		-160 544	-50 000	-50 000	-42 468	7 532	-203 012	
<b>Liikenneväylät, perusparannukset ja uudisrakentaminen</b>								
Yhdyskuntatekninen lautakunta hallinnoi koko määrärahaa ja päättää erikseen liikenneväylien painotuksista.								
<b>Menot</b>		-4 585 719	-1 500 000	-1 500 000	-1 497 769	2 231	-6 083 488	Uudisrakentamiseen käytettiin 93 000, kuluneen asfaltin pinnoitukseen 221 000, perusparannukseen ja asfaltointiin 857 000 ja katuväläistuksen uusimiseen ja uuden rakentamiseen 327 000.
<b>Tulot</b>		20 000						
<b>Netto</b>		-4 565 719	-1 500 000	-1 500 000	-1 497 769	2 231	-6 083 488	
<b>Liikennejärjestelyt VT 25</b>								
Turvallisten liittymien rakentamista priorisoidaan (esim. toteutettaessa Lepin liitosta). Määräraha otetaan erilliseen käsittelyyn, jos valtio aktivoi jonkin hankkeista.								
<b>Menot</b>		-363 710	-500 000	-500 000		500 000	-363 710	
<b>Rautasillan perusparannus / Karjaan asema-alue</b>								
Sillanparannusurakka 2016-2017. Kuuluu yhteen katujärjestelyjen kanssa. Ratakatu 2016 ja matkakeskus. Mahdollinen tunneliratkaisu selvitetään. Sillanparannuksen valmistelut.								Toteutusta koskevia yhteistyöneuvotteluja on käyty yhdessä Liikenneviraston kanssa. Sillan korjauksen, tunnelin pidennyksen ja niihin liittyvien liikennealueiden suunnittelu aloitettiin syksyllä ja jatkuu, tavoitteena rakentamisen aloitus syksyllä 2017.
<b>Menot</b>			-100 000	-100 000	-38 656	61 344	-38 656	

INVESTOINNIT	Viimeinen kustannus-arvio	Käyttö vuodet 2013-2015	Alkuperäinen talousarvio 2016	Talousarvio sis. muutokset 2016	Toteutuma 2016	Poikkeama 2016	Käyttö yhteensä	Tilanneraportti 31.12.2016
<b>Toteutus Räväs Kursand, jatko</b> Kevyen liikenteen väylä Österbyntien ja Räväsintien oheen. Yleisten alueiden toteutus kaava-alueella. Edellyttää yleisten alueiden lunastamista.								Räväsintien kevyen liikenteen väylä on valmis, samoin kuin maapohjan lunastus ja aidan rakentaminen. Alueen katuvalaistusta täydennetty ja ajoratat asfaltoitu.
<b>Menot</b>		-398 474	-200 000	-200 000	-192 699	7 301	-591 173	
<b>Fiskarin asemakaava-alue, kadunrakennus, sillat</b> Laajennus maankäyttösopimuksen mukaan. (2016; Infran laajennus / kunnallistekniikka).								Baklurantien uusi katuvalaistus ja uusiminen osalla Peltoriviä. Peltoriviä alennettu noin 200 m matkalla.
<b>Menot</b>		-451 844	-100 000	-100 000	-98 371	1 629	-550 215	
<b>Asuinalueiden kunnallistekninen suunnittelu ja laajennus</b>								
Yhdyskuntatekninen lautakunta hallitsee koko määrärahaa ja päättää erikseen hankkeiden priorisoinnista, uusia alueita otetaan mukaan kun kaavat vahvistetaan.								
<b>Menot</b>			-500 000					
<b>Bäljarsin teollisuusalue, kadunrakennus</b>		-188 623		-100 000	-99 485	515	-288 108	Alueen katujen ja katuvalaistuksen täydennys sekä Mirkaan johtavan kevyen liikenteen väylän valmiiksi saattaminen.
<b>Lättrafikled Karis-Skuru</b>		-55 824		-30 000	-30 607	-607	-86 431	Uuden katusuunnitelman laatiminen kevyen liikenteen väylälle vt 111 pitkin yhdessä ELY-keskuksen kanssa saatu päätökseen.
<b>Tammisaari, Horsbäck (4-6 teollisuusalue)</b>				-115 000	-114 566	434	-114 566	Insinöörintietä pidennetty, katuvalaistusta täydennetty ja katuja asfaltoitu.
<b>Malmkullan teollisuusalue, kadunrakennus</b>				-95 000	-107 134	-12 134	-107 134	Alustavat maanrakennustyöt Ensikujan pidennystä varten tehtiin.
<b>Raatihuoneentorin liikennejärjestelyt</b>				-50 000	-40 582	9 418	-40 582	Uudet pysäköintijärjestelyt. Valaistus uusittiin ja hankittiin uusia kukkaruukkuja.
<b>Linnunlaulu</b>				-110 000	-105 141	4 859	-105 141	Linnunlaulun rakentaminen ja Knipnäsins uimarannan pysäköinnin laajennus, kevyen liikenteen väylän asfaloitu.
<b>Karjaa, ent. Västra Nylands yrkesskolan/Axxell:n viereinen alue</b> Laajennus maankäyttösopimuksen mukaan.								Ei tarvetta ajankohtaistaa hanketta hyväksytyin maankäyttösopimuksen mukaisesti.
<b>Menot</b>			-50 000	-50 000		50 000		
<b>Hoitolaitosten sprinklerit (vanhainkodit)</b> Pelastuslaitoksen asetuksen ja suosituksen mukaan vanhainkodeissa pitäisi aina olla sprinklerijärjestelmä, koska palon syttyessä ei voida taata, että tilojen tyhjennys tapahtuu määräaikaan mennessä. Uusien sprinklerien asentamiseen on vuosittain varattu 200 000 €. Hagahemmet-vanhainkotiin ja Tenholan palvelutaloon ei vielä ole asennettu sprinklereitä. Vanhoja palveluasuntoja korjattaessa ja uusia rakennettaessa kyseiset laitteet sisältyvät urakkaan.								Hagahemmet-kodin sprinklereiden suunnittelu aloitettu.
<b>Menot</b>	-400 000	-55 682	-100 000	-100 000	-16 363	83 637	-72 045	
<b>Vapaa-ajan laitokset</b>								
<b>Jääkiekkokaukalo, Karjaan urheilukeskus</b> Vastuu- ja turvallisuusnäkökohdat edellyttävät jääkiekkokaukalon uusimista.								Hanke valmistunut suunnitelman mukaisesti.
<b>Menot</b>	-50 000		-50 000	-50 000	-43 111	6 889	-43 111	

<b>INVESTOINNIT</b>	<b>Viimeinen kustannus- arvio</b>	<b>Käyttö vuodet 2013-2015</b>	<b>Alkuperäinen talousarvio 2016</b>	<b>Talousarvio sis. muutokset 2016</b>	<b>Toteutuma 2016</b>	<b>Poikkeama 2016</b>	<b>Käyttö yhteensä</b>	<b>Tilanneraportti 31.12.2016</b>
<b>Tammisaaren keskusentän uudistaminen</b> * 25 000,-€ varataan korvaavalle heittolajien alueelle.								
<b>Menot</b>	-560 000		<b>-585 000</b>	-585 000	<b>-584 503</b>	<b>497</b>	-584 503	Toteuttiin elokuussa. Hakemusta valtion rahoituksesta on täydennetty aluehallintoviraston pyynnöstä. Rahoituspäätös tulee 05/2016 (RN). Valtio myönsi valtion apua 160 000 € (AHV 05/2016). Hanke suunniteltiin ja tarvittavat hankinnat tehtiin yhteistyössä teknisen toimialan kanssa (04-06/2016).Keinonurmipinta ja valaistus valmistuivat syyskuussa.
<b>Tulot</b>			<b>140 000</b>	140 000		<b>-140 000</b>		
<b>Netto</b>			<b>-445 000</b>	-445 000	<b>-584 503</b>	<b>-139 503</b>	-584 503	
<b>Karjaan Urheiluhalli, uusi lattia</b> Nykyinen v. 2006 valettu pinta on ruvennut halkeamaan ja se on tullut osittain liukkaammaksi. Lattia on uusittava, ja toteuttamistavassa on huomioitava varsinkin käsipallon tarpeet. Hankkeen uusi kustannusarvio on noin 150 000 € aikaisemmin esitettyä arviota pienempi.								
<b>Menot</b>			<b>-200 000</b>	-200 000	<b>-173 552</b>	<b>26 448</b>	-173 552	Hanke valmis suunnitelman ja tilauksen mukaan. Lisäksi on hallin valaistus vaihdettu kustannustehokkaampaan ja ympäristöystävällisempään vaihtoehtoon (LED).
<b>Pohjan kirkonkylän lähiliikuntakenttä</b> Tavoitteena on tarjota kaikille kyläkeskuksen ikäluokille mahdollisuutta harrastaa ulkona monipuolista kuntoilua ympäri vuoden. Päiväsaikaan kenttä palvelee kouluja ja päivähoitoa. Lähiliikuntakentän tulee edistää kaikkien ikäluokkien päivittäistä liikuntaharrastusta. Liikuntakenttä suunnitellaan läpivuotiseen käyttöön ja sen käyttö on maksutonta ja avointa kaikille. Pohjan lähiliikuntakentän on sijaittava keskellä paikalla ja sen on oltava lukuisten käyttäjien tavoitettavissa.								
<b>Menot</b>			<b>-30 000</b>	-30 000		<b>30 000</b>		Suunnittelua ei ole aloitettu.
<b>Hankkeet/suunnittelu jne.</b>								
<b>Tammisaaren Pohjoissatama, suunnittelu</b> Alueen kehittäminen ja toteutus. Laajennus sopimuksen mukaisesti, voimassa olevan asemakaavan toteutus, infra ja kunnallistekniikka.								
<b>Menot</b>	0	-65 229	<b>-300 000</b>	-300 000	<b>-20 044</b>	<b>279 956</b>	-85 273	Sähkö- ja vesijohdot siirretty itse rakennushankkeen aloittamiseksi. Rakennushanke menneilläään.
<b>Mustion kalatiet</b> Kalateiden toteutus, 6 vuotinen hanke a 105 000, valt 23.3.2015 § 24, alueellinen hanke, jolla Life lp-rahoitus.								
<b>Menot</b>		-40 756	<b>-105 000</b>	-105 000	<b>-71 125</b>	<b>33 875</b>	-111 881	Mustionjoen kahden alimman kalatien pohjatutkimukset ja geosuunnittelu sekä vesistövision maksuosuudet.
<b>Tulot</b>		0	<b>0</b>	0	<b>60 260</b>	<b>60 260</b>	60 260	
<b>Netto</b>		-40 756	<b>-105 000</b>	-105 000	<b>-10 865</b>	<b>94 135</b>	-51 621	
<b>Bromarvin saaristosatama</b> Kehityssuunnitelman toteutus, valmistava suunnittelu 2016. Kaupunki auttaa hakemuksessa ulkoisesta rahoituksesta, esim. interreg								
<b>Menot</b>		-12 382	<b>-30 000</b>	-30 000	<b>-19 232</b>	<b>10 768</b>	-31 614	Hanke menneilläään yhteistuumin kyläneuvoston kanssa. Tarvittavat maanostot tehtiin vuoden aikana. Vesilupahakemus jätetty ja vesilupa, johon sisältyvät mm. ruoppaus, satamalaituri ja uusien laitureiden rakentaminen, myönnettiin vuoden vaihteessa.
<b>Muuta</b>								
<b>Uusi osoitekartta ja numeerinen pohjakartta</b> Hankoniemen pohjakartta. Koordinaatiojärjestelmän päivitys Eurefin mukaiseksi.								
<b>Menot</b>		-16 803	<b>-60 000</b>	-60 000	<b>-59 748</b>	<b>252</b>	-76 551	Kartta-aineisto toimitettu vuoden 2016 aikana. Hanke jatkuu suunnitellusti.

INVESTOINNIT	Viimeinen kustannus-arvio	Käyttö vuodet 2013-2015	Alkuperäinen talousarvio 2016	Talousarvio sis. muutokset 2016	Toteutuma 2016	Poikkeama 2016	Käyttö yhteensä	Tilanneraportti 31.12.2016
<b>Sijoitukset</b>								
<b>Muut osakkeet ja osuudet</b>								
Menot		-293 824		-502 500	<b>-505 625</b>	<b>-3 125</b>	-799 449	Raaseporin Kehitys Oy, osakepääoma 2 500 euroa. Raaseporin Kehitys Oy oman pääoman rahasto 500 000 euroa. Koha-Suomi Oy (Koha-kirjastojärjestelmän), osakepääoman 3 124,55 euroa.
Tulot		2 707 963		500 000	<b>501 070</b>	<b>1 070</b>	3 209 033	Andelsbanken Raseborg, osuuden osittainen takaisinmaksu 1 070 euroa. Tammisaaren Energia Oy jako oman pääoman rahastosta 500 000 euroa.
Netto				-2 500	<b>-4 555</b>	<b>-2 055</b>	-4 555	
<b>Brutto investoinnit kaupunki</b>		-12 245 349	<b>-11 340 000</b>	-12 172 500	<b>-7 664 587</b>	<b>4 507 913</b>	-17 558 209	
<b>Tulot investoinnit kaupunki</b>		4 642 390	<b>890 000</b>	740 000	<b>731 151</b>	<b>-8 849</b>	5 353 541	
<b>Netto investoinnit kaupunki</b>		-7 602 959	<b>-10 450 000</b>	-11 432 500	<b>-6 933 436</b>	<b>4 499 064</b>	-12 204 668	
<b>LIIKELAITOKSET:</b>								
<b>Raaseporin Vesi:</b>								
<b>Vedenottamoiden ja mittakaivojen täydennys</b>								
Menot		-93 369	<b>-25 000</b>	-25 000	<b>-5 131</b>	<b>19 869</b>	-98 500	Hanke jatkuu 2017
<b>Johtoverkon laajennus asuin- ja teollisuusalueille</b>								
Menot		-956 293	<b>-600 000</b>	-600 000	<b>-443 376</b>	<b>156 624</b>	-1 399 669	Hanke jatkuu 2017
<b>Johtojen kunnostus</b>								
Menot		-650 338	<b>-400 000</b>	-400 000	<b>-362 000</b>	<b>38 000</b>	-1 012 338	Hanke jatkuu 2017
<b>Viemäriverkon vuotovesitutkimus</b>								
Menot		-4 400	<b>-10 000</b>	-10 000	<b>0</b>	<b>10 000</b>	-4 400	Hanke jatkuu 2017
<b>Viemäripumppuasemien täydennys</b>								
Menot		-77 770	<b>-25 000</b>	-25 000	<b>-17 400</b>	<b>7 600</b>	-95 170	Hanke jatkuu 2017
<b>Puhdistuslaitoksien täydennys</b>								
Menot		-84 949	<b>-25 000</b>	-25 000	<b>-24 221</b>	<b>779</b>	-109 170	Hanke jatkuu 2017
<b>Karjaan vesitornin korjaus</b>								
Menot		0	<b>-30 000</b>	-30 000	<b>-13 827</b>	<b>16 173</b>	-13 827	Katselmus suoritettu, korjaus suunniteltu vuodelle 2018.
<b>Mustio-Karjaa yhdysjohto</b>								
Menot		-2 034 553	<b>0</b>	0	<b>-143 276</b>	<b>-143 276</b>	-2 177 829	Hanke valmistunut.
Tulot		433 239	<b>0</b>	0	<b>215 111</b>	<b>215 111</b>	648 350	
Netto		-1 601 314	<b>0</b>	0	<b>71 836</b>	<b>71 836</b>	-1 529 478	
<b>Raseborgs Vatten</b>								
Utgifter		-3 901 672	<b>-1 115 000</b>	-1 115 000	<b>-1 009 230</b>	<b>105 770</b>	-4 910 902	
Inkomster		433 239	<b>0</b>	0	<b>215 111</b>	<b>215 111</b>	648 350	
Netto		-3 468 433	<b>-1 115 000</b>	-1 115 000	<b>-794 119</b>	<b>320 881</b>	-4 262 552	
<b>Bruttoinvesteringar inkl affärsverken</b>		-16 147 021	<b>-12 455 000</b>	-13 287 500	<b>-8 673 818</b>	<b>4 613 682</b>	-22 469 112	
<b>Inkomster inkl affärsverken</b>		5 075 629	<b>890 000</b>	740 000	<b>946 263</b>	<b>206 263</b>	6 001 892	
<b>Nettoinvesteringar inkl affärsverken</b>		-11 071 392	<b>-11 565 000</b>	-12 547 500	<b>-7 727 555</b>	<b>4 819 945</b>	-16 467 220	

## 6.5 Rahoitus, verotulot, valtionosuudet, talousarviolainat

### Verotulot

<b>(1 000 euroa)</b>	<b>TP 2015</b>	<b>TA 2016</b>	<b>TP 2016</b>	<b>poikkeama</b>	<b>toteuma %</b>
Kunnallisvero	100 375	101 240	99 483	-1 757	98 %
Yhteisövero	3 811	3 070	3 243	173	106 %
Kiinteistövero	10 227	10 450	10 301	-149	99 %
<b>Yhteensä</b>	<b>114 413</b>	<b>114 760</b>	<b>113 027</b>	<b>-1 733</b>	<b>98 %</b>

### Valtionosuudet

<b>(1 000 euroa)</b>	<b>TP 2015</b>	<b>TA 2016</b>	<b>TP 2016</b>	<b>poikkeama</b>	<b>toteuma %</b>
Kunnan peruspalveluiden valtionosuus (ilman tasauksia)	45 748	47 050	47 500	450	101 %
Verotuloihin perustuva valtionosuuksien tasaus	9 043	9 200	9 158	-42	100 %
Järjestelmämuutoksen tasaus					
Opetus ja kulttuuritoiminnan muut valtionosuudet	-2 539	-2 200	-2 204	-4	100 %
Harkinnanvarainen valtionosuuden korotus					
<b>Yhteensä</b>	<b>52 252</b>	<b>54 050</b>	<b>54 454</b>	<b>404</b>	<b>101 %</b>

### Talousarviolainat

<b>(1 000 euroa)</b>	<b>TP 2015</b>	<b>TA 2016</b>	<b>TP 2016</b>	<b>poikkeama</b>	<b>toteuma %</b>
Raaseporin kaupunki	65 798	64 743	64 722	-21	100 %
Raaseporin Vesi	8 875	7 931	7 809	-122	98 %
	<b>74 673</b>	<b>72 674</b>	<b>72 531</b>	<b>-143</b>	<b>100 %</b>

**6.6 Tuloslaskelma 31.12.2016**

ulkoinen

	<b>SISÄLTÄEN LIIKELAITOKSET</b>	
	<b>TP 2016</b>	<b>TP 2015</b>
<b>Toimintatuotot</b>	<b>30 474 467,48</b>	<b>32 868 609,73</b>
Myyntituotot	9 816 356,50	10 034 731,55
Maksutuotot	10 531 708,97	11 111 411,04
Tuet ja avustukset	3 104 193,88	3 365 745,67
Muut toimintatuotot	7 022 208,13	8 356 721,47
<b>Valmistus omaan käyttöön</b>	<b>99 150,47</b>	<b>132 562,66</b>
<b>Toimintakulut</b>	<b>-190 562 920,44</b>	<b>-196 424 052,80</b>
Henkilöstökulut	-83 029 073,79	-85 044 329,34
Palkat ja palkkiot	-63 002 933,13	-64 331 524,77
Henkilösivukulut	-20 026 140,66	-20 712 804,57
Eläkekulut	-16 264 884,97	-17 100 898,23
Muut henkilösivukulut	-3 761 255,69	-3 611 906,34
Palvelujen ostot	-80 041 637,56	-83 877 527,19
Aineet, tarvikkeet ja tavarat		
Ostot tilikauden aikana	-10 217 679,61	-10 544 938,94
Avustukset	-11 968 685,23	-11 362 302,92
Muut toimintakulut	-5 305 844,25	-5 594 954,41
<b>Toimintakate</b>	<b>-159 989 302,49</b>	<b>-163 422 880,41</b>
Verotulot	113 027 617,24	114 413 460,86
Valtionosuudet	54 453 759,00	52 251 620,00
Rahoitustuotot ja -kulut	1 014 415,05	82 632,07
Korkotuotot	1 855 096,38	1 922 071,07
Muut rahoitustuotot	1 168 207,84	351 959,74
Korkokulut	-2 004 128,90	-2 187 280,31
Muut rahoituskulut	-4 760,27	-4 118,43
<b>Vuosikate</b>	<b>8 506 488,80</b>	<b>3 324 832,52</b>
Poistot ja arvonalentumiset	-6 197 254,22	-5 919 171,91
Suunnitelman mukaiset poistot	-6 117 091,38	-5 802 620,89
Arvonalentumiset	-80 162,84	-116 551,02
Satunnaiset erät	0,00	0,00
Satunnaiset tuotot		
Satunnaiset kulut		
<b>Tilikauden yli-/alijäämä</b>	<b>2 309 234,58</b>	<b>-2 594 339,39</b>

**6.7 Tase 31.12.2016**

<b>VASTAAVAA</b>	<b>SISÄLTÄEN LIIKELAITOKSET</b>	
	<b>31.12.2016</b>	<b>31.12.2015</b>
<b>PYSYVÄT VASTAAVAT</b>		
<b>Aineettomat hyödykkeet</b>	<b>265 315,11</b>	<b>358 686,99</b>
Aineettomat oikeudet	265 315,11	358 686,99
<b>Aineelliset hyödykkeet</b>	<b>127 052 295,34</b>	<b>125 495 253,21</b>
Maa- ja vesialueet	17 721 580,13	16 732 435,99
Rakennukset	65 255 902,68	63 587 642,59
Kiinteät rakenteet ja laitteet	42 194 158,67	41 101 458,30
Koneet ja kalusto	13 743,82	41 384,92
Muut aineelliset hyödykkeet		
Ennakkomaksut ja keskeneräiset hankinnat	1 866 910,04	4 032 331,41
<b>Sijoitukset</b>	<b>38 199 094,35</b>	<b>38 241 588,51</b>
Osakkeet ja osuudet	36 288 345,92	36 283 791,37
Muut lainasaamiset	1 239 752,68	1 283 510,39
Muut saamiset	670 995,75	674 286,75
<b>TOIMEKSIANTOJEN VARAT</b>	<b>898 637,40</b>	<b>878 780,23</b>
Valtion toimeksiannot	706,43	1 412,81
Lahjoitusrahastojen erityiskatteet	897 930,97	877 367,42
<b>VAIHTUVAT VASTAAVAT</b>		
<b>Vaihto-omaisuus</b>	<b>129 041,39</b>	<b>153 489,97</b>
Aineet ja tarvikkeet	129 041,39	153 489,97
<b>Saamiset</b>	<b>37 038 856,97</b>	<b>37 866 555,64</b>
Pitkäaikaiset saamiset	29 683 860,00	30 860 399,00
Lainasaamiset	29 206 000,00	30 223 254,00
Muut saamiset	477 860,00	637 145,00
Lyhytaikaiset saamiset	7 354 996,97	7 006 156,64
Myyntisaamiset	3 240 131,13	3 073 323,71
Lainasaamiset	1 017 254,00	1 017 248,00
Muut saamiset	3 010 796,73	2 850 568,63
Siirtosaamiset	86 815,11	65 016,30
<b>Rahoitusarvopaperit</b>	<b>11 388,94</b>	<b>11 388,94</b>
Osakkeet ja osuudet	11 388,94	11 388,94
<b>Rahat ja pankkisaamiset</b>	<b>3 542 066,19</b>	<b>4 376 375,04</b>
<b>VASTAAVAA YHTEENSÄ</b>	<b>207 136 695,69</b>	<b>207 382 118,53</b>

<b>VASTATTAVAA</b>	<b>31.12.2016</b>	<b>31.12.2015</b>
<b>OMA PÄÄOMA</b>	<b>61 237 751,11</b>	<b>58 929 161,88</b>
Peruspääoma	71 555 877,43	71 672 428,45
Arvonkorotusrahasto	832 713,14	833 394,09
Muut omat rahastot	606 194,79	606 159,19
Edellisten tilikausien yli-/alijäämä	-14 066 268,83	-11 588 480,46
Tilikauden yli-/alijäämä	2 309 234,58	-2 594 339,39
<b>PAKOLLISET VARAUKSET</b>	<b>355 645,43</b>	<b>614 335,63</b>
Eläkevaraukset	170 500,00	170 500,00
Muut pakolliset varaukset	185 145,43	443 835,63
<b>TOIMEKSIANTOJEN PÄÄOMAT</b>	<b>898 637,40</b>	<b>929 164,49</b>
Valtion toimeksiannot	706,43	1 412,81
Lahjoitusrahastojen pääomat	897 930,97	877 367,42
Muut toimeksiantojen pääomat	0,00	50 384,26
<b>VIERAS PÄÄOMA</b>	<b>144 644 661,75</b>	<b>146 909 456,53</b>
Pitkäaikainen	63 950 617,74	65 785 732,90
Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta	59 695 707,67	61 866 024,87
Lainat julkisyhteisöiltä	442 495,19	665 582,38
Lainat muilta luotonantajilta	0,00	0,00
Saadut ennakot	63 049,46	58 740,73
Muut velat	3 749 365,42	3 195 384,92
Lyhytaikainen	80 694 044,01	81 123 723,63
Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta	57 434 256,88	55 767 673,20
Lainat julkisyhteisöiltä	223 087,33	374 118,21
Lainat muilta luotonantajilta	1 195 300,43	1 550 971,26
Saadut ennakot	262 065,16	123 786,51
Ostovelat	6 525 575,76	7 258 856,50
Muut velat	3 766 083,16	3 406 374,69
Siirtovelat	11 287 675,29	12 641 943,26
<b>VASTAATTAVAA YHTEENSÄ</b>	<b>207 136 695,69</b>	<b>207 382 118,53</b>



## 7. Liitetiedot

### 7.1. Arvostus- ja jaksotusperiaatteet ja -menetelmät

#### TILINPÄÄTÖKSEN LAATIMISPERIAATTEET JA -MENETELMÄT

##### Tietojen vertailu edellisvuotisiin

Talousarviorakenne kaupunginvaltuuston sitovuustasolla 2016 on muuttumaton verrattuna vuoteen 2015. Kilpailukykysojimus, KIKY aiheutti muutoksia lomarahojen jaksotuksessa mikä johti henkilöstökulujen pienenemiseen noin 1 miljoonalla eurolla vuoteen 2015 verrattuna. Sairaanhoidopiiriin palautuksen osuus vuoden 2015 ylijäämästä, 945 000 euroa, kirjattiin tuottona vasta vuonna 2016.

##### Hyödykkeiden arvostus, pysyvät vastaavat

Kaupunginvaltuusto hyväksyi 26.10.2009 §:ssä 177 poistosuunnitelman "Suunnitelman mukaiset pysyvien vastaavien poistot Raaseporin kaupungissa." Kaupunginvaltuusto korjasi poistosuunnitelmaa 20.5.2013 kirjanpitolautakunnan ohjeen mukaisesti siten, että suunnitelmaan otettiin mukaan uusi ryhmä "Rakennusten peruskorjaus" poistoaikana 20 vuotta kohtaan "Aineelliset hyödykkeet", "rakennukset ja rakennelmat". Lisäksi muutettiin hallintosäännön lukua 3 § 4 Poistosuunnitelman hyväksyminen siten, että peruskorjausten menot poistetaan oman ryhmän mukaan poistosuunnitelman kohdassa rakennukset ja rakennelmat. Pysyvien vastaavien hyödykkeet on taseessa merkitty hankintamenoon vähennettynä suunnitelman mukaisilla poistoilla, ja ne kirjataan tilikauden kuluna taloudellisen elinikänsä aikana etukäteen laaditun poistosuunnitelman mukaan. Poistosuunnitelma on liitetietojen kohdassa 7.4 ja suunnitelman mukaiset poistot kohdassa 7.5.

##### Sijoitusten arvostus

Pysyvien vastaavien osakkeet on taseessa merkitty hankintamenoon.

##### Vaihto-omaisuuden arvostus

Vaihto-omaisuus (varastot) on taseessa merkitty hankintamenoon.

##### Rahoitusomaisuuden arvostus

Saamiset on taseessa merkitty nimellisarvoon.

##### Suoriteperuste

Merkittävät maksuperusteiset kirjaukset on korjattu ja kirjattu suoriteperusteen mukaisesti.

#### KONSERNITILINPÄÄTÖKSEN LAATIMISPERIAATTEET SEKÄ MENETELMÄT

Konsernitaseen laatimisessa on noudatettu kunnan arvostus- ja jaksotusperiaatteita. Kunnan ja sen tytäryhteisöjen keskinäinen omistus on eliminoitu pariarvomenetelmää käyttäen.

Olellaiset keskinäiset saamiset ja velat on eliminoitu.

Vähemmistöosuudet on erotettu konsernin omasta pääomasta.

Tytäryhteisöjen poistosuunnitelmia on sovellettu sellaisinaan konsernissa vuodesta 2014 lähtien.

Poistot on sovitettu yhtiön harjoittamaan toimintaan ja noudattavat täten konsernin laskentatoimiperiaatteita.

## 7.2 Toimintatuotot

	TP 2016	TP 2015
Konsernihallinto	3 716 736,89	3 955 528,09
Yleinen ja taloushallinto	924 969,92	1 120 362,84
Perusturva	12 053 709,29	12 547 086,55
Sivistystoimiala	4 612 028,51	5 065 970,15
Yhdyskuntatekninen toimiala	3 475 067,95	4 596 261,82
Raaseporin Vesi		
Liikevaihto	6 170 955,89	6 067 275,34
Muut varsinaisen toiminnan tuotot	77 951,71	77 770,31
Eliminointeja		
Raaseporin kaupunki	-195 096,85	-216 581,68
Raaseporin Vesi	-361 855,83	-345 063,69
<b>Yhteensä</b>	<b>30 474 467,48</b>	<b>32 868 609,73</b>

## Palvelujen ostot

	TP 2016	TP 2015
Asiakaspalvelujen ostot	61 137 351,49	65 230 160,15
Muiden palvelujen ostot	18 904 286,07	18 647 367,04
<b>Yhteensä</b>	<b>80 041 637,56</b>	<b>116 746 136,92</b>

### 7.3 Satunnaiset erät sekä pysyvien vastaavien myyntivoitot

#### Myyntivoitot ja tappiot käyttöomaisuudesta

Myyntivoitot ja -tappiot	TP 2016	TP 2015
Myyntivoitot		
maa- ja vesialueista	913 645,10	1 867 427,97
rakennuksista	125 000,00	236 410,53
kiinteät rakenteet ja laitteet		
koneista ja kalustosta	850,00	31 548,39
osakkeista ja osuuksista	0,00	119 101,99
Myyntivoitot yhteensä	1 039 495,10	2 254 488,88
Myyntitappiot		
maa- ja vesialueista	0,00	61 564,60
rakennuksista	0,00	4 794,28
kiinteät rakenteet ja laitteet		
muut osakkeet ja osuudet	0,00	98 742,74
Myyntitappiot yhteensä	0,00	165 101,62

#### Satunnaiset tuotot ja kulut

Satunnaiset tuotot ja kulut	TP 2016	TP 2015
Satunnaiset tuotot	0,00	
Satunnaiset kulut	0,00	
	0,00	

## 7.4 Suunnitelman mukaiset poistot

Käyttöomaisuuslaji	Poistoaika (vuotta)	Poisto- menetelmä	Suosittu haarukka (vuotta)
<b>Aineettomat hyödykkeet</b>		tasapoisto	
Kehittämismenot	4		2 - 5
Aineettomat oikeudet	10		5 - 20
<i>Muut pitkävaikutteiset menot</i>		tasapoisto	
Perustamis- ja järjestelymenot			
Tutkimus- ja kehittämismenot			
Konserniliikearvo			
Liikearvo	4		2 - 5
ATK-ohjelmistot	4		2 - 5
Muut	4		2 - 5
Yhteiset koulut	20		
Aluehälytyskeskus, osuus kalustohankintaan			
<b>Aineelliset hyödykkeet</b>			
Maa- ja vesialueet	ei poistoa		ei poistoa
Rakennukset ja rakennelmat		tasapoisto	
Hallinto- ja laitosrakennukset	40		20 - 50
Tehdas- ja tuotantorakennukset	25		20 - 30
Talousrakennukset	18		10 - 20
Vapaa-ajan rakennukset	25		20 - 30
Asuinrakennukset	40		30 - 50
Rakennusten peruskorvaukset	20		20 - 50
Kiinteät rakenteet ja laitteet		tasapoisto	
Kadut, tiet, torit ja puistot	18		15 - 20
Sillat, laiturit ja uimalat	20		10 - 30
Muut maa- ja vesirakenteet	25		15 - 30
Vedenjakeluverkosto	35		30 - 40
Viemäriverkko	35		30 - 40
Kaukolämpöverkko	25		20 - 30
Sähköjohdot, muuntoasemat, ulkovalaistus	18		15 - 20
Puhelinverkko, keskusasema ja alakeskukset	11		10 - 12
Maakaasuverkko	22		20 - 25
Muut putki- ja kaapeliverkot	18		15 - 20
Sähkö-, vesi-, yms. laitojen koneet ja laitteet	15		10 - 20
Kiinteät nosto- ja siirtolaitteet	18		15 - 20
Liikenteen ohjauslaitteet	12		10 - 15
Muut kiinteät koneet, laitteet ja rakenteet	12		10 - 15
<b>Koneet ja kalusto</b>			
Rautaiset alukset	18		15 - 20
Puiset alukset ja muut uivat työkoneet	11		8 - 15
Henkilö-, paketti- ja kuorma-autot			
Paloautot ja ambulanssit			
Muut kuljetusvälineet	6		4 - 7
Muut liikkuvat työkoneet	7		5 - 10
Traktorit ja maansiirtokoneet			
Muut raskaat koneet	12		10 - 15
Muut kevyet koneet	7		5 - 10
Sairaala-, terveydenhuolto- yms. laitteet	10		5 - 15
Atk-laitteet	4		3 - 5
Työkoneet ja laitteet			
Muut laitteet ja kalusteet	4		3 - 5
Muut aineelliset hyödykkeet			
Luonnonvarat			
Taide- ja arvoesineet	ei poistoa		
Keskeneräiset hankkeet	ei poistoa		
<b>Sijoitukset</b>			
Osakkeet ja osuudet	ei poistoa		

**7.5 Pysyvät vastaavat**
**PYSYVIEN VASTAAVIEN MUUTOKSET**

Pysyvät vastaavat	Aineettomat hyödykkeet			Aineelliset hyödykkeet						
	Aineettomat oikeudet	Muut pitkävaikutteiset menot (ATK-ohj.)	Yhteensä	Maa- ja vesialueet	Rakennukset	Kiinteät rakenteet ja laitteet	Koneet ja kalusto	Muut aineelliset hyödykkeet	Ennakko-maksut ja kesk.er.h.	Yhteensä
Poistamaton hankintameno 1.1.	6 992,01	351 694,98	358 686,99	16 732 435,99	63 587 642,59	41 101 458,30	41 384,92	0,00	4 032 331,41	125 495 253,21
AT Tammisaaren Energia				0,00						0,00
Lisäykset tilikauden aikana	0,00	0,00	0,00	1 074 342,72	2 637 994,74	3 434 929,51	0,00	0,00	968 111,26	8 115 378,23
Rahoitusosuudet tilikaudella	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	215 111,46	0,00	0,00	60 259,80	275 371,26
Vähennykset tilikauden aikana	0,00	0,00	0,00	85 198,58	0,00	0,00	0,00	0,00	96 709,93	181 908,51
Överf.->driften	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Siirrot erien välillä	0,00	0,00	0,00	0,00	2 212 520,80	764 042,10	0,00	0,00	-2 976 562,90	0,00
utg	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
ink	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Tilikauden poisto	3 577,32	89 794,56	93 371,88	0,00	3 104 918,61	2 891 159,79	27 641,10	0,00	0,00	6 023 719,50
Arvonlennukset ja niiden palautukset					77 336,84					77 336,84
Poistamaton hankintameno 31.12.	<b>3 414,69</b>	<b>261 900,42</b>	<b>265 315,11</b>	<b>17 721 580,13</b>	<b>65 255 902,68</b>	<b>42 194 158,66</b>	<b>13 743,82</b>	<b>0,00</b>	<b>1 866 910,04</b>	<b>127 052 295,33</b>
Arvonkorotukset	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
<b>Kirjanpitoarvo 31.12</b>	<b>3 414,69</b>	<b>261 900,42</b>	<b>265 315,11</b>	<b>17 721 580,13</b>	<b>65 255 902,68</b>	<b>42 194 158,66</b>	<b>13 743,82</b>	<b>0,00</b>	<b>1 866 910,04</b>	<b>127 052 295,33</b>
Eliminoinnit (kaupunki ja liikelaitokset)										0,00
<b>Kirjanpitoarvo 31.12.</b>	<b>3 414,69</b>	<b>261 900,42</b>	<b>265 315,11</b>	<b>17 721 580,13</b>	<b>65 255 902,68</b>	<b>42 194 158,66</b>	<b>13 743,82</b>	<b>0,00</b>	<b>1 866 910,04</b>	<b>127 052 295,33</b>



Pysyvät vastaavat	Sijoitukset						Muut laina- ja muut saamiset		
	Osakkeet tytäryhteisöt	Kuntayhtymä- osuudet	Osakkeet osakkuus- ja muut omistus-yhteys- yritykset	Liikelaitosten peruspääoma- osuudet	Muut osakkeet ja osuudet	Yhteensä	Muut laina- saamiset	Muut saamiset	Yhteensä
Poistamaton hankintameno 1.1.	20 793 446,05	11 402 159,04	6 489,36	0,00	4 081 696,92	36 283 791,37	1 283 510,39	733 671,50	2 017 181,89
AT Tammisaaren Energia	0,00				0,00	0,00			
Lisäykset tilikauden aikana	502 500,00	0,00	0,00	0,00	3 124,55	505 624,55	117 940,00	52 815,00	170 755,00
Rahoitusosuudet tilikaudella	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Vähennykset tilikauden aikana	500 000,00	0,00	0,00	0,00	1 070,00	501 070,00	161 697,71	4 460,00	166 157,71
Sirot erien välillä	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Tilikauden poisto	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Arvonlennukset ja niiden palautukset	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	2 826,00	2 826,00
<b>Poistamaton hankintameno 31.12.</b>	<b>20 795 946,05</b>	<b>11 402 159,04</b>	<b>6 489,36</b>	<b>0,00</b>	<b>4 083 751,47</b>	<b>36 288 345,92</b>	<b>1 239 752,68</b>	<b>779 200,50</b>	<b>2 018 953,18</b>
Arvonkorotukset	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
<b>Kirjanpitoarvo 31.12.</b>	<b>20 795 946,05</b>	<b>11 402 159,04</b>	<b>6 489,36</b>	<b>0,00</b>	<b>4 083 751,47</b>	<b>36 288 345,92</b>	<b>1 239 752,68</b>	<b>779 200,50</b>	<b>2 018 953,18</b>
Eliminoinnit (kaupunki ja liikelaitokset)	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	108 204,75	-108 204,75
<b>Kirjanpitoarvo 31.12.</b>	<b>20 795 946,05</b>	<b>11 402 159,04</b>	<b>6 489,36</b>	<b>0,00</b>	<b>4 083 751,47</b>	<b>36 288 345,92</b>	<b>1 239 752,68</b>	<b>670 995,75</b>	<b>1 910 748,43</b>

## 7.6 Osakkeet ja osuudet

<b>Osakkeet ja osuudet</b>	<b>Lukumäärä</b>	<b>TP 2016</b>	<b>Lukumäärä</b>	<b>TP 2015</b>
<b>Tytäryhteisöosakkeet ja -osuudet, tili 1201</b>				
Asunto Oy Dönsbyntie	111 330	47 136,92	111 330	47 136,92
Asunto Oy Karjaan Panorama	1 776	50 000,00	1 776	50 000,00
Kiinteistö Oy Bäljarsinpuisto	1 293	6 896,00	1 293	6 896,00
Kiinteistö Oy Karjaan kaupungin vuokratatolot	1 449	1 218 521,53	1 449	1 218 521,53
Kiinteistö Oy Tranan	15 000	8 438,44	15 000	8 438,44
Karjaan Teollisuuskiinteistöt Oy	20	33 637,58	20	33 637,58
Kiinteistö Oy Knipnäs	148	24 891,76	148	24 891,76
Kiinteistö Oy Koskenkylänraitti	1 500	35 319,47	1 500	35 319,47
Kiinteistö Oy Pohjantie	15 000	126 921,50	15 000	126 921,50
Raseborgs hyresbostäder Ab	2 001	123 632,85	2 001	123 632,85
Tammisaaren Energia Oy		19 120 550,00		19 118 050,00
<b>Tytäryhteisöosakkeet ja -osuudet, yhteensä</b>		<b>20 795 946,05</b>		<b>20 793 446,05</b>
<b>Kuntayhtymäosuudet, tili 1203</b>				
HUS		9 219 057,05		9 219 057,05
Kärkulla		662 453,22		662 453,22
Länsi-Uudenmaan Ammattikoulutuskuntayhtymä		976 026,12		976 026,12
Eteva		163 832,74		163 832,74
Västra Nylands Folkhögskola		379 018,88		379 018,88
Uudenmaan liitto		1 771,03		1 771,03
<b>Kuntayhtymäosuudet yhteensä</b>		<b>11 402 159,04</b>		<b>11 402 159,04</b>
<b>Osakkuusyhteisöosakkeet ja -osuudet, tili 1205</b>				
Kiinteistö Oy Jägarbacken	300	5 227,95	300	5 227,95
<b>Osakkuusyhteisöosakkeet ja -osuudet, yhteensä</b>		<b>5 227,95</b>		<b>5 227,95</b>
<b>Yhteisyhteisöosakkeet ja -osuudet, tili 1207</b>				
Fastighets Ab Trollet	7 500	1 261,41	7 500	1 261,41
<b>Yhteisyhteisöosakkeet ja -osuudet, yhteensä</b>		<b>1 261,41</b>		<b>1 261,41</b>



<b>Osakkeet ja osuudet</b>	<b>Lukumäärä</b>	<b>TP 2016</b>	<b>Lukumäärä</b>	<b>TP 2015</b>
<b>Muut osakkeet ja osuudet, tili 1210</b>				
Asunto Oy Gumnärintie	504	21 191,68	504	21 191,68
Asunto Oy Säg	1141	39 627,85	1 141	39 627,85
Asunto Oy Ringvägen	254	4 271,96	254	4 271,96
Asunto Oy Björknäsgatan 24	86	92 113,37	86	92 113,37
Asunto Oy Björknäsgatan 37	73	38 262,75	73	38 262,75
Asunto Oy Bromarf Åsebo	105	47 140,22	105	47 140,22
Asunto Oy Jaktvägen 11	311	44 031,60	311	44 031,60
Asunto Oy Prästängsgatan 11-13	37	43 560,67	37	43 560,67
Asunto Oy Raseborgsvägen 20	224	27 919,20	224	27 919,20
Asunto Oy Torngatan 4	40	42 383,36	40	42 383,36
Asunto Oy Tuna	658	10 292,09	658	10 292,09
Asunto Oy Kiilantie 29	53	8 913,96	53	8 913,96
Asunto Oy Karjaan Naapurikatu 26	918	15 439,65	918	15 439,65
Asunto Oy Tallmoparken	878	28 057,11	878	28 057,11
Kiinteistö Oy Kaptensvägen 8	10	1 681,88	10	1 681,88
Kiinteistö Oy Axxell	5950	768 152,63	5 950	768 152,63
Axxell Utbildning Ab	200	203 200,00	200	203 200,00
Kunta-Asunnot Oy	6867	1 154 960,73	6 867	1 154 960,73
L-U Jätehuolto Oy	4305	289 619,61	4 305	289 619,61
Varuboden	8	26,91	8	26,91
Ab Det finlandssvenska kompetenscentret	20	1 600,00	20	1 600,00
Sosiaalitalo Oy	30	6 000,00	30	6 000,00
Osuuspankki Raasepori		100,00		1 170,00
Kuntarahoitus Oyj	25 630	27 276,22	25 630	27 276,22
Karjaan Puhelin Oy	2 820	40 410,35	2 820	40 410,35
Karjaan TV	18	3 027,38	18	3 027,38
Tammisaaren TV	3	504,56	3	504,56
Lohjan Puhelin	55	5 524,97	55	5 524,97
Salon seudun puhelin Oy	1	50,46	1	50,46
Pohjan näyttelyosuuskunta		840,95		840,95
Metsäliitto		30 000,00		30 000,00
Pohjan Palvelutalosaatiö		36 496,35		36 496,35
Skåldön vesiosuuskunta		500,00		500,00
Kuntien Tiera Oy	29 065	29 065,00	29 065	29 065,00
Novago Ab Oy / Yrityspalvelut Oy	29 156	56 854,20	29 156	56 854,20
Raaseporin Jäähalli Oy Ab		400 000,00		400 000,00
Katternö Kärnkraft Oy Ab	230	561 529,25	230	561 529,25
<b>Muut osakkeet ja osuudet, yhteensä</b>		<b>4 083 751,47</b>		<b>4 081 696,92</b>
<b>Osakkeet ja osuudet yhteensä</b>		<b>36 288 345,92</b>		<b>36 283 791,37</b>

Sijoitukset rahamarkkina-instrumentteihin	Lukumäärä	TP 2016	Markkinaarvo 31.12.		Ero
			€/kpl	yhteensä	
Aktia (A)	25 308	0,00	9,73	246 246,84	246 246,84
M-Real (B)	4 100	2 829,00	6,79	27 839,00	25 010,00
Neo Industrial (B)	100	66,50	4,85	485,00	418,50
Sampo Oyj	100	8 399,25	42,59	4 259,00	-4 140,25
Nordea	5 052	94,19	10,60	53 551,20	53 457,01
<b>Sijoitukset rahamarkkina-instrumentteihin yhteensä</b>		<b>11 388,94</b>		<b>332 381,04</b>	<b>320 992,10</b>

## 7.7 Vaihtuvat vastaavat, saamiset

Saamisten erittely	TP 2016		TP 2015	
	Pitkäaikaiset	Lyhytaikaiset	Pitkäaikaiset	Lyhytaikaiset
<b>Raaseporin kaupunki</b>				
Saamiset tytäryhteisöiltä				
Asiakassaamiset				14 264,42
Lainasaamiset			30 223 254,00	1 017 248,00
Muut saamiset				
Siirtosaamiset				
<b>Yhteensä</b>	<b>29 206 000,00</b>	<b>1 089 541,67</b>	<b>30 223 254,00</b>	<b>1 031 512,42</b>
Saamiset kuntayhtymiltä, joissa kunta on jäsenenä				
Asiakassaamiset				28 653,16
Lainasaamiset				
Muut saamiset				0,00
Siirtosaamiset				
<b>Yhteensä</b>	<b>0,00</b>	<b>80 502,89</b>	<b>0,00</b>	<b>28 653,16</b>
Saamiset osakkuus- sekä muilta omistusyhteisyyksiltä				
Asiakassaamiset				1 897,36
Lainasaamiset				
Muut saamiset				
Siirtosaamiset				
<b>Yhteensä</b>	<b>0,00</b>	<b>0,00</b>	<b>0,00</b>	<b>1 897,36</b>
<b>Saamiset yhteensä</b>	<b>29 206 000,00</b>	<b>1 170 044,56</b>	<b>30 223 254,00</b>	<b>1 062 062,94</b>

**7.8 Taseen vastattavia koskevat liitetiedot**

<b>Oman pääoman muutokset</b>	<b>TP 2016</b>	<b>TP 2015</b>
<b>Raaseporin kaupunki</b>		
Peruspääoma 1.1	71 672 428,45	72 608 379,54
Peruspääoman lisäykset/vähennykset tilikauden aikana	-116 551,02	-935 951,09
Peruspääoma 31.12	71 555 877,43	71 672 428,45
Arvonkorotusrahasto 1.1.	832 144,63	880 080,87
Muutokset	-680,95	-47 936,24
Arvonkorotusrahasto 31.12.	831 463,68	832 144,63
Kiinteistörahasto	507 742,26	507 742,26
Tammisaaren 450- vuotisjuhlarahasto 1.1.	97 853,37	97 818,81
Muutokset	35,60	34,56
Tammisaaren 450- vuotisjuhlarahasto 31.12.	97 888,97	97 853,37
Ekenäs seminariums minnesfond 31.12.	563,56	563,56
Yli-/alijäämä aikaisemmilta tilikausilta	-15 672 522,02	-12 498 023,43
Tilikauden yli-/alijäämä	1 383 655,44	-3 291 049,61
<b>Oma pääoma yhteensä (Raaseporin kaupunki)</b>	<b>58 704 669,32</b>	<b>57 321 659,23</b>
<b>Raaseporin Vesi</b>		
Peruspääoma 1.1	9 975 546,53	9 975 546,53
Peruspääoman lisäykset tilikauden aikana		
Peruspääoma 31.12	9 975 546,53	9 975 546,53
Arvonkorotusrahasto 31.12.	1 249,46	1 249,46
Yli-/alijäämä aikaisemmilta tilikausilta	1 606 253,19	909 542,97
Tilikauden yli-/alijäämä	925 579,14	696 710,22
<b>Oma pääoma yhteensä (Raaseporin Vesi)</b>	<b>12 508 628,32</b>	<b>11 583 049,18</b>

<b>Oman pääoman muutokset</b>	<b>TP 2016</b>	<b>TP 2015</b>
<b>Raaseporin kaupunki ja liikelaitokset</b>		
Peruspääoma 1.1	71 672 428,45	72 608 379,54
Peruspääoman lisäykset/vähennykset tilikauden aikana	-116 551,02	-935 951,09
Peruspääoma 31.12	71 555 877,43	71 672 428,45
Arvonkorotusrahasto 1.1.	833 394,09	881 330,33
Muutokset	-680,95	-47 936,24
Arvonkorotusrahasto 31.12.	832 713,14	833 394,09
Kiinteistörahasto	507 742,26	507 742,26
Tammisaaren 450- vuotisjuhlarahasto 1.1.	97 853,37	97 818,81
Muutokset	35,60	34,56
Tammisaaren 450- vuotisjuhlarahasto 31.12.	97 888,97	97 853,37
Ekenäs seminariums minnesfon 31.12.	563,56	563,56
Yli-/alijäämä aikaisemmilta tilikausilta	-14 066 268,83	-11 588 480,46
Tilikauden yli-/alijäämä	2 309 234,58	-2 594 339,39
<b>Oma pääoma yhteensä (Raaseporin kaupunki ja liikelaitokset)</b>	<b>61 237 751,11</b>	<b>58 929 161,88</b>
<b>Arvonkorotusrahasto</b>	<b>TP 2016</b>	<b>TP 2015</b>
<b>Raaseporin kaupunki</b>		
Arvonkorotusrahasto 1.1.		
Maa- ja vesialueet 1.1.	832 144,63	880 080,87
Muutokset	-680,95	-47 936,24
Maa- ja vesialueet 31.12.	831 463,68	832 144,63
Osakkeet ja osuudet 31.12.		
<b>Arvonkorotusrahasto yhteensä (Raaseporin kaupunki)</b>	<b>831 463,68</b>	<b>832 144,63</b>
<b>Raaseporin Vesi</b>		
Arvonkorotusrahasto 1.1.		
Maa- ja vesialueet 31.12.	1 249,46	1 249,46
<b>Arvonkorotusrahasto yhteensä (Raaseporin Vesi)</b>	<b>1 249,46</b>	<b>1 249,46</b>
<b>Raaseporin kaupunki ja liikelaitokset</b>		
Arvonkorotusrahasto 1.1.		
Maa- ja vesialueet 1.1.	833 394,09	881 330,33
Muutokset	-680,95	-47 936,24
Maa- ja vesialueet 31.12.	832 713,14	833 394,09
Osakkeet ja osuudet 31.12.	0,00	0,00
<b>Arvonkorotusrahasto yhteensä (Raaseporin kaupunki ja liikelaitokset)</b>	<b>832 713,14</b>	<b>833 394,09</b>

## 7.9 Pakolliset varaukset

<b>Erittely pakollisista varauksista</b>	<b>TP 2016</b>	<b>TP 2015</b>
<b>Raaseporin kaupunki</b>		
Pakolliset varaukset eläkkeisiin 1.1.	170 500,00	214 300,00
Muutos vuoden aikana	0,00	-43 800,00
Pakolliset varaukset eläkkeisiin 31.12.	170 500,00	170 500,00
Tiedot perustuvat Kuntien Eläkevakuutuksen laskelmiin 11.2.2016 koskien muutoksia vuonna 2015.		
<b>Pakolliset varaukset eläkkeisiin kaikkiaan</b>	<b>170 500,00</b>	<b>170 500,00</b>
<b>Raaseporin kaupunki</b>		
Muut pakolliset varaukset 1.1.	443 835,63	465 426,67
Muutos vuoden aikana - Pohjoissatama - kaupunginvaltuusto 9.6.2014 § 72	-258 690,20	-21 591,04
Muut pakolliset varaukset 31.12.	185 145,43	443 835,63
Tammisaaren valt päätti 17.10.2005 § 17 ottaa käyttöönsä 1 400 000 € määrärahan Österbyn entisen kaatopaikan maisemointiin.		
Karjaan valt päätti 20.6.2005 § 51 ottaa käyttöönsä 680 000 € määrärahan Bäljarsin ja Mustion entisten kaatopaikkojen maisemointiin.		
Tämä kirjanpitolautakunnan kuntajaoston suosituksen mukaisesti.		
Varaus puretaan toteutuneita menoja vastaan.		
Österbyn ent. kaatopaikan maisemointiin tehty 2 100 000 € varaus vuonna 2010		
<b>Muut pakolliset varaukset kaikkiaan</b>	<b>185 145,43</b>	<b>443 835,63</b>

**7.10 Vieras pääoma**

<b>Pitkäaikainen vieras pääoma</b>	<b>01.01.2016</b>	<b>Uusia lainoja</b>	<b>Lyhennys</b>	<b>31.12.2016</b>	
Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta					
Kotimaiset talletuspankit					
Kaupunki	28 291 255,15		4 795 486,86	23 495 768,29	
Raaseporin Vesi	3 134 499,50		438 597,34	2 695 902,16	
	<b>31 425 754,65</b>	<b>0,00</b>	<b>5 234 084,20</b>	<b>26 191 670,45</b>	
Kuntarahoitus Oy					
Kaupunki	36 467 161,42	10 000 000,00	5 906 048,00	40 561 113,42	
Raaseporin Vesi	5 740 782,00	0,00	627 541,00	5 113 241,00	
	<b>42 207 943,42</b>	<b>10 000 000,00</b>	<b>6 533 589,00</b>	<b>45 674 354,42</b>	
Lainat julkisyhteisöiltä					
Valtio	234 469,79		22 192,30	212 277,49	
Kuntien Eläkevakuutus	805 230,77		351 925,77	453 305,00	
	<b>74 673 398,63</b>	<b>10 000 000,00</b>	<b>12 141 791,27</b>	<b>72 531 607,36</b>	
<b>Pitkäaikainen vieras pääoma, lyhennykset 2015</b>					
Kaupunki				11 327 266,19	
Raaseporin Vesi				821 693,90	
				<b>12 148 960,09</b>	
<b>Lainat jotka lankeavat maksettaviksi 5 vuoden tai pidemmän ajan kuluttua</b>				<b>Saldo 31.12.2020</b>	<b>31.12.2019</b>
Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta					
Kaupunki				18 526 586,43	25 771 817,95
Raaseporin Vesi				3 106 227,36	3 933 478,80
				<b>21 632 813,79</b>	<b>29 705 296,75</b>
Lainat julkisyhteisöiltä				169 286,77	232 356,77
				<b>21 802 100,56</b>	<b>29 937 653,52</b>
<b>Lyhytaikainen vieras pääoma</b>				<b>31.12.2015</b>	<b>31.12.2014</b>
Sekkitiliimiitti 10 000 000 €, Osuuspankki Raasepori				263 939,68	
Konsernitili, Osuuspankki Raasepori				1 195 300,43	1 515 201,80
Nordea (kuntatodistus)				5 000 000,00	10 000 000,00
Danske Bank Abp (kuntatodistus)				7 000 000,00	17 000 000,00
OP Yrityspankki Oyj (kuntatodistus)				15 000 000,00	
Kuntarahoitus Oy (kuntatodistus)				18 000 000,00	17 000 000,00
				<b>46 459 240,11</b>	<b>45 515 201,80</b>

**7.11 Vastattavat, siirtovelat**

<b>Erittely siirtoveloista</b>	<b>TP 2016</b>	<b>TP 2015</b>
<b>Raaseporin kaupunki</b>		
Valtionosuusennakot		
Korkojaksotukset	246 078,79	322 361,29
Palkkojen ja henkilösivukulujen jaksotukset	10 804 271,39	12 069 299,19
<b>Siirtovelat yhteensä</b>	<b>11 050 350,18</b>	<b>12 391 660,48</b>
<b>Raaseporin Vesi</b>		
Palkkojen ja henkilösivukulujen jaksotukset	200 820,92	213 016,92
Korkojaksotukset	36 504,19	37 265,86
<b>Siirtovelat yhteensä</b>	<b>237 325,11</b>	<b>250 282,78</b>
<b>Yhteensä</b>	<b>11 287 675,29</b>	<b>12 641 943,26</b>

## 7.12 Vastuusitoumukset, leasingvastuut ja muut taloudelliset vastuut

<b>Vastuusitoumukset</b>	<b>TP 2016</b>	<b>TP 2015</b>
Takaussitoumukset muille		
Alkuperäinen pääoma	21 913 035,66	21 613 035,66
Jäljellä oleva pääoma	13 100 406,44	13 889 428,11
Takaussitoumus / Kuntien takauskeskus		
Takausvastuu	136 968 271,00	136 743 417,06
Kattamaton takausvastuu		
Rahaston mahdollinen takausvastuu	102 237,73	97 444,15
Rahoitusvastuu (osuus kertyneestä alijäämästä)		
Eteva kuntayhtymä	13 070,88	35 383,60
Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiiri		
Täytetakaus (Kunta-Aravat Oy)		
Alkuperäinen pääoma	3 571 139,34	3 571 139,34
Jäljellä oleva pääoma	674 166,94	674 166,94
<b>Leasingvastuu</b>	<b>TP 2016</b>	<b>TP 2015</b>
Danske Finance Oy Ab	6 715 274,08	4 080 917,27
3 Step IT	1 235 861,98	1 252 504,79
	<b>7 951 136,06</b>	<b>5 333 422,06</b>
<b>Johdannaissopimukset</b>		
Sopimuksen alkamispäivä 1.10.2012		
Jäljellä oleva pääoma 31.12.	1 875 000	2 000 000
Sopimuksen päättymispäivä 2.10.2017		
Vaihtuva korko 3 kk Euribor (pankki hoitaa)		
Kiinteä korko 0,809 % (kaupunki hoitaa)		
Käypä arvo (pankin ilmoituksen mukaan)	-346 751	-429 086
Vakuus kaupungin kuntatodistusta vastaan		
Koronvaihtosopimus 2		
Sopimuksen alkamispäivä 2.1.2008		
Jäljellä oleva pääoma 31.12.	8 259 740	8 883 117
Sopimuksen päättymispäivä 2.1.2020		
Vaihtuva korko 6 kk Euribor (pankki hoitaa)		
Kiinteä korko 4,284 % (kaupunki hoitaa)		
Käypä arvo (pankin ilmoituksen mukaan)	-1 002 884	-1 296 321
Yksittäisen lainan (aiemmin Tammisaaren Energia) turvaaminen korkoriskiltä		
Koronvaihtosopimus 3		
Sopimuksen alkamispäivä 1.10.2012		
Jäljellä oleva pääoma 31.12.	10 000 000	10 000 000
Sopimuksen päättymispäivä 2.10.2017		
Vaihtuva korko 3 kk Euribor (pankki hoitaa)		
Kiinteä korko 0,809 % (kaupunki hoitaa)		
Käypä arvo (pankin ilmoituksen mukaan)	-111 689	-162 415
Vakuus kaupungin kuntatodistusta vastaan		



Koronvaihtosopimus 4		
Sopimuksen alkamispäivä 7.2.2013		
Jäljellä oleva pääoma 31.12.	10 000 000	10 000 000
Sopimuksen päättymispäivä 7.2.2023		
Vaihtuva korko 3 kk Euribor (pankki hoitaa)		
Kiinteä korko 1,735 % (kaupunki hoitaa)		
Käypä arvo (pankin ilmoituksen mukaan)	-1 059 042	-899 417
Vakuus kaupungin kuntatodistusta vastaan		
Koronvaihtosopimus 5		
Sopimuksen alkamispäivä 19.2.2013		
Jäljellä oleva pääoma 31.12.	8 210 532	9 473 688
Sopimuksen päättymispäivä 20.2.2023		
Vaihtuva korko 3 kk Euribor (pankki hoitaa)		
Kiinteä korko 1,341 % (kaupunki hoitaa)		
Käypä arvo (pankin ilmoituksen mukaan)	-380 190	-384 066
Yksittäisen lainan korkoriskiltä suojautuminen		
Koronvaihtosopimus 6		
Sopimuksen alkamispäivä 31.12.2013	1 281 000	1 708 600
Jäljellä oleva pääoma 31.12.		
Sopimuksen päättymispäivä 30.12.2019		
Vaihtuva korko 3 kk Euribor (pankki hoitaa)		
Kiinteä korko 3,17 % (kaupunki hoitaa)		
Käypä arvo (pankin ilmoituksen mukaan)	-72 568	-117 066
Yksittäisen lainan (aiemmin Tammissaaren Energia) turvaaminen korkoriskiltä		
Koronvaihtosopimus 7		
Sopimuksen alkamispäivä 22.5.2015		
Jäljellä oleva pääoma 31.12.	7 157 896	8 000 000
Sopimuksen päättymispäivä 23.5.2022		
Vaihtuva korko 6 kk Euribor (pankki hoitaa)		
Kiinteä korko 0,508 % (kaupunki hoitaa)		
Käypä arvo (pankin ilmoituksen mukaan)	-133 347	-183 412
Yksittäisen lainan korkoriskiltä suojautuminen		
Koronvaihtosopimus 8		
Sopimuksen alkamispäivä 30.6.2015		
Jäljellä oleva pääoma 31.12.	2 406 250	2 843 750
Sopimuksen päättymispäivä 31.12.2021		
Vaihtuva korko 3 kk Euribor (pankki hoitaa)		
Kiinteä korko 0,275 % (kaupunki hoitaa)		
Käypä arvo (pankin ilmoituksen mukaan)	-27 502	-14 515
Yksittäisen lainan korkoriskiltä suojautuminen		
Koronvaihtosopimus 9		
Sopimuksen alkamispäivä 30.9.2015		
Jäljellä oleva pääoma 31.12.	1 157 894	1 368 421
Sopimuksen päättymispäivä 30.3.2022		
Vaihtuva korko 6 kk Euribor (pankki hoitaa)		
Kiinteä korko 0,398 % (kaupunki hoitaa)		
Käypä arvo (pankin ilmoituksen mukaan)	-15 783	-7 890
Yksittäisen lainan korkoriskiltä suojautuminen		
Koronvaihtosopimus 10		
Sopimuksen alkamispäivä 19.11.2015		
Jäljellä oleva pääoma 31.12.	8 000 000	8 000 000
Sopimuksen päättymispäivä 19.11.2020		
Vaihtuva korko 3 kk Euribor (pankki hoitaa)		
Kiinteä korko 0,149 % (kaupunki hoitaa)		
Käypä arvo (pankin ilmoituksen mukaan)		

---

**Muut taloudelliset vastuut**

---

Kaupunki on 2005 solminut pitkäaikaisen vuokrasopimuksen Rosaco Ab:n kanssa Raaseporin kaupungintalona toimivan nk. Fix-talon vuokraamisesta Tammissaassa. Sopimus on voimassa 31.12.2016 asti ja tämänhetkinen vuokra on 44 641,98 € kuukaudessa (alv 0).

Kaupunginvaltuusto päätti 23.4.2012 § 56 että Raaseporin kaupunki osallistuu tutkijakollegion Rannikotutkimustiimi/Aronia perusrahoitukseen vuosina 2013-2017. Rahoitus voi olla korkeintaan 150 000 € vuotta kohden. Talousarvioon varataan vuosittain kaupunginvaltuuston hyväksymät varat.

### 7.13 Palkkamenojen kehitys

<b>Palkkakustannusten kehitys (verotilityksen muk.)</b>	<b>TP 2016</b>	<b>TP 2015</b>	
<b>Palkat päätoimesta</b>			
Raaseporin kaupunki	62 974 141	63 355 228	
Raaseporin Vesi	993 012	988 913	
<b>Palkat sivutoimesta</b>			
Raaseporin kaupunki	787 873	792 715	
Raaseporin Vesi	3 369	5 469	
<b>Luontoisedut</b>			
Raaseporin kaupunki	283 539	288 775	
Raaseporin Vesi			
<b>Eläkkeet</b>			
Raaseporin kaupunki	15 790	15 790	
Raaseporin Vesi			
Työkorvaukset	1 894 398	1 748 185	
Lähdeveronalaiset palkat	19 041	5 183	
<b>Palkkamenot yhteensä</b>	<b>66 971 163</b>	<b>67 200 258</b>	
<b>Henkilöstökulut</b>	<b>TP 2016</b>	<b>TP 2015</b>	<b>+/- %</b>
Henkilöstökulut			
Palkat ja palkkiot	64 041 970,01	65 366 240,12	-2,0
Palkkoihin liittyvät korvaukset	-1 039 036,88	-1 034 715,35	0,4
	63 002 933,13	64 331 524,77	-2,1
Henkilösivukulut			
Eläkekulut	16 264 884,97	17 100 898,23	-4,9
Muut henkilösivukulut	3 761 255,69	3 611 906,34	4,1
Tuloslaskelman mukaan yhteensä	83 029 073,79	85 044 329,34	-2,4
Aktivoidut henkilöstökulut	195 795,48	201 780,67	-3,0
<b>Henkilöstökulut yhteensä</b>	<b>83 224 869,27</b>	<b>85 246 110,01</b>	<b>-2,4</b>

**7.14 Henkilöstökulut**

<b>Henkilöstökulut</b>	<b>TP 2016</b>	<b>TP 2015</b>
<b>Raaseporin kaupunki</b>		
Palkat ja palkkiot	63 124 958,40	64 444 679,26
Henkilösivukulut		
Eläkekulut	16 063 020,65	16 893 343,71
Muut henkilösivukulut	3 707 868,62	3 560 098,86
Henkilöstökorvaukset	-1 021 149,01	-1 030 966,62
<b>Henkilöstökulut yhteensä tuloslaskelman mukaan</b>	<b>81 874 698,66</b>	<b>83 867 155,21</b>
<b>Raaseporin Vesi</b>		
Palkat ja palkkiot	917 011,61	921 560,86
Henkilösivukulut		
Eläkekulut	231 128,38	256 984,11
Muut henkilösivukulut	53 387,07	51 807,48
Henkilöstökorvaukset	-17 887,87	-3 748,73
<b>Henkilöstökulut yhteensä tuloslaskelman mukaan</b>	<b>1 183 639,19</b>	<b>1 226 603,72</b>
<b>Eliminoinnit</b>		
Raaseporin Vesi	-29 264,06	-49 429,59
<b>Yhteensä</b>	<b>-29 264,06</b>	<b>-49 429,59</b>
<b>Yhteensä tuloslaskelman mukaan</b>	<b>83 029 073,79</b>	<b>85 044 329,34</b>
<b>Aktivoidut henkilöstökulut</b>		
Raaseporin kaupunki	97 593,33	110 937,25
Raaseporin Vesi	98 202,15	90 843,42
<b>Yhteensä</b>	<b>195 795,48</b>	<b>201 780,67</b>
<b>Henkilöstökulut yhteensä sis. aktivoidut kulut</b>	<b>83 224 869,27</b>	<b>85 246 110,01</b>

## 7.15 Arvoden till revisorer

<b>Revisionsammanslutning BDO Audiator Ab</b>	<b>BS 2016</b>	<b>BS 2015</b>
revisionsarvoden	58 905,14	71 145,50
utlåtagen av revisorer	744,00	4 247,00
uppgifter som sekreterare för revisionsnämnden	5 838,36	3 516,00
övriga arvoden	15 154,67	11 424,00
<b>Totalt</b>	<b>80 642,17</b>	<b>90 332,50</b>

Under övriga arvoden ingår en genomgång av mervärdesbeskattningen för Raseborgs stad gällande räkenskapsperioden 2016.

## 7.16 Muut liitetiedot

1. Pysyviin vastaaviin kuuluvan omaisuuden, eli omaisuuden, jonka poistot on aloitettu ennen 1.1.2009, osalta noudatetaan kunkin entisen kunnan poistosuunnitelmia, ja 1.1.2009 jälkeen aktivoitujen omaisuuden suhteen noudatetaan Raaseporin poistosuunnitelmaa. Suunnitelmaa on tietyin osin muutettu ja täydennetty kaupunginvaltuuston päätöksellä 20.5.2013.
2. Kaupungin vaatimukset Lemminkäinen Oy:lle asfalttikartellioikeudenkäynnissä ovat 550 796,23 €, sekä korot noin 112 000 € (ilman viivästyskorkoja). Helsingin käräjäoikeus antoi 28.11.2013 asiassa tuomionsa ja tuomitsi yhtiön korvauksiin. Lemminkäinen Oyj on 9.1.2014 maksanut 369 098,72 € korvauksia, oikeudenkäyntikuluja ja korkoja, joita ei vielä ole kirjattu. Vastapuoli valitti tuomiosta Helsingin hovioikeuteen. Hovioikeuden 20.10.2016 antama ratkaisu asfalttikartellioikeudenkäynnissä oli Raaseporin kaupungille – kuten myös monelle muulle kuntakantajalle – huomattavasti käräjäoikeuden ratkaisua epäedullisempi. Kaupunginhallitus päätti 21.11.2016, että Raaseporin kaupunki hakee valituslupaa korkeimmalta oikeudelta voidakseen hakea muutosta Helsingin hovioikeuden asfalttikartelliasiassa antamaan tuomioon.
3. Kaupungilla on 24 muun kunnan/kuntayhtymän kanssa ollut vaatimuksia Nordea Pankki Oyj:lle oikeudenkäynnissä, joka koskee pitkäaikaisten lainojen yksipuolisia koronnostoja 4.5.2009 lukien. Kaupungin taloudelliset intressit ovat noin 330 000 € ilman korkoja. Pankki voitti oikeudenkäynnin käräjäoikeudessa ja hovioikeudessa. Kaupunki on maksanut 31 694,93 € oikeudenkäyntikuluja ja 38 792,57 € kuluja kuntia edustavalle asianajotoimistolle. Kaupunginhallitus on päättänyt, että kaupunki osallistuu jatkettuun prosessiin ja pyytänyt valituslupaa Korkeimpaan oikeuteen Helsingin hovioikeuden päätöksestä. Valituslupa myönnettiin 8.3.2016. Nordea Pankki lähetti kantajalle kesäkuussa 2016 ehdotuksen kiistan sovittelusta, joka merkitsi prosessin perumista Korkeimmassa oikeudessa. Kaupunki hyväksyi sovitteluehdotuksen, minkä seurauksena kaupunki sai 623 370 euron palautuksen korotetuista koroista ja 200 447 euroa viivästyskorkoina. Lisäksi saatiin 64 279 euroa suoritetuista oikeudenkäyntikuluista.
4. Raaseporin kaupunki on 31 muun kunnan tapaan kantajana ns. puukartellijutussa Stora Ensoa, Metsäliittoa ja UPM-Kymmeneä vastaan Helsingin käräjäoikeudessa. Raaseporin kaupungin alustava vaatimus noin 1,13 miljoonaa euroa sekä korot. Asia on yhä vireillä Helsingin käräjäoikeudessa.
5. Kaupungilla on seuraavat sopimukset, jotka koskevat maankäyttöä, kaavavarauksia sekä esisopimuksia, joihin sisältyy taloudellisia velvoitteita:

Dönsby West, kaavahanke 7610, 23.1.2012, rakennusvelvoitteet täytetty, kaupungilla on vielä velvoite valvoa kadun ja kunnallistekniikan rakentamista. Valmiiksi rakennettu katu siirtyy kaupungin omistukseen maankäyttösopimuksen mukaisesti.

Fiskars Oyj, sopimus kunnallistekniikan rakentamisesta, 26.4.2011, ei maankäyttömaksua, sen sijaan vuosittaiset suoritukset, jotka rahoitetaan kaupungin investointibudjetista. Sopimus täytetty kun kaava on toteutunut.

Kauppasatama, asemakaavamuutos (uusi prosessi), kaavahanke 7727, kaava ei vielä voimassa, tulevat velvoitteet koskien joukkoa infrastruktuuritoimenpiteitä (suunnitteluvaraus sopimus, liite A), kesäkuu 2014 Tulot saadaan tonttien luovutuksesta. Aikaisemmat kustannukset saastuneiden maa-ainesten poisviennistä läheisiltä kortteleilta perustuvat yllä mainittuun sopimukseen.

Billnäs Bruk Ab, kaavahanke 7669, maanomistaja maksaa osan kaavoituskustannuksista osapuolten välisen aiesopimuksen mukaisesti, kuitenkin enintään 90 000 €. Asemakaava ei ole vielä lainvoimainen. Kaupunki on maankäyttösopimuksessa 28.8.2015 sitoutunut parantamaan alueen katuja ja kevyen liikenteen väyliä sekä vastaamaan niiden ylläpidosta. Maankäyttömaksu laskutetaan sen jälkeen kun kaava on tullut voimaan.

Asemakaavamuutos Västra Nylands yrkesskola -alueelle, kaavahanke 7691 (Kustregionens utbildningsfastigheter), 18.3.2015, kaupungin velvoitteet katujen rakentamista koskien ovat sidoksissa myönnettyihin rakennuslupiin. Katuja ei vielä ole rakennettu sopimuksen mukaisesti. Osa maankäyttömaksusta (erä 1) laskutettu 2016.

Liikekeskus Kungsen, asemakaavamuutos, kaavahanke 7677, maksu maankäyttösopimuksen (28.8.2015) mukaan laskutettu 2016. Ei velvoitteita infran toteuttamisen suhteen. Kungsen II, asemakaavamuutos, kaavahanke 7743, sopimus asemakaavoituksen käynnistämisestä 15.12.2016 johon otettu mukaan tontin omistajan velvollisuus maksaa maankäyttömaksu, joka on myöhemmin tarkistettu koska rakennusoikeus tuli suunniteltua pienemmäksi. Maksu laskutetaan 2017. Ei velvoitteita infran toteuttamisen suhteen. Skogsmark, asemakaava, kaavahanke 7707, kaksi eri maankäyttösopimusta (1.6.2016 ja 6.6.2016), maankäyttömaksu vain toisessa sopimuksessa, laskutettu vuonna 2016. Asemakaavan läpivientivastuu siirretty maanomistajille MRL 91 §:n nojalla.

6. Kaupunki on solminut rahoitussopimuksen Danske Finance Oyj:n kanssa koskien Karjaan tehostetun palveluasumisen kahta yksikköä, jäännösarvovastuu per 31.12.2016 6 220 530,43 euroa ja senioriasuntoja, jäännösarvovastuu per 31.12.2016 3 107 465,99 euroa. Varsinainen leasingaika on viisi (5) vuotta, optiona sopimuksen jatkaminen jopa 25 vuotta. Vuokrasopimus solmitaan sisäisten palvelujen ja perusturvatoimialan välillä. Perusturvatoimiala vastaa huoneistojen eteenpäin vuokrauksesta.

Kaupunki on solminut rahoitussopimuksen Danske Finance Oyj:n kanssa koskien uuden paloaseman rakentamista Karjaalle, jäännösarvovastuu per 31.12.2016 3 963 548,08 euroa. Varsinainen leasingaika on viisi (5) vuotta, optiona sopimuksen jatkaminen jopa 25 vuotta. Raaseporin kaupungin ja Länsi-Uudenmaan pelastuslaitoksen välillä laaditaan vuokrasopimus.

Kaupunki on solminut rahoitussopimuksen Danske Finance Oyj:n kanssa koskien psykiatrian ja mielenterveydenhoidon yhteisen rakennuksen rakentamista, jäännösarvovastuu per 31.12.2016 3 866 991,89 euroa. HUSin ja kaupungin välisen aiesopimuksen mukaan HUS vuokraa 80 % rakennuksesta toimintaansa varten. Vuokra-aika on 25–30 vuotta. Rakentaminen on käynnissä ja kaupunginvaltuusto on valtuuttanut kaupunginhallituksen tekemään korkeintaan 8 000 000 euron arvoisen kiinteistöleasingsopimuksen. Varsinainen leasingaika on viisi (5) vuotta, optiona sopimuksen jatkaminen jopa 25 vuotta. Laaditaan lopullinen vuokrasopimus Raaseporin kaupungin ja HUSin välillä.

Yllämainittujen leasingkohteiden yhteenlaskettu jäännösarvovastuu oli 17 158 536,39 euroa per 31.1.2016.

7. Kehityspäällikkö Jyrki Hakkarainen sanottiin irti virastaan 17.12.2012. Helsingin hallinto-oikeus päätti 24.9.2014, että kaupungilla oli ollut oikeus irtisanoa Hakkarainen. Irtisanomisesta tehtiin valitus. Korkein hallinto-oikeus hylkäsi valituksen 13.3.2016. Hakkarainen on lisäksi ilmoittanut tyytymättömyytensä henkilökohtaiseen palkanlisään ja siihen, olisiko hänelle kuulunut lisä vai ei. Työtuomioistuin on päätöksellään 26.5.2016 hylännyt kanteen.
8. Vuoden 2015 tilinpäätöksessä kirjattiin osakkeiden kirjanpitoarvon ja saatujen rahavarojen välinen erotus, 116 551,02 euroa, Hankonimen Kehitysyhtiö Oy:n likvidoinnin jälkeen peruspääomaan, vastattaviin, kohtaan oma pääoma tilintarkastuslautakunnan kuntajaoston lausunnon 49/28.11.2000 mukaisesti. Tämän takia peruspääoma per 31.12.2016 on 116 551,02 euroa alempi kuin 31.12.2015, sivu 11, 2.3 taseessa.

## 7.17 Luettelo käytetyistä kirjanpitokirjoista ja tositteista

Päiväkirja

Pääkirja

Tuloslaskelma

Tase

Kirjanpitoerittelyt

**Käytetyt tosittelajit**

**Raaseporin kaupunki**

	<b>tositenumerot</b>	
001	Avaava tase	000001 - 000000
002	Muistiotositteet	004001 - 005283
003	Jako PT-tuotannon johtotehtävät	003001 - 003000
004	Jako PT-tuotanto tilaajayksiköille	003101 - 003100
009	Käyttöomiasuus	009001 - 009014
015	Tiliotetapahtumat	015001 - 015448
030	Palkat	030001 - 030076
035	Toimeentulotuet	035001 - 035257
046	Ostoreskontra, suoritukset	046001 - 046015
100	Myyntireskontra, talousosasto	100001 - 100175
210	Ostoreskontra, Rondo R8	210001 - 258399
300	Myyntireskontra, sosiaalitoimisto	300001 - 300300
315	Myyntireskontra, terveydenhoito	315001 - 333278
320	Myyntireskontra, ulkopaikkakuntalaisten käynti	110001 - 110400
360	Myyntireskontra, musiikkiopisto	520001 - 521221
380	Myyntireskontra, hammashoito	380001 - 397214
400	Myyntireskontra, kansalisopisto	540001 - 545012
430	Myyntireskontra, koulutoimisto	430001 - 431029
450	Myyntireskontra, sis.palv.muut	450001 - 450589
460	Sisäinen laskutus	460001 - 460255
500	Myyntireskontra, museotoiminta	500001 - 500046
510	Myyntireskontra, kulttuuritoiminta	511001 - 511033
520	Myyntireskontra, vanhuushuolto	350001 - 365309
530	Myyntireskontra, vuokrat Sophiehemmet	115001 - 115223
540	Myyntireskontra, päivähoito	400001 - 408771
550	Myyntireskontra iltapäivähoito	116001 - 117360
560	Myyntireskontra, liikuntatoiminta	560001 - 560797
600	Myyntireskontra, yhdyskuntatekn.	600001 - 603955
700	Myyntireskontra, vuokrat	700001 - 704483
780	Myyntireskontra, asuntolainat	780001 - 780001
801	Myyntireskontra, suoritukset	800001 - 802639

**Raaseporin Vesi**

001	Tilinavaus	000001 - 000000
002	Muistiotositteet	002001 - 002129
009	Käyttöomaisuus	009001 - 009012
012	Sonet varastosiiro	012167 - 012190
013	Sonet varasto, Tammisaari	013060 - 013087
015	Tiliotetapahtumat	015001 - 015321
030	Palkat	030001 - 030046
046	Ostoreskontra, suoritukset	046001 - 046015
047	Ostoreskontra, suoritukset R8	049001 - 049235
210	Ostoreskontra, Rondo R8	210001 - 212620
601	Myyntireskontra, suoritukset	600001 - 600538
800	Myyntireskontra, vesilaskutus Komartek	800001 - 826410
810	Myyntireskontra, muu työläskutus	860001 - 860422



## 8. Konsernitilinpäätöksen liitetiedot

### KONSERNITILINPÄÄTÖKSEN LAATIMISPERIAATTEET SEKÄ MENETELMÄT

#### Konsernin sisäiset liiketapahtumat ja tuet

Konserniyhteisöjen sisäiset tulot ja menot sekä saatavat ja velat on eliminoitu. Konserniyhteisöjen ja kunnan osaomistamien kuntayhtymien sisäiset menot ja tulot on myös eliminoitu lukuunottamatta pienet tapahtumat jotka eivät vaikuttaisi mainittavasti konsernitilinpäätöksen sisältöön. Olennaiset sisäiset katteet on vähennetty.

#### Keskinäisten omistusten eliminointi

Kunnan ja sen tytäryhteisöjen keskinäisen omistuksen eliminointi on tehty hankintamenomenetelmällä.

#### Vähemmistöosuudet

Vähemmistöosuudet on erotettu konsernin yli- ja alijäämästä konsernituloslaskelmassa sekä konsernin omasta pääomasta konsernitaseessa.

#### Suunnitelman mukaiset poistot

Tytäryhteisöjen poistosuunnitelmia on sovellettu sellaisinaan konsernissa vuodesta 2014 lähtien. Poistot on sovitettu yhtiön harjoittamaan toimintaan ja noudattavat täten konsernin laskentatoimiperiaatteita.

#### Osakkuusyhteisöt

Osakkuusyhteisöt on yhdistelty pääomaosuusmenetelmällä konsernitilinpäätökseen.

#### Poistoerot ja varaukset

Poistoerot ja varaukset tytäryhteisöjen taseissa on konsernitaseessa jaettu omaan pääomaan ja piilevään verovelkaan ja muutokset niissä on konsernituloslaskelmassa jaettu piilevään verovelkaan ja tilikauden tulokseen.

**Toimintatuotot**

	TP 2016	TP 2015
Raaseporin kaupunki yhteensä (sis. valm omaan käyttöön) (katso 7.2.)	30 573	33 001
Liikevaihto		
Kuntayhtymät	57 281	58 800
Tammisaaren Energia Oy + muut yhteisöt	18 638	17 971
Vuokra- sekä muut kiinteistötulot kiinteistöyhtiöissä	3 202	3 285
<b>Eliminoinnit konsernissa</b>		
Raaseporin kaupunki	-380	-330
Kiinteistöyhtiöt	-543	-659
Kuntayhtymät	-1 346	-1 423
Tammisaaren Energia Oy + muut yhtiöt	-4 406	-4 369
<b>Yhteensä</b>	<b>103 019</b>	<b>106 276</b>

**Satunnaiset tuotot ja kulut**

	TP 2016	TP 2015
Tammisaaren Energia Oy (myyntivoitto-tappio)	1	0
<b>Yhteensä</b>	<b>1</b>	<b>0</b>

**Pysyvien vastaavien hyödykkeiden myyntivoitot ja tappiot**

	TP 2016	TP 2015
Raaseporin kaupunki	katso 7.3.	
Kuntayhtymät		
Myyntivoitot		
maa- ja vesialueista	7	0
rakennuksista	4	22
muut	6	37
Myyntivoitot yhteensä	17	59
Myyntitappiot	2	2

**TASETTA KOSKEVAT LIITETIEDOT**
**Aineettomat ja aineelliset hyödykkeet**

	Aineettomat hyödykkeet	Aineelliset hyödykkeet						Yhteensä
		Aineettomat oikeud. ja muut pitkäaik.menot.	Maa- ja vesialueet	Rakennukset	Kiinteät rakenteet ja laitteet	Koneet ja irtaimisto	Muut aineelliset hyöd.	
<b>Poistamaton hankintameno 1.1.</b>	<b>2 048</b>	<b>18 961</b>	<b>100 759</b>	<b>45 352</b>	<b>21 987</b>	<b>11 198</b>	<b>5 588</b>	<b>203 844</b>
lisäykset tilikaudella	51	1 086	3 286	3 488	2 243	345	3 803	14 251
rahoitusosuudet tilikaudella	12	0	0	218	1	0	60	279
vähennykset tilikauden aikana	4	97	10	0	21	1	125	253
siirrot erien välillä	207	0	2 676	782	432	0	-4 096	-206
tilikauden poisto	523	0	5 357	3 140	2 533	557	0	11 588
arvonlennukset ja yhtiöittämistuloksen eliminointi	0	12	77	0	0	0	0	89
<b>Poistamaton hankintameno 31.12.</b>	<b>1 767</b>	<b>19 938</b>	<b>101 276</b>	<b>46 264</b>	<b>22 107</b>	<b>10 985</b>	<b>5 110</b>	<b>205 680</b>
Arvonkorotukset								
Kirjanpitoarvo 31.12.	0	0	0	0	0	0	0	0
Lisäpoistot konsernitilinpäätöksessä	0	0	0	0	0	0	0	0
<b>Konsernitilinpäätös 31.12.2014</b>	<b>1 767</b>	<b>19 938</b>	<b>101 276</b>	<b>46 264</b>	<b>22 107</b>	<b>10 985</b>	<b>5 110</b>	<b>205 681</b>

**Sijoitukset**

	Sijoitukset			Muut laina- ja muut saamiset		Yhteensä
	Kunta- yhtymän- osuudet	Osakkeet omistusyht. yhteisöt	Muut osakkeet ja osuudet	Muut lainasaamiset	Muut saamiset	
<b>Poistamaton hankintameno 1.1.</b>	<b>0</b>	<b>412</b>	<b>5 481</b>	<b>31</b>	<b>29</b>	<b>5 954</b>
lisäykset tilikaudella	0	67	709	588	53	1 417
rahoitusosuudet tilikaudella	0	0	0	0	0	0
vähennykset tilikauden aikana	0	6	533	122	72	733
siirrot erien välillä	0	0	0	0	-3	-3
tilikauden poisto	0	0	0	0	0	0
arvonlennukset ja niiden palautukset	0	0	10	0	0	10
<b>Poistamaton hankintameno 31.12.</b>	<b>0</b>	<b>472</b>	<b>5 646</b>	<b>498</b>	<b>8</b>	<b>6 624</b>
Arvonkorotukset						
Kirjanpitoarvo 31.12.	0	0	0	0	0	0
<b>Kirjanpitoarvo 31.12.</b>	<b>0</b>	<b>472</b>	<b>5 646</b>	<b>498</b>	<b>8</b>	<b>6 624</b>

**Tytäryhteisöt, kuntayhtymäosuudet sekä osakkuusyhteisöt**

Nimi	Kotipaikka	Kunnan omistus.	Konsernin omistus	Kuntakonsernin osuus		
				omasta pääomasta	vieraasta pääomasta	tilikauden voitosta / tapp.
<b>Tytäryhteisöt</b>						
Kiinteistö Oy Karjaan kaupungin vuokratilat	Raasepori	100 %	100 %	1 218	2 000	0
KOY Dönsby	Raasepori	100 %	100 %	322	4 673	0
Kiinteistö Oy Pohjantie	Raasepori	100 %	100 %	234	2 979	0
Raaseporin Vuokra-asunnot Oy	Raasepori	100 %	100 %	72	76	3
Karjaan Teollisuuskiinteistö Oy	Raasepori	100 %	100 %	62	0	7
Asunto Oy Karis Panorama	Raasepori	100 %	100 %	22	12	-2
Kiinteistö Oy Koskenkylänraitti	Raasepori	100 %	100 %	36	150	0
Tammisaaren Energia Oy	Raasepori	100 %	100 %	18 650	38 367	200
Kiinteistö Oy Tranan	Raasepori	96,09 %	96,09 %	8	9	0
Kiinteistö Oy Bäljarsinpuisto	Raasepori	86,2 %	86,2 %	16	211	0
Kiinteistö Oy Knipnäs	Raasepori	84,57 %	84,57 %	778	4 586	0
Raaseporin Kehitys Oy	Raasepori	100 %	100 %	503	0	0
		<b>Yhteensä</b>		<b>21 920</b>	<b>53 063</b>	<b>208</b>
<b>Kuntayhtymät</b>						
HUS	Helsinki	2,407 %	2,407 %	9 547	14 240	-1 367
Kärkulla samkommun	Parainen	7,53 %	7,53 %	910	1 426	87
Uudenmaan Liitto	Helsinki	2,68 %	2,68 %	42	46	-5
Eteva	Mäntsälä	1,6 %	1,6 %	250	824	22
Luksia, Länsi-Uudenmaan koulutuskunta	Lohja	7,88 %	7,88 %	2 723	475	117
Västra Nylands Folkhögskola	Raasepori	56,255 %	56,255 %	712	169	6
		<b>Yhteensä</b>		<b>14 183</b>	<b>17 181</b>	<b>-1 140</b>
<b>Osakkuusyhteisöt</b>						
Kiinteistö Oy Trollet	Raasepori	50 %	50 %	1	4	0
Kiinteistö Oy Jägarbacken	Raasepori	36 %	36 %	2	46	0
		<b>Yhteensä</b>		<b>4</b>	<b>50</b>	<b>0</b>
<b>Muut omistusyhteisyyshyhteisöt (ei yhdistetty)</b>						
Pohjan Palveluasuntosäätiö	Raasepori					

<b>Saamisten erittely</b>	<b>TP 2016</b>	<b>TP 2015</b>
Pitkäaikaiset saamiset yhteensä	964	653
Muut saamiset		
Raaseporin kaupunki (statsandelsfordr.)	478	637
Kuntayhtymät	6	6
Tammisaaren Energia Oy + muut yhtiöt	480	10
Lyhytaikaiset saamiset yhteensä	11 287	12 399
Myynti- ja muut saamiset		
Raaseporin kaupunki	6 138	5 899
Kiinteistöyhtiöt	67	46
Kuntayhtymät	1 575	3 442
Tammisaaren Energia Oy + muut yhtiöt	3 314	2 907
Siirtosaamiset	193	105
<b>Yhteensä</b>	<b>12 251</b>	<b>13 052</b>

<b>Lyhytaikaisiin saamisiin sisältyvät oleelliset siirtosaamiset</b>	<b>TP 2016</b>	<b>TP 2015</b>
Lyhytaikaiset saamiset yhteensä	11 287	12 399
joista siirtosaamisia	193	105
joista Raaseporin kaupunki	87	65
muut oleelliset siirtosaamiset konsernissa		
KELA korvaukset työterveyshoidosta	188	171
kuntayhtymien projektisaamiset	44	19

<b>Oman pääoman muutokset</b>	<b>TP 2016</b>	<b>TP 2015</b>
Peruspääoma 1.1.	71 672	72 607
Lisäykset	0	1
Vähennykset	117	936
Peruspääoma 31.12.	<b>71 556</b>	<b>71 672</b>
Arvonkorotusrahasto 1.1.	833	881
Lisäykset	0	0
Vähennykset	0	48
Arvonkorotusrahasto 31.12.	<b>833</b>	<b>833</b>
Muut rahastot 1.1.	2 250	2 263
Lisäykset	3	1
Vähennykset	3	14
Muut rahastot 31.12.	<b>2 250</b>	<b>2 250</b>
Yli-/alijäämä aikaisemmilta tilikausilta	-23 239	-24 378
Tilikauden yli-/alijäämä	2 259	-211
<b>Oma pääoma yhteensä</b>	<b>53 659</b>	<b>50 166</b>

<b>Erittely pakollisista varauksista</b>	<b>TP 2016</b>	<b>TP 2015</b>
Varaukset eläkkeisiin		
Raaseporin kaupunki (katso 7.9.)	171	170
Muut, HUS	27	39
	<b>198</b>	<b>209</b>
Muut varaukset		
Raaseporin kaupunki (katso 7.9.)	185	444
Muut, HUS		
potilasvahinkovakuutus	1 235	1 236
muut	72	65
	<b>1 492</b>	<b>1 745</b>
<b>Varaukset yhteensä</b>	<b>1 690</b>	<b>1 954</b>

<b>Muiden velkojen erittely</b>	<b>TP 2016</b>	<b>TP 2015</b>
Pitkäaikaiset yhteensä	89 009	91 745
Liittymismaksut		
Raaseporin kaupunki	3 749	3 195
Kuntayhtymät	35	36
Tammisaaren Energia Oy	4 919	4 852
Laskennalliset verovelat		
Tammisaaren Energia Oy	254	159
Kiinteistöyhtiöt	623	497
Muut velat		
Raaseporin kaupunki	60 201	62 590
Kiinteistöyhtiöt	12 168	12 938
Kuntayhtymät	7 060	7 478
Tammisaaren Energia Oy + muut yhtiöt		
Lyhytaikaiset yhteensä	92 447	92 617
<b>Yhteensä</b>	<b>181 456</b>	<b>184 362</b>

<b>Erittely lyhytaikaiseen vieraaseen pääomaan sisältyvistä olennaisista siirtoveloista</b>	<b>TP 2016</b>	<b>TP 2015</b>
Lyhytaikainen vieras pääoma yhteensä	92 447	92 617
joista siirtovelkoja	12 340	13 748
joista Raaseporin kaupunki (katso 7.11.)	11 288	12 642
muut lyhytaikaiseen vieraaseen pääomaan sisältyvät siirtovelat		
palkkojen ja henkilösivukustannusten jaksotukset	5 855	6 316
korkojaksotukset	72	70
muut menojäämät	356	249
takuuvuokrat	22	24

<b>Erittely konserniyhtiöiden vastuusitoumuksista sekä leasingvastuista</b>	<b>TP 2016</b>	<b>TP 2015</b>
Vastuusitoumukset eritelty yritysten omien tilinpäätösten mukaisesti.		
Kiinnitettyt velkakirjat		
lainat	6 866	7 218
rakennukset	3 827	3 915
rakennusten vuokraoikeudet	13 045	13 045
Vuokravastuut	871	780
Leasingvuokrasopimusvastuut	720	870
Erittelemättömät sekä muut vastuusitoumukset	3 635	3 193
Raaseporin kaupungin takaus konserniyhtiöille	6 866	7 218

**Olennaiset kuntayhtymäosuuksien arvon muutokset 31.12.2016**

Kuntayhtymä	Tasearvo 01.01.	%	Lisäykset tili- kaudella	Väh. tili- kaudella	Tasearvo 31.12.	Kunnan osuus kuntayhtymän peruspää- omasta	Ero
H U S	9 219 057,05	2,407 %			9 219 057,05	9 417 462,71	-198 405,66
Kuntayhtymä Eteva	163 832,74	1,600 %			163 832,74	257 890,45	-94 057,71
Kärkulla	662 453,22	7,530 %			662 453,22	662 836,38	-383,16
Länsi-Uudenmaan koulutus- keskus	976 026,12	7,880 %			976 026,12	1 034 916,48	-58 890,36
Västra Nylands Folkhögskola	345 262,88	56,255 %			345 262,88	379 018,01	-33 755,13
Uudenmaan Liitto	1 771,03	2,680 %			1 771,03	2 726,30	-955,27
	<b>11 368 403,04</b>				<b>11 368 403,04</b>	<b>11 754 850,33</b>	<b>-386 447,29</b>

## 9. Allekirjoitukset

Raaseporin kaupungin kaupunginhallitus 27 maaliskuuta 2017.



Anders Walls  
puheenjohtaja



Kerstin Ilander



Marko Reinikainen



Mikael Borgman



Henrik Lindholm



Linnea Henriksson



Roger Hafström



Mats Lagerstam



Nina Wessberg



Per-Erik Holmberg



Maj-Britt Malmén



Tom Simola  
kaupunginjohtaja

Edellä mainittu tilinpäätös on laadittu hyvän kirjanpitoavan mukaisesti.

Suoritetusta tarkastuksesta on tänään annettu tilintarkastuskertomus.

Raaseporissa 20.4.2017

BDO Audiator Oy

Tore Lindström-käsi

Tore Lindström-käsi

JHT, HT





RASEBORGS VATTEN  
RAASEPORIN VESI



Karjaan vesitorni  
Valokuva Ulf Sommar Dahl

# TILINPÄÄTÖS 2016

## Sisällysluettelo

<b>1. Toimintakertomus vuodelle 2016</b>	
1.1. Toimintaidea, visio	1
1.2. Vesilaitoksen johtajan katsaus	2
1.3. Organisaatio ja henkilöstö	3
1.4. Talous ja esitys tilikauden tuloksen käsittelystä	4
1.5. Vedenhankinta	5
1.6. Vedenjakelu ja viemärointi	7
1.7. Hulevesien käsittely	7
1.8. Jätevedenpuhdistus	8
1.9. Laajennukset ja saneeraukset	11
<b>2. Tuloslaskenta</b>	<b>12</b>
<b>3. Tase</b>	<b>13</b>
<b>4. Yhteenveto toiminnasta</b>	<b>14</b>
<b>5. Investointitaulukko</b>	<b>16</b>
<b>6. Rahoituslaskelma</b>	<b>17</b>
<b>7. Liitetiedot</b>	
7.1. Arvostus- ja jaksotusperiaatteet ja -menetelmät	18
7.2. Toimintaidea, visio	18
7.3. Pysyvät vastaavat	19
7.4. Muuttuvat vastaavat, saamiset	20
7.5. Oma pääoma	20
7.6. Vieras pääoma	20
7.7. Yli 5 vuoden jälkeen maksettavaksi lankeavat lainat lyhennyssuunnitelman mukaisesti	21
7.8. Siirtovelat	21
7.9. Työntekijöiden lukumäärä	21
7.10. Henkilöstökulut	21
7.11. Luettelo käytetyistä kirjanpitokirjoista ja tositteista	
<b>8. Hulevesien eriyty</b>	
8.1. Tuloslaskennan toteuma	23
8.2. Taseen toteuma	24
8.3. Rahoituslaskelman toteuma	25
<b>9. Tilinpäätöslaskelman eriytettyjen toteutumien liitetiedot</b>	
9.1. Arvostus- ja jaksotusperiaatteet ja -menetelmät	26
9.2. Pysyvien vastaavien muutokset	26
<b>10. Allekirjoitukset</b>	<b>27</b>

## 1. Toimintakertomus vuodelle 2016

### 1.1 Toimintaidea, visio

Raaseporin Vesi vastaa kaupunginvaltuuston vahvistamien toiminta-alueiden vesihuollosta.

Toimintamme periaatteena on

- hyvä palvelu
- osaava ja motivoitunut henkilöstö
- teknis-taloudellisesti tarkoituksenmukainen toiminta.

Kehitämme toimintaamme asiakkaiden tarpeiden sekä Raaseporin kaupungin kehityksen mukaan.

- Kehitämme ammattitaitoamme.
- Tuemme oikeudenmukaista ja kannustavaa palkkapolitiikkaa.
- Teemme Raaseporin vesihuoltoa koskevia aloitteita.
- Parannamme
  - tekniikkaamme
  - kustannustietoisuuttamme
  - kannattavuuttamme.

## 1.2 Vesilaitoksen johtajan katsaus

Kansliatoiminnot muutti keväällä yhteisiin tiloihin Pehr Sommarin katu 8:aan (Tammisaar). Yhteisten tilojen oltua käytössä runsaat puoli vuotta voidaan tyytyväisinä todeta, että muutolla on ollut vain myönteisiä vaikutuksia työrutiineihin.

Syksyllä päätettiin, että myös asentajat, joiden sijoituspaikka on ollut Karjaalla, muuttavat Tammisaareen 1.1.2017 lukien.

Päätöstä kritisoitiin ymmärrettävistä syistä. Nyt on kyse vain toimimisesta oikein uudessa tilanteessa ja tehokkaiden ratkaisujen hakemisesta henkilöstön hyvinvoinnin pohjalta.

Vaihtoehtoisista ratkaisuista on jo keskusteltu ja niistä keskustellaan vielä v. 2017.

Muutoin v. 2016 oli teknisesti ja taloudellisesti erittäin onnistunut. Tulokset johtavat vähitellen siihen, että suurin velka on kuoletettu. Kuluneen vuoden tulos oli 925 579 €, ja se on selkeästi Raaseporin paras vuosi osoittaen selvästi, että kuntaliitoksen vaikutukset alkavat näkyä.

Hyvästä tuloksesta huolimatta on muutaman vuoden ajan oltava varovainen investointien suhteen. Tällä hetkellä on panostettava kaikkein kiireellisimpiin toimiin, jotta 3–4 vuoden kulutta, kun talous on stabilisoitunut, voidaan panostaa täysin johtoverkon ja muun tekniikan välttämättömiin korjauksiin, joista Karjaan vesitornin (kansikuva) korjaus on seuraava suurempi haaste. Tässä on kuitenkin todettava, että Raaseporin aikana tehdyt toimenpiteet alkavat tuottaa tulosta. Pumpatun ja myydyin vesimäärän erotus on vähentynyt tasaisesti. Tästä huolimatta johtoverkolle on lähivuosina laadittava kokonaisvaltainen korjausohjelma.

Jäteveden puhdistuksesta voidaan todeta, että henkilöstö käyttää tekniikkaa kiitettävästi ja saa aikaan hyviä tuloksia.

Teknisiä ja taloudellisia haasteita on monia, ja tulevaisuuteen vaikuttavat myös edessä olevat eläköitymiset. Vesihuollon turvaamiseksi tarvitaan uutta työvoimaa, koska ikärakenne on korkea – keski-ikä on runsaat 50 vuotta.

Uuden henkilöstön rekrytointi on näin ollen aloitettava viipymättä. Vesihuollolle asetaan nykyisiin myös suuremmat vaatimukset, minkä vuoksi on löydettävä joustavia ja teknisesti osaavia henkilöitä, jotka ovat valmiita tarttumaan haasteeseen.

Voimme luottavaisin mielin työskennellä eteenpäin!

Henkilöstö ja johtokunta ansaitsevat suuren kiitoksen hyvin suoritetusta työstä!

Raaseporissa 7.2.2017

*Tom Törnroos*  
vesilaitoksen johtaja

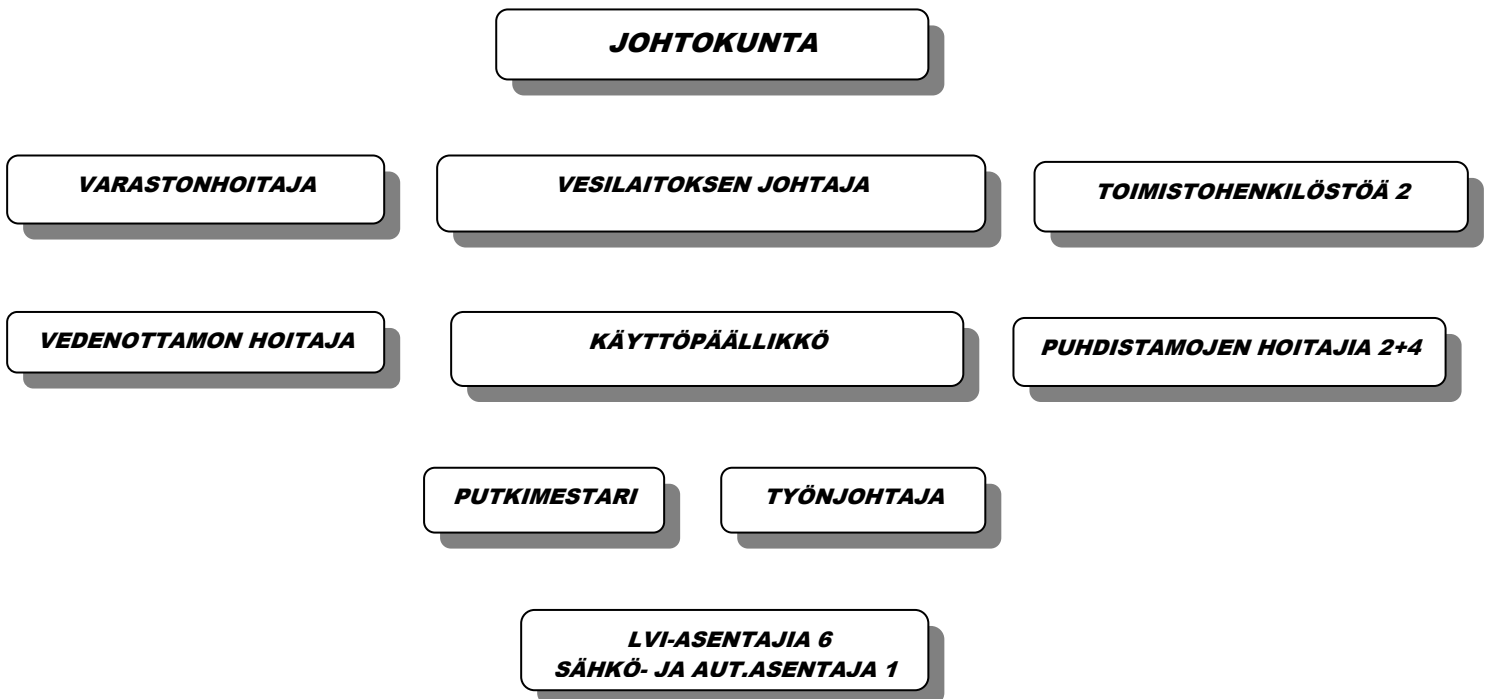
### 1.3 Hallinto ja henkilöstö

Raaseporin Vedellä oli vuoden lopussa 21 päätoimista ja 2 osa-aikatoimista (5 %) työntekijää. Kuukausipalkkalaisia oli 11 ja tuntipalkkalaisia 10. Henkilöstön keski-ikä on 50,6 vuotta. Alla olevasta taulukosta näkyvät työntekijöiden ikäjakauma ja palkkajako:

Ikäjakauma	Kuukausipalkka	Tuntipalkka	Yhteensä
20–29	1		1
30–34	1	1	2
35–39			
40–44		1	1
45–49	1	2	3
50–54	2	2	4
55–59	4	3	7
60–64	2	1	3
<b>Yhteensä</b>	<b>11</b>	<b>10</b>	<b>21</b>

Osa-aikatoimisia työntekijöitä (5 %) ei ole huomioitu em. ikäjakaumassa.

#### ORGANISAATIOKAAVA



Kahdella puhdistamon hoitajalla on työnjohtovastuu. Henkilöstö on työskennellyt yhdessä vuorossa; päivystys on toiminut työajan jälkeen.

Johtokunnan kokoonpano 31.12.2016

Vakinaiset jäsenet	Varajäsenet
<b>puheenjohtaja Seija Kannelsuo</b>	Marianne Isaksson-Heimberg
<b>varapuheenjohtaja Ulla Lindström-Dahl</b>	Linnéa Henriksson
<b>Anders Johansson</b>	Thomas Bergman
<b>Roy Vidfält</b>	Tor-Erik Stolpe
<b>Tom Rehn</b>	Heikki Mansikkaniemi
<b>Janine Winter</b>	Lotta Ekman
<b>Magnus Gottberg</b>	Dick Mannström

Mikael Borgman on kaupunginhallituksen edustaja.

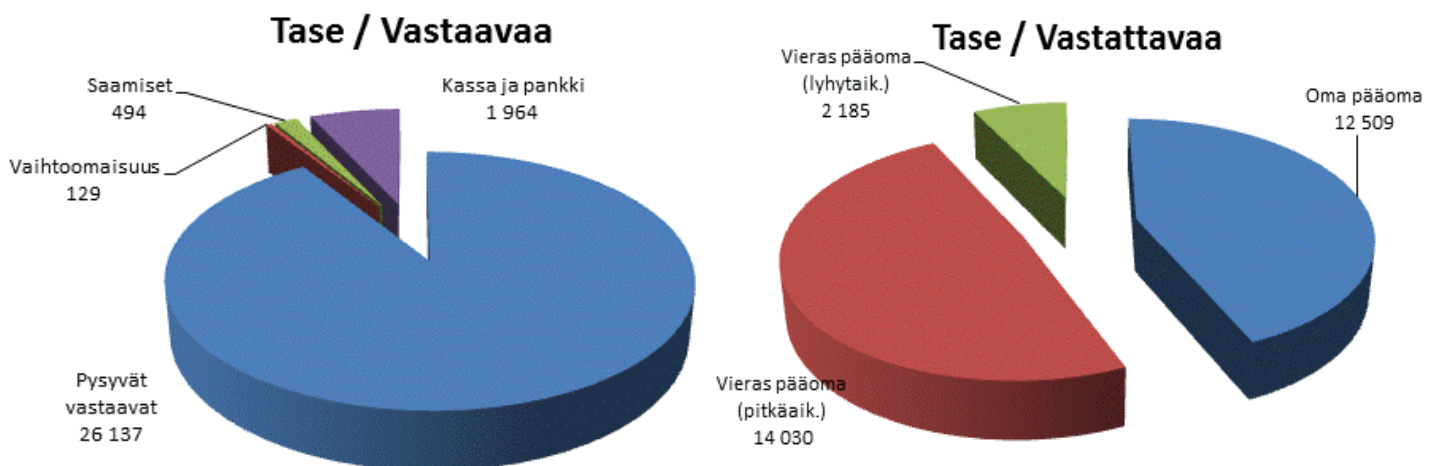
Johtokunta kokoontui 5 kertaa.

#### 1.4 Talous ja ehdotus tilikauden tuloksen käsittelystä

Vedenmyynti nousi 1 385 133 m<sup>3</sup>:iin ja liikevaihto 6 196 843 €:oon.  
Talousarvion mittareihin verrattaessa voidaan todeta, että 4,53 €/m<sup>3</sup> tulot ylittävät talousarvion 5 senttiä ja että 2,20 €/m<sup>3</sup> menot alittavat talousarvion 30 senttiä.

Johtokunta ehdottaa, että 925 579,14 €:n ylijäämä siirretään liikelaitoksen taseessa tilikauden ylijäämä-/alijäämätilille omaan lukuun.

<b>Raaseporin Veden tuotto kaupungille</b>	598 532 €
<b>Korkokulut</b>	212 582 €
<b>Pitkäaikaista vierasta pääomaa</b>	14 029 693 €



(1 000 €)

## 1.5 Vedenhankinta



Suodatintekniikkaa Maasillan vedenottamolla

Kuva: Ulf Sommardahl

Kuluneena vuotena pumpattiin pohjavettä 12 vedenottamolta. Näistä tärkeimpiä ovat Ekerön, Koivuniemen, Maasillan, Meltolan, Korsnäsän ja Brödtorpin vedenottamot. Vettä pumpattiin kaikkiaan 1 578 814 m<sup>3</sup> (1 644 823 m<sup>3</sup>), mikä antaa vuorokauden keskiarvoksi 4 313 m<sup>3</sup>. Vettä myytiin 1 385 133 m<sup>3</sup> (1 388 094 m<sup>3</sup>).

Pumpatun ja myydyin vesimäärän erotus eli 193 681 m<sup>3</sup>, 12,3 %, (256 729 m<sup>3</sup>, 15,6 %) muodostuu johtoverkon huuhtelemiseen käytetystä vedestä, vuotovedestä ja tulipalon alkujen sammuttamiseen käytetystä vedestä.

Kaikkien vedenottamoiden raakaveden pH tarkistettiin lipeällä, soodalla tai kalkkikivellä Mjölmarbyn ja Lindnäsän vedenottamoiden raakaveden pH:ta lukuun ottamatta. Mjölmarbyn raakavesi pumpataan aktiivihiihisuodattimien läpi torjunta-aineiden vähentämiseksi, kun taas tiehallinto käyttää Lindnäsän vedenottamon vettä vain teknisenä vetenä. Finnäsän vedenottamo jatkoi suojakloorausta veden laadun turvaamiseksi.

Vedenottamo	Vettä pumpattu m <sup>3</sup> /v	
	2016	2015
Ekerö	469 121	440 934
Maasilta	165 284	130 417
Meltola	195 558	302 915
Koivuniemi	318 906	298 817
Brödtorp	116 959	153 240
Nyby	64 790	53 101
Korsnäs	107 642	101 638
Mjölmarby	28 508	33 563
Västervik	90 261	108 252
Finnäs	3 767	3 665
Kansjerf	17 255	17 552
Manibacka	763	729
<b>Yhteensä</b>	<b>1 578 814</b>	<b>1 644 823</b>



Yhteenveto analyysin tuloksesta:

Tammisaaren alue:

V=vaatimus, S=suositus		Yhteenveto tuloksista A												
Vuosi 2016	Escherichia coli	Clostridium perfringens, fitot mukaankukien	Koliformiset bakteerit	Haju	Maku	Sameus	Väri	pH	Sähkönjohtavuus	Rauta	Mangaani	Alumiini	Ammonium	Nitriitti
	0 pmy/100 ml	0 pmy/100 ml	0 pmy/100 ml	1=käyttäjien hyväksyttävissä, ei muutosta, 2=ei ole hyväksyttävissä, on muutos				6,5 - 9,5	< 2500 µS/cm	200 µg/l	50 µg/l	200 µg/l	0,50 mg/l	0,5 mg/l
	V	S	S	S	S	S	S	S	S	S	S	S	S	V
<b>YHTEENVETO VEDENJAKELUALUEEN TULOKSISTA</b>														
Tutkittujen näytteiden lukumäärä (kpl)	28	0	28	16	16	16	16	16	16	16	16	3	16	7
Vaatimuksen/suosituksen mukaisia tutkimustuloksia (kpl)	28	0	28	16	16	16	16	16	16	16	16	3	16	7
Vaatimuksen/suosituksen vastaisia tutkimustuloksia (kpl)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Vaatimuksen/suosituksen vastaisia tutkimustuloksia (%)	0,0	#####	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Muuttujan tutkimustulosten keskiarvo	0	#####	0					7,6	199	0	2	8	0,00	0,0
Vaatimuksen/suosituksen vastaisten tulosten keskiarvo	#####	#####	#####					#####	#####	#####	#####	#####	#####	#####
Suurin tutkimustulos	0	0	0					7,9	269	0	12	24	0,01	0,0
Pienin tutkimustulos	0	0	0					7,2	149	0	0	0	0,00	0,0
pH <6,5 Tulosten lukumäärä								0						
pH >9,5 Tulosten lukumäärä								0						
pH <6,5 Tulosten summa								0,0						
pH >9,5 Tulosten summa								0,0						
Tutkimustulosten summa	0	0	0					122,0	3191	0	27	24	0,01	0,0
Vaatimuksen/suosituksen vastaisten tulosten summa	0	0	0					0,0	0	0	0	0	0,00	0,0

Karjaan alue:

V=vaatimus, S=suositus		Yhteenveto tuloksista A												
Vuosi 2016	Escherichia coli	Clostridium perfringens, fitot mukaankukien	Koliformiset bakteerit	Haju	Maku	Sameus	Väri	pH	Sähkönjohtavuus	Rauta	Mangaani	Alumiini	Ammonium	Nitriitti
	0 pmy/100 ml	0 pmy/100 ml	0 pmy/100 ml	1=käyttäjien hyväksyttävissä, ei muutosta, 2=ei ole hyväksyttävissä, on muutos				6,5 - 9,5	< 2500 µS/cm	200 µg/l	50 µg/l	200 µg/l	0,50 mg/l	0,5 mg/l
	V	S	S	S	S	S	S	S	S	S	S	S	S	V
<b>YHTEENVETO VEDENJAKELUALUEEN TULOKSISTA</b>														
Tutkittujen näytteiden lukumäärä (kpl)	15	0	15	9	9	9	9	9	9	15	15	3	9	7
Vaatimuksen/suosituksen mukaisia tutkimustuloksia (kpl)	15	0	15	9	9	9	9	9	9	15	15	3	9	7
Vaatimuksen/suosituksen vastaisia tutkimustuloksia (kpl)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Vaatimuksen/suosituksen vastaisia tutkimustuloksia (%)	0,0	#####	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Muuttujan tutkimustulosten keskiarvo	0	#####	0					7,8	246	2	1	0	0,00	0,0
Vaatimuksen/suosituksen vastaisten tulosten keskiarvo	#####	#####	#####					#####	#####	#####	#####	#####	#####	#####
Suurin tutkimustulos	0	0	0					8,1	286	36	10	0	0,00	0,0
Pienin tutkimustulos	0	0	0					7,5	225	0	0	0	0,00	0,0
pH <6,5 Tulosten lukumäärä								0						
pH >9,5 Tulosten lukumäärä								0						
pH <6,5 Tulosten summa								0,0						
pH >9,5 Tulosten summa								0,0						
Tutkimustulosten summa	0	0	0					70,4	2210	36	21	0	0,00	0,0
Vaatimuksen/suosituksen vastaisten tulosten summa	0	0	0					0,0	0	0	0	0	0,00	0,0



## 1.6 Vedenjakelu ja viemäröinti

Toiminta-alue kattaa nykyisen jaon mukaan 7 erillistä aluetta. Näistä suurimmat ovat Tammisaaren, Karjaan ja Pohjan keskustan alueet. Kyseisiin alueisiin sisältyvät sekä vesi- että jätevedenkäsittely. Jätevedet puhdistettiin keskitetysti Skeppsholmenin ja Karjaan-Pohjan puhdistamoissa.

Bromarvissa, Finnäsissä ja Manibackassa on erilliset jakeluverkostot. Bromarvissa jätevedet puhdistettiin paikallisessa puhdistamossa; Finnäsissä ja Manibackassa on järjestetty vain vedenjakelu.

Kuluneena vuotena johtoverkkoon liittyi 25 uutta asiakasta, joista kaksi oli Vikstrandin osuuskunta ja Nytorpin osuuskunta. Kaikkiaan 22 pääjohtoverkon vuotoa korjattiin ja 28 liittymää uusittiin.

Tekniikkaa rakennettu per 31.12 2016	
Vesi	395 km
Jätevesi	417,5 km
Paineenkorotusasema	8 kpl
Vesitorni	3 kpl
Jätevedenpumppaamo	138 kpl
Puhdistamo	3 kpl

## 1.7 Hulevesien käsittely



Kuva: Patrik Fromholtz

Hulevedellä tarkoitetaan kiinteistöjen, katujen ja muiden yleisten alueiden sade- tai sulamisvesiä, jotka johdetaan kaupungin hulevesien johtoverkkoon.

Vesihuoltolain mukaan hulevesipalvelut tulee kunnan kirjanpidossa eriyttää kunnan muista toiminnoista. Niin ikään tulee sopia kaupungin ja vesilaitoksen laajennus- ja kunnossapitotöiden teknisestä vastuunjaosta.

Vesilaitos hoiti hulevesien käsittelyn sopimuksen mukaisesti v. 2016.

Kuluneena vuotena uusiin hulevesijohtoihin investoitiin kaikkiaan 128 805,48 €, ja nykyisten johtojen ylläpitoon käytettiin 33 410,90 €.

Hulevesijohtoverkon kirjanpitoarvo per 31.12.2016 oli 2 531 610,96 €.

Hulevesien käsittelykustannukset laskutettiin yhdyskuntatekniseltä osastolta.

## 1.8 Jätevedenpuhdistus



Ilmastointialtaita Karjaan–Pohjan puhdistamolla

Kuva: Esko Lehtimäki

Jätevedenpuhdistamoissa puhdistettiin kuluneena vuotena 2 691 553 m<sup>3</sup> jätevettä. Puhdistamojen tekniikka vaihtelee, mutta puhdistamisen pääperiaate on sama kaikissa laitoksissa. Kaksi suurta puhdistamoa toimi erinomaisesti kuluneena vuotena, kun taas Bromarvin puhdistamossa oli yksi pienempi käyttöhäiriö, mikä jonkin verran huononsi typen tulosta.

Jätevesi puhdistettiin mekaanisesti, biologisesti ja kemiallisesti.

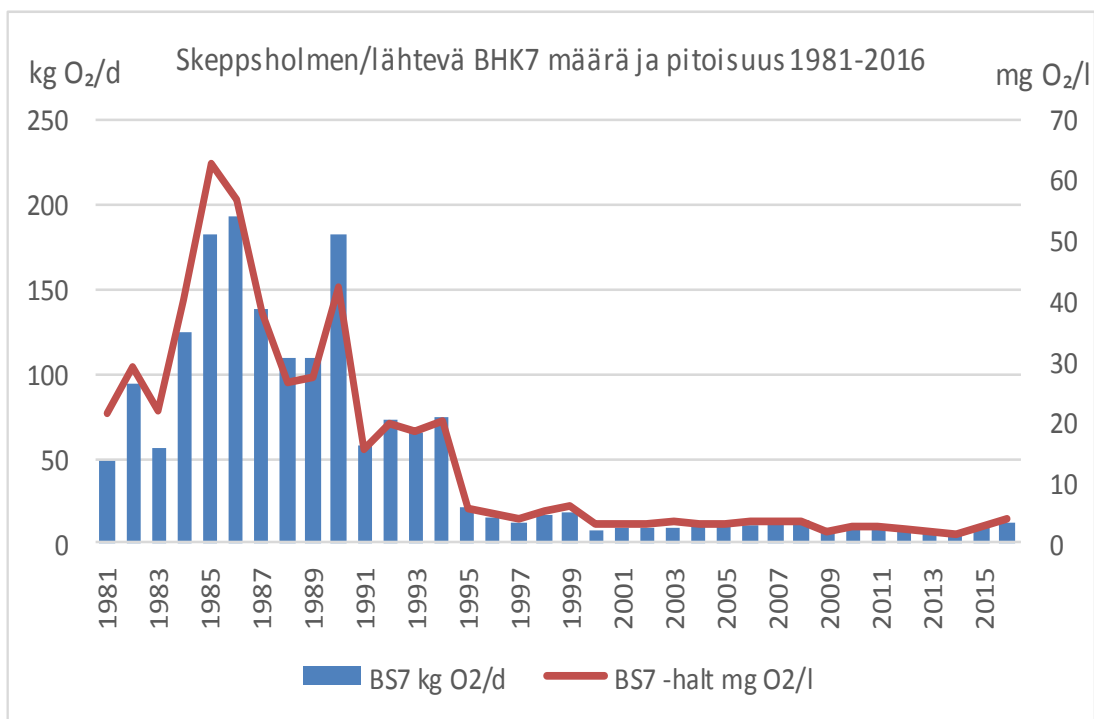
Puhdistuslaitoksilta kuljetettiin yhteensä 3 482,9 tonnia lietettä Gasumin laitokselle mädätettäväksi.

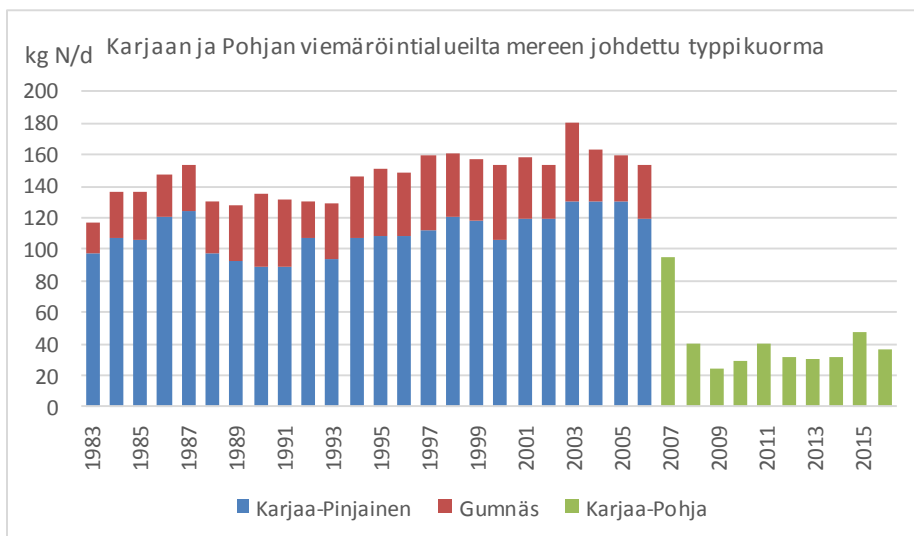
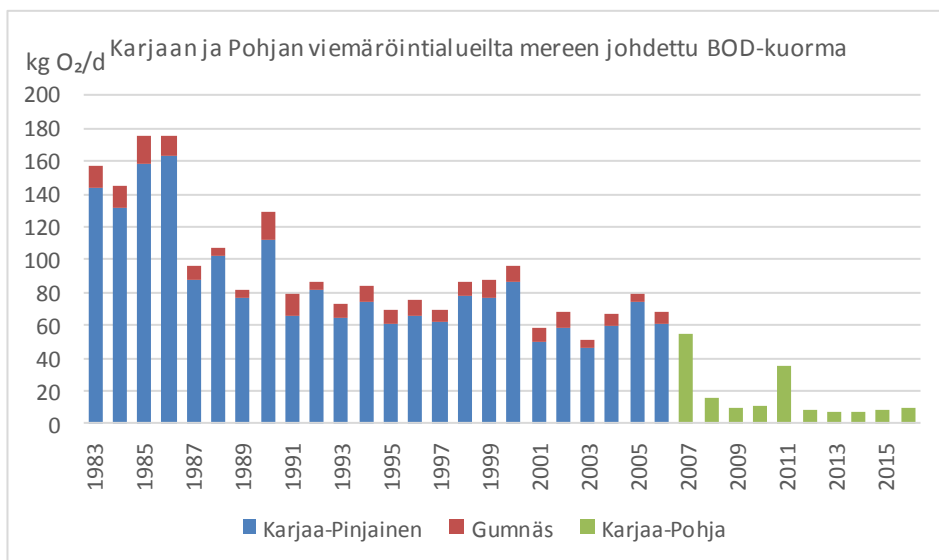
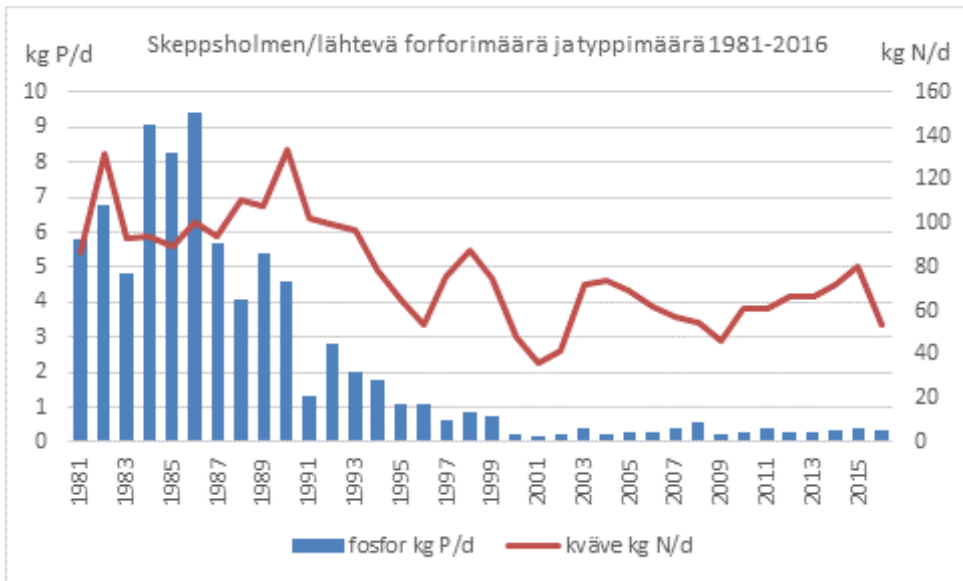
Puhdistustulos vuosikeskiarvona:

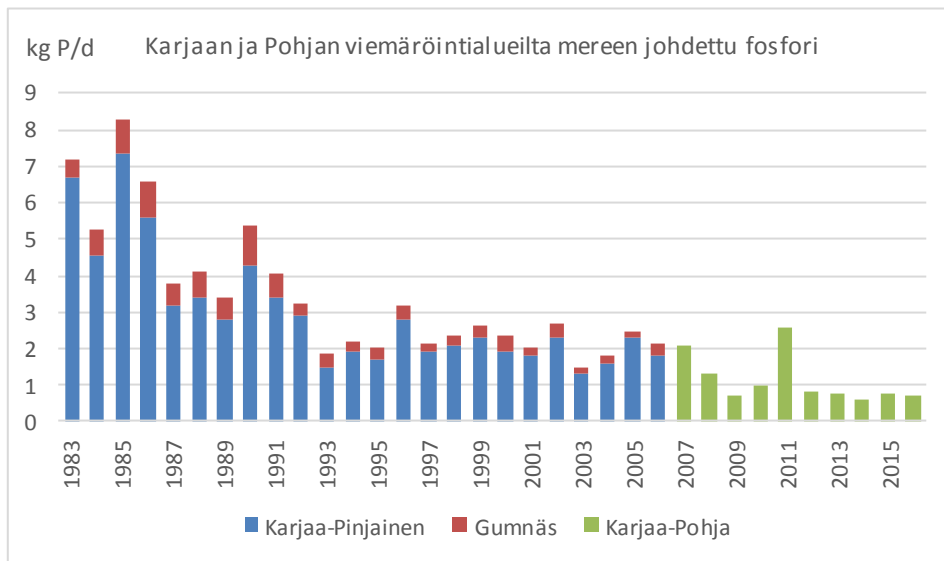
Puhdistamo	Q <sub>med.</sub> m <sup>3</sup>	BS <sub>7</sub> %	P %	N %	Q <sub>tot</sub> m <sup>3</sup>
Karjaa-Pohja	4 010	99	97	79	1 459 553
Skeppsholmen	3 200	99	99	68	1 210 486
Bromarv	43	98	96	37	21 602

Puhdistusvaatimukset	BS <sub>7</sub> %	P %	N %
Karjaa-Pohja	95	95	70
Skeppsholmen	95	95	60
Mustio	90	90	
Bromarv	90	90	40

Alla olevasta kaaviosta näkyvät keskuspuhdistamojen puhdistustehot sekä fosforin, typen ja happea kuluttavien aineiden kehitys viimeisiltä vuosikymmeniltä.







## 1.9 Laajennukset ja saneeraukset



Vesihuoltotekniikan laajennus Skärhallasta Baggön satamaan

Kuva: Tom Törnroos

Kuluneen vuoden merkittävimpiä johtoverkon kunnostuksia olivat mm. Katariinankatu, Järvipellonkatu, Pitäjätie, Botvidinkatu, Högberginkatu ja Juoksijankatu. Uutta tekniikkaa rakennettiin Rahtaajantielle, Linnunlaululle, Baggöhön ja Tenholan tien varteen Hangontien risteyksen kevyen liikenteen väylän rakentamisen yhteydessä. Johtoverkon laajennukseen Skärhallasta Baggöhön saatiin 20 %:n avustus Ely-keskukselta. Edellä mainitun saneerauksen lisäksi uusittiin strategisia venttiileitä runsaalla 36 000 €:lla.

Jätevesiverkon vuotovesitutkimukset jatkuivat kuluneena vuotena Pohjanpitäjänlahden läntisellä alueella.

Kaikkiaan investointiin 1,009 milj. €, josta tekniikan rakentaminen Skärhallan ja Baggön välillä maksoi 231 706 €. Hanke on lähes valmis. Jäljellä on vain jälkisiivous, joka tehdään keväällä 2017.



## 2. Tuloslaskelma

	01.01.-31.12.2016		01.01.-31.12.2015	
<b>Liikevaihto</b>	<b>6 170 955,89</b>		<b>6 067 275,34</b>	
Muut liiketoiminnan tuotot	77 951,71		77 770,31	
Tarvikkeet ja palvelut				
Aineet, tarvikkeet ja tavarat				
Ostot tilikauden aikana	-677 362,61		-729 350,16	
Varastojen lisäys tai vähennys	0,00		0,00	
Palvelujen ostot	-964 610,41	-1 641 973,02	-1 070 084,96	-1 799 435,12
Henkilöstökulut				
Palkat ja palkkiot	-899 123,74		-917 812,13	
Henkilösivukulut	0,00		0,00	
Eläkekulut	-231 128,38		-256 984,11	
Muut henkilösivukulut	-53 387,07	-1 183 639,19	-51 807,48	-1 226 603,72
Poistot ja arvonalennukset				
Suunnitelman mukaiset poistot	-1 502 298,31		-1 455 224,45	
Muut liiketoiminnan kulut	-191 929,93		-111 928,51	
<b>Liikeylijäämä</b>	<b>1 729 067,15</b>		<b>1 551 853,85</b>	
Rahoitustuotot ja kulut				
Korkotuotot	0,00		717,26	
Muut rahoitustuotot	7 886,02		7 142,33	
Kunnalle maksetut korkokulut	-81 149,53		-106 568,94	
Muille maksetut korkokulut	-131 432,07		-157 833,35	
Korvaus peruspääomasta	-598 532,80		-598 532,80	
Muut rahoituskulut	-259,63	-803 488,01	-68,13	-855 143,63
<b>Ylijäämä (alijäämä) ennen satunnaisia eriä</b>	<b>925 579,14</b>		<b>696 710,22</b>	
Satunnaiset tuotot ja kulut				
Satunnaiset tuotot				
<b>Tilikauden ylijäämä</b>	<b>925 579,14</b>		<b>696 710,22</b>	
<b>Tuloslaskelman tunnusluvut</b>	<b>2016</b>		<b>2015</b>	
Sijoitetun pääoman tuotto, %	7,15 %		6,27 %	
Kunnan sijoittaman pääoman tuotto, %	10,07 %		8,99 %	
Voitto, %	15,00 %		11,48 %	

<b>3. Tase</b>	<b>31.12.2016</b>		<b>31.12.2015</b>	
<b>Vastaavaa</b>				
<b>Pysyvät vastaavat</b>				
Aineettomat hyödykkeet				
Aineettomat oikeudet		3 414,69		6 992,01
Aineelliset hyödykkeet				
Maa- ja vesialueet	51 437,70		51 437,70	
Liittymismaksut	71 448,12		66 335,22	
Rakennukset	7 122 041,77		7 526 433,01	
Kiinteät rakenteet ja laitteet	18 488 175,66		18 987 935,07	
Koneet ja kalusto	0,00		0,00	
Ennakkomaksut ja keskeneräiset hankkeet	382 307,42	26 115 410,67	187 871,82	26 820 012,82
Sijoitukset				
Liittymismaksut		18 333,29		18 333,29
<b>Vaihtuvat vastaavat</b>				
Vaihto-omaisuus				
Aineet ja tarvikkeet		129 041,39		153 489,97
Saamiset				
Lyhytaikaiset saatavat				
Myyntisaamiset	324 146,06		322 673,04	
Saamiset kunnalta	128,81		10 363,29	
Muut saatavat	169 584,73		55 305,26	
Siirtosaamiset	355,85	494 215,45	0,00	388 341,59
Rahat ja pankkisaamiset		1 963 515,45		1 199 316,19
		<b>€ 28 723 930,94</b>		<b>€ 28 586 485,87</b>
<b>Vastattavaa</b>				
<b>Oma pääoma</b>				
Peruspääoma	9 975 546,53		9 975 546,53	
Arvonkorotusrahasto	1 249,46		1 249,46	
Ed. tilikausien ylijäämä	1 606 253,19		909 542,97	
Tilikauden ylijäämä	925 579,14	12 508 628,32	696 710,22	11 583 049,18
<b>Vieras pääoma</b>				
Pitkäaikainen				
Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta	6 743 004,82		7 809 143,16	
Laina kunnalta	3 428 649,20		3 738 649,20	
Ennakot	469,00		0,00	
Korottomat lainat kunnalta	133 547,25		85 152,25	
Liittymismaksut ja muut velat	3 724 022,92	14 029 693,19	3 169 617,42	14 802 562,03
Lyhytaikainen				
Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta	1 066 138,34		1 066 138,34	
Laina kunnalta	310 000,00		310 000,00	
Ennakot	605,90		469,00	
Ostovelat	236 164,88		262 877,58	
Korottomat velat kunnalta	335 375,20		310 591,92	
Muut velat	0,00		515,04	
Siirtovelat	237 325,11	2 185 609,43	250 282,78	2 200 874,66
		<b>€ 28 723 930,94</b>		<b>€ 28 586 485,87</b>
<b>Taseen tunnusluvut</b>				
Omavaraisuusaste, %		43,55 %		40,52 %
Suhteellinen velkaantuneisuus, %		263,86 %		276,69 %
Kumulatiivinen ylijäämä (alijäämä)		2 531 832,33		1 606 253,19
Lainakanta 31.12 €		11 547 792,36		12 923 930,70

**Luottamuselin: Raaseporin Veden johtokunta**  
**Vastuhenkilö: Tom Törnroos**

### Toiminta-alue

Raaseporin Vesi tuottaa vesihuoltopalveluja Raaseporin asukkaille ja yrityksille. Kaupunginvaltuuston hyväksymällä toiminta-alueella on noin 6 500 kiinteistöä, jotka on liitetty vesihuoltoon. Toiminta rahoitetaan kokonaan asiakkaiden suorittamilla maksuilla.

### Strategia

Käyttövarma, energiatehokas vesihuolto, joka hallitsee riskit raakavesilähteestä puhdistetun jäteveden päästöpaikkaan.

Yhteysjohtojen rakentamista jatketaan vesihuollon turvaamiseksi.

Olemassa olevan tekniikan laajempi täydennys ja korjaus vedenottamoilla.

Tavoitteena on keskittäminen suurempiin yksiköihin, joissa on varmempi tekniikka ja parannettu etävalvonta.

	TP 2014	TP 2015	TA 2016	TP 2016
<b>Suoritteet</b>				
Liittymiä kpl	6 647	6 668	6 700	6 693
Myyty vesimäärä m <sup>3</sup>	1 388 601	1 388 094	1 400 000	1 385 133
Myyty jätevesimäärä m <sup>3</sup>	1 302 374	1 314 616	1 315 000	1 325 031
Vesijohtoa km	372	389	381	395
Viemärijohtoa km	390	410	403	418
Vedenottamoita kpl	12	12	12	12
Jätevesipumppaamoita kpl	137	138	144	138
Jätevedenpuhdistamoja kpl	4	3	3	3
<b>Sitovat mittarit</b>				
Menot €/m <sup>3</sup> vesi	2,32	2,28	2,50	2,20
Tulot €/m <sup>3</sup> vesi	4,42	4,39	4,48	4,53



Luottamuselin: Raaseporin Veden johtokunta  
Vastuhenkilö: Tom Törnroos

YHDISTELMÄ €	TP 2015	TA 2016	Talousarv. muutokset	TP 2016	Poikkeama	Toteut.%
<b>Tuotot</b>						
Myyntituotot	6 095 257	6 203 670	0	6 196 843	-6 827	100 %
Muut tuotot	77 770	64 600	0	77 952	13 352	121 %
<b>Tuotot yhteensä</b>	<b>6 173 027</b>	<b>6 268 270</b>	<b>0</b>	<b>6 274 795</b>	<b>6 525</b>	<b>100 %</b>
Muutos (TP 2016 vs TP 2015)				1,6 %		
<b>Kulut</b>						
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-740 501	-830 100	0	-687 861	142 239	83 %
Palvelujen ostot	-1 086 915	-1 179 770	0	-979 999	199 771	83 %
Palkat ja palkkiot	-917 812	-1 027 590	0	-899 124	128 466	87 %
Henkilösivukulut	-308 792	-296 260	0	-284 515	11 745	96 %
Poistot ja arvonalennukset	-1 455 224	-1 499 200	0	-1 502 298	-3 098	100 %
Muut liiketoiminnan kustannukset	-111 929	-161 200	0	-191 930	-30 730	119 %
<b>Kulut yhteensä</b>	<b>-4 621 173</b>	<b>-4 994 120</b>	<b>0</b>	<b>-4 545 728</b>	<b>448 392</b>	<b>91 %</b>
Muutos (TP 2016 vs TP 2015)				-1,6 %		
<b>Liikeliijäämä</b>	<b>1 551 854</b>	<b>1 274 150</b>	<b>0</b>	<b>1 729 067</b>	<b>454 917</b>	<b>136 %</b>
Muutos (TP 2016 vs TP 2015)				11,4 %		
Korkotuotot	717	0	0	0	0	0 %
Muut rahoitustuotot	7 142	0	0	7 886	7 886	0 %
Kunnalle maksetut korkokulut	-106 569	-145 000	0	-81 150	63 850	56 %
Muille maksetut korkokulut	-157 833	-210 000	0	-131 432	78 568	63 %
Korvaus peruspääomasta	-598 533	-600 000	0	-598 533	1 467	100 %
Muut rahoituskulut	-68	0	0	-260	-260	0 %
<b>Tilikauden ylijäämä</b>	<b>696 710</b>	<b>319 150</b>	<b>0</b>	<b>925 579</b>	<b>606 429</b>	<b>290 %</b>
Muutos (TP 2016 vs TP 2015)				32,8 %		

## TAVOITTEIDEN/SUORITTEIDEN TOTEUTUMISEN TARKASTELU

### Yleistä:

Vesihuolto on vuoden aikana toiminut erinomaisesti. Pienehköjä häiriöitä esiintyi lähinnä pääjohtojen vuotojen yhteydessä ja puhdistuslaitoksella sateen aiheuttamien korkeiden virtausten takia.

### Talous:

Kuntien yhdistämisen vaikutus alkaa näkyä tehokkaampana käyttönä ja alemmina kustannuksina. Raasepori-vuosien aikana taloudellinen tulos on parantunut yli 1 miljoonalla eurolla. Vuoden tulos, 925 579 €, parantaa mahdollisuuksia vähentää ylisuurta velkataakkaa.

**5. Investoinnit 2016**

Toimintayksikkö	Uushankinnat	Talousarvio sis. muutokset	Tot. %	Ero
<b>Vedenottoaikka</b>				
Vedenottamojen täydentäminen	-5 131,00	-25 000	20,5	19 869,00
	<b>-5 131,00</b>	<b>-25 000</b>	<b>20,5</b>	<b>19 869,00</b>
<b>Johtoverkko (vesi, viemäri, pintavesi)</b>				
Asunto- ja teollisuusalueiden laajennus	-443 375,64	-600 000	73,9	156 624,36
Johtoverkkojen saneeraus	-362 000,05	-400 000	90,5	37 999,95
Viemäriverkon vuotovesitutkimus		-10 000		10 000,00
Mustio-Karjaa yhdysjohto	-143 275,51			-143 275,51
Rahoitusavustus	215 111,46			215 111,46
Karjaan vesitorni, saneeraus	-13 827,10	-30 000		16 172,90
	<b>-747 366,84</b>	<b>-1 040 000</b>	<b>71,9</b>	<b>-292 633,16</b>
<b>Pumppaamot, viemäri</b>				
Jätevedenpumppaamon täydentäminen		-25 000,00		7 600,00
<b>Puhdistamot</b>				
Puhdistamon täydentäminen	-24 221,00	-25 000	96,9	779,00
	<b>-24 221,00</b>	<b>-25 000</b>	<b>96,9</b>	<b>779,00</b>
<b>Menot</b>	<b>-1 009 230,30</b>	<b>-1 115 000</b>	<b>90,5</b>	<b>105 769,70</b>
<b>Tulot</b>	<b>215 111,46</b>	<b>0</b>		<b>215 111,46</b>
<b>Netto</b>	<b>-794 118,84</b>	<b>-1 115 000</b>	<b>71,2</b>	<b>320 881,16</b>

**6. Rahoituslaskelma**

	<b>2016</b>		<b>2015</b>	
<b>Toiminnan kassavirta</b>				
Liiketoiminnan ylijäämä	1 729 067,15		1 551 853,85	
Poistot ja arvonalennukset	1 502 298,31		1 455 224,45	
Rahoitustuotot ja -kulut	-803 488,01		-855 143,63	
Tulorahoituksen korjaukset	0,00	2 427 877,45	0,00	2 151 934,67
<b>Investointien rahavirta</b>				
Investointimenot	-1 009 230,30		-2 457 467,09	
Rahoitusosuudet investointeihin	215 111,46			
Käyttöomaisuuden myyntitulot, pysyvät vastaavat		-794 118,84		-2 457 467,09
Toiminnan ja investointien rahavirta		<b>1 633 758,61</b>		<b>-305 532,42</b>
<b>Rahoitustoiminnan rahavirta</b>				
Antolainauksen muutokset				
Muiden saatavien muutos/liittymismaksut				
Lainakannan muutokset				
Pikäaik.lainojen lisäys kunnalta				
Pikäaik.lainojen lisäys muilta				
Kunnalta saatujen pitkäaikaisten lainojen vähennys	-310 000,00		-603 968,26	
Pitkäaik.lainojen vähennys muilta	-1 066 138,34		-821 693,90	
Kunnalta saatujen lyhytaikaisten lainojen muutokset		-1 376 138,34		-1 425 662,16
Muut maksuvalmiuden muutokset				
Vaihto-omaisuuden muutokset	24 448,58		17 620,28	
Muiden saamisten muutokset	-116 108,34		103 300,05	
Saamisten muutos kunnalta	10 234,48		896,27	
Korottomien velkojen muutos kunnalta	73 178,28		307 396,13	
Korottomien velkojen muutos	514 825,99	506 578,99	73 417,19	502 629,92
Rahoitustoiminnan rahavirta		-869 559,35		-923 032,24
<b>Rahavarojen muutos</b>		764 199,26		-1 228 564,66
Rahavarojen muutos				
Rahavarat 31.12.	1 963 515,45		1 199 316,19	
Rahavarat 1.1.	-1 199 316,19	764 199,26	-1 994 642,00	-795 325,81
<b>Rahoituslaskelman tunnusluvut</b>		<b>2016</b>		<b>2015</b>
Toiminnan ja investointien rahavirta viiden vuoden aikana		758 259,80		-1 190 942,64
Investointien tulorahoitus, %		305,73 %		106,31 %
Lainanhoitokate		1,64		1,43
Kassan riittävyys, kassapäivät		112		55
Quick ratio		1,12		0,72
Current ratio		1,18		0,79

## TILINPÄÄTÖKSEN LIITETIEDOT

### 7.1 Arvostus- ja jaksotusperiaatteet ja -menetelmät

#### Tilinpäätöksen teon periaatteet ja menetelmät

##### Tietojen vertaaminen edellisiin vuosiin

Vuoden 2016 tilinpäätöksessä eriytetään Raaseporin Veden hulevesikäsitteily siten, että on laadittu erilliset tase ja tuloslaskelmat sekä rahoitussuunnitelma. Raaseporin Vesi laskuttaa tekniseltä keskukselta vuoden käsittelykustannukset, mukaan lukien vuosittainen poistosumma vuodesta 2016 alkaen.

Erillistä huleveden käsittelytaksaa ei ole otettu käyttöön.

##### Rahoitusarvopaperit

Hallinta johdannaisopimuksia

Johdannaisopimuksilla tarkoitetaan sopimuksia koronvaihdosta. Karjaan Vedelle (nyt Raaseporin vesi) on tehty 3 000 000 € koronvaihtosopimus 31.7.2006. Sopimuksessa on vaihtuva korko sidottu kiinteään korkoon. Sopimus on voimassa 2.8.2021 saakka.

### 7.2 Toimintatuotot

	2016	2015
Liikevaihto	6 196 843,15	6 095 256,56
Muut liiketoiminnan tuotot	77 951,71	77 770,31
Tuotot sis. sisäiset	6 274 794,86	6 173 026,87
Sisäiset tuotot	-25 887,26	-27 981,22
<b>Liiketoiminnan tuotot yhteensä</b>	<b>6 248 907,60</b>	<b>6 145 045,65</b>

### 7.3 Pysyvien vastaavien muutokset

#### Selvitys suunnitelmanmukaisten poistojen perusteista

Pysyviin vastaaviin sisältyvien kulutukselle alttiin kaluston poistot on vahvistettu etukäteen laaditun poistosuunnitelman mukaisesti. Suunnitelman mukaiset poistot on laskettu hankintameno ja arvioidun taloudellisen käyttöajan perusteella.

Lasketut poistoajat seuraavat Tammisaaren kaupungin poistosuunnitelmaa sekä poistoprosenttien että poistomenetelmien osalta:

Tasapoisto	Maa- ja vesi-alueet	Rakennukset		Kiinteät rakenteet ja laitteet
		Talous-rakennus	Tehdas ja tuotantorak.	(Vedenjakeluverkko, viemäriverkko)
Vuosi	ei poisto	18 vuotta	25 vuotta	35 vuotta

Pienet hankinnat, joiden hankintameno on alle 10 000 € on kirjattu vuosikuluksi.

#### Pysyvät vastaavat

	Aineettomat hyödykkeet	Aineelliset hyödykkeet					Sijoitukset	Yhteensä	
	Muut pitkäaikaiset menot	Maa- ja vesi-alueet	Rakennukset	Kiinteät rakenteet ja laitteet	Koneet & kalusto	Ennakkomaksut ja keskeneräiset hankkeet	Yhteensä		Muut saatavat / liittymismaksut
Poistamaton hankintameno 1.1.	6 992,01	117 772,92	7 526 433,01	18 987 935,07		187 871,82	26 820 012,82	18 333,29	26 845 338,12
Lisäykset tilikauden aikana	0,00		0,00	638 847,84		365 269,56	1 009 230,30		1 009 230,30
Rahoitusosuudet tilikauden aikana				215 111,46			215 111,46		215 111,46
Vähennykset tilikauden aikana									
Siirrot erien välillä men. tul.			0,00	170 833,96		170 833,96	0,00		
Tilikauden poistot	3 577,32		404 391,24	1 094 329,75			1 498 720,99		1 502 298,31
Arvonlennukset ja niiden palautukset									
<b>Kirjanpitoarvo 31.12.</b>	<b>3 414,69</b>	<b>122 885,82</b>	<b>7 122 041,77</b>	<b>18 488 175,66</b>		<b>382 307,42</b>	<b>26 115 410,67</b>	<b>18 333,29</b>	<b>26 137 158,65</b>

**7.4 Vaihtuvat vastaavat, saamiset**

<b>Saamisten erittely</b>	<b>2016</b>	<b>2015</b>
Lyhytaikaiset saamiset		
Myyntisaamiset	324 146,06	322 673,04
Saamiset kunnalta	128,81	10 363,29
Muut saamiset	169 584,73	55 305,26
Siirtosaamiset	355,85	0,00
<b>Saamiset yhteensä</b>	<b>494 215,45</b>	<b>388 341,59</b>

**7.5 Oma pääoma**

<b>Oman pääoman muutokset</b>	<b>2016</b>	<b>2015</b>
Peruspääoma	9 975 546,53	9 975 546,53
Arvonkorotusrahasto	1 249,46	1 249,46
Ed.tilikausien ylijäämä	909 542,97	229 238,31
Ed. tilikauden ylijäämä	696 710,22	680 304,66
Ed. tilikausien ylijäämä 31.12	1 606 253,19	909 542,97
Tilikauden ylijäämä	925 579,14	696 710,22
<b>Oma pääoma yhteensä</b>	<b>12 508 628,32</b>	<b>11 583 049,18</b>

**7.6 Vieras pääoma**

<b>Pitkäaikainen vieras pääoma</b>	<b>2016</b>	<b>2015</b>
Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta	6 743 004,82	7 809 143,16
Lainat kunnalta	3 428 649,20	3 738 649,20
Ennakot	469,00	
Korottomat velat kunnalta/liittymismaksut	133 547,25	85 152,25
Liittymismaksut ja muut velat		
Liittymismaksut	3 724 022,92	3 169 617,42
<b>Pitkäaikainen vieras pääoma yhteensä</b>	<b>14 029 693,19</b>	<b>14 802 562,03</b>
<b>Lyhytaikainen vieras pääoma</b>	<b>2016</b>	<b>2015</b>
Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta	1 066 138,34	1 066 138,34
Laina kunnalta/lyhennys	310 000,00	310 000,00
Laina kunnalta	0,00	0,00
Ennakot	605,90	469,00
Ostovelat	236 164,88	262 877,58
Korottomat velat kunnalta	335 375,20	310 591,92
Muut velat	0,00	515,04
Siirtovelat		
<b>Lyhytaikainen vieras pääoma yhteensä</b>	<b>2 185 609,43</b>	<b>2 200 874,66</b>
<b>Vieras pääoma yhteensä:</b>	<b>16 215 302,62</b>	<b>17 003 436,69</b>

## 7.7 Lainat jotka lankeavat maksettavaksi 5 vuoden tai pidemmän ajan kuluttua

	2016 Saldo 31.12.2021	2015 Saldo 31.12.2020
Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta	3 106 227,36	3 933 478,80
Lainat kunnalta	2 188 649,20	2 498 649,20
	<b>5 294 876,56</b>	<b>6 432 128,00</b>

## 7.8 Vastattavat, siirtovelat

Erittely siirtoveloista	2016	2015
Korkojaksotukset	36 504,19	37 265,86
Palkkojen ja henkilösivukulujen jaksotukset	8 873,88	10 068,49
Lomapalkkavelan ja henkilösivukulujen jaksotukset	191 947,04	202 948,43
<b>Vastattavat siirtovelat yhteensä</b>	<b>237 325,11</b>	<b>250 282,78</b>

## 7.9 Henkilöstön määrä

	2016	2015
Vakinainen henkilökunta	21	21
Osa-aikainen henkilökunta	2	2
<b>Henkilöstö, yhteensä</b>	<b>23</b>	<b>23</b>

## 7.10 Henkilöstökulut

Henkilöstökulut	2016	2015
Palkat ja palkkiot	917 013,61	921 560,86
Palkkoihin liittyvät korvaukset	17 889,87	3 748,73
	899 123,74	917 812,13
Henkilösivukulut		
Eläkekulut	231 128,38	256 984,11
Muut henkilösivukulut	53 387,07	51 807,48
	284 515,45	308 791,59
Yhteensä tuloslaskelman mukaan	1 183 639,19	1 226 603,72
Aktivoidut henkilöstökulut	98 202,15	90 843,42
<b>Henkilöstökulut yhteensä sis. aktivoidut henkilöstökulut</b>	<b>1 281 841,34</b>	<b>1 317 447,14</b>

## 7.11 Käytettyjen kirjanpitoakirjojen ja tositteiden luettelo

PÄIVÄKIRJA  
PÄÄKIRJA  
TULOSLASKELMA  
TASE  
TILINPÄÄTÖSERITTELYT

### KÄYTETYT TOSITTEET

Tositelaji	Tosite nro
001 Avaava tase	
002 Muistiotositteet	2 001 - 2 129
009 Käyttöomaisuus	9 001 - 9 012
012 Sonet varasto	12 167 - 12 190
013 Sonet varasto	13 060 - 13 087
015 Tiliotetapahtumat	15 001 - 15 321
030 Palkkatositteet	30 001 - 30 046
046 Ostoreskontra, suoritteet	#REFERENS!
047 Ostoreskontra, suoritteet R8	46 001 - 49 235
200 Ostoreskontra, Rondo	210 001 - 212 620
601 Myyntireskontra, suoritteet	600 001 - 600 538
800 Myyntireskontra, vesilaskutus Vesikanta	800 001 - 826 410
810 Myyntireskontra, muu työläskutus	860 001 - 860 422
820 Sisäinen työläskutus	



## 8.1 Eriytetty tuloslaskelma

	Raaseporin Vesi 1.1-31.12.2016	Vesihuolto 1.1-31.12.2016	Hulevesi 1.1-31.12.2016
<b>Liikevaihto</b>	<b>6 170 955,89</b>	<b>6 137 544,99</b>	<b>33 410,90</b>
Muut liiketoiminnan tuotot	77 951,71	77 951,71	0,00
Tarvikkeet ja palvelut			
Aineet, tarvikkeet ja tavarat			
Ostot tilikauden aikana	-677 362,61	-675 634,03	-1 728,58
Varastojen lisäys tai vähennys			
Palvelujen ostot	-964 610,41	-945 684,03	-18 926,38
	<u>-1 641 973,02</u>	<u>-1 621 318,06</u>	<u>-20 654,96</u>
Henkilöstökulut			
Palkat ja palkkiot	-899 123,74	-896 861,79	-2 261,95
Henkilösivukulut			
Eläkekulut	-231 128,38	-230 626,90	-501,48
Muut henkilösivukulut	-53 387,07	-53 244,29	-142,78
	<u>-1 183 639,19</u>	<u>-1 180 732,98</u>	<u>-2 906,21</u>
Poistot ja arvonalennukset			
Suunnitelman mukaiset poistot	-1 502 298,31	-1 492 448,58	-9 849,73
Muut liiketoiminnan kulut	-191 929,93	-191 929,93	
<b>Liikeylijäämä</b>	<b>1 729 067,15</b>	<b>1 729 067,15</b>	<b>0,00</b>
Rahoitustuotot ja kulut			
Korkotuotot	0,00	0,00	
Muut rahoitustuotot	7 886,02	7 886,02	
Kunnalle maksetut korkokulut	-81 149,53	-81 149,53	
Muille maksetut korkokulut	-131 432,07	-131 432,07	
Korvaus peruspääomasta	-598 532,80	-598 532,80	
Muut rahoituskulut	-259,63	-259,63	
	<u>-803 488,01</u>	<u>-803 488,01</u>	<u>0,00</u>
<b>Ylijäämä (alijäämä) ennen satunnaisia eriä</b>	<b>925 579,14</b>	<b>925 579,14</b>	<b>0,00</b>
Satunnaiset tuotot ja kulut			
Satunnaiset tuotot			
<b>Tilikauden ylijäämä</b>	<b>925 579,14</b>	<b>925 579,14</b>	<b>0,00</b>

**8.2 Eriytetty tase**

	<b>Raaseporin Vesi 31.12.2016</b>	<b>Vesihuolto 31.12.2016</b>	<b>Hulevesi 31.12.2016</b>
<b>Vastaavaa</b>			
<b>Pysyvät vastaavat</b>			
Aineettomat hyödykkeet			
Aineettomat oikeudet	3 414,69	3 414,69	
Aineelliset hyödykkeet			
Maa- ja vesialueet	51 437,70	51 437,70	
Liittymismaksut	71 448,12	71 448,12	
Rakennukset	7 122 041,77	7 122 041,77	
Kiinteät rakenteet ja laitteet	18 488 175,66	15 988 768,49	2 499 407,17
Koneet ja kalusto			
Ennakkomaksut ja keskeneräiset hankkeet	382 307,42	350 103,63	32 203,79
	<u>26 115 410,67</u>	<u>23 583 799,71</u>	<u>2 531 610,96</u>
Sijoitukset			
Liittymismaksut	18 333,29	18 333,29	
<b>Vaihtuvat vastaavat</b>			
Vaihto-omaisuus			
Aineet ja tarvikkeet	129 041,39	129 041,39	
Saamiset			
Lyhytaikaiset saatavat			
Myyntisaamiset	324 146,06	324 146,06	
Saamiset kunnalta	128,81	128,81	
Muut saatavat	169 584,73	169 584,73	
Siirtosaamiset	355,85	355,85	
	<u>494 215,45</u>	<u>494 215,45</u>	<u>0,00</u>
Rahat ja pankkisaamiset	1 963 515,45	1 963 515,45	0,00
	<u><b>28 723 930,94</b></u>	<u><b>26 192 319,98</b></u>	<u><b>2 531 610,96</b></u>
<b>Vastattavaa</b>			
<b>Oma pääoma</b>			
Peruspääoma			
Peruspääoma	9 975 546,53	9 975 546,53	
Arvonkorotusrahasto	1 249,46	1 249,46	
Ed. tilikausien ylijäämä	1 606 253,19	-925 357,77	2 531 610,96
Tilikauden ylijäämä	925 579,14	925 579,14	
	<u>12 508 628,32</u>	<u>9 977 017,36</u>	<u>2 531 610,96</u>
<b>Vieras pääoma</b>			
Pitkäaikainen			
Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta			
Lainat kunnalta	6 743 004,82	6 743 004,82	
Ennakot	3 428 649,20	3 428 649,20	
Korottomat lainat kunnalta	469,00	469,00	
Liittymismaksut ja muut velat	133 547,25	133 547,25	
	<u>3 724 022,92</u>	<u>3 724 022,92</u>	
	<u>14 029 693,19</u>	<u>14 029 693,19</u>	<u>0,00</u>
Lyhytaikainen			
Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta			
Lainat kunnalta	1 066 138,34	1 066 138,34	
Ennakot	310 000,00	310 000,00	
Ostovelat	605,90	605,90	
Korottomat velat kunnalta	236 164,88	236 164,88	
Muut velat	335 375,20	335 375,20	
Siirtovelat	0,00	0,00	
	<u>237 325,11</u>	<u>237 325,11</u>	
	<u>2 185 609,43</u>	<u>2 185 609,43</u>	<u>0,00</u>
	<u><b>28 723 930,94</b></u>	<u><b>26 192 319,98</b></u>	<u><b>2 531 610,96</b></u>

**8.3 Eriytetty rahoituslaskelma**

	<b>Raaseporin Vesi</b>	<b>Vesihuolto</b>	<b>Hulevesi</b>
	<b>1.1-31.12.2016</b>	<b>1.1-31.12.2016</b>	<b>1.1-31.12.2016</b>
<b>Toiminnan kassavirta</b>			
Liiketoiminnan ylijäämä	1 729 067,15	1 729 067,15	
Poistot ja arvonalennukset	1 502 298,31	1 492 448,58	9 849,73
Rahoitustuotot ja -kulut	-803 488,01	-803 488,01	
Tulorahoituksen korjaukset			
	<u>2 427 877,45</u>	<u>2 418 027,72</u>	<u>9 849,73</u>
<b>Investointien rahavirta</b>			
Investointimenot	-1 009 230,30	-880 424,82	-128 805,48
Rahoitusosuudet investointeihin	215 111,46	215 111,46	
Käyttöomaisuuden myyntitulot, pysyvät vastaavat			
	<u>-794 118,84</u>	<u>-665 313,36</u>	<u>-128 805,48</u>
<b>Toiminnan ja investointien rahavirta</b>	<b>1 633 758,61</b>	<b>1 752 714,36</b>	<b>-118 955,75</b>
<b>Rahoitustoiminnan rahavirta</b>			
Antolainauksen muutokset			
Muiden saatavien muutos/liittymismaksut			
Lainakannan muutokset			
Pikäaik.lainojen lisäys kunnalta			
Pikäaik.lainojen lisäys muilta			
Kunnalta saatujen pitkäaikaisten lainojen vähennys	-310 000,00	-310 000,00	
Pitkäaik.lainojen vähennys muilta	-1 066 138,34	-1 066 138,34	
Kunnalta saatujen lyhytaikaisten lainojen muutokset			
	<u>-1 376 138,34</u>	<u>-1 376 138,34</u>	<u>0,00</u>
Muut maksuvalmiuden muutokset			
Vaihto-omaisuuden muutokset	24 448,58		
Muiden saamisten muutokset	-116 108,34		
Saamisten muutos kunnalta	10 234,48		
Korottomien velkojen muutos kunnalta	73 178,28		
Korottomien velkojen muutos	514 825,99		
	<u>506 578,99</u>		
<b>Rahoitustoiminnan rahavirta</b>	<b>-869 559,35</b>	<b>-869 559,35</b>	<b>0,00</b>
<b>Rahavarojen muutos</b>	<b>764 199,26</b>	<b>376 576,02</b>	<b>-118 955,75</b>
Rahavarojen muutos			
Rahavarat 31.12.	1 963 515,45		
Rahavarat 1.1.	<u>-1 199 316,19</u>		
	<b>764 199,26</b>		

## ERIYTETTYJEN TILINPÄÄTÖSLASKELMIEN LIITETIEDOT

### 9.1 Arvostus- ja jaksotusperiaattet ja -menetelmät

#### Tuloslaskelmaa koskevat liitetiedot

Huleveden käyttökustannukset sisältävät suoraan kirjatut materiaalihankintakustannukset, palvelujen ostot ja palkkakulut. Poistot suunnitelman mukaisesti vuodesta 2016 alkaen.

#### Tasetta koskevat liitetiedot

Aloitustaseessa on hulevesiverkon arvo määrätty laskennalla, että hulevettä on 40 %:lla alueesta ja huleveden osuus on 33 %. Johtoverkon tasearvot per 31.12.2015  
18 096 723,74 antoivat hulevesijohtojen arvoksi per 31.12.2015 2 412 655,21 €.

### 9.2 Pysyvien vastaavien muutokset

#### Pysyvät vastaavat

	Aineelliset hyödykkeet		Yhteensä
	Kiinteät rakenteet ja laitteet	Ennakko- maksut ja keskeneräiset hankkeet	
Poistamaton hankintameno 1.1.	2 412 655,21	0,00	2 412 655,21
Lisäykset tilikauden aikana	96 601,69	32 203,79	128 805,48
Rahoitusosuudet tilikauden aikana			
Vähennykset tilikauden aikana			
Siirrot erien välillä	men. tul.		
Tilikauden poistot	9 849,73		9 849,73
Arvonlennukset ja niiden palautukset			
<b>Kirjanpitoarvo 31.12.</b>	<b>2 499 407,17</b>	<b>32 203,79</b>	<b>2 531 610,96</b>



## 8. Allekirjoitukset

Raaseporin Veden johtokunta 7 maaliskuuta 2017.

Seija Kannelsuo  
puheenjohtaja

Tom Rehn

Dick Mannström

Roy Vidfält

Anders Johansson

Janine Winter

Ulla Lindström-Dahl

Tom Törnroos  
Vesilaitoksen johtaja